

විමුක්ති සංග්‍රහය.

නමෝ නාසං භගවතෝ අරහතෝ

සමමා සමබ්බසං.

62 නාසා බුබ්ඤ්ච ධම්මඤ්ච-සබ්බඤ්චා පි අනුත්තරං.

විමුක්තිසංග්‍රහයං සෙට්ඨං-චක්ඛාමි මුත්තිකාමිතං.

නිමන් සදහා සසුන්වත් පිරිසිදු සිල් පිහිටි කුලපුත්‍රයන් විසින් කෙසාදි කුදුමහත් සියලු පලිබෝධයන්දුරුකොට අරණ්‍ය වාසමුලාදි විජ්‍යාසාධනයෙන් පලක්බැඳ සුවෙන්හිඳ “එකාය තො අයං භික්ඛවෙ මහෙනා සත්‍යානං විසුඛියා සොක පරිද්දවා නං සමතික්කමාය දුක්ඛදොමනස්සාහං අත්ථගමාය ඤායස්ස අබ්ගමාය නිබ්බානස්ස සච්ඡිකිරියායදිදං වහතාරො සතිපට්ඨානා” යනාදි අනෙකප්‍රකාරයෙන් වණිණිනාකොට වදුරණලද දෙශ නානුක්‍රමය හා සමඟ “ඉතිපි සො භගවා අරහං සමමා සමබ්බසං” යනාදින් බුබ්භුණ් රත්නාලංකාරයද “සවාක්ඛාතො භගවතා ධම්මො” යනාදින් ධම්මුණ් රත්නාලංකාරයද “සුපටිපන්නො භගවතො සාවකසබ්බෙසා” යනාදින් සබ්බසුණ් රත්නාලංකාරයද, සමරණයකොට ඉරියව් සමන්වා පෙරවුකල සිහි ඇතිව බුදු පසේබුදු මහරහතන්විසින් පසක් කල නිවන් මමද පසක් කෙරෙමි, ඒ බුදු පසේබුදු මහරහතන්විසින් පිළිපන්මාගිය මමද පිළිපදිමි, ඒ බුදු පසේබුදු මහරහතන්විසින් සිත්හි ශ්‍රා වඩනලද “එකධම්මො භික්ඛවෙ ආසෙවිතො භාවිතො බහුලිකතො මහ ඥාසංවෙගාය සංවත්තති, මහතො අත්ථාය සංවත්තති, මහතො යොගකෙතමාය සංවත්තති, මහතො සතිසම්පජ්ඣායසංවත්තති, ඤාණදයසපටිලාභාය සංවත්තති, දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරාය සංවත්තති, විජ්ජාවිමුක්තිඵලසච්ඡිකිරියාය සංවත්තති, කතමො එකධම්මො, කායගතාසති”යි වදලහෙයිනිද “අමතං තෙ භික්ඛවෙ

62 අනුත්තරං, නිරුත්තරවු; බුබ්ඤ්ච, බුදුන්ද; ධම්මඤ්ච, ධර්මයද; අපි, තවද; සබ්බඤ්ච, ආර්‍ය්‍ය සම්මතයද; නාසා, වැද; මුත්තිකාමිතං, නිවන්සැපයාමති පුද්ගලයන්ට; සෙට්ඨං, ශ්‍රේෂ්ඨවු; විමුක්තිසංග්‍රහයං, විමුක්ති සංග්‍රහය; චක්ඛාමි, කියන්නෙමි.

පරිභ්‍රාණිකයන් යෙ කායගතාභිංගං පරිභ්‍රාණිකයන්”යි යනාදීන් එක තත්ත්වය නානත්තත්වයාදි වශයෙන් නොයෙක් පරිද්දෙන් විභාග කොට දෙශනාකළාවූ මහාරක්ඛායකයන් බඳුන් කායියා සි ආදි කමටහන් මමද සිත්තිලා වචනෙයි යන අදහස් ඇතිව කායියා සි ආදි විදර්ශනා භාවනා භූමියට යොගිව පළමුකොට හෙතුප්‍රත්‍ය යාදීන්ගේ වශයෙන් යෙදෙන යෙදෙන පරිද්දෙන් බලා භාවනා කටයුතු—හේ කෙසේදයත්? “අවිජ්ජා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ, නාම රූප, සලායතන, එසං, වෙදනා, තණ්හා, උපාදාන, භව, ජාති, ජරා” යන මේ හෙතුධර්මයෝ දෙලොසෙක—මේ අවිජ්ජාදිවූ හෙතුධර්මයන් හෙතුවශයෙන් බලනපරිදි කිසේය යත්? අවිජ්ජා හෙතුවෙන් සංඛාර වෙන්, සංඛාරහෙතුවෙන් විඤ්ඤාණවෙයි, විඤ්ඤාණහෙතුවෙන් නාමරූපවෙයි, නාමරූපහෙතුවෙන් සලාය තන වෙයි, සලායතනහෙතුවෙන් එසං වෙයි, එසංහෙතුවෙන් වෙදනාවෙයි, වෙදනාහෙතුවෙන් තණ්හාවෙයි, තණ්හාහෙතුවෙන් උපාදානවෙයි, උපාදානහෙතුවෙන් භවවෙයි, භවහෙතුවෙන් ජාති වෙයි, ජාතිහෙතුවෙන් ජරාමරණ වෙයි, ජරාමරණ පරියන්තව සිටි මේ දෙලොස්ධර්මයෝ සොකපරිදෙවදුකඩදොමනසු පාඨාසා දිවූ අහෙතුකු ධර්මයන්ට හෙතුවෙන් නුසි ‘හෙතුහු’ නම් වෙත්.

“අනිතෙ හෙතුයො පඤ්ඤා-ඉදානි ඵලපඤ්ඤාකං.

ඉදානි හෙතුයො පඤ්ඤා-ආයතීං ඵලපඤ්ඤාකං.

53 ඵලෙන සුඤ්ඤාකං කම්මං—ඵලං කමෙම න විජ්ජති
කම්මඤ්ඤා ඛො උපාදාය-තතො තිබ්බත්තති ඵලං.

54 කම්මං තත්ථි විපාකමති-පාකො කමෙම න විජ්ජති
අඤ්ඤාමඤ්ඤාං උභො සුඤ්ඤා-නව කම්මං විතා ඵලන්ති.

මොවුන් හෙතු වශයෙන් බලනපරිදි මෙසේ දතයුතු. කවද, මෙම අවිජ්ජාදි ධර්මයන් ප්‍රත්‍යයන්ගේ වශයෙන් බලනපරිදි කි සේය යත්? අවිජ්ජා පසහෙතිත් සංඛාර වෙන්, සංඛාර පසහෙ

53 කම්මං, කම්මය; ඵලෙන, ඵලයෙන්; සුඤ්ඤාකං, ශුන්‍යයි; කමෙම කම්මයෙහි; ඵලං, ඵලය; න විජ්ජති, විද්‍යමාන නොවේ; කම්මඤ්ඤා ඛො උපාදාය, කම්මය හෙතු කොට ගෙන වනාහි; තතො, ඒ කම්මයෙන්; ඵලං, ඵලය; තිබ්බත්තති, උපදිසි.

54 විපාකමති, විපාකය කෙරෙහි; කම්මං තත්ථි, කම්මය නැත්තේය; කමෙම, කම්මය කෙරෙහි; පාකො, විපාකය; න විජ්ජති, විද්‍යමාන නොවේ; උභො, කම්ම විපාක දෙදෙන; අඤ්ඤාමඤ්ඤාං, ඔවුන් තාවුන්ගෙන්; සුඤ්ඤා, ශුන්‍ය වෙත්; කම්මං විතා, කම්මය හැර; නව ඵලං, ඵලයද නොවේ.

සිත් විඤ්ඤාණ වෙයි' විඤ්ඤාණ පසහෙයිත් නාමරූප වෙයි, නාමරූප පසහෙයිත් සලායතන වෙයි, සලායතන පසහෙයිත් එසා වෙයි, එසා පසහෙයිත් වෙදනා වෙයි, වෙදනා පසහෙයිත් තණ්හා වෙයි, තණ්හා පසහෙයිත් උපාදාන වෙයි, උපාදාන පසහෙයිත් භව වෙයි, භවපසහෙයිත් ජාති වෙයි' ජාති පසහෙයිත් ජරාමරණ වෙයි, ජරාමරණපයඝාතනව සිටි මේදෙලොස් ධර්මයෝ සොකපරිදෙව දුක්ඛදෙමනසුපායාසාදිවු අප්‍රත්‍යය ධර්මයන්ව ප්‍රත්‍යය වෙත් නුසි 'ප්‍රත්‍යයෝ' නම් වෙත්.

55 "නහෙනඵ දෙවොන බ්‍රහ්මා-සංසාරස්ස ඤාතො
සුඤ්ඤධම්මා පචතතනති- හෙතුසමාර පච්චයා

56 යථා න සුරියෙ අග්ගි-නමණිමහි න ගොමයෙ
න තෙසං ඛති සො අඤ්ඤා-සමාරොති ස ජායති.

57 එවමෙන අභිඤ්ඤාය-භික්ඛු බ්‍රහ්මස්ස සාවකො
ගම්භිරං තිපුණං සුඤ්ඤං-පච්චයං පටිවිජ්ඣති"ති.

මොවුන් ප්‍රත්‍යයන්ගේ වශයෙන් බලනපරිදි මෙසේ දතයුතු.

තවද, මෙම අවිජ්ජාදිවු ධර්මයන් අවිචයෙන් බලනපරිදි කියේය යත්? "දුක්ඛ අඤ්ඤාණං දුක්ඛසමුදයෙ අඤ්ඤාණං දුක්ඛ නිරොධෙ අඤ්ඤාණං දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය අඤ්ඤාණං සුබ්බතෙන අඤ්ඤාණං අපරතෙන අඤ්ඤාණං පුබ්බතනාපරතෙන

55 එඤ්ඤා, මෙහි; සංසාරස්ස ඤාතො, සංසාරය කරන්තාවු; දෙවො, දෙවියෙක්; නති අඤ්ඤා, නොමැත්තේය; න බ්‍රහ්මා, බ්‍රහ්මයෙක්ද තැත්තේය; හෙතුසමාර පච්චයා, හෙතුසමාර ප්‍රත්‍යය යෙන් සුඤ්ඤධම්මා, ශුන්‍යවූ ධර්මයෝ; පචතතනති, පවතින්;

56 යථා, යම්සේ; සුරියෙ, සුරියා කෙරෙහි; න අග්ගි, ගිහිකැත්තේද; නමණිමහි, සුරියාකානති පාමාණයෙහිත් තැත්තේද; න ගොමයෙ, (වියලි) ගොමසුත්තෙහිත් තැත්තේද; තෙසංඛති, ඔවුන්ගෙන් පිටතත්; සො, ඒ ගිහික; න අඤ්ඤා, නොමැත්තේද; (එකකුදු වුවත්) සමාරොති, (යථොභානාපාදි) සමාරයෙන්; සො, ඒ වන්නිය තෙම; ජායති, උපදිති.

57 බ්‍රහ්මස්ස, බ්‍රහ්මයෙන්; සාවකො, ශ්‍රාවකවු; භික්ඛු, මහණතෙම; එවං, මෙසේ; එතං, (සංසාරකාරයෙන් තැනැත්තියාදින් කියන ලද) මේ අඤ්ඤා; අභිඤ්ඤාය, විශිෂ්ට ඤානයෙන් දැන; ගම්භිරං, ගැඹුරාවු; තිපුණං, සියුම්වු; සුඤ්ඤං, (අතමාදි වශයෙන්) ශුන්‍යත්වය, ප්‍රත්‍යය; පටිවිජ්ඣති, ප්‍රතිවේධ කෙරේ.

අඤ්ඤාණං ඉදං පච්චයනාපට්ඨවසම්පූජනං ගතස්ස ධම්මසු අඤ්ඤාණං
යන මොහු 'අවිජ්ජා' නම් වෙත්.

සංඛාරය කිසේය යත්? "පුඤ්ඤභිසංඛාරයං අපුඤ්ඤභිසංඛා
රය, ආනඤ්ජාභිසංඛාරය, කායසංඛාරය, වච්ඡිසංඛාරය, චිත්ත
සංඛාරය" යන මොහු 'සංඛාර' නම් වෙත්.

විඤ්ඤාණය කිසේය යත්? "චක්ඛු විඤ්ඤාණය, සොත විඤ්ඤා
ණය, ඝාත විඤ්ඤාණය, ජීව්හා විඤ්ඤාණය, කාය විඤ්ඤාණය, මනෝ
විඤ්ඤාණය" යන මොහු 'විඤ්ඤාණ' නම් වෙත්.

නාම රූප කිසේය යත්? "වෙදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤා
ණ" යන සතරකද 'නාම නම් වෙත්' පඨවිධාතු ආදී සතර
මහාභූතයන්හා වක්ඛාදී සුච්ඡි උපාදා රූපයන්හා මෙසේ අටවිසි
විධවූ රූපයෝ 'රූප' නම් වෙත්.

සලායතන කිසේය යත්? "චක්ඛායතනය, සොතායතනය,
ඝාතායතනය, ජීව්හායතනය, කායායතනය, මනායතනය" යන
මොහු සලායතන' නම් වෙත්.

ඵස්ස කිසේය යත්? "චක්ඛුසල්පස්සය, සොතසල්පස්සය, ඝාත
සල්පස්සය, ජීව්හාසල්පස්සය, කායසල්පස්සය, මනෝසල්පස්සය"
යන මොහු ඵස්ස' නම් වෙත්.

වෙදනා කිසේය යත්? "සුඛවෙදනා, දුක්ඛවෙදනා, සොමන
ස්සවෙදනා, දොමනස්සවෙදනා, උපෙක්ඛාවෙදනා" යන මොහු
'වෙදනා නම් වෙත්.

තණ්හා කිසේය යත්? "රූපතණ්හා, සද්දතණ්හා, ගන්ධතණ්හා,
රසතණ්හා, ඵොඨබ්බතණ්හා, ධම්මතණ්හා" යන මොහු තණ්හා
නම් වෙත්.

උපාදාන කිසේය යත්? 'කාමුපාදානය, දිට්ඨුපාදානය, සීල
බ්බත පරාමාසුපාදානය, අත්තවාදුපාදානය" යන මොහු 'උපා
දාන, නම් වෙත්.

භව කිසේය යත්? "කාමභවය, රූපභවය, අරූපභවය, සඤ්ඤා
භවය, අසඤ්ඤාභවය, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාභවය, එකවොකාර
භවය, චතුර්වොකාරභවය, පඤ්චවොකාරභවය" යන මොහු 'භව'
නම් වෙත්.

ජාති කිසේය යත්? "ගෙසා ලොමා නබ්බදන්තා නවො මං
දං නහාරා අට්ඨි අට්ඨිමිඤ්ජා වහනං හදයං යකනං කිලොමකං
පිහකං පඨාසං අත්තං අත්තගුණං උදරියං කර්ඡං පිත්තං සෙම්භං

පුබ්බො ලොභිතං සෙදො මෙදො අස්ස වසා බෙලො සිඛ්ඝාති කා
ලසිකා මුතතං මන්තෙ මන්තප්පුච්ඡනන්” මේ රූපසකකි සඛ්ඛාත
කෙශාදි වාත්‍රිශබ්දයන් ආදිකොට ඇති නාමරූපධර්මයන්ගේ
එක්කදහෙසින්ද, සතරකදහෙසින්ද, පස්කදහෙසින්ද, පහළ
වීම ‘ජාති, නම්වේ.

58 “වතකුකාමො අහං අජ්ජ-පච්චයාකාරවණ්ණනං
පතිට්ඨං නාධිගච්ඡාමි-අජ්ජකාශාලොභාව සාගරං

59 යො කොචි මං අට්ඨිකත්වාසුඤ්ඤාය
ලභෙථ පුබ්බාපරියං විසෙසං
ලඛාන පුබ්බාපරියං විසෙසං
අදස්සනං මච්චුරාජස්ස ගච්ඡ

60 තස්මා විජ්ජාදි ධර්මානං-සුඤ්ඤං සුභාසිතං
සමමසිත්වාන භාවෙය්‍ය-සද්දෙව අත්ථදස්සිනා,,ති
මොවුන් අවිච්ඡෙදයෙන් බලනපරිදි මෙසේ දතයුතු.

තවද, මෙම අවිජ්ජාදිවූ ධර්මයන් උපමාවකයෙන් බලනපරිදි
කිසියම් අවිජ්ජානොමේ කණෙකුවැනි, සඛ්ඛාරතෙමේ කණු
ගත් සාරයට වැනි, විඤ්ඤාණයතෙමේ කණුගෙමින් පැකිල

58 අහං, මම; අජ්ජ, දැන්; පච්චයාකාරවණ්ණනං, ප්‍රත්‍යයාකාර
වණ්ණනාව; වතකුකාමො, කථනය කරණු කැමැත්තේ; සාගරං
මහාසාගරයට; අජ්ජකාශාලොභාව, බැසගත්තෙකුමෙන්; පතිට්ඨං,
පිහිටක්; නාධිගච්ඡාමි, නොලබමි

59 යොකොචි, යම් කිසිවෙක්; ඉමං, මේ ප්‍රතිත්‍ය සමුත්පාදය;
අට්ඨිකත්වා, (සිහිනුවනින්) අවිකොටගෙන; සුඤ්ඤාය, ශ්‍රවණය
කරන්නේ නම්; (හේතෙම) පුබ්බාපරියං විසෙසං, පුළුපයයි විශේ
ෂය; ලභෙථ, ලබන්නේය; (මෙහි ප්‍රථමකොට ආරම්භයෙහි පටන්
ක්ෂණක්ෂණයෙහි ඇතිවන ප්‍රඥ විශේෂය හා, ඉන්පසු ඇතිවන
කෙලශක්ෂය විශේෂයද, පුළුපයයි විශේෂයයි සේසි) පුබ්බාපරියං
විසෙසං, පුළුපයයි විශේෂය; ලඛානලොභා, මච්චුරාජස්ස, මාත්‍යරාජයා
ගේ; අදස්සනං, අදහිනට හෙවත් නිව්‍යාණයට; ගච්ඡ, යන්නේයි.

60 තස්මා, එහෙයින්; අත්ථදස්සිනා,, සමස්තාභියන් දක්නා
බුදුරජානන්වහන්සේ විසින්; සුභාසිතං, මනාකොට වදාණලද
අවිජ්ජාදි ධර්මානං, අවිද්‍යාදි ධර්මයන්ගේ; සුඤ්ඤං, මනොහරා
භිය; සමමසිත්වාන, සමමගීනයකොට; සද්දෙව, සවාචීයන්,
භාවෙය්‍ය, වඩන්නේයි.

සුනුබැන්වැති, තාමරුපතෙමේ, සුනුවහුපිටතැගි දෙගබක්වැති, සලායනතතෙමේ දෙගබපිටතැගි සගබක්වැති, එසාතෙමේ ගබ, මුහුණ ගැසෙන දඹුවැති, වෙදනානොමෝඉන්තැගෙන දුක්වැති, තණනානොමෝ දුකට පිළියම්කලමැනවැගි යන සිත්වැති, උපා දතතෙමේ බෙහෙත් සොයා වණ මුහුණ බහාලන්නාවැති, හව තෙමේ ආලේපවැති, ජාතිනොමෝ නැවතනැවත ගබදහස් සුව හස් පැණුනාක්වැති, ජරාමරණතෙමේ ගජදහස් සුවහස් බිඳ ගෙණකලබෙහෙදින් නොයැපි අසාධ්‍යයටගියාක්වැති.

61 “ගමහිරං නිපුණං කතා-අවිජ්ජාදි පුරෙතරං
උපමානො විභාගෙන-විභාවෙය්‍ය විවක්කණො”ති

මොවුන් උපමාවශයෙන් බලනපරිදි මෙසේ දතයුතු,
තවද, මෙම අවිජ්ජාදිවූ ධර්මයන්ගේ අධිකතරප්‍රයොජනවශයෙන්
හෙතුප්‍රත්‍යයාදීන් බලන්නාහට අනිකුත් හෙතුප්‍රත්‍යයාදීහු පහළ
වන්නාහුයයි. සේසි-තවද, මෙම අවිජ්ජාදිවූ ධර්මයන් ධර්මලක්ෂණ
ප්‍රීතිවශයෙන් බලන යොගීහු විසින්.

62 “චුතුපපාතෙ සංසාරෙ-සංඛාරානඤ්ච ලක්ඛණේ
යො පරිච්ඡෙදමුප්පානන-ධම්මෙසු ව විමුක්ඛාති.

63 අභිසංඛාරොති සො එතෙ-සංඛාරෙ නිවිට්ඨෙ යතො
අවිජ්ජා පච්චයො තෙසං-ති විධාන ව්‍යයනනතො.

61 විවක්කණො, නුවනැති තැනැත්තෝ; ගමහිරං, ගැඹුරුවූ;
නිපුණං, සිසුම්වූ; අවිජ්ජාදිං, අවිද්‍යාදිය; පුරෙතරං කතා, ඉතා
පෙරවූකොට; උපමානො, උපමාවශයෙන්; විභාගෙන, විභාග
කිරීමෙන්; විභාවෙය්‍ය, වෙසෙසින් වඩන්නේය.

62 යො, යමෙක්තෙම; චුතුපපාතෙ, චුති උත්තැනිදෙකෙහිද;
සංසාරෙ, සංසාරයෙහිද; සංඛාරානං, සංඝකාරයන්ගේ; ලක්ඛ
ණේච, ස්වභාවලක්ෂණයෙහිද; පරිච්ඡෙදමුප්පානන ධම්මෙසු ව,
ප්‍රතිත්‍යසමුප්පානන ධර්මයන් කෙරෙහිද; විමුක්ඛාති, මුලාවේද;

63 සො, සේතෙම; නිවිට්ඨෙ, ත්‍රිවිධවූ; එතෙ සංඛාරෙ, මේ සංඝකා
රයන්; යතො, යම්ගෙයකින්; අභිසංඛාරොති, රැස්කෙරේද;
තතො, එහෙයින්; තෙසං-ති විධානවපි, ඒ (පුණ්‍යාභිසංඝකාරාදි)
ත්‍රිවිධ සංඝකාරයන්ටම; අයං අවිජ්ජා, මේ අවිද්‍යානොම; පච්චයො,
උත්‍යයවේ.

64 යථාපිනාම ජච්චකො--තරො අපරිනායකො
එකද, යාති යාති මග්ගෙන-කුමමග්ගෙනාපි එකද.

65 සංසාරෙ සංසරං බාලො-තථා අපරිනායකො
කරොති එකද, පුඤ්ඤං-අපුඤ්ඤමපි ච එකද.

66 භුක්ඛාතිසොරමපි සුද්දිසරතතං
අනනනදුක්ඛං භවවාරකෙසු
ත තත්ථ උක්කණ්ඨති බාලසතෙනා
ලඛා සබ්බි තෙන හි තණ්හ විජජා.

67 යෙනානුභූතං අමිතඤ්ඤා යථ
පතිට්ඨිතං දුක්ඛමනාදිකාලෙ
තමෙව පඤ්ඤා පුනපුනමපි
අඤ්ඤානපාලස්ස යමානුභාවො.

64 යථාපිනාම, යම්සේවනාහි; ජච්චකො, ජාතාංකුට්ඨි; තරො,
මුහුර්තතෙම; අපරිනායකො, ගෙණයන පුද්ගලයෙකු නැත්තේ;
එකද, එක්විටෙක; මග්ගෙන, මාගීයෙනුත්; යාති, යේද; එකද,
එක්විටෙක; කුමමග්ගෙන අපි, නොමගිනුත් යේද;

65 තථා, එපරිද්දෙන්; සංසාරෙ, සසරෙහි; සංසරං, සැරිසරන්
නාවු; බාලො, අඥානතෙම; අපරිනායකො, (අතීත්මාගීයට)
පමුණුවන පුද්ගලයෙකු නැත්තේ; එකද, එක්විටෙක; පුඤ්ඤං,
පින්ද; කරොති, කෙරෙයි; එකද, එක්විටෙක; අපුඤ්ඤමපි,
පවිදකෙරෙයි.

66 බාලසතෙනා, අඥාණසකුතෙම; භවවාරකෙසු, සංසාර
තාමැති බකුතාගාරයෙහි; සුද්දිසරතතං, අනිදිසිකාලයක් මුළුල්
ලෙහි; අතිසොරං, ඉතා දරුණුවු; අනනනදුක්ඛං, කෙලවරක්
නැති දුක්; භුක්ඛාපි, අනුභවකොටද; තත්ථ, ඒ භවබකුතාගාර
යෙහි; ත උක්කණ්ඨති, නොකළ නිරන්තරය; හි, ඒ එසේමැයි;
අනෙත, මේ අඥාන සකුසා විසින්; තණ්හාවිජජා, තෘණො අවිද්ධා
තාමැති; සබ්බි, යෙහෙලි සත්ත්ව දෙදෙන; ලඛා, ලබන ලද්දහුය.
(එහෙයින් ඒ යෙහෙලිත් විසින් නලවනු ලබන නොකළ කිසිවක්
සනු අනිප්‍රායයි)

67 යෙන, යම්ගර්භයකින්; අනාදිකාලෙ, අනවරාග්‍රකාලයෙහි
අමිතඤ්ඤා, අප්‍රමාණවූද; දුක්ඛං, දුක්; අනුභූතං, අනුභව කරණ
ලද්දේද; යථ, යම් ගර්භයෙකින්; පතිට්ඨිතං, (අපමණ දුක්) පිහිටි
යේද; (එකකුදුමක්) පුනපුනමපි, නැවත නැවතත්; තං එව,
ඒ ගර්භයම; පඤ්ඤා, (අඥානසකුතෙම) ප්‍රාඥානා කරන්නේය;
අයං, මේතෙම; අඤ්ඤානපාලස්ස, මොහ තාමැති දූලෙහි; ආනු
භාවො, ආභාවයම.

- 68 යද, ව්‍යාධි, සො, බලං-සච්ඡා, අභිසමෙස්සති
තද, අවිජ්ජපසමා-උපසන්නො වරිස්සති.
- 69 එවමෙතං අභිඤ්ඤාය-භික්ඛු බුඛස්ස සාවකො
සකකාරං නාභිනන්දෙය්‍ය-විවෙකමනුබ්බාහයෙ.
- 70 උපසන්නො උපරතො-මනනභාණි අනුඛතො
බුණාති පාපකෙ බමෙව්-දුම් පතතංව මාලුතො.
- 71 පඤ්චබ්බිකස්ස තුරියස්ස-නරති-හොති තාදිසි
යථා එකගගච්ඡතස්ස-සමං බලං විපස්සතො.
- 72 පවිවෙකරසං පිඤා-රසං උපසමස්ස ව
තිදුරො හොති තිප්පාපො-බමපිති රසංපිබං.

68 යද, ව්‍යාධි, සො, හේතම; බලං, බලය; සච්ඡා, දැන; සච්ඡාති, වතුරායනී සත්‍යයන්; අභිසමෙස්සති, අවි බොධ කෙරේද; තද, එකල්හි; අවිජ්ජපසමා, අවිද්‍යාව ව්‍යුපගම කිරීමෙන්; උපසන්නො, (සොපාදිශෙස නිව්‍යණ ධාතු වෙති පිහිටීමෙන්) උපශාන්තව; වරිස්සති, හැසිරෙන්නේයි.

69 බුඛස්ස, සම්බුඛයන් වහන්සේගේ; සාවකො, ශ්‍රාවකවූ; භික්ඛු, භික්ෂුතෙම; එතං, මේ කාරණය; එවං, මෙසේ; අභිඤ්ඤාය, විශෙෂයෙන්දැන; සකකාරං, (අධාර්මික) සත්කාරය; නාභිනන්දෙය්‍ය, කැමති නොවන්නේය; විවෙකං, (කායාදි) විවෙකය; අනු බ්බාහයෙ, වඩන්නේයි.

70 උපසන්නො, උපශාන්තවූ; උපරතො, උපරතවූ; මනනභාණි ප්‍රමාණයෙන් යුක්ත වචන ඇත්තාවූ; අනුඛතො, උතනතනොවූ මහණතෙම; මාථතො, වාතයතෙම; දුම් පතතංව, වාසපත්‍රයක් සේ; පාපකෙබමෙව, පාපබලයක්; බුණාති, කල්පිත කෙරේ.

71 එකගගච්ඡතස්ස, එකාග්‍ර විතතයෙන් යුක්තව; සමං, මනා කොට; බලං, බලය; විපස්සතො, බලන්නාහව; යථා, යම්සේ ඇල්මක් වේද; පඤ්චබ්බිකස්ස, (ආතතාදි) පඤ්චාඛගයක් ඇති; තුරියස්ස, තුරියයාගේ; තාදිසිති, එබඳුවැල්මක්; නහොති, නොවේ.

72 පවිවෙකරසං, විවෙකයෙන් උපන් රසයද; උපසමස්ස, නිව්‍යණයාගේ; රසඤ්ඤා, රසයද; පිඤා, පාතයකොට; බමපිති රසං, බලයෙන් උපන්ප්‍රීතිරසය; පිබං, පානයකරන්නාවූ (කෘතො, ශ්‍රී) පුද්ගලතෙම; තිදුරොහොති, පහවූ විඩා ඇත්තේ වෙයි; තිප්පාපො, පව් නැත්තේද වෙයි.

73 සච්චං සතොතං පටිසන්ධි-පච්චයාකාර මෙව ච;
දුග්ගසා චතුරො ධම්මා-දෙසෙතුඤ්ච සුදුකාරා.

74 ගම්භිරො පච්චයාකාර-පථහෙදෙ ඉධ පණ්ණිනො
යථා යාමං ලහෙථෙව-මනුසුඤ්ජ සද්ද සතො"ති.

මොවුන් තෙතුප්‍රත්‍යයාදීන්ගේ වශයෙන් යෙදෙන යෙදෙන පරිද්දෙන් බලා භාවනාකරණ පරිදි මෙසේ දතයුතු.

මෙතෙකින් මේ "විමුක්තිසම්ප්‍රගය" නම්වූ විදග්ගා භාවනා සංග්‍රහයෙහි පළමුවන 'හෙතොදිසම්ප්‍රගය' තිමි.

හෙතොදි විදග්ගායි.

2 තවද, මෙම ජාතිසංඛ්‍යාත පඤ්චසකකි ධර්මයන් අතුරෙන් රූපසකකිසංඛ්‍යාත කෙයාදි වාත්‍රිංශධර්මයන් භූතොපාද්දි හෙද වශයෙන් කලාපානකොට බලනපරිදි කියේය යත්? "ඉමමෙව කායං යථා ධීතං යථා පණ්ණිතං ධාතුසො පච්චවෙකකි අති ඉමසම්. කායෙ පථවිධාතු අපොධාතු තෙජොධාතු වායොධාතු 'කිං සෙය්‍යථාපි භික්කවෙ දකෙබ්බා ගොසාතකො වා ගොසාත කතොතොසි වා ගාමිං චුට්ඨා වානුමමාපථෙ බිලසො පටිහ ජිනා කිසිනො අසා, එවමෙව ඛො භික්කවෙ භික්කු ඉමමෙව කායං-පෙ-ධාතුසො පච්චවෙකකි, කෙසා ලොමා නඛා දන්තා තවො මං; සං නහාරා අට්ඨි අට්ඨිමිඤ්ජා වක්කං හදයං යකාං කිලොමකං පිහනං සප්පාසං අත්තං අත්තගුණං උදරියං කරිසා මන්ද්‍රඩං" යන මේ විසිකොටස "යං අර්ඛිතං පච්චතං කකඛලං බරිගතං උපාදිණං" යනු ගුණහෙතීන් පථවිධාතුය. "පිතං සෙමාං පුබ්බො ලොහිතං සෙදො මෙදො අයු වසා

73 සච්චං, චතුස්සත්‍යයද; සරොතා, (සතිගුණ සංඝකාරයන් කෙරෙහි) සතිව්‍යවහාරයද; පටිසන්ධි, ප්‍රතිසන්ධිද; පච්චයා කාරං එවම, (අවිද්‍යාදි ප්‍රත්‍යය ධර්මයන්ගේ තමතමන්ගේ ඵලයට) ප්‍රත්‍යයභාවයද; (යන) චතුරොධම්මා, සතර ධර්මයෝ; දුග්ගසා, දුක සේදගිකය කවස්සත්තානුය; දෙසෙතුඤ්ච, දෙසනා කරන්වද; සුදුකාරා, අතිශයින් දුෂ්කරයන්.

74 (එහෙයින්) පණ්ණිනො, නුවනැති තැනැත්තෝ; ගම්භිරො, ගැඹුරැවූ; ඉධ-පච්චයා කාරපථහෙදෙ, මේ ප්‍රත්‍යයාකාර ප්‍රහෙද යෙහි; යථායාමං ලහෙදි, යම්සේ පිහිට ලැබෙන්නේද; එවං එපරිදෙන්; සද්ද, සාම්කල්පි; සතො, සමාති සම්පන්නාව; උසු සුඤ්ජ, යෙදෙන්නේයි.

බෙලො සිංහානිකාලසිකා මුත්තං” යන මේ දෙලොස්කොටස “යං අර්ඝ්ගතං පච්චත්තං ආපො ආපොගතං උපාදිණ්ණං” යනු ගුණහෙයින් ආපොධාතුය. “යෙන ච සන්නප්පති යෙන ච පරි ඛයාති යෙන ච ජරියති යෙන ච අසිත පිත බාගිත සාගිතං සමමාපරිතං-ගච්ඡති” යන මේ සතරකොටස “යං අර්ඝ්ගතං පච්චත්තං තෙජෝ තෙජෝගතං උපාදිණ්ණං” යනු ගුණහෙයින් තෙජෝධාතුය. “උඛංගමාවාතා අධොගමා වාතා කුච්ඡසයා වාතා කොට්ඨාසයා වාතා අඛගමඛගානුසාරිනො වාතා අස්සාසපස්සාසා වාතා” යන මේ සකොටස “යං අර්ඝ්ගතං පච්චත්තං වායො වායොගතං උපාදි ණ්ණං” යනු ගුණහෙයින් වායොධාතුය.

75 “කෙසාදිමත්ථලුඛගන්නා-පඨවිංසා හි විසති පිත්තාදිමුත්තදන්නා තෙ-ජලංසා වාදසිරිතා.

76 යෙන සන්නප්පනං යෙන-ජරණං දහනන්තථා යෙනාසිතාදි පානො ච-වාතුරංසා නලාබිකා.

77 උඛාධොගම කුච්ඡසා-කොට්ඨාසගඛගසාරි ව අස්සාසො හි ව විඤ්ඤාය්‍යා ඡලංසා වාතනිසසිතා.

75 කෙසාදිමත්ථලුඛගන්නා, නිසකෙස් ආදිකොට ඇති නිස මොල කෙලවර කොට ඇත්තා වූ; විසති, විස්ස; පඨවිංසානි, පාටිවිධාතු කොට්ඨාසයෝ වෙති; පිත්තාදිමුත්තදන්නා, පිත ආදි මුත්තකෙලවරකොට ඇත්තා වූ; තෙවාදස, ඒ දෙලොස; ජලංසා, ආපොධාතු කොට්ඨාසයෝයි; ජරිතා; කියනලද්දහුය.

76 යෙන, යම් තෙජෝගුණයකින්; සන්නප්පනං, (භරරොගාදි කාලයෙහි) නැවීමිවේද; යෙන, යම් තෙජෝගුණයකින්; (ගරිරයා හේ) ජරාවවේද; තථා, එසේ; (යම් තෙජෝගුණයකින්) දහනං, දැවීමිවේද; යෙන, යම් තෙජෝගුණයකින්; අසිතාදි පානොච, බුද්ධි ආහාරාදින්හේ පවිත්තයවේද; (මෙසේ) අනලාබිකා, තෙජෝධාතුව අධිකකොට ඇති, වතුරංසා, කොට්ඨාස සතරෙක් වෙත්.

77 උඛාධොගම කුච්ඡසා, උඛගම වාතය අධොගමවාතය කුච්ඡසවාතය යන මොහුද; කොට්ඨාසගඛගසාරිව, කොට්ඨාසය වාතය අඛගමඛගානුසාරිවාතය යන දෙකද; අස්සාසොතිව, ආශවාස ප්‍රාශවාස වාතයදයි; වාතනිසසිතා, වායොධාතු නිශ්‍රිත වූ; ඡලංසා, සකොටස; විඤ්ඤාය්‍යා, දනසුත්තාහ.

78 කාලො සසති භූතාති-සබ්බානෙව සහගත නා
යො ච කාල සසො භූතො-සභුතපච්චිං පච්චි.

79 වතනාරො මෙ මහා භූතෙ-විලොකෙකො විභාගතො
නාවෙනබ්බං පනිච්චවං-මහසා පි විභාවිතා,,ති.

මොවුන් පස්විධයාදී සතරමහාභූතයන්ගේ වශයෙන්
බලනපරිදි මෙසේ දහසූතු.

තවද, මේසතරමහාභූතයන් දෙසැලිය් බව මෙතෙකුත්ගේ
වශයෙන් බලනපරිදි කියේය යත්? “අනි ඉමස්මිං කායෙ කෙසා
නාමපාරියෙකෙකා කොට්ඨාසො අවෙනනො අව්‍යාකතො සුඤ්ඤ
නිස්සන්තො ඵලො පස්විධාතු-අනි ඉමස්මිං කායෙ ලොමානාම
—පෙ—අනි ඉමස්මිං කායෙ නබා නාම—පෙ—අනි ඉමස්මිං කායෙ
දන්තා නාම—පෙ—අනි ඉමස්මිං කායෙ තවො නාම—පෙ—
අනි ඉමස්මිං කායෙ මංසං නාම—පෙ—අනි ඉමස්මිං කායෙ න
හාරා නාම—පෙ—අනි ඉමස්මිං කායෙ අට්ඨි නාම—පෙ—අනි
ඉමස්මිං කායෙ අට්ඨිමිඤ්ජා නාම—පෙ—අනි ඉමස්මිං කායෙ
වක්කං නාම—පෙ—අනි ඉමස්මිං කායෙ හදයං නාම—පෙ—අනි
ඉමස්මිං කායෙ යකනං නාම—පෙ—අනි ඉමස්මිං කායෙ කිලොම
කං නාම—පෙ—අනි ඉමස්මිං කායෙ පිහකං නාම—පෙ—අනි
ඉමස්මිං කායෙ පප්පාසං නාම—පෙ—අනි ඉමස්මිං කායෙ අන්තං
නාම—පෙ—අනි ඉමස්මිං කායෙ අන්තභූතං නාම—පෙ—අනි
ඉමස්මිං කායෙ උදරයං නාම—පෙ—අනි ඉමස්මිං කායෙ කර්මං නාම
—පෙ—අනි ඉමස්මිං කායෙ මත්ථුරිභංගං නාම පාරියෙකෙකා කො
ට්ඨාසො අවෙනනො අව්‍යාකතො සුඤ්ඤ නිස්සන්තො ඵලො පස්
විධාතු”ති. මේ අක්කන්තික පස්විධාත්වයෙහි පඤ්චක වතුකය.

“අනි ඉමස්මිං කායෙ පිතතං නාම පාරියෙකෙකා කොට්ඨ
සො අවෙනනො අව්‍යාකතො සුඤ්ඤ නිස්සන්තො සුසභූතො

78 කාලො, පෙරවරු ආදී කාලයනෙම; සහගතනා, තමා හා
සමග; සබ්බාති එවභූතාති, සියළුම සත්වයන්; සසති, කන්තේය;
කාලසසො, කාලයකැවැටු; සොච්ඡුතො, යම්පුද්ගලයෙක් වේද;
සො, හේනෙම; භූතපච්චිං, භූතපච්චි සබ්බානෙව නාමනොව, පච්චි,
(අභිත්මාභිඤ්ඤනාමැති වත්තියෙන්)පිසිය(හෙවත් දූවිසි;සේසි)

79 විභාවිතා, නැණැතියා පිසින්; ඉමෙවතාරො මහාභූතෙ,
මේසතරමහාභූතයන්; විභාගතො, විභාගවෘත්තයන්; විලොක
කො, විශේෂයෙන් බලා; නාවෙනබ්බං, බැවියසුත්තේය; ඉච්චවං
පන, මෙසේ වතාති (නැවත නැවතත්) මහසාපි, විතතයෙන්;
බැවිය සුත්තේසි;

ආබ්බිනාකාරො ආපොධාතු—අත්ථිඉමස්මිං කායෙ සෙඛ්ඤානාම
—පෙ—අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ පුබ්බානාම—පෙ—අත්ථි ඉමස්මිං කා
යෙ ලොභිනං නාම—පෙ—අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ සෙදො නාම—
පෙ—අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ මෙදො නාම—පෙ—අත්ථි ඉමස්මිං කා
යෙ අසසු නාම—පෙ—අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ වසානාම—පෙ—අත්ථි
ඉමස්මිං කායෙ බෙලො නාම—පෙ—අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ සිංසා
නිකා නාම—පෙ—අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ ලසිකා නාම—පෙ—අත්ථි
ඉමස්මිං කායෙ මුත්තං නාම පාටියෙකෙකා කොට්ඨාසො අවෙනා
නො අව්‍යාකතො සුඤ්ඤා නිස්සංගො සුසංගො ආබ්බිනා
කාරො ආපොධාතු” ති. මේ අප්ඤ්ඤානික ආපොධාතු පච්චෙක
දෙජ්ඣකය.

“අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ යෙනව සත්තපති අයං පාටියෙකෙකා
කොට්ඨාසො අවෙනනො අව්‍යාකතො සුඤ්ඤා නිස්සංගො පරි
පාචනාකාරො තෙජොධාතු—අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ යෙනව පරි
භිග්ගති අයං—පෙ—අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ යෙනව ජරියති ඉමස්මිං
අයං—පෙ—අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ යෙනව අසිතපිතබාසිතසාසිතංසමා
පරිණාම භවජති අයං පාටියෙකෙකා කොට්ඨාසො අවෙනනො
අව්‍යාකතො සුඤ්ඤා නිස්සංගො පරිපාචනාකාරො තෙජො
ධාතු” ති. මේ අප්ඤ්ඤානික තෙජොධාතු වතුකකය.

“අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ උඬංගමා වාතා නාම පාටියෙකෙකා
පකාට්ඨාසො අවෙනනො අව්‍යාකතො සුඤ්ඤා නිස්සංගො විජඨ
භනාකාරො වායොධාතු—අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ අධොගමා වාතා
නාම—පෙ—අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ කුච්ඡිසං වාතා නාම—පෙ—
අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ කොට්ඨාසයා වාතා නාම—පෙ—අත්ථි ඉමස්
මිං කායෙ අඛගමඛිනාසුසාරිභො වාතා නාම—පෙ—අත්ථි ඉමස්මිං
කායෙ අසාසපසාසයා වාතා නාම පාටියෙකෙකා කොට්ඨාසො
අවෙනනො අව්‍යාකතො සුඤ්ඤා නිස්සංගො විජඨභනාකාරො
වායොධාතු,, ති. මේ අප්ඤ්ඤානික වායොධාතු ජකකය.

80 “චතුර්ධාතුවච්ඡානං—චෙච්ඤාසුඤ්ඤා හෙදතො
භාවෙනබ්බං පතිඤ්චං—වායමනෙනන සුබ්බතො” ති.

80 චතුර්ධාතුවච්ඡානං, සතරධාතූන්ගේ ව්‍යවස්ථානය; හෙද
තො, හෙදවශයෙන්; චෙච්ඤාසුඤ්ඤා, දෙසාසුඤ්ඤා; ඉච්චංපන,
අමපරිද්දෙන්වනාස්; සුබ්බතා, යහපත්වුනගෙන්; වායමනෙන,
විශ්වී කරන්කළ විසින්; භාවෙනබ්බනි, භාවනා කළයුතුයි.

මොවුන් දෙසාලියි. ධම්මකෙනෙකුන්ගේ වශයෙන් බලන පරිදි මෙසේ දකුණු.

තවද, සතරමහාභූතයන් එක්සිය සතිසත් බාහුන්ගේ වශයෙන් බලනපරිදි කියේය යත්? ඉමසම්. කායෙ කෙසෙවති ඵඛලකකිණං පඨවිධාතු, ආබ්බිකලකකිණං ආපොධාතු, පරිපාවනලකකිණං තෙජොධාතු, විජ්ඣානලකකිණං වායොධාතු ඉමස්මිං කායෙ ලොච්ඡති—පෙ—ඉමසම්. කායෙ නබච්ඡති—පෙ—ඉමස්මිං කායෙ මංසච්ඡති—පෙ—ඉමසම්. කායෙ නහාරච්ඡති—පෙ—ඉමස්මිං කායෙ අට්ඨිච්ඡති—පෙ—ඉමස්මිං කායෙ අට්ඨිමිඤ්ජච්ඡති—පෙ—ඉමස්මිං කායෙ චක්කච්ඡති—පෙ—ඉමස්මිං කායෙ හදයච්ඡති—පෙ—ඉමසම්. කායෙ යකනච්ඡති—පෙ—ඉමස්මිං කායෙ කිලොමකච්ඡති—පෙ—ඉමස්මිං කායෙ පිහකච්ඡති—පෙ—ඉමස්මිං කායෙ සප්පාසච්ඡති—පෙ—ඉමස්මිං කායෙ අන්තච්ඡති—පෙ—ඉමස්මිං කායෙ අන්තකුණච්ඡති—පෙ—ඉමස්මිං කායෙ උදරියච්ඡති—පෙ—ඉමස්මිං කායෙ කාරිසච්ඡති—පෙ—ඉමස්මිං කායෙ මන්ද්‍රිඩයච්ඡති ඵඛලකකිණං පඨවිධාතු ආබ්බිකලකකිණං ආපොධාතු, පරිපාවනලකකිණං තෙජොධාතු, විජ්ඣානලකකිණං වායොධාතු”ති. මේ අර්ථකතරික පඨවිධාතුයෙහි වතුධාතුවව්‍යාජනං.

ඉමස්මිං කායෙ පිහකච්ඡති ඵඛලකකිණං පඨවිධාතු, ආබ්බිකලකකිණං ආපොධාතු, පරිපාවනලකකිණං තෙජොධාතු, විජ්ඣානලකකිණං වායොධාතු—ඉමස්මිං කායෙ සෙව්ච්ඡති—පෙ—ඉමස්මිං කායෙ පුබ්බච්ඡති—පෙ—ඉමස්මිං කායෙ ලොභිනච්ඡති—පෙ—ඉමස්මිං කායෙ සෙදච්ඡති—පෙ—ඉමස්මිං කායෙ මෙදම්භි—පෙ—ඉමස්මිං කායෙ අයුච්ඡති—පෙ—ඉමස්මිං කායෙ ව්‍යාය—පෙ—ඉමස්මිං කායෙ බෙලච්ඡති—පෙ—ඉමස්මිං කායෙ සිඛිකානිකාය—පෙ—ඉමස්මිං කායෙ ලසිකාය—පෙ—ඉමස්මිං කායෙ මුහුණමිති ඵඛලකකිණං පඨවිධාතු, ආබ්බිකලකකිණං ආපොධාතු පරිපාවනලකකිණං තෙජොධාතු, විජ්ඣානලකකිණං වායොධාතු”ති. මේ අර්ථකතරික ආපොධාතුයෙහි වතුධාතුවව්‍යාජනං.

“ඉමස්මිං කායෙ තෙජොධාතුමිති ඵඛලකකිණං පඨවිධාතු, ආබ්බිකලකකිණං ආපොධාතු, පරිපාවනලකකිණං තෙජොධාතු, විජ්ඣානලකකිණං වායොධාතු”ති. මේ අර්ථකතරික තෙජොධාතුයෙහි වතුධාතුවව්‍යාජනං.

“ඉමස්මිං කායෙ වායොධාතුමනි එඛලකකිණං පඨවිධාතු,
ආබ්ඛකලකකිණං ආපොධාතු, පරිපාවනලකකිණං තෙජොධාතු,
විඤ්ඤානලකකිණං වායොධාතු”ති. මේ අප්ඛිතතික වායොධාතු
යෙති-වතුධාතුච්ඡායානං.

81 “වතුධාතුච්ඡායානං—ජනනිංස සත හෙදතො
භාවෙනබ්බං පතිච්චෙවං—විඤ්ඤාණං සුසමාහිතා”ති.

මොචුන් එක්සියසතිසක් ධාතුන්ගේ වශයෙන් බලනපරිදි
මෙසේ දතයුතු;

තවද, මේ සතරමහාභූතයන් කලාපානනකොට අභිකතර
ප්‍රයොජනවශයෙන් බලන්නාහට භූතොපාදාදී හෙදවශයෙන්
එක්දහස්සාරසියඅසුසතරදෙනෙක් වෙති “කමිජසන්නතිය, විතත
ජයන්නතිය, උතුජසන්නතිය, ආහාරජසන්නතිය” යනමොන්ගේ
වශයෙන් එක්දස ස්වසිය සතලිස්දෙනෙක් වෙති “කමිජකලා
පය විතතජකලාපය, සාතුජ කලාපය, ආහාරජකලාපය” යනමො
චුන්ගේ වශයෙන් එක්දස සාරසිය සුවාසුදෙනෙක්ද වෙත්.

82 “සමමසිකා කලාපනතං—භූතොපාදා යථාකකමං
පරිච්ඡේද වසෙනෙව—තිච්චං භාවෙය්‍ය යොගිකො”ති.

තවද, මේ සතරමහාභූතයන් භූතොපාදාදී හෙදවශයෙන්
කලාපානනකොට බලාසිත්තිලාවඩන්නාහට රූපසකකිසබ්බසාසා
භූතොපාදාය ධම්මසමුතයො සොරවිමසපීයන් හොත්තුමසක් සෙ
සින් හයවිසින් වැටහෙන්නාහුයයි සේයි. තවද, මෙම සතර
මහාභූතයන් භූතොපාදායාදී වශයෙන් කලාපානනකොට ධම්ම
ලබ්බන ප්‍රිතිවශයෙන් බලන යොගිහු විසින්.

81 ඉච්චෙවං පන, මෙපරිද්දෙන් වනාහි; විඤ්ඤානා, ප්‍රඥවන්ත
රොගාවචරයාවිසින්; වතුධාතුච්ඡායානං, සතරධාතුන්ගේ ව්‍යව
ස්ථානං; ජනනිංසසත හෙදතො, එක්සියසතිය ප්‍රහෙදයෙන්;
සුසමාහිතා, මනාකොට (අරඹුණෙහි)පිහිටුවනලදි සිතින්; භාවෙ
නබ්බනති, භාවනාකටයුතුයි

82 යොගිකො, යොගාවචරතෙම; භූතොපාදා, භූතොපාදාය
හෙදයෙන් සුකතපූරූපය; යථාකකමං, පිළිවෙළින්; කලාපනතං
කලාපානනකොට, සමමයයිනා, සමමයිණය කොට; පරිච්ඡේද
වසෙන එව, පරිච්ඡේදවශයෙන්ම; තිච්චං, තීරණාර්ථයෙන්;
භාවෙය්‍ය, භාවනා කරන්නේය.

- 83 භූතප්‍රසාදවිසයා-භාවෝ හදය මිච්චි 'පී
ජීවිතාහාරරූපෙහි-අධාරසවිධනාථා.
- 84 පරිචේදෙ ව විඤ්ඤානි-විකාරෝ ලක්ඛණානි ව
අනිප්පකා දසවේච්ඡි-අධාරවිසවිධනවෙ.
- 85 කම්මවිතෙතානුකාහාර-සමුච්ඡානා යථාකකමං
නවච්චවතුරෝ වෙති-කලාපා එකවිසති.
- 86 කයෝ කලාපා සංඛිප්පා-දසකා නවකථාකා
කොනති තෙරස විජාරා-යෙහි වුච්චනාති සනාති.
- 87 කලාපානං පරිචේද-ලක්ඛණතා විවකඛණා
න කලාපඛන මිච්චානු-ආකාසං ලක්ඛණාති ව.

83 භූතා, සතරමහාභූතරූපය; පසාද, චක්‍ෂුරාදිප්‍රසාදරූපය; විසයා, රූපාදිවිෂය රූපය යනමොහුද; භාවෝ, භාවරූපයද; හදය මිච්චි, හෘදයරූපයද; ජීවිතාහාරරූපෙහි, ජීවිතරූප ආහාරරූපයන් සමග; අධාරසවිධං, අටලොස් වැදූරැම්මේ; (මේ නිෂපතනරූපයයි) තථා, එසේම;

84 පරිචේදෙව, ආකාශධාතු සංඛ්‍යාත පරිචේද රූපයද; විඤ්ඤානි, (කායවිඤ්ඤානිච්චිවිඤ්ඤානිච්චි ඛයෙන්දෙවැදූරැම්මි) විඤ්ඤානි රූපයද, විකාරෝ, (ලුහතා මුද්‍රතා යනාදි) විකාර රූපයද; ලක්ඛණානිව, (උපවය සනාති ජරතායනාදි) ලක්‍ෂණරූපය දැයිකියා; අනිප්පකාවදස, අනිෂ්පතන රූපයෝත් දසදෙනක් වෙති; ඉති, මෙසේ; අභිවිසවිධංහවෙ' (රූපය) අටවිසිවැදූරැම්මේ.

85 කම්මවිතෙතානුකාහාරසමුච්ඡානා, කම්ම විතනප්පසාතුප් ආහාරජම්බු, කලාපා; රූපකලාපයෝ, යථාකකමං, පිළිවෙලින්; නුව, නවයක්ද; ඡ, සයක්ද; වතුරෝ, සතරක්ද; වෙති, දෙකක් දැයි කියා; එකවිසති, එක්විසෙකකි.

86 යෙහි, යම්කලාපකෙනෙකුත් කරණකොටගෙන; සනාති, සනාතිනු; වුච්චනාති, කියනුලැබෙද්ද; කලාපා, (ඒ) කලාපයෝ; සංඛිප්පා, සංක්‍ෂෙපයෙන්; දසකා, දසකයක; නවකථක, නවක අප්‍රකාශය; තයෝ, තුන්දෙනෙක්වෙති; විජාරා, විඤ්ඤානවිසයෙන්; තෙරස කොනාති, තෙලෙසක්වෙති.

87 විවකඛණා, පණ්ඩිතයෝ; කලාපානං, රූප කලාපයන්ගේ; පරිචේදලක්‍ෂණතා, පරිචේදභාවය හා ලක්‍ෂණභාවය ඇති බැවින්; ආකාසං, ආකාශධාතුවද; ලක්ඛණානිව, ලක්‍ෂණරූපද කලාපඛනං ඉති, කලාපඛනයෙකැයි; න ආනු, නොමැතිනු.

- 88 භුතභුතිකරූපානං-සමුහස්ස යථාරහං
අඛිකාදිප්පහෙදෙන-කලාපා ඉති සමමුති.
- 89 සලකකිණවිසෙසෙන-හොති නාම විසෙසනා
සබ්බං රූපණ්ඩාවෙන-රූපං ඉති පවුච්චති.
- 90 අඛිපච්චඛිතකොට්ඨාස කලාපාකාරනො පන
සංගතො රූපපුඤ්ඤා'ව-වුතෙනා කායො නි එකතො.
- 91 නානාසක්ඛි පරිවර්තන-අඛිපච්චඛිතරාසිනො
හොති නාමං සරීරනති-ඉත්ථි වා පුරිසොති වා.
- 92 ජාතො ජිණේණා මතො ව්‍යාධි-සතෙනා 'යමිතිසමමුති
ජායමානාදිභාවෙන-රූපකායො පවත්නති.

88 භුතභුතික: රූපානං, භුතරූප උපාදය රූපයන්ගේ; සමුහස්ස සමුහයට; යථාරහං, සුදුසු සුදුසු පරිද්දෙන්; අඛිකාදිප්පහෙදෙන, අභවකයන්වකයන්හාදිප්පහෙදෙයන්; කලාපාඉති, කලාපයෝයයි; සමමුති, සමමුතිය වේ.

89 සලකකිණ විසෙසෙන, සලකකිණ නාතකයෙන්; නාමවිසෙසනා, (පඨවිධාතුයයනාදිවශයෙන්) නාමයන්ගේ වෙනස; හොති, වේයි; සබ්බං, සියළු රූපය; රූපණ්ඩාවෙන, (ශීතොෂණාදියෙන්) විකාරයට පැමිණෙන බැවින්; රූපං ඉති, රූපයයි; පවුච්චති, (සාමාන්‍ය නාමයෙන්) කියනු ලැබේ.

90 අඛි, (හස්සපාදාදි) අවයවය; පච්චඛිතකොට්ඨාස, (කෙසාදි) ප්‍රත්‍යඛිතකොට්ඨාසය; කලාපාකාරනොපන, කලාපාකාරය යන මොවුන්ගේ වශයෙන්; සඛිතතො, එකාබ්ධවග්වේශයක් වනු; රූප පුඤ්ඤාව, රූපසමුහයම; එතෙනා, එකතුකොට; කායොති වුතෙනා, කයෙහි කියන ලද්දේය.

91 නානාසක්ඛි පරිවර්තන, අනෙක සක්ඛියෙන් පිරිසිදු නාවූ; අඛි පච්චඛිතරාසිනො, (හස්සපාදාදි) අඛි ප්‍රත්‍යඛිතසමුහයට; සරීරනති, ශරීරයෙහි කියාද; ඉත්ථි වා, සත්‍රියෙහි කියා හෝ; පුරිසොති වා, පුරුෂ යෙහි කියා හෝ; නාමං හොති, නමක් වේ.

92 අයං සතෙනා, මේ සතකු වෙම; ජාතො, උපන්නේය; ජිණේණා, ජරාවට ගියේය; මතො, කාලක්‍රියා කෙළේය; ව්‍යාධි, රෝගියෙයි; යමිතිසමමුති, මේ සේ සම්මුති ගත්තේ; (පරමානුවශයෙන් යනුයෙන් අවිද්‍යා නිසේයි) ජායමානාදිභාවෙන, උපදින දිරණ යනාදි ධ්වනාවයෙන්; රූපකායො, (සත්‍යාදි රහිත) රූපසමුහය; පවත්නති, පවතී.

- 93 කායො න පසස්සති සුඤ්ඤානි ච නෙව කිඤ්චි
ථානානි කිච්ච මපි නෙව සයං කරොති
යුතො පවත්නති මනෙත තථාතථා යං
සුතොතන යන්තමිව දරුමයං පයුතං.
- 94 නානත්තතො හි මනසො අතිලස්ස හෙදො
හෙදා නිලස්ස ගමණොදි ක්‍රියාවිභාගො
කායස්ස සිජ්ඣති ක්‍රියා ච තථා තථායං
දෙසන්තරමහි ඉතරී තර රුපසිඬි.
- 95 නානත්තතො මානස භරවානං
නානා භිධානානි භවන්ති ඵලං
අඤ්ඤානුරූප ක්‍රියසද්දහෙතු
තඤ්ඤා විනිබ්බාගමනී රමනො.

93 කායො, රූපකයතෙම; තපස්සති, වක්ඛුර්විඤ්ඤාණයට ප්‍රත්‍යස්ථ වන පමණක් මිස තමාවිසින් රූපයන්) නොදකිති; තසුඤ්ඤාව, ඔබ්බුලවණයද නොකරයි; නෙවකිඤ්චිථානානි, (ගකුළුන් සමඟ කු) කිසිවකුත් නොදකිති; කිච්චං අපි, කවයුතුද; සයං, තමාවිසින්; නෙව කරොති, නොමකරයි; සුතොතන, සුත්‍රයෙන්; පයුතං, යොදන ලද්දකු; දරුමයං, දූවදඬුයෙන් නිපදවනලද; යන්තං ඉව, යන්ත්‍රරූපයක් මෙන්; අයං, මේ ශරීරයතෙම; මනෙත, (සාවජ්ජනජවන) විතතයෙන්; යුතොතන, යුක්තවූයේ; තථාතථා, ඒ ඒ ආකාරයෙන්; පවත්නති, පවතියි.

94 මනසො, විතතයාගේ, නානත්තතොහි, නානත්තයෙන්වනාහි; අතිලස්ස, (විතතජ) වායො ධාතුහුගේ; හෙදො, නානත්තයවේ; අතිලස්සහෙදො, විතතජ) වායොධාතුහුගේ නානත්තයෙන්; කායස්ස, ශරීරයාගේ; ගමණොදි ක්‍රියා විභාගො, ගමණොදි ක්‍රියා නානත්තය; සිජ්ඣති, සිඬවෙයි; අයං ක්‍රියාව, (ශරීරයාගේ ගමණොදි) මේ ක්‍රියාවද; තථාතථා, (ගමණොදි) ඒ ඒ ආකාරයෙන්; දෙසන්තරමහි, දෙශාන්තරයෙහි; ඉතරීතර රුපසිඬි, ඉතරෙතර රූප සිඬියෙකි.

95 මානසභරවානං, විතතය පඨවිධාතුය ඔබ්බුල යන මොවුන්ගේ; නානත්තතො, නානත්තය හෙතුකොට ගෙන; නානාභිධානානි, නානාප්‍රකාරනාමයෝ; භවන්ති, වෙත්; ඵලං, මෙසේ; අඤ්ඤානුරූප ක්‍රිය සද්දහෙතු, අභිමතානානු රූප (ශරීරයෙන් පවත්නා) ක්‍රියා ඔබ්බුලදෙදෙනා හෙතුකොට ගෙන; තඤ්ඤා, ඒ ශරීරයෙහි; අවිනිබ්බාගමනී, විනිබ්බාග නොකැමති ජනයෝ; රමනො, (යුක්ත) පුරුෂ යනාදි මිත්‍රාග්‍රහණයෙන්) ඇලෙන්හාග.

96 කඤ්ඤානං විනිශ්චයානං මිදං ශරීරං
නිසංසාදාමනනං පභාසං සංඝො
මොහකිකාරාදුර්ථවලොකො
තුල්ථං විතකෙකතිහ ධම්මනෙතො.

97 අලඛා සබ්බි සංවාසං-සරීරෙ ධාතුමනනකෙ
යථාභුත මජානනනා-කරොනති පටිසං රතිං.

93 භුතපුඤ්ජො 'ව භුතානං-වසෙකෙවං පවත්නති
තත්ථි කොචි පවත්තෙනනා-පවත්තාපනකො තරො.

99 නහෙත්ථ දෙවො නබ්බමා-නත්ථිත්ථි පුරිසො 'ති වා
ධාතුමනනා 'සුභා' නිව්වා-දුක්ඛධම්මා පවත්තරො.
ඵවමෙතං අභිසංඝො-භික්ඛු බුඛස්ස සාවකො-පෙ-
තිඤ්ජො හොති නිප්පාපො-ධම්මපිතිරසං පිබං.

100 කඤ්ඤානං විනිශ්චයානං-සරීරං පරමත්තො
සුඛසංඛාරපුඤ්ජො-මිතිභාවෙය් පනෙතො" ති.

96 ඉදංශරීරං, මේශරීරය; විනිශ්චයානං කඤ්ඤානං, ධාතුමනනං, විනිශ්චයානං; මිදං, මේ ශරීරය; නිසංසාදාමනනං, ඉති. සඤ්ජායමානං; සංඝො, පභාසං, සංඝවහාර; මොහකිකාරාදුර්, මොහකිකාර යෙන්ආතුරු; ථවලොකො, සත්වලොකයනෙම; ධම්මනෙතො, ධම්මානුච්ඡි; ඉහ, මේ ශරීරයෙහි; තුල්ථං, හිස්සු මිත්තා කල්පනා, වෙන්; විතකෙකති, විතකිකය කෙරේ.

97 සබ්බිසංවාසං, සත්පුරුෂසංවාසය; අලඛා, නොලැබ; ධාතු මනෙතො, ධාතුමානුච්ඡි; සරීරකෙ, ශරීරයෙහි; යථාභුතං, තත්ථාකාර ය; අජානනනා, නොදන්නේ; පටිසං, පුනිසයද; රතිං, අල්පමද; කරොනති, කෙරෙත්.

98 ඵවං, මෙසේ; භුතානංවසෙක, භුතයන්ගේවශයෙන්; භුත පුඤ්ජොව, සතුරුමහාභුතපුඤ්ජයම; පවත්නති, (ගමණාදිආකාර යෙන්) පවතිති; පවත්තෙනනා, (ගමණාදිවශයෙන්) පවත්නා වූද; පවත්තාපනකො, පවත්වන්නා වූද; කොචිතරො, කිසිමතුමය යෙක්; තත්ථි, තැත්තේය.

99 ඵත්ථ, මේගුඛසංඝකාරමානුයෙහි; දෙවො, දෙවියෙක්; තති, නැත; බුඛමා, බුඛමයෙක්; ත, නැත; ඉත්ථි, සුත්තයක්; තත්ථි, නැත; පුරිසොවානත්ථි, පුරුෂයෙක්ගේනැත; ධාතුමනනා, ධාතුමානුච්ඡි; අසුභා, අශුභවූ; අනිව්වා, අනිත්වූ; දුක්ඛධම්මා, දුක්ඛධම්මයෝ; පවත්තරො, පවතිත්.

100 ඵවං, මෙසේ; සරීරං, ශරීරය; විනිශ්චයානං කඤ්ඤානං, විනිශ්චයානං; මිදං, මේ ශරීරය; නිසංසාදාමනනං, නිසංසාදාමනනං; පටිසං, පුනිසයම; රතිං, අල්පමද; කරොනති, කෙරෙත්.

මොවුන් භූතොපාදාදි හෙදවශයෙන් කලාපානතකොට
බලන පරිදි මෙසේ දතයුතු.

මෙතෙකින් මේ “විමුක්තිසංග්‍රහ” නම්වූ විදගීතා භාවනා
සංග්‍රහයෙහි දෙවන ‘ධාතෘදි සංග්‍රහය’ නිමි.

— o . x o —

3 තවද, මෙම ජාතිසංඛ්‍යාත පඤ්චසකකිංචලීයන් අතුරෙන්
රූපසකකි සංඛ්‍යාත කෙශාදි වාත්‍රිංශමිථ්‍යන් ආදිනවාදීන්ගේ
වශයෙන් බලනපරිදිකියේයයන්? “බහුදුකෙබා බො අයංකායො
බහු ආදිනවො ඉති ඉමස්මිං කායෙ විවිධා ආබාධා උපපජ්ජන්ති
සෙය්‍යවිදං වක්ඛුරොගො සොතරොගො ඝාතරොගො ජ්වනා
රොගො කාශරොගො සීෂරොගො කණ්ණරොගො මුඛරොගො
දන්තරොගො කාසො සාසො පිතාසො ඛහො ජරො කුච්ඡි
රොගො මුච්ඡා පක්කඤ්ඤිකා සුලා විසුචිකා කුට්ඨං ගණ්ඩං කිලා
සො සොසො අපමාණො දදු කණ්ණි කච්ඡු රබ්‍යා විතච්ඡිකා ලො
තිතපිත්තං මුට්‍රමෙහො අංසා පිළිකා හගඤ්ඤා පිත්තසමුට්ඨානා
ආබාධා සෙමනසමුට්ඨානා ආබාධා වාතසමුට්ඨානාආබාධා සන්ති
පාතිකාආබාධා උතුපරිණාමජාආබාධා විසමපරිහාරජාආබාධා
ඔපකතමිකා ආබාධා කම්මවිපාකජා ආබාධා සීතං උණං ජීෂ
ච්ඡා පිපාසා උච්චාරො පසංඝාවොති” යනාදි පාලිවශයෙන්ද
තවද, මෙම ආදිනවශයෙහි අවානුවක් රාගයෙන්හා නවානුවක්
ව්‍යාධියෙන් හා දෙතිස්වනක් අත්තරාගෙන්හා අසුවක්පඤ්ඤා
යන් විසින්ගැවසිගත්තේය—කෙස් ලොම් නිය දත්මුත්ඇපිරැණු
වැසිකිලියක්මෙන් ඇතුල නොයෙක්කුණින් පිරැණේය—හෙල්
ඔත් සිලියෙන බජ්නක්සෙසින් නවවණ මහමුයෙන් තවානුදහ
සක් ලොමකුපමෙන් නිතෙතන් මැලිනිස් බස්තේය—සැබොල්
ගම්භදරෙක්ති පණ්ණුණුගවරවලක්සෙසින් නොයෙක් පණ්ණු
ලත්ව ඔවස් වූයේය—නොයෙක් දෙසින් බස්තා ගහ ඔයට පිහි
ටවූ මහමුහුදක්සෙසින් නොයෙක්පසයෙන් වන රොගයට පිහි
ටවූ දුක් මහමුහුද, පිළිසන් ගබ්බක්සෙසින් දුක්පිඩ, දුස්තා වණ
මුළක්සෙසින් දුදුගිගහැකිය—මපලෙනගබ්බක් සෙසින් දුපිරිරිය
හැකිය—සෙහුගිති හමුයෙහි මකුළුනු සහලෙක්ති තුබු කුකුළු
බිජ්ක්සෙසින් දුරැකියහැකිය—පැත්තවස් ඇතියක්හට මහඅවි
යෙහි පෙනෙන මිරිඟුදස්තක් පසසින් නොතැකිය හැකිය—
මුහුදක් දියෙන්සෝද සකස්කොටලිය නොහැකිය—පොලො
වක් ගදිත්වසා සුවදකොටලියනොහැකිය—දකුත් දකුත් දුස්සි,
රකුත් රකුත් තස්සි, දුග සකස්නොතොට හැකිය—රැක
තාවුරු නොකොට හැකිය—පසදි සුවපත්නොකොට හැකිය—

මෙත්වා සියනොකොට හැකිය-සුඤ්ඤාන නෙලෙසන අසුව
 වළක්සෙසින් මල්ගඳවිලවුන් හැම මනාසුගඳ දුගඳකරණ කුණු
 පිඩ, යොවුන්මිරිකන ජරාවක් සෙසින් නොහැකිය හැකිය-හත්
 හත්වත් කිලිටුකරණනිසිරිය-උපනුපන් නිරිසත්කරණ නිරුගබ
 සෙසින් වැලදුවැලදුවා නොසකස්කරණ මලගබ-පහලපහලතෙ
 නින් සිල්වන කුකුළුබිජු කබලක් සෙසින් මැසි මදුරු ඇ නො
 යෙක් දුමුල්සතුන විසින් විද ලේ බියහැකිය-නොතර අත්ලෙහි
 පිරිවැටලීමෙන්ගෙණයන යන ගින්නැටියක්සෙසින් ඉරියව් පිරි
 වැටලීමෙන්මිස නොපිරිවැටලියහැකි දුක්පිඩ-මුත්තරයසි සලකා
 සප්තකුවහට දුක්දෙනසෙසින් මෙසිරුර මමයසි ගතුවහට දුක්
 දෙනුටුයේය-හියජාතියෙහි කළ කුසලාකුසලින් ලද්දේත් මෙම
 කුණුපිඩය, මතුමත්තෙහි ලබන්නේත් මෙමකුණුපිඩය, මිටජාති
 යසි සම්මතකලේ-මේ හැම ආදිතව වශයෙන්ද, තවද, මෙම
 රූපසකකිසකිසත්ත ආදිතව ධර්මයන් අභිකතර ප්‍රයෝජනවශ
 යෙන් බලන යොගීහු විසින්.

101 “ආදනනිකෙට්ඨනො-වයො වුඛ්ඤ්ඤාමිනො
 ආභාරතො ච උතුතො-කම්මතොවා පි විත්තතො
 ධම්මතො රූපතො සත්ත-විත්ථාරෙන විපස්සති

102 සුඤ්ඤාගාරං පට්ඨස්ස-සත්තවිත්තස්ස භික්ඛුනො
 අමානුසි රති හොති-සමමා ධම්මං විපස්සතො”ති.

තවද, මෙම රූපසකකිසකිසත්ත ධර්මයන් ආදිතව වශයෙන්
 බලන්නාහට කායසම්මත රූපයෝ වණබ්බාගයන්විසින් පරිගා
 හිතවු ව්‍යගහනගයක් සෙසින් ආදිතවිසින් වැටහෙන්නාහුයසි
 සේසි, තවද, මෙම රූපසකකිසකිසත්ත ආදිතව ධර්මයන් ධර්ම
 ලබන ප්‍රීතිවශයෙන්බලන යොගීහු විසින්

101 ආදනනිකෙට්ඨනො, ප්‍රතිසන්තිග්‍රහණනිකෙට්ඨනොයෙසින්ද
 වයොවුඛ්ඤ්ඤාමිනො, වයොවාසියටහිය ශරීරයාගේ විනාස
 හෙසින්ද; ආභාරතොව, ආභාරහෙසින්ද; උතුතො; සාතුහෙසින්ද
 කම්මතොවා, කම්මහෙසින්ද; අපි, තවද; විත්තතො, විත්තහෙසින්ද;
 ධම්මතොරූපතො, ධම්මතොරූපහෙසින්ද (යන) සත්ත, සත; විත්ථා
 රෙන, විත්තරවශයෙන්; විභාවයෙ, විශෙෂයෙන් වඩන්නේයි.

102 සුඤ්ඤාගාරං, ශුන්‍යාගාරයට; පට්ඨස්ස, ප්‍රවිෂ්ටවු; සත්ත
 විත්තස්ස, ශාන්තසින්ඇත්තාවු; සමමා, මනාකොට; ධම්මං, (රූපාදි)
 ධර්මය; විපස්සතො, (අනිත්‍යාදිවශයෙන්) විශෙෂයෙන්බලන්නාවු;
 භික්ඛුනො, භික්ඛුවහට; අමානුසි, අමානුසිකවු; රති, (අපමා
 පත්තිසකිසත්ත) දිව්‍යරතිය; හොති, වෙයි.

- 103 “පුබ්බලොභිතසම්පන්නං-බහුස්ස කුණපස්ස ච
නරවිරකතං වග්ගු-සමුග්ග මිව විතතිතං.
- 104 අලලවම්මපට්ඨජනෙතා-නවචාරො මහාවණො
සමන්තතො පඤ්ඤරති-අසුචි පුතිගක්ඛියො.
- 105 දුග්ගකො අසුචි කායො-කුණපො උක්කරුපමො
නිජ්ඣතො වක්ඛුභුතෙති-කායො බාලාභිනජ්ඣතො.
- 106 දිපාදකො යං අසුචි-දුග්ගකො බහුපද්දවො
තාතා කුණපපරිපුරො-විස්සවනො තතො තතො.
- 107 අනතං පාතං බාදනීයං-භොජනඤ්ච මහාරහං
එකචාරෙන පටිසික්ඛා-නවචාරෙති සජ්ඣති.

103 පුබ්බලොභිත සම්පන්නං, පුයාවෙන්හා ලෙඬින්පිරුණාවූ; බහුස්සකුණපස්සව, බොහෝකුණපයෙන්ද පිරුණාවූගිරිය, නරවිරකතං, නරවිරයෙකු විසින් කරණලද්දවූ; වග්ගු, සිත්තවූ; සමුග්ගං ඉව, සමුග්ගක්මෙන්; විතතිතං, සිතියම් කරණ ලද්දේය.

104 අලලවම්මපට්ඨජනෙතා, තෙත්වූ සමකින්වැසෙනලද්දවූ; නවචාරො, නව දොරක් ඇත්තාවූ; මහාවණො, මහත්වුණයක් බඳු ගිරියතෙම; සමන්තතො, හාත්පසින්; පඤ්ඤරති, වැටීරෙහි අසුචි, අපිරිසිදුයි; පුතිගක්ඛියො, කුණුගද ඇත්තේයි.

105 දුග්ගකො, දුගීකවූ; අසුචිකායො, අපවිත්රරාශියවූ; කුණපො, කුණපයක්වූ; උක්කරුපමො, කසලගොඩක්බඳු; (තො, හොත්) ගිනිහුලක් බඳු; කායො, ගිරියතෙම; වක්ඛුභුතෙති, හුවතැස් ඇත්තවුන්විසින්; නිජ්ඣතො, නිජුකරණලද්දේය; බාලාභිනජ්ඣතො, අඤ්ඤාපනයන් විසින් සතුටුවන ලද්දේය.

106 දිපාදකො, දෙපා ඇත්තාවූ; අයං, මේගිරිය තෙම; අසුචි, අපවිත්රය; දුග්ගකො, දුගීකය; බහුපද්දවො, බොහෝඋපද්ව ඇත්තේය; තාතා, කුණපපරිපුරො, තොයෙක්කුණපයෙන් පරිපුරණය තතො තතො, ඒ ඒ දොරින්; විස්සවනො, (තොයෙක්කුණු) වහනය කරන්නේය.

107 මහාරහං, මාහැට්ටවූ; අනතං, ආහාරවර්ග; පාතං, පාන වර්ග; බාදනීයං, බාද්‍යවර්ග; භොජනඤ්ච, භොජනවර්ග; එකචාරෙන, එකදොරකින්; පටිසික්ඛා, ප්‍රතිභව; නවචාරෙති, නවදොරකින්; සජ්ඣති, (අපවිත්‍රව) වැහෙයි.

108 අනන් පානං බාදනියං-භොජනඤ්ච මහාරහං
භුඤ්ඤාති සපරිවාරො-නිකබ්බොනෙතො නිලියති.

109 අනන් පානං බාදනියං-භොජනඤ්ච මහාරහං
එකරහතිපරිවාරො-සබ්බං භවති පුත්තිකං'

110 ඉතො පකඛිත්තමෙතස්මිං-එතො යාති ච පුත්තිකං
ජනා තුව්ඡං විහඤ්ඤානති-දෙහස්මිං උභතො මුඛෙ.

111 යථා අග්ගිමහි පකඛිත්තං-භොති සබ්බමපි ඡාරිකං
තථා දෙහෙ'පි පකඛිත්තං-භොති සබ්බං කර්සකං

112 න වාපකඛිපිතුං සසායා-පකඛිත්තං රකඛිතුමපි ච
දුප්පමුඤ්ඤමිදං දුක්ඛං-තරානං සත්තාගතං.

108 මහාරහං, මාහැඟිවු; අනන්, ආහාරවගීද; පානං, පාන
වගීද; බාදනියං, බාදාවගීද; භොජනඤ්ච, භොජනවගීද; සපරිව
රො, පිරිවර සහිතව (හිද) භුඤ්ඤාති, අනුභව කෙරෙයි; නිකබ්බො
නෙතො, (ඒ) නික්මවන්නේ; නිලියති, සැඟවෙයි.

109 මහාරහං, මාහැඟිවු; අනන්, ආහාරවගීද; පානං, පානවගීද;
බාදනියං, බාදාවගීද; භොජනඤ්ච, භොජනවගීද; (යන) සබ්බං,
සියල්ල; එකරහති පරිවාරො, එක් රැයක් පරිභවිතෙන්; පුත්තිකං
භවති, කුණුවෙයි.

110 එතස්මිං, මේ ශරීරයෙහි; ඉතො, මැඟිත්; පකඛිත්තං, බහා
ලන ලද්දෙය; එතො, ඇතිත්; පුත්තිකඤ්චයාති, කුණුවවටයෙයි;
ජනා, ජනයෝ; උභතො මුඛෙ, දෙපාශීවයෙන් මුඛඇති; දෙහස්මිං
ශරීරයෙහි; තුව්ඡං, වාචාව, විහඤ්ඤානති, වෙහෙසෙත්.

111 අග්ගිමහි, ගින්නෙහි; පකඛිත්තං, බහාලනලද; සබ්බමපි,
සියල්ලම; යථා ඡාරිකං භොති, යම්සේ හළුවේද; දෙහෙ'පි, ශරීරයෙ
හිද; පකඛිත්තං, බහාලනලද; සබ්බං, සියල්ල; තථා කර්සකං
භොති, එසේම අසුවවන්නේය.

112 අපකඛිපිතුං, (ශරීරයෙහි ආහාරාදිය) නොබහාලන්ටත්;
තවසන්තො, නොපිළිවන; පකඛිත්තං, බහාලනලද්දෙය; රකඛිතු
මිදං, (අසුම් විශ නොදී) රක්කවත් නොපිළිවන; තරානං, මනුෂ්‍ය
යන්ට; ඉදං, මෙය; සත්තාගතං, නිරන්තරයෙන් ආවාමු; දුප්ප
මුඤ්ඤං, මුදාගත නොලැක්කාමු; දුක්ඛං, දුකෙකි.

- 113 දුම්බිතො කායො-දුඛරො කායො-දුප්පරො දුකතිකිලේෂො දුරාදුතො-දුප්පරො දුසකො සදා.
- 114 නිවේදනතො නිරුක්ඛාහො-නික්ඛාරො නිවගොචරො නිකතිලෙසපරිවේදනො-කායො නිගුණසෙවිතො.
- 115 නායං මිඛො න ඤාති ච න ච කස්සපි සන්තානො නිජ්ජමාසුම්බතො-කෙවලං කම්මසම්භවො.
- 116 අලෙකාසරණො කායො-සබ්බානන්ද මහාපථො ජරාදිපාවකා දිතො-සබ්බදුක්ඛපතිස්සයො.
- 117 බහුබම්මසමොධානො-බහුපච්චයනිස්සිතො බහුසාධාරණො කායො-බහුපඤ්චපිට්ඨිතො.

113 කායො, ශරීරයනෙම; සදා, හැමකල්හී; දුම්බිතො, (පොෂ්‍ය කළවුන්ට අනුච්ඡිලවන හෙයින්) පාපමිත්‍රය; දුඛරො, දුකින් පොෂ්‍යකොට ගතයුත්තේය; දුකෙබ්බා, (හුදු) දුකය; දුප්පරො, දුකින් පරිහරණය කටයුත්තේය; දුකතිකිලේෂො, පිළියම් නොකොට හැක්කේය; දුරාදුතො, (නික්ඛාරහෙයින් මමයමාගේ යයි) ගතනොහැක්කේය; දුප්පරො, පිරිස නොහැක්කේය; දුසකො, (පරිභූහිතවය) දුෂ්‍ය කරන්නේය.

114 කායො, ශරීරයනෙම; නිවේදනතො, වේදනා නැත්තේය; නිරුක්ඛාහො, වියර්නැත්තේය; නික්ඛාරො, සාරයක් නැත්තේය; නිවගොචරො, (ශාඛාලාදි) නිවසනුයුත්තට ගොචරය, නිකතිලෙස පරිවේදනො, කෙලශරහිත පුද්ගලයන් විසින් භාරපියන ලද්දේය; නිගුණසෙවිතො, ගුණනැති අභූත ජනයන් විසින් සෙවනය කරණ ලද්දේය.

115 අයං, මේ ශරීරය නෙම; නම්බො, මිත්‍ර දු නොවෙයි; නඤ්ඤාතිව, නෑදුනොවෙයි; කස්සපි, කිසිවෙකුට; නචසන්තානො, සන්තිකද නොවෙයි; කෙවලං, හුදෙක්; කම්මසම්භවො, කම්මයෙන් හටගන්නාවූ; නිජ්ජව, ජීව රහිතවූ; අසුම්බතො, අප විත්‍ර මාත්‍රයක් මැයි.

116 කායො, ශරීරයනෙම; අලෙපනා, (සැඟවෙන ස්ථානයක් නොවන හෙයින්) අලෙපනය; අසරණො, අසරණය; සබ්බානන්ද මහාපථො, සියළුඅනන්දයට මහාමායීයෙක; ජරාදිපාවකා, ජරා මරණාදිතින්නෙන්; ආදිතො, ඇවිලෙන ලද්දේය; සබ්බදුක්ඛපතිස්සයො, සමස්ත සංසාර දුඛයට හෙතුහුනයි.

117 කායො, ශරීරයනෙම; බහුබම්මසමොධානො, (අබ්බප්‍රත්‍ය ඛාදි) බොහෝරූපධම්මයන්ගේ රාශිභූතස්ථානයෙක; බහුපච්චය නිස්සිතො, බොහෝප්‍රත්‍යයන් නිශ්‍රයකොට ඇත්තේය; බහුසාධාරණො, බොහෝ සාධකයන්ට සාධාරණය; බහුපඤ්චපිට්ඨිතො, බොහෝ උපද්‍රවයෙන් පිඹිනයි.

- 118 සවෙ 'පි අනොගතභාගරාසි
වරෙය් කාමං බිභිතිකම්මිනා,
දණ්ඩංගහෙනා පන කාකසොණ
නිවාරයෙ අඤ්ඤමකුබ්බමානො.
- 119 නවිජ්ඣතෙ දුක්ඛමතතනනිවං.
සරීරතො පුති මසාරමඤ්ඤං
එතාදිසෙවාවි කරොනති ඡන්දං
තතො කිමඤ්ඤං පන මොඝකිවං.
- 120 විරූපමඤ්ඤං අසුචිං නදෙහතො
භයස්ස මූලං විපරිතවේතසා
උපෙනති දුක්ඛං කට්ඨකං තභිං රතා
තරො රවකෙක විය ගිබ්මානසො.
- එවමෙනං අභිඤ්ඤං-භික්ඛු බුබුස්ස සාවකො-පෙ-
නිඤ්ඤො හොති නිප්පාපො-බ්බමපිති රඝං පිවං.
- 121 සුප්පබුබං පබුජ්ඣනති-සද් ගොතමසාවකා
යෙසං දිවා ව රතෙතා ව- නිවං කායගතාසති"ති.

118 සවෙ පි, ඉදිත්වනාසි; අනොගත, අභ්‍යන්තරගතවූ; භාග
රාසි, (අතුණුආදි) කොට්ඨාසරාසිය; කාමං, එකාන්තයෙන්; බිභි,
(ඉරිරයෙන්) පිටතට; නික්කම්මිනා, නික්ම; වරෙය්, (එල්ලීමෙන්)
හැසිරෙන්නේනම්; දණ්ඩං, දණ්ඩක්; ගහෙනා පන, ගෙණ
වනාසි; අඤ්ඤං, අනික්; අකුබ්බමානො, නොකරමින්; කාක
සොණ, කට්ඨකන්හා බල්ලන්; නිවාරයෙ, වළකන්නේයි.

119 සරීරතො, ඉරිරයටවඩා; අඤ්ඤං, අනික්; දුක්ඛං, දුකෙක්ද;
අතනනනිවං, ආතරහිත දෙයක්හා වහා බිදෙනදෙයක්ද; පුති,
කුණුවූ දෙයක්ද; අසාරං, අසාරදෙයක්ද; නවිජ්ඣතෙ, විද්‍යමාන
නොවේ; එතාදිසෙවඅපි, මෙබඳු ඉරිරයෙහි පවා; ඡන්දං, කරොනති,
(අනුවතයෝ) අලයකෙරෙන්; තතො, ඊටවඩා; අඤ්ඤං, අන්‍යවූ;
මොඝ කිවං, නිෂ්ඵල කෘත්‍යයෙක්; කිං පන කිමෙක්ද;

120 දෙහතො, ඉරිරයටවඩා; අඤ්ඤං, අනික්; විරූපං, විරූප
යෙක්ද; අසුචිං, අපවිත්‍රයෙක්ද; භයස්ස, භයට; මූලං, මූලක්ද; න,
තැන්ගේ; විපරිත වේතසා, පෙරළනු සිතින්; තභිං, ඒ ඉරර
යෙහි; රතා, අලුත් සත්‍යයෝ; උරවකෙක, උරවකුයෙහි; ගිබ්මාන
සො, ගිජ්ජිත් ඇති; තරොවිය, පුරුෂයෙකුමෙන්; කට්ඨකං, කකි
ශවූ; දුක්ඛං, දුකට; උපෙනති, පැමිණෙත්.

121 යෙසං, යම්තථාගතශ්‍රාවකකෙනකුන්ට; දිවා, දිවාභාග
යෙහිද; රතෙතා, රාත්‍රිභාගයෙහිද; නිවං, තීරන්තරයෙන්;
කායගතාසති, කායගතාසතිනොමවේද; ගොතමසාවකා, (ඒ)
ගොතම බුබු ශ්‍රාවකයෝ; සද්, හැමකල්හි; සුප්පබුබං, (ගෙහෙන්
නිද, මනාපිබිදීමෙන්; පබුජ්ඣනති, පුබුදිත්.

මොවුන් ආදිතවාදීන්ගේ වශයෙන් බලනපරිදි මෙසේ දතයුතු.

තවද, මෙම රූපසකකිසිබිඛාන කෙශාදි වාත්‍රිංශබිමියන් අසුභාදීන්ගේවශයෙන් බලනපරිදි කිසේය යත්?"ඉමමෙවකායං උඛං පාදතලා අමො කෙසමන්තා තවපරියන්තං පුරං තානප්ප කාරස්ස අසුවිනො පච්චවෙකකති සෙය්‍යථාපි භික්කවෙ උභතො මුඛා මුතොලි පුරා තානාවිතිතස්ස ධස්සදස්ස සෙය්‍යථිදං සාලිතං විතිතං මුග්ගානං මාසානං තිලානංතණ්ඩුලානං තමෙනං චක්කමා පුරිසො මුක්ඛිකා පච්චවෙකකය්‍ය ඉමෙ සාලි ඉමෙ විහි ඉමෙ මුග්ගා ඉමෙ මාසා ඉමෙ තිලා ඉමෙ තණ්ඩුලාති, එවිමෙව බො භික්කවෙ භික්කු—පෙ—කෙසා ලොමා නබා දන්තා තවො—පෙ—සිඛිසාතිකා ලසිකා මුත්තනති,, යනාදි පාලිවශයෙන්ද...තවද, මෙම අසුඛ අරමුණෙහි කලලාදි අවස්ථායෙහි පවත් ක්‍රමයෙන් වැඩි කෙසාදි චතනිංසභෙදයට ගියාටු මේ 'අසුභාරමණය, නම් මුත්තකිතින් මැණිකිතින් මරාවෙකින් පබළයෙකින් රණෙකින් රිදි යෙකින් නිමිසේ කොවෙයි, ඇටින් සමින් මසින් තහරින් ලෙනෙ යේන් සදම්දුලෙන් කෙලෙන් සෙමෙන් පිතින් වටතින් අසුවියෙ න් කෙසින් රොමයෙන් තියෙන් දතින් වකුගඩුයෙන් හදවතින් අක් මායෙන් බඩදිවින් දලබුයෙන් අතුණෙන් අතුණුබහතින් පැසුණු අහරින් නොපැසුණු අහරින් පුයායෙන් බහදියෙන් මෙද තෙලින් කදුලෙන් සොටුයෙන් හිස්මුලින් මුත්තයෙන් නිමිසේය— තවද, මෙම 'අසුභාරමණය, නම් පෙණපිඬක්සේ දියබුබුලක්සේ ඉන්ද්‍රජාලයක්සේ සිතිනෙන්දුටු රුවක්සේ මුහුදු රූලපෙලක් සේ අසාරය, නොසබාය, දුගීකියට ආකරය' අසුවියට පාත්‍රය, මුත්තයට භාජනය, ගබක්වැන්න, පොලක්වැන්න රොගයක් වැන්න, ඇවිදිනා අසුවිපිඬක්වැන්න—තෙමීම තමහට සතුරු ය, තෙමීම තමහට විෂය, තෙමීම තමහට ගිනිය-ඇතුලෙහි අසුවිපුරා පිට සිතියමකල කලයක් වැන්නේය, දවසක් නො නැව, දවසක් නොඉපව, දවසක් දත නොමැන්ද, දවසක්*මුල න් නොකැව, තෙමීම තමහට අසුවි වලක්සේ වැටහෙන්නේය. තවද, මෙම 'අසුභාරමණය, නම් කන්හි කාරදුලෙසින් සිටි අසු විය, ඇස්හි මඬලෙසින් සිටි අසුවිය, නාසෙහි සොටුලෙසින් සිටි අසුවිය, දත්හි මැලිලෙසින් සිටි අසුවිය, වටන්හි මුත්තලෙසින් සිටි අසුවිය, වසන්හි මලලෙසින් සිටි අසුවිය, යන මේ අසුවියෙන් අතු රක් නැත්තේය.

තවද, මෙම 'අසුභාරමණය' නම් රොගයට ආකරය, සොක යට ආකරය, හයට ආකරය, උපද්‍රවයට ආකරය, අද නස්සි සෙට

* පායක්—සමහරු.

නස්සියන නියමයක් නැත්තේය. තවද, මෙම 'අසුභාරමමණය, තම් ආදි මවුකුස් මහතරකයෙහි වැස විදිනා නොයෙක් දුකට කාරණව සිටියේය, සොරවු ජරාදුකට පිහිටව සිටියේය. මරනු මුයෙහි හි විදිනා මරණදුකට පිහිටව සිටියේය, තමාගේ පිළිකුල් තමාම ඉවසාගත නොහැකි දුගීකු ඇත්තේය' මල එක දවසකුදු ගෙයි ලැග්ග, ලැග්ගෙය අමුසොහොතක්සේ කරණපිළි කුලට නිධානව සිටියේය.

තවද, මෙම 'අසුභාරමමණය, තම් නොගතහැක්ක, නොදිය හැක්ක, නොසිතියහැක්ක, එසේවූ මේ ශරීරසංඛ්‍යාත අසුභය හා සමගපවත්නා සිත්මුත් අතික්ඛාතමාදි කිසිවෙක් නැත්තේය, බැලුබැලුසේ අසාරය, සිතූසිතූසේ පිළිකුල, නුවන නැතියවුන්ට යහපත්ව වැටහෙන්නේය; බුදුඇසකිනිදු සප්පකාරයෙන් බලා සුභයයිකියා හෝ සාරයයිකියා හෝ ගන්නටනිසි කිසිවක් නැත්තේය, යනාදිමේ හැම අසුභවශයෙන්ද, තවද, මෙම රූපසකකු සංඛ්‍යාත කෙසාදි අසුභධර්මයන් අධිකතර ප්‍රයෝජනවශයෙන් බලන යොගිනු විසින්.

“ආදානතිකෙඛපනතො-වයො වුඛත්ථ භාමිතො-පෙ-
අමානුසි රති හොති-සමමා ධමමං විපසානො,,ති.

තවද, මේ රූපසකකු සංඛ්‍යාත කෙසාදි අසුභධර්මයන් අසුභ වශයෙන් බලන්නාහට කායසමුතරූපයෝ මිරිඟුදගීතයෙහිවෙ හෙසිගිය භ්‍රාන්තමාගයක්නු සෙසින් අසුභාදිවිසින් වැටහෙන්නා හුයයි සේය. තවද, මේ රූපසකකු සංඛ්‍යාත කෙසාදි අසුභධර්මයන් ධර්මාලමභන ප්‍රීතිවශයෙන් බලන යොගිනු විසින්.

- 122 යථා පි පුප්ඵතං දිස්වා-සිභාලො කිංසුකං චනෙ මංසරුකෙඛා මයා ලඛො-ඉති ගන්තාන වෙගසා.
- 123 පතිතං පතිතං පුප්ඵං-ඛසිකා අති ලොලුපො තසිදං මංසං අදුං මංසා-යං රුකකසම්නති ගණති.

122 යථාපි, යම්සේවනාහි; සිභාලො, සිවල්නෙම; චනෙ, වෙ නෙහි; පුප්ඵතං, පිපිනාවු; කිංසුකං කැලගස; දිස්වා, දෑක; මයා මාවිසින්; මංසරුකෙඛා, මාංශවාක්‍ෂයක්, ලඛොඉති, ලබනලද් දේයසි; වෙගසා, විගසින්; ගන්තාන, ගොස්;

123 අතිලොලුපො, ඉතාලොලුවූයේ; පතිතං පතිතං පුප්ඵං, වැටුනු මල්; ඛසිකා, ඛාහ, (බලා) ඉදං මංසං න, මේමහනොවෙයි රුකකසම්, වාක්‍ෂයෙහි; යං, යමක් වේද; අදුං මංසං ඉති, ඒ මාංශ යයි; ගණති. (දුමිතිය). ග්‍රහණය කෙරේද;

124 කොට්ඨාසං පතිනං යෙව-අසුභනති තථා බ්‍රහ්මෝ
අගභෙත්වාන ගණේහයා-සරිරයං පි නං තථා.

125 තස්මා පසේයයා මෙධාපී-ජීවතො වා මතස්ස වා
සභාවං. පුත්තිකායස්ස-සුභ භාවෙන වජ්ජිතං.

126 සුභාදිසඤ්ඤානො දෙහෙ-සලභා'වි හුතාසනෙ
මොහෙන පටිපජ්ජන්තා-සොවනති සුචිරං කලී.

127 ඉමංභි සුභතො කායං-ගභෙත්වා තත්ථ මුච්ඡිතා
බාලා කරොන්තා පපාති-දුක්ඛා න පරිමුච්චරෙ.

128 අජඤ්ඤං ජඤ්ඤාසඛාතං-අසුභං සුභසම්මතං
තාතාකුණපපරිපූරං-ජඤ්ඤාරූපං අපස්සතො.

129 ධිරස්සු මං ආතුරං පුත්තිකායං
ජෙගුච්ඡියං අසුභං ව්‍යාධිධම්මං.

එතප්පමග්ගා අබ්මුච්ඡිතා පජා
භාපෙනති මග්ගං සුගතූපපතතියා.

124 තථා, එපරිද්දෙන්; බ්‍රහ්මෝ, පණ්ඩිතතෙම; පතිනං, කො
ට්ඨාසං එව, (ශරීරයෙන්) හුණුකොටසම; අසුභනති, අසුභයයි;
අගභෙත්වාන, නොමගෙන; සරිරයං, ශරීරයාවූ ඒ කොටසද;
තථා, ගණේහයා, එසේම අසුභයයි සලකාගන්නේයි.

125 තස්මා, එහෙයින්; මෙධාපී, ප්‍රාඥතෙම; ජීවතොවා, ජීවත්
වන්නාහුගේහෝ; මතස්සවා, මලාහුගේහෝ; පුත්තිකායස්ස, කුණු
ශරීරයාගේ; සුභභාවෙනවජ්ජිතං, ගුහනියෙන්නොරවූ; සභාවං,
සවභාවය; පසේයයා, (නුවනින්) බලන්නේය.

126 හුතාසනෙ, ගින්නෙහි; සලභාව, (ඇලුහු) පලභාවයන්මෙන්;
දෙහෙ, ශරීරයෙහි; සුභාදිසඤ්ඤානො, ගුහපුබ්බාදිසංඥාත්ව; මො
හෙන, අනුවනකමින්; පටිපජ්ජන්තා, පිළිපදනා බාල ජන
යෝ; සුචිරං, බොහෝ කලක්; සොවනති, ශොකකරන්නාහ.

127 ඉමංභිකායං, මේ ශරීරයවනාහි; සුභතො, ගුහවශයෙන්;
ගභෙත්වා, ගෙණ; තත්ථ, එහි; මුච්ඡිතා, මුර්ච්ඡාවටපත්වූ; බාලා,
අඤ්ඤාජනයෝ; පපාති, පව්; කරොන්තා, කරන්නාහු; දුක්ඛා,
දුකින්; තපරිමුච්චරෙ, නොමිඳෙන්නාහ.

128 අජඤ්ඤං, අපවිත්‍රවූ ශරීරය; ජඤ්ඤාසඛාතං, (අඤ්ඤාගෙන්
විසින්) පවිත්‍රයයි කියනලද්දේය; අසුභං, අගුහවූ ශරීරය; සුභසම්ම
තං, (අඤ්ඤාගෙන් නොරෙහි) ගුහයයි සම්මතය; තාතාකුණපපරිපූරං,
නොයෙක් කුණපයෙන් පරිපූරණවූ ශරීරය; අපස්සතො, (නුවනා
සින්) නොබලන්නාහව; ජඤ්ඤාරූපං, පවිත්‍රාරූපයෙක් වේ.

130 නභාරුවමෙමහි සමාවිනකිනෙ
මනොනිලාපායුතු සමපවනතිනෙ
ජරාරාජාමච්චුමලාදිපූරිතෙ
කිමෙක්ඛංගං සුචිතො ව සාරතො.

131 එවං අනිච්චං චතිදං සරිරං
සද්ද සුභං කෙවලදුක්ඛපිණ්ඩං
අලෙකමාදිකවමතනසුඤ්ඤං
පභාය නං සතති මුපෙතති සනෙතා.

එවමෙතං අභිඤ්ඤාය-භික්ඛු බුද්ධස්ස සාවකො-පෙ-
යෙසං දිවා ව රතෙතා ව-නිච්චං කායගතාසති”ති.

මොවුන් අසුභාදීන්ගේමගයෙන් බලනපරිදි මෙසේ දතයුතු.

තවද, මේරූපසකකි සංඛ්‍යාත කෙශාදි වාත්‍රිංශද්ධමීගන්
වණ්ණසංඛ්‍යාතාදි පිළිකුල්වසයෙන් පස්පස්පරිද්දෙකින් බලන
පරිදි කියේය යත්? “ඉමස්මිං කායෙ කෙසා පි වණ්ණසංඛ්‍යාත

129 එනු, මේ ශරීරයෙහි; අඛිවුච්ඡිතා, (කෙලශමුර්ච්ඡාවෙන්
අතිශයින් මුර්ච්ඡාවටපත්වූ; පමනතා, ප්‍රමාදයෙන් යුක්තවූ; පජා,
සතියෝ; සුගතූපපතියාමගං, සංඛිලොකොතපතියට (උපති
ශ්‍රය) මාගීය; භාපෙනති, පිරිහෙලද්ද; (එබඳුව) ආතුරං, (සතත
යෙන්) ආතුරවූ; ජෙගුච්ඡියං, පිළිකුල්වූ; අසුභං, සුභනොවූ; ව්‍යාධි
බන්ධං, ව්‍යාධිසංඛ්‍යාවූ; ඉමංසුභිකායං, මේකුණු ශරීරයට, ධීරත්ව,
කිතුමේවා.

130 නභාරුවමෙමහි, තහරින් හා සමින්; සමාවිනකිනෙ, හාත්
පසින් වෙලෙනලද්දවූ; මනො, චිත්තය; අනිල, වාතය; ආප,
ජලය; ආයු, ජීවිතෙත්‍රියය; උතු, සතුසංඛ්‍යාතතෙජොධාතුය යන
මොවුන් විසින්; සමපවනතිනෙ, පවත්වනලද්දවූ; ජරා රාජා
මච්චුමලාදි, ජරාව්‍යාධිමරණින්හා කර්මාදියෙන්; පූරිතෙ, පිරි
ණවූ; එනු, මේ ශරීරයෙහි; සුචිතොව, පවිත්‍රවශයෙන්ද; සාරතොව,
සාරවශයෙන්ද; ගංගං, ගතහැකිදෙයක්; කිං, කිමෙක්ද.

131* එවං, මෙසේ; ඉදංසරිරං, මේසිරුර; වත, එකාත්මයෙන්;
අනිච්චං, අනිත්‍යවෙයි; සද්ද, හැමකල්හි; අසුභං, අශුභවෙයි; කෙවල
දුක්ඛපිණ්ඩං, හුදෙක් දුක්පිඩවෙයි; අලෙකං, සැගවෙන ස්ථානවූ;
ආදිකවං, අදිකවූ; අතනසුඤ්ඤං, ආත්මශූන්‍යවූ; නං, ඒ ශරීරය;
පභාය, (ජන්තුරාග ප්‍රභාණියෙන්) හැර; සනෙතා, සත්පුරුෂයෝ;
සතති, නිවීමට; උපෙනති, පැමිණෙත්.

ගනි ආසය ඔකාස වසෙන පඤ්චාධා පටික්කුලාභොනති-ඉමස්මි.
 කායෙ ලොමාපි-පෙ-ඉමස්මි. කායෙ නබාපි-පෙ-ඉමස්මි. කායෙ
 දන්තාපි-පෙ-ඉමස්මි. කායෙ නවොපි-පෙ-ඉමස්මි. කායෙ මංසවි-
 පෙ-ඉමස්මි. කායෙ නහාරාපි-පෙ-ඉමස්මි. කායෙ අට්ඨිපි-
 පෙ-ඉමස්මි. කායෙ අට්ඨිමිඤ්ජාපි-පෙ-ඉමස්මි. කායෙවකන-
 වපි-පෙ-ඉමස්මි. කායෙ හදයවපි-පෙ-ඉමස්මි. කායෙ යක-
 නවපි-පෙ-ඉමස්මි. කායෙ කිලොමකවපි-පෙ-ඉමස්මි. කායෙ
 පිහකවපි-පෙ-ඉමස්මි. කායෙ පප්ඵාසවපි-පෙ-ඉමස්මි. කායෙ
 අනතවපි-පෙ-ඉමස්මි. කායෙ අනතගුණවපි-පෙ-ඉමස්මි.
 කායෙ උදරියවපි-පෙ-ඉමස්මි. කායෙ කාරිසවපි-පෙ-ඉමස්-
 මි. කායෙ මන්දුරිකවපි-පෙ-ඉමස්මි. කායෙ පිත්තවපි-පෙ-
 ඉමස්මි. කායෙ සෙවහවපි-පෙ-ඉමස්මි. කායෙ පුබ්බාපි-පෙ-
 ඉමස්මි. කායෙ ලොහිතවපි-පෙ-ඉමස්මි. කායෙ සෙදෙපි-
 පෙ-ඉමස්මි. කායෙ මෙදෙපි-පෙ-ඉමස්මි. කායෙ අසුපි-
 පෙ-ඉමස්මි. කායෙ වසාපි-පෙ-ඉමස්මි. කායෙ බෙළොපි-
 පෙ-ඉමස්මි. කායෙ සිංඝානිකාපි-පෙ-ඉමස්මි. කායෙ ලසි-
 කාපි-පෙ-ඉමස්මි. කායෙ මුත්තවපි වණ්ණසංඝාත ගනි ආසය
 ඔකාස වසෙන පඤ්චාධා පටික්කුලං භොති” යනාදි පිටිකුල්වස-
 යෙන්ද...තවද, මෙම පිටිකුල්හි මේ දෙතිස් පිටිකුල් කොටස්හු
 මැසි මුසුයයි සලකනලද උදුමුසු භොජනයක්සෙයින් වණ්ණසින්
 පිටිකුල්හු...මගවරද නො සකස්නැව්වන්තක්හු ඇක්මුහු
 කලල්දියක්මෙන් සටගන්විසින් පිටිකුල්හු, පියන්ඉගුළුවු පිරුණු
 වැසිකිලියක් සෙයින් ගදවිසින් පිටිකුල්හු, ගම්දෙර උපන් භූවර
 කුහුරක් සෙයින් ඇසිරැවිසින් පිටිකුල්හු, නොසකස් මත්තෙහි
 හිදුහු පුසක්සෙයින් ඔවස්විසින් පිටිකුල්හු, මේ දෙතිස්පිටිකුල්
 කොටස් මිස අන්තිසි සිරුරෙක්නැත්; මේ සිරුර නිසා වැටෙන
 සිත් මිස අන්තිසි සිතකුදු නැත; ලෝවැසිවනාහි මමය මාණේය
 යන ගහණෙහි සිට මේ කොටස් රැස්හි සුභයයි යන විපරිත
 සඤ්ඤාවට පැමිණෙයි; මේ සිරුරෙන් තොරව හුණු කුණුවනාහි
 තෙමෙම තමහට පිටිකුල, මේ සිරුර ඇසිරැකෙළේ වනාහිකුණු
 යෙහිකුළු කුණුය, ඉතිබැවින් මේ සිරුර වෙසෙසින්ම පිටිකුල...
 ගෝසිසසුද්ධෙක්හි හුණු පිටිකුලසෙයින් තමා නොමනාවකුදු
 උපන්නැත් වනාහි මනාවෙක් වැදු, මෙම සිරුර වනාහි අති
 පිටිකුල්සෙයට අසුවි මහ තිරයක්බදුය, සැබොල්සෙයට සහිතාන
 මහතිරයක්බදුය, ඇඳිරිසෙයට ලෝඥාදිරිමහතිරයක් බදුය,
 යනාදි නොයෙක් පිටිකුල්වසයෙන්ද...තවද, මෙම රූපසකානි
 සංඛ්‍යාත ප්‍රතිකුල බිමයන් අභිකතර ප්‍රයෝජනවශයෙන් බලන
 යොගිහු විසින්.

“ආදානනි කෙඛපනතො-වයො වුඛත්ථගාථීතො-පෙ-
අමොනුසිථති හොති-සමමො ධම්මො විපසංසකො”ති.

තවද, මෙම රූපසකකාසි සංඛ්‍යාත ප්‍රතිකූල ධර්මයන් ප්‍රතිකූල වශයෙන් පස්පස්පරිද්දෙකින් බලන්නාහට කායසමමත රූපයෝ ගවරවලෙක්ති හුණු සවණිණිසංසයක්හු සෙයින් පරිමුඛතියම උතුම්කොට වණ්ණසංඛ්‍යාතාදි පිළිකුල්විසින් වැටහෙන්නාහු යයි සේය. තවද, මෙම රූපසකකාසි සංඛ්‍යාත ප්‍රතිකූල ධර්මයන් ධර්මාලමත ප්‍රතිවශයෙන් බලන යොගිහු විසින්.

132 වණ්ණසංඛ්‍යාතගනෙති-ආසයොකාසතො තථා පටික්කුලාති කායෙ මෙ-කුණපාතිවිසොලස.

133 පතිතමාපි කුණපා-පේගුච්ඡයං කායනිසිතං ආධාරො හි සුචි තස්ස-කායෙ තු කුණපෙ ඝිතං.

134 මිලෙහ කිම්ව කායො-යං-අසුචියෙති සමුට්ඨිතො අනෙතා අසුචිසම්පුණ්ණො-පුණ්ණවච්චකුට්ඨිය.

135 අසුචි සඤ්ඤා නිවං-යථා මෙදකථාලිකා තාතා කිම්කුලාචාසො-පකතවඤ්ඤාතියා විය.

132 මෙ, මාගේ; කායෙ, ශරීරයෙහි; විසොලසකුණපාති, දෙතිස් කුණපයෝ; වණ්ණසංඛ්‍යාතගනෙති, වණිණිසංසයානගනික යන රුමින්ද; තථා, එසේම; ආසයොකාසතො, අශ්‍රය අවකාශය යන මෙයින්ද; පටික්කුලාති, පිළිකුල්වන්නාහ.

133 පතිතමා, (ශරීරයෙන් මුක්තව) වැටුනාවු; කුණපාපි, (මලමුත්‍රාදි) කුණපයටවඩා, කායනිසිතං, ශරීර නිශ්‍රිතවු (මල මුත්‍රාදි) කුණපය; පේගුච්ඡයං, පිළිකුල් කටයුතු වෙයි, හි, ඒ එසේ මැයි; තස්ස, (ශරීරයෙන් මුක්තව වැටුනාවු) ඒකුණපයාගේ; ආධාරො, (භූමියාදි) ආධාරය හෙම; සුචි, පිරිසිදුවෙයි; කායෙතු; ශරීරයෙහි පිහිටි කුණපයවනාහි; කුණපො, (සුම්මස්ථාදි) කුණපයෙහි; ඝිතං, සිටියෙයි.

134 අයංකායො, මේ ශරීරය තෙම; මිලෙහ, අසුචියෙහි; කිම් ඉව, (උපන්) පණුවෙකුමෙන්; අසුචිමිති, (මව්කුසෙහිවු) අසුචියෙහි; සමුට්ඨිතො, ඉපිද නැංගේය; පුණ්ණවච්චකුට්ඨිය, පිරුණු වැසිකිළියක් මෙන්; අනෙතා, අතුල; අසුචිසම්පුණ්ණො, (මල මුත්‍රාදි) අසුචියෙන් පිරුණෙයි.

135 මෙදකථාලිකායථා, මෙදනෙල්පිරුණුහිල්වු සෑයක්මෙන් ජාචං, නිරතාරයෙන්; අසුචි, (මලමුත්‍රාදි) අසුචිය; සඤ්ඤා, වග්‍නයවෙයි; පකතවඤ්ඤාතියා, පැසුනු ගවරවලක්මෙන්; තාතා කිම්කුලාචාසො, නොයෙක් පණුකුලයන්ට වාසස්ථානයක්වේ.

- 136 ගණඛභූතො රොගභූතො—වණභූතො සමුස්සයො
අතෙකිවෙජා තිජ්ජගුච්ඡො—පභින්නකුණපුපමො
- 137 සභාවෙන පටික්කුලො—විරූපොසුචිසඤ්චයො
බ්බි සමහාරසංයුතො—හොති රාගස්ස කාරණං.
- 138 අති ජේගුච්ඡයං හොති—එකාහමපි අජගහිනං
තථාපි තත්ථ සමෙමාහා—රාගො හොති සරාගිනං.
- 139 දිපාදකො 'යං වරති—ගුඵපිණේඛා මහාජනං
දුසෙන්නො අසුචිං නිවං—පග්ගරන්නො තතො තතො.
- 140 සද්ධං මණ්ඩො වාපි—අසුචිං න ජහෙස්සති
සුතභාතානුලිතො පි—වරාහො අසුචිං යථා.

136 සමුස්සයො, ශරීරයතෙම; ගණඛභූතො, ගබ්බවැන්නේය; රොගභූතො, ව්‍යාධියක්වැන්නේය; වණභූතො, බ්‍රහ්මයක් වැන්නේය; අතෙකිවෙජා, පිළියම්නොකටහැක්කේය; අතිජේගුච්ඡො අතිශයින් පිළිකුල් කටයුත්තේය; පභින්නකුණපුපමො, (නොයෙක් තැනින්) බිඳුනු කුණපයක් වැන්නේයි.

137 භාවෙන, සවභාවයෙන්; පටික්කුලො, පිළිකුල්වූ; විරූපො, විකාරරූපවූ; අසුචි සඤ්චයො, (ශරීරසංවිධාන) අපචිත්‍ර රාශියතෙම; බ්බි සමහාර සංයුතො, (වස්ත්‍රාලංකාරාදී) බාහ්‍ය සමහාරයෙන් යුක්තවූයේ; රාගස්ස, කාමරාගයට; කාරණංහොති, හෙතුවෙයි.

138 එකාහමපි, එකදවසකුත්; අජගහිනං, පිරිසිදුනොකරණ ලද්දේ; අතිජේගුච්ඡයංහොති, ඉතාපිළිකුල්කටයුතුවෙයි; තථාපි, එතකුදු වුවත්; සමෙමාහා, මොහයහෙතුවෙතොටගෙණ; සරාගිනං, රාගසහිතසත්‍යයන්ට; තත්ථ, ඒ ශරීරයෙහි; රාගො හොති, ඇලීම වන්නේය.

139 දිපාදකො, පාදෙකක්ඇති; අයංගුඵපිණේඛා, මේ (ශරීර කැමැති) ගු පිඬතෙම; නිවං, නිරන්තරයෙන්; තතොතතො, ඒ ඒ දෙදිත්; අසුචිං, අසුචිය; පග්ගරන්නො, වගුරමින්; මහාජනං, මහාජනය; දුසෙන්නො, දුෂ්‍යකරමින්; වරති, හැසිරෙන්නේය.

140 වරාහො, (ග්‍රාම) සුකරතෙම; සුතභාතානුලිතොපි, මනා කොට නඟවා ඇලීමකර කරණලද්දේ නමුත්; අසුචිං, (තමාගේ ඇඟ) අසුචිය; යථා, යම්සේනොහරණේද; අයං, මේශරීරයතෙම; මණ්ඩොවාපි, (පිරිත්) සරසනලද්දේ නමුත්; අසුචිං, අසුචිය සදා, හැමකල්හිම; නජහෙස්සති, (එසේම) අත්තොහරණේයි.

141 ජගතිනො පි අයංකායො—විසුඛතං නගච්ඡති
ධොනො‘පි ගුප්පිණො හි—නිමිලතං න පාපුණේ.

142 තනො ච නිකඛතනමලං තතිඤ්ච
භවෙය්‍ය ලිතං සකලෙ ‘පි දෙහෙ
බණ්ඩෙව නස්මිං කිම්ගුප්ගකං
දට්ඨුමපි දුක්ඛං පන කො ථුසෙය්‍ය.

143 එකාගතිකඛතනමලමපි දෙහා
පහොති ඡාදෙතු මසෙසනො තං
කිමෙව චතතුං පන මට්ටුකාලා
තථාපි දෙහෙ සුචිසඤ්ඤිබාලො.

144 යො යන්තරූපො විය සාරගිනො
ඵෙණස්ස දෙහො විය දුබ්බලො ච
අමෙජ්ඣදෙහො විය දුභිකායො
කරෙය්‍ය කො තඤ්ච රතිං අබාලො.

141 අයං කායො, මේ ශරීරයනෙම; ජගතිනොපි, පිරිසිදුකරණ ලද්දේ නමුත්; විසුඛතං, පරිසුඛභාවයට, නගච්ඡති, නොපැමිණෙයි; ගුප්පිණො, අසුචිපිඬ; ධොනොපිච, සෝදනලද්දේනමුත් නිමිලතං, (සියල්ලම අසුචිබාවෙන්) නිමිලභායට; නපාපුණේ, නොපැමිණෙන්නේයි (එමෙහි)

142 තනොච, ඒශරීරයෙන්ම; නිකඛතනමලං, නික්මුනු(මුත්තරි ආදී) අසුචිය; තතිඤ්චසකලෙපිදෙහෙ, එහිම සියළුම ශරීරයෙහි; ලිතංභවෙය්‍ය, ආලෙපයකරණලද්දේවිනම්; නස්මිංබණ්ඩෙව, එකෙණෙහිම; කිම්ගුප්ගකං, පණුවන්හැගුගදඇත්තේ; දට්ඨුමපි, දක්නටද; දුක්ඛං, දුක්චන්තෙය්‍ය; කොපන, කවරෙක්චතාහි; ථුසෙය්‍ය (ඒශරීරයඅනුරාගවශයෙන්) සපඨිකෙරේද; (නොකෙරේමැයි.

143 දෙහා, ශරීරයෙන්; එකාගතිකඛතනමලමපි, එකදවසක් නික්මුනු අසුචිපවා; තං, ඒශරීරය; අසෙසනො, සම්ප්‍රකාරයෙන්, ඡාදෙතුංපහොති, වසන්ටසැහෙයි; මට්ටුකාලා, මරණකාලයදක්වා ශරීරයෙන් නික්මුනු අසුචිය; චතතුංකිමෙව, (ප්‍රමාණයවශයෙන්) කියන්ටමකිම; තථා, එතකුදුච්චත්; බාලො, අඥාණසත්තනෙම; දෙහෙ, ශරීරයෙහි; පුච්චසඤ්ඤි, පිරිසිදුය යන සංඥ ඇත්තේයි.

144 යො, යම් ශරීරයක්නෙම; යන්තරූපොවිය, (තණපිදුරු ආදියෙන්කල) යන්තරූපයක්මෙන්; සාරගිනො, සාරයක්නැත්තේවේද; ඵෙණස්සදෙහොවිය, ඵෙණසර්වත්මෙන්; දුබ්බලොච, දුළුලත්වේද; අමෙජ්ඣදෙහොවිය, අගුචි ශරීරයක්මෙන්; දුභිකා

“එවමෙතං අභිකුසුද්ධං-භික්ඛු බුද්ධස්ස සාමකො-පෙ-
යෙසං දිවා ච රතෙතාව-නිච්චං කායගතාසති”ති,

මොවුන් වණ්ණසණ්ඨානාදි පිළිකුල් වසයෙන් පස්පස්පරිදි
දෙකින් බලනපරිදි මෙසේ දතයුතු.

තුවද, මෙම රූපසකකි සකිකාත කෙසාදි වාත්තිශද්ධමයන්
වණ්ණසණ්ඨානාදීන්ගේ වශයෙන් සත්සත්පරිදිදෙකින් බලන
පරිදි කියේය යත්? “ඉමස්මිං කායෙ කෙසාපි වණ්ණසණ්ඨාන
දිසා ඔකාස පරිචේද සභාග විසභාග වසෙන සත්තවිධා හො
නති-ඉමස්මිං කායෙ ලොමාපි-පෙ-ඉමස්මිං කායෙ තබාපි-පෙ-
ඉමස්මිං කායෙ දන්තාපි-පෙ-ඉමස්මිං කායෙ නවොපි-පෙ-ඉමස්
මිං කායෙ මංසමපි-පෙ-ඉමස්මිං කායෙ තභාරුපි-පෙ-ඉමස්මිං.
කායෙ අට්ඨිපි-පෙ-ඉමස්මිං කායෙ අට්ඨිවිඤ්ඤාපි-පෙ-ඉමස්මිං.
කායෙ වකකමපි-පෙ-ඉමස්මිං කායෙ හදයමපි-පෙ-ඉමස්මිං.
කායෙ යකනමපි-පෙ-ඉමස්මිං කායෙ කිලොමකමපි-පෙ-ඉමස්මිං.
කායෙ පිඨකමපි-පෙ-ඉමස්මිං කායෙ පපථාසමපි-පෙ-ඉමස්මිං.
කායෙ අන්තමපි-පෙ-ඉමස්මිං කායෙ අන්තගුණමපි-පෙ-
ඉමස්මිං කායෙ උදරයමපි-පෙ-ඉමස්මිං කායෙ කර්සමපි-පෙ-
ඉමස්මිං කායෙ මහලුඛමපි-පෙ-ඉමස්මිං කායෙ පිත්තමපි-
පෙ-ඉමස්මිං කායෙ සෙමමපි-පෙ-ඉමස්මිං කායෙ පුබ්බොපි
=පෙ-ඉමස්මිං කායෙ ලොහිතමපි-පෙ-ඉමස්මිං කායෙ සෙඤ්ඤපි
=පෙ-ඉමස්මිං කායෙ මෙඤ්ඤපි-පෙ-ඉමස්මිං කායෙ අසසුපි-
පෙ-ඉමස්මිං කායෙ වසාපි-පෙ-ඉමස්මිං කායෙ බෙලොපි-
පෙ-ඉමස්මිං කායෙ සිංසානිකාපි-පෙ-ඉමස්මිං කායෙ ලසිකාපි
=පෙ-ඉමස්මිං කායෙ මුත්තමපි වණ්ණ සණ්ඨානාදිසා ඔකාස පරි
චේද සභාග විසභාග වසෙන සත්තවිධා හොති” යනාදිසත්සත්
ප්‍රකාර වශයෙන්ද-තුවද, මෙම වණ්ණාදි සභාසයෙහිද.

මේ ශරීරයතම දුටුදුටුවන් ප්‍රියකරන්තාවූ කැවන් තසත්
නාවූ කිළ්ඵලයක් සෙයින් වණ්ණවිසින් සිටියේය-කලුල්මබෙහි
පියවර සටහනක්සෙයින් සටහන්විසින් සිටියේය, දිසාවිසින්
පෙකනියෙන් මහත උඩදසාවය, පල්ලයට දසාවය, ඔකාසවිසින්
මුලාල තලසෙයින් කෙසග අහසින් අන්තාවකාශයෙහිසිටියේය,
පරිචේදවිසින් දෙතිස් කොටසක් වන්නේය. සභාගවිසින්එක

යො, අපවිත්‍රසමුහය ඇත්තේද; (එහෙයින්) අබාලො, අඤ්ඤ
නොවූ; කො, කවරෙක්තෙම; තත්, ඒශරීරයෙහි; රතංකරෙය්,
අල්මක්කරන්නේද; (නොකරන්නේමැයි.)

148 ගනිාසයොකාසවිරූපවණ්ණ
සණ්ඨානතො හෙදිත පුතිරාසිං.
විතෙතන සභිං විවරනනමෙන.
සතොනා නි මඤ්ඤනති කලී ධ මොහා.

149 එවං අනිච්චං අසුචිං අසාරං
දුග්ගකිංසං ආතුරං ව්‍යාධිධම්මං
ධ්‍රුවස්සවං පුතිවම්මාවනඛං
පලොකමාරාමිසමිලහගභං.

160 අලෙත මාදිනවසුඤ්ඤසලං
ජෙගුවජ්ජයං අත්තාණං සුතිබ්බිසොධං
අතපජ්ජයං සබ්බහයස්ස මූලං
කිමාලයං දුක්ඛිත මස්සිරිකං
පස්ස ඉමං යොනිසො භික්ඛු කායං
තිබ්බිඤ්ඤෙ තමති පහාය ඡන්දං.
එවමෙනං අභිඤ්ඤය-පෙ-තිච්චං කායගතාසති, ති.

148 ගනි, දුභිකිය; අසය, ආශ්‍රය; ඔකාස, අවකාශය; විරූප වණ්ණ, විරූපවණ්ණය; සණ්ඨානතො, සංස්ථානයයන මොවුන්ගේ වශයෙන්; හෙදිතං, ප්‍රභේදගතවූ; එතං පුතිරාසිං, මේ කුතුරුස; විතෙතන සභිං, සිතහාසමග(එකාබ්ධව)විවරනනං, හැසිරෙන්නා; ඉධ, මේ ලොකයෙහි; කලී, බාලජනයෝ; මොහා, මොහසහෙතු කොටගෙන; සතොනාති, සඤ්ඤෙකැසි මඤ්ඤනති, සිතත්.

149 එවං, මෙසේ; අනිච්චං, අනිත්‍යවූ; අසුචිං, අපවිත්‍රවූ; අසාරං, අසාරවූ; දුග්ගකිංසං, දෛශිකියවූ; ආතුරං, (සනභයෙන්) ආතුරවූ; ව්‍යාධිධම්මං, ව්‍යාධිසවහාවඥාත්‍යවූ; ධ්‍රුවස්සවං, නිතර අපවිත්‍රවහනය කරන්නාවූ; පුතිවම්මාවනඛං, කුණ්ණසමත් වලදනාලද්දවූ; පලොක, ව්‍යාධිජරාදියෙන් පලදුවන්නාවූ; මාරාමිස, මාරයාට ආමිසයක්වූ; මිලහගභං, අගුවී ගඬිතයක්වූ;

160 අලෙතං, සැඟවීමට ස්ථානනොවූ; ආදිනවං, ආදිනවවූ; සුඤ්ඤං, (ආත්ම) ශුන්‍යවූ; සලං, ලලක්වැනිවූ; ජෙගුවජ්ජයං, පිළිකුල් කටයුතුවූ; අත්තාණං, රක්‍ෂායානනවූ; සුතිබ්බිසොධං, අතිශයින් පිරිසිදු නොකට හැකිවූ; අතපජ්ජයං, පිතවිය නොහැක්කාවූ; සබ්බහයස්ස මූලං, සකලහයට මූලවූ; කිමාලයං, පණ්ණවත්ට වාස ස්ථානවූ, දුක්ඛිතං, දුක්ඛත්‍යුක්තවූ; නිස්සිරිකං, නිශ්‍රීකවූ; ඉමං කායං, මේ ශරීරය; භික්ඛු, මහණ; යොනිසො, නුවනින්; පස්ස, බලව; එතමති, මේ ශරීරයෙහි; ඡන්දං, ඡන්දරාගය; පහාය, හැර; තිබ්බිඤ්, (සඵ්පුකාරයෙන්) කලකිරෙව.

මොවුන් වණන්සන්ධානදීන්ගේ වශයෙන් සත්සත්පරිද්දේ
කින් බලනපරිදි මෙසේ දනගුයි.

තවද, මෙම රූපස්කන්ධසංකෘත අනුලෝමික ප්‍රතිලෝමික
ධර්මයන් අනුලෝම ප්‍රතිලෝමවශයෙන් බලනපරිදි කියේයයන්?
“කෙසා ලොමා නබා දන්තා තවො මංසං නහාරු අට්ඨි අට්ඨි
මිඤ්ජා වක්කං හදයං යකනං කිලෝමකං පිහකං පප්පාසං අන්තං
අන්තගුණං උදරියං කර්සං මත්ථුලුඛං පිත්තං සෙමහං පුබ්බො
ලොහිතං සෙදො මෙදො අස්සු වසා බෙළො සිංඝානිකා ලසිකා
මුත්තං—මුත්තං ලසිකා සිඝ්ඝානිකා බෙළො වසා අස්සු මෙදො
සෙදො ලොහිතං පුබ්බො සෙමහං පිත්තං මත්ථුලුඛං කර්සං උද
රියං අන්තගුණං අන්තං පප්පාසං පිහකං කිලෝමකං යකනං
හදයං වක්කං අට්ඨිමිඤ්ජා අට්ඨි නහාරු මංසං තවො දන්තා නබා
ලොමා කෙසා—කෙසා ලොමා නබා දන්තා තවො—පෙ—උදරියං
කර්සං මත්ථුලුඛං—මත්ථුලුඛං කර්සං උදරියං අන්තගුණං අන්තං
පප්පාසං පිහකං කිලෝමකං යකනං හදයං වක්කං අට්ඨිමිඤ්ජා
අට්ඨි නහාරු මංසං තවො දන්තා නබා ලොමා කෙසා—කෙසා
ලොමා නබා දන්තා තවො—පෙ—සිඝ්ඝානිකා ලසිකා මුත්තං—මු
ත්තං ලසිකා සිඝ්ඝානිකා බෙළො වසා අස්සු මෙදො සෙදො ලොහි
තං පුබ්බො සෙමහං පිත්තං—පිත්තං සෙමහං—පෙ—සිඝ්ඝානිකා
ලසිකා මුත්තං—මුත්තං ලසිකා සිඝ්ඝානිකා බෙළො වසා අස්සු මෙ
දො සෙදො ලොහිතං පුබ්බො සෙමහං පිත්තං මත්ථුලුඛං කර්සං
උදරියං අන්තගුණං අන්තං පප්පාසං පිහකං කිලෝමකං යකනං
හදයං වක්කං අට්ඨිමිඤ්ජා අට්ඨි නහාරු මංසං තවො දන්තා නබා
ලොමා කෙසා—කෙසා ලොමා නබා දන්තා තවො—තවො දන්තා
නබා ලොමා කෙසා—කෙසා ලොමා නබා දන්තා තවො—මංසං
නහාරු අට්ඨි අට්ඨිමිඤ්ජා වක්කං—වක්කං අට්ඨිමිඤ්ජා අට්ඨි නහාරු
මංසං—මංසං නහාරු අට්ඨි අට්ඨිමිඤ්ජා වක්කං—හදයං යකනං
කිලෝමකං පිහකං පප්පාසං—පප්පාසං පිහකං කිලෝමකං යක
නං හදයං—හදයං යකනං කිලෝමකං පිහකං පප්පාසං—අන්තං
අන්තගුණං උදරියං කර්සං මත්ථුලුඛං—මත්ථුලුඛං කර්සං උද
රියං අන්තගුණං අන්තං—අන්තං අන්තගුණං උදරියං කර්සං
මත්ථුලුඛං පිත්තං සෙමහං පුබ්බො ලොහිතං සෙදො මෙදො—මෙ
දො සෙදො ලොහිතං පුබ්බො සෙමහං පිත්තං—පිත්තං සෙමහං
පුබ්බො ලොහිතං සෙදො මෙදො—අස්සු වසා බෙළො සිඝ්ඝානිකා
ලසිකා මුත්තං—මුත්තං ලසිකා සිඝ්ඝානිකා බෙළො වසා අස්සු—
අස්සු වසා බෙළො සිඝ්ඝානිකා ලසිකා මුත්තං—මුත්තං ලසිකා

සිඛිකාණිකා බෙලො වසා අයු; අයු වසා බෙලො සිඛිකාණිකා
ලසිකා මුතනං මුතනං ලසිකා සිඛිකාණිකා බෙලො වසා අයු—
මෙදො සෙදො ලොහිතං පුබ්බො සෙමහං පිනනං—පිනනං සෙමහං
පුබ්බො ලොහිතං සෙදො මෙදො—මෙදො සෙදො ලොහිතං පුබ්බො
සෙමහං පිනනං—මත්ථුමහං කරිසං උදරියං අනතුණං අනතං—
අනතං අනතුණං උදරියං කරිසං මත්ථුමහං—මත්ථුමහං කරිසං
උදරියං අනතුණං අනතං—පප්පාසං පිහකං කිලොමකං යක
නං හදයං—හදයං යකනං කිලොමකං පිහකං පප්පාසං—පප්පා
සං පිහකං කිලොමකං යකනං හදයං—වකකං අට්ඨිමිඤ්ඤා අට්ඨි
නහාරු මංසං—මංසං නහාරු අට්ඨි අට්ඨිමිඤ්ඤා වකකං—වකකං
අට්ඨිමිඤ්ඤා අට්ඨි නහාරු මංසං—නවො දන්තා නබා ලොමාකෙසා
කෙසා ලොමා නබා දන්තා නවො—නවො දන්තා නබා ලොමා
කෙසා—කෙසා ලොමා නබා දන්තා නවො—පෙ—සිඛිකාණිකා ලසිකා
මුතනං—මුතනං ලසිකා සිඛිකාණිකා බෙලො වසා අයු මෙදො සෙ
දො ලොහිතං පුබ්බො සෙමහං පිනනං මත්ථුමහං කරිසං උදරියං
අනතුණං අනතං පප්පාසං පිහකං කිලොමකං යකනං හදයං
වකකං අට්ඨිමිඤ්ඤා අට්ඨි නහාරු මංසං නවො දන්තා නබා ලොමා
කෙසාති” x යනාදි අනුලොම ප්‍රතිලොමවශයෙන්ද.

තවද, මෙම රූපසකකිසඛියාන ධම්මයන්ගේ අනුලොමික
ප්‍රතිලොමික ක්‍රමය උපමාව සයෙන් බලන යොගිනුවිසින්—යම්හේ
තල්ගස්දෙතිසකින්යුත් තල්උයනෙක්ති ආඛාවන පරිබාවනවශ
යෙන් කොලගදිව වෙහෙසි සනසාඤ්ච්ඡායාඥාති එක් කොලතු
රෙක්තිසාගවිනුත් ආබාමාගපාවක්නුසෙසින් වතරිංසාරමණ
යෙහි අනුලොම ප්‍රතිලොමවශයෙන් දිව්වෙහෙසි සරූප එක්අර
මුණෙක්ති විතතය එල්බවා අසමොහ නිද්‍රායෙන් සැතපිතිද
සරූප ඉරියව් පැවැත්වීමෙන් කුසල්දම් වැඩීම අනුලොම ප්‍රති
ලොමනම්වේ—මෙසේ උපමාවශයෙන්ද, තවද, මෙම රූපසකකි
සඛියාන අනුලොම ප්‍රතිලොමික ධම්මයන් අධිකතර ප්‍රයෝජන
වශයෙන් බලන යොගිනු විසින්.

“ආද්‍යනතිකෙට්ඨනතො—පෙ—සමමා ධම්මං විපස්සතො”ති.

තවද, මෙම රූපසකකි සඛියාන අනුලොමික ප්‍රතිලොමික
ධම්මයන් අනුලොම ප්‍රතිලොමවශයෙන් බොහෝකොට බලන්නා
හටකායසම්මතරූපයේ පලාලපුඤ්ඤායක්යෙසින් අමුලාග්‍රව වැට
හෙන්නාහුයයිසේසි—තවද, මෙම රූපසකකිසඛියාන අනුලොමික

† “මේ ක්‍රමය” විශුද්ධිමාලීයෙහි ආක්‍රමයට සමකොවේ.

ප්‍රතිලෝමික ධර්මයන් අනුලෝම ප්‍රතිලෝම වශයෙන් බොහෝ කොට බිණීමෙහි ආතිසංඝ ධර්මාලම්භන ප්‍රතිවශයෙන් බලන යොගිත්‍ර විසින්.

151 “සහසාමපි වෙ වාචා-අනන්තපදසංහිතා

එකං අන්තපදං සෙය්‍යො-යං සුත්වා උපසම්මති.

152 සහසාමපි වෙ ගාථා-අනන්තපද සංහිතා

එකං ගාථාපදං සෙය්‍යො-යං සුත්වා උපසම්මති.

153 යොවෙ ගාථා සතං භාසෙ-අනන්තපදසංහිතා

එකං ධම්මපදං සෙය්‍යො-යං සුත්වා උපසම්මති.

164 බහුමි වෙ සහිතං භාසමානො

නතකකරො හොති තරො පමනො

ගොපොව ගාථො ගණ්‍යං පරෙසං

න භාගවා සාමඤ්ඤස්ස හොති.

151 අනන්තපදසංහිතා, (ආකාශවණිණිතා පථිතවණිණිතා වන වණිණිතාදි) අනන්තපදයෙන් යුක්තවූ; වාචා, වචනයෝ; සහසං අපි වෙ, ඉදින් දහසක් නමුත් උත්තමතොවෙති; යං, (සහසායන නාදින් ප්‍රකාශකරන්නාවූ) යම් අන්තපදයක්; සුත්වා, අසා, උපසම්මති, (සුත්තමාරාගාදි කෙලශව්‍යුපශමයෙන්) සන්සිද්දේ; එකං අන්තපදං (එබඳු සහසායන නාදින් ප්‍රකාශකරන්නාවූ) එක් අන්තපදය සෙය්‍යො, උත්තමවෙයි.

152 අනන්තපදසංහිතා, අනන්තපදයෙන් යුක්තවූ නොහොත් අවැරකොටසින් යුක්තවූ; ගාථා, ගාථා වෝ, සහසං අපි වෙ, ඉදින් දහසක් නමුත් උත්තමතොවෙති; යං, යම් ගාථාපදයක්; සුත්වා, අසා; උපසම්මති, (පුද්ගලනෙම කෙලශව්‍යුපශමයෙන්) සන්සිද්දේ; එකං ගාථාපදං, (එබඳු සහසායන නාදින් ප්‍රකාශකරන්නාවූ) එක ගාථාපදය; සෙය්‍යො, උත්තමවෙයි.

153 යො, යමෙක්තෙම; අනන්තපදසංහිතා, (ආකාශවණිණිතාදි) අනන්තපදයෙන් යුක්තවූ; ගාථා සතං, ගාථා සියයක්; භාසෙවෙ, ඉදින් කියන්නේ නමුත් ඒ ගාථාවෝ උත්තමතොවෙති; යං, යම් ධර්මපදයක්; සුත්වා, අසා; උපසම්මති, (පුද්ගලනෙම කෙලශව්‍යුපශමයෙන්) සන්සිද්දේ; එකං ධම්මපදං, (එබඳු අන්තපදයක්) එක ධර්ම පදය; සෙය්‍යො, උත්තමවෙයි.

164 පමනො, ප්‍රමාදයෙන් යුක්තවූ; තරො, පුරුෂතෙම; බහුමි බොහෝවූ; සහිතං, ත්‍රිපිටක බ්‍රහ්මවචනය; භාසමානොවෙ, ඉදින් කියන්නේ නමුත්; නතකකරො හොති, ඒ ධර්මය නොකරන්නෙක්

166 අප්පමිදි වෙ සතිතං භාසමානෝ
 ධම්මස්ස හොති අනුධම්මවාරී
 රාගඤ්ච දොසඤ්ච පභාය මොහං
 සම්මප්පජානො සුචිත්තතච්ඡෙතො
 අනුපාදියානො ඉධ වා හුරං වා
 සභාගවා සාමඤ්ඤස්ස හොති.

එවමෙතං අභිඤ්ඤාය-භික්ඛු බුද්ධස්ස සාවකො-පෙ-
 යෙසං දිවා ච රතෙනා ව-නිච්චං කායගතාසති.

156 මා පමාදමනුසුඤ්ජප්ප-මා කාමරතිසත්ථං
 අප්පමතෙනා හි ක්කායනෙනා-පපොති-විපුලං සුඛං”ති.

මෙහි ආදීනවාදීනිදේදශය ආදිකොට අනුලොම ප්‍රතිලොම
 නිදේශය අනුකකොට ඒ ඒ ධර්මයන් තත්තත්සවභාවයෙන් යථා
 ක්‍රමයෙන් බලනුපරිදි මෙසේ දතයුතු.

චේද; පරෙසං, අනුන්තේ; ගාවො, ගවයන්; ගණයං, ගණිමින්
 රක්ෂාකරන්නාවූ; ගොපොඉව, ගොපල්ලෙකුමෙන්; (හේතෙම)
 සාමඤ්ඤස්ස, (සතරමගසතරඵලයයි කියනලද) ශ්‍රාමාණ්‍යගුණ
 යට; භාගවානහොති, කොටස් ඇත්තෙක් නොහොත් හිමි
 යෙක් නොවෙයි.

155 වෙ, ඉදින්; සතිතං, ත්‍රිපිටක බුඬවචනම; අප්පමිදි, ස්වරූපය
 කුත් (දූත ඉගෙන භාසමානො, (අනුන්ට) කියන්නාවූ පුද්ගල
 තෙම; ධම්මස්ස, නවලොකොත්තර ධර්මයට; අනුධම්මවාරීහොති,
 (අනුරූපවූ ශීල පුරණාදි පුළුභාග ප්‍රතිපත්ති සංකීර්තන) අනුධර්මය
 පවත්වන සුච්චේද; රාගඤ්ච, රාගයද; දොසඤ්ච, වෙෂයද; මො
 හඤ්ච, මොහයද; පභාය, (ඒ ඒ මාහීනුරූපපරිද්දෙන්) ප්‍රභාණය
 කොට; සම්මප්පජානො, (දතයුතුධර්මයන්) මනාතොටදන්නාවූ; සුචි
 ත්තතච්ඡෙතො, (සෙලියන්තෙරෙන්) මනාකොටමිදුනු සිත්ඇත්
 තාවූ; ඉධවා, මෙලොවෙහිහෝ, හුරංවා, පරලොවෙහිහෝ; අනුපාදි
 යානො, අර්කතතිකබාහිරබකායතනාදීන් නිත්‍යාදි වශයෙන්
 ග්‍රහණය නොකරන්නාවූ; සො, ඒ පුද්ගලතෙම; සාමඤ්ඤස්ස,
 ශ්‍රාමාණ්‍යගුණයට; භාගවාහොති, හිමිවෙයි.

156 පමාදං ප්‍රමාදයෙහි; මාඅනුසුඤ්ජප්ප, නහමක් යෙදෙන්
 නේය; කාමරති සත්ථං, කාමරති සංඤ්ඤාවෙහි; මාඅනුසුඤ්ජප්ප,
 නොයෙදෙන්නේය; අප්පමතො, නොපමාව; ක්කායනෙනාහි,
 සමථවිදගීනාභාවනා කරණ පුද්ගලානම වනාහි; විපුලං සුඛං,
 මහත්වූ නිවන් සුවයට; පපොති, පැමිණෙන්නෙයි.

මේතෙකින් මේ “විමුක්තිසංග්‍රහ” නම්වූ විදගීතා භාවනා සංග්‍රහයෙහි තුන්වන ‘ආදිතවාදි සංග්‍රහය’ තිබේ.

4 තවද, මෙම ජාතිසංඛ්‍යාන පඤ්චසකකිංශයන් අතුරෙන් රූපසකකිංශයාන කෙශාදි වාත්‍රිංශකිංශයන් ජාත්‍යාදි දූෂණයෙන් නවසිවපිකාඅන්තකොට බලනපරිදි කිසේය යත්? “ගභීව ක්‍රාන්තිමූලකදූෂය, ගභීපරිහරණමූලකදූෂය, ගභීවිපතති මූලකදූෂය, විජායනමූලකදූෂය, බහිරිතිෂ්ක්‍රමණමූලකදූෂය, ආතෙමා පක්‍රම මූලකදූෂය, පරොපක්‍රම මූලකදූෂය, දූෂි දූෂය, විපරිණාම දූෂය, සසකාර දූෂය, ප්‍රවෂ්තන දූෂය, අප්‍රවෂ්තන දූෂය, පයඝාය දූෂය, නිපෙයඝාය දූෂය, ජාතිදූෂය, ජරාදූෂය, ව්‍යාධි දූෂය, මරණ දූෂය, ශොක දූෂය, පරිදෙව දූෂය, කායික දූෂය, චෛතසිකදූෂය, උපායාසදූෂය, අප්‍රියසමප්‍රයෝගදූෂය; ප්‍රියවිප්‍රයෝගදූෂය, කාමනිදෙයනොලැබීමෙන් වන්නාවූ දූෂය, සංකෘතපහෙයින් පවොපදනසකකිදූෂය” යනාදි නොයෙක් දූෂයන්ගේ වශයෙන්ද.

තවද, මෙම ජාතිදූෂයෙහි.

157 සො සොරරූපං තිරයං උපෙති
සුභාසුභං මුත්තකරිසපුණ්ණං
සත්තා සකාසෙ නජ්ඣනති ගිඤ්ඤා
යෙ භොනති කාමෙසු අවිතරාගා.

158 මිඛි සද්ධොති මහග්ගසො‘ව
නිද්දායනා සමපරිවත්තසාසි
මහාවරාහො‘ව නිවාපපුටො
පුනපුනං ගබ්භ මුපෙති මනෙ.

157 සො, ඒ අකිබාල පුද්ගලතෙම; සුභාසුභං, (යොගාවචර) ශුභයන්ට අශුභවූ; මුත්තකරිසපුණ්ණං, මුත්තකරිෂ්මදෙකින්පිරුණා වූ; සොරරූපං, දරුණු චරුපඥාති, තිරයං, මාතාකුක්‍ෂිසංඛ්‍යාන තිරයට; උපෙති, පැමිණෙයි; යෙ‘යමජ්ඣකෙතෙක්; කාමෙසු, කාම යන් කෙරෙහි; අවිතරාගානෙහි, අවිතරාගයෝ වෙද්ද; ගිඤ්ඤා, ධුමිකෙගිඤ්ඤාට පැමිණියාවූ; සත්තා, (ඵ)සකයෝ; සකාසෙ, මා, කුක්‍ෂිසංඛ්‍යාන ආසනෙයන්; නජ්ඣනති, අත්තොහරින්නාහ.

159 යො අත්තාමසා භිතානුකම්පිනො,
ඔවඤ්චානො න කරොති සාසනං.
ඉදමෙව සෙය්‍යො ඉති මඤ්ඤාමානො
පුනපුනං ගබ්භ මුපෙති මනෙ.

160 යඤ්චා පි ගුප්තරකෙ විය මාතුගබ්භා
සතො වසං විරමපො බහිනිකම්ඤ්ඤා
පපොති දුක්ඛමතිසොර මිදම්පි තජ්ඣි
ජාතිං විතා ඉති 'පි ජාතිරයං හි දුක්ඛා'ති.

{ on 19/12/60 }
This was
quoted by old
monks at school
on the subject of
on 22/12/60 at
the time in this
B.A.
class
22/12/60

158

158 යද, යම් කලෙක්හි; මිඛිභොති(පුරුෂතෙම)මිඛිනුලචේද
(හෙවත්) විතමිඛියෙන් මිඛිනාලාබේද; මහත්සසොච, පමණ
නොදැන බොහෝකොට කන්තේවේද; නිවාපපුණො, කුඩුආදි
ගුහරකතයෙන් පොෂ්‍යකරණලද්දවු; මහාවරාහොඉව, සපුල
ශරීරඇති මහගම් උරෙකුමෙන්; නිද්දායිතා, උත්සිච්චතාම
නිදන්තේවේද; සම්පරිවතනසායි, සපුලකෙසින් අත්ඉරියවිවකින්
පවත්නට නොහැකිව පෙරලිපෙරලි වැදහෝනේවේද, (එකල්හි
ඒ පුරුෂතෙම අතින්‍යාදි නිලකුණු මෙනෙහි කිරීමට අපොහො
සත් වේ) මනෙ, (නිලකුණු මෙනෙහි නොකිරීමෙන්) ප්‍රඥපේත්
තොරවු තැනත්තේ; පුනපුනං, නැවත නැවත; ගබ්භං, මව්
කුසට; උපෙති, එලඹෙන්නේයි.

159 අත්තාමසා, අභිවාඛි කැමැත්තාවු; භිතානුකම්පිනො,
භිතසිතින් අනුකම්පා කරන්නෙකු වීසින්; ඔවඤ්චානො, අවවාද
කරණුලබන්නාවු; යො, යමෙක්තෙම; ඉදමෙව, මෙයම; සෙය්‍යො
ඉති, ශ්‍රේෂ්ටයයි; මඤ්ඤාමානො, සිතන්නේ; සාසනං, අනුශාස
නාව; කරොති, නොකෙරේද; මනෙ, ඒ අඥණ පුද්ගලතෙම,
පුනපුනං, නැවත නැවත; ගබ්භං, මාතෘකුක්ඛයටද; උපෙති,
එලඹෙයි.

160 අපිච්ච, භවද; ගුප්තරකෙවිය, ගුහ්‍රය වැනි; මාතුගබ්භා,
මව්කුසෙහි; විරං, බොහෝ කාලයක්; වසං, වාසයකරන්නාවුද;
අපො, නැවත; බහිනිකම්ඤ්ඤා, (එයින්) පිටත නික්මෙන්නාවුද;
සතො, සතුතෙම; අතිසොරං, ඉතාදරුණුවු; යංදුක්ඛං, යම්
දුක්ඛට; පපොති, පැමිණේද; ඉදම්පි, මේදුක්ඛද; ජාතිං විතා,
ජාතියෙන්වෙන්ව; තජ්ඣි, තැත්තේය; ඉතිපි, මෙකෙසින්ද; අයංහි
ජාති, මේ ජාතියොම වනාහි; දුක්ඛා, දුක්ඛත්තීන්,

පිහින්නෙක්හි හිදෙනලද තල්පලපුවක්සෙයින් දලබුවෙන්වසන
ලද මව්කුස්සින්තෙත්තිරතුරුව හිදෙමින්සිටිඅතිගුත්තිකයක්හු
අත්හි හුණු සප්පිලාවක්හු සෙයින් මවගේ නොසැප ඉරියව්
පෙරළීමෙන් බිලිපුක්විදකමප වා පැහැර මග හමුකලකල්හිසිරු
රැබිතිවන දුකින්මුතහොත් පිළිසන් ගබ්භාවුලෙහි ඉපද වණමි
යෙන් බිහිවූ පුලපණුවක්හුසෙයින් නොයෙක් කුණුගදින් පිරිවැ
හිගිය කෙසිසිදකින් හදනාලද නාභිඇතක්හු සෙයින් දුගද පිළි
කුල් දිගවනුමගින් ඇතුල මවස් නොලදින් බිහිවනලද කල්හි.

161 “මිලෙන න ලිතතා රුධිරෙන මකඛිතා
සෙමෙන ලිතතා උපතිකබමනති
යං යං හි කායෙ න පුසානති තාවදෙ
සබ්බං අසාතං දුබ්බෙව කෙවලං
දිස්වා වදාමි නති අඤ්ඤානොසවං
පුබ්බ නිවාසං බහුතං සරාමි”ති.

යනාදි දුබ්බයන්ගේ වශයෙන්ද-තවද මෙම ජාතිදුබ්බයෙහි

162 282 “එවං සො පාතුභුතො’ව —සතොතා යං මාතුකුච්ඡිතො
මංසපිණ්ඩකපෙතො’ව සුබ්බමාලසරිරකො.

161 මිලෙන න, අසුවියෙන්; ලිතතා, තැවරුණාවූ; රුධිරෙන,
ලෙයින්; මකඛිතා, වැකුනාවූ; සෙමෙන සෙමින්; ලිතතා, තැව
රුණාවූ සත්වයෝ; උපතිකබමනති, මව්කුසින්) නික්මෙන්නාහුද;
යං යංහි, යමක් යමක් වනාහි, තාවදෙ, ඒ නික්මෙන්න වෙලෙහි;
කායෙන, ශරීරයෙන්; පුසානති, ස්පශ්කරන්නාහුද; සබ්බං, ඒසි
යල්ල; අසාතං, අමිතිරිය; කෙවලං, හුදෙක්; දුබ්බං එව, දුකමයි,
නති අඤ්ඤානො සවං, (ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණාදී) අතිකෙකුගෙන් නො
අසන්නේ; දිස්වා, (මේ කාරණය) දැක; වදාමි, කියමි; (කෙසේ
දැක කියමිදයත්) පුබ්බනිවාසං, පෙරවිසූ කද පිළිවෙල; බහුතං,
බොහෝකොට; සරාමි, සිහිකරමි.

162 192 එවං, මෙසේ; මාතුකුච්ඡිතො, මව්කුසින්; පාතුභුතොව,
දහලවුම; සො අයං සතොතා, ඒ මේ සත්වතෙම; මංසපිණ්ඩකපෙ
තො ඉව, මංශපෙය්හි ප්‍රෙතයෙක්මෙන්; සුබ්බමාලසරිරකො, සිවු
මැලි සිරුරු ඇත්තෝ;

- 163 දිනො නිව්ව පරාධිනො-වච්ඡුභුනො දයාය සො
අවිධෙය්‍යධ්‍යාපච්චඛෙයා-සද්දුට්ඨකානසෙය්‍යකො.
- 164 අසනො පච්චයෙ ඛිප්පං-සුසාමානසරිකො
ඉරියාපථ මඤ්ඤං වා-අලහං රුචි මත්තනො.
- 165 නිව්වාසුචිසමාකිණ්ණො-නිව්වරොගි සුදුබ්බලො
ඉච්ඡිතානිච්ඡිතභාය-පරිදෙවපරායණො.
- 166 ගවේශ්‍ය මරණං නො වෙ-මහත්තමුපගච්ඡති
ජීවිත්‍වං විජ්ජමානමති-පුඤ්ඤකමෙම තදුත්තරිං.
- 167 පුඤ්ඤකමෙමසු නිච්ඡන්දො-තිරොහතප්පවිචජ්ජිතො
කිව්වාකිව්ව මජානනො-තිරිච්ඡානො'ව ජීවති.

163 දිනො, බැගවුයේ; නිව්වපරාධිනො, තීරණාරයෙන් අනුත්
අයත් පාවතුම් ඇත්තේ; දයාය, කරුණාවට; වච්ඡුභුනො, වසතු
වූයේ; අවිධෙය්‍යධ්‍යාපච්චඛෙයා, තමාවසන නොවන අග පසනඇ
ත්තේ; සො, හේතෙම; සද්ද, හැමකල්හි උත්තානසෙය්‍යකො,
උඩුකුරුව සයනය කරන්නේ-වෙයි.

164 පච්චයෙ, (කරීරාදි) ප්‍රත්‍යය; අසනො, අවිද්‍යමාන කල්හි;
ඛිප්පං, වහා; සුසාමානසරිකො, විශලෙන ශරීර ඇත්තේ, අත්ත
නො, තමහට; රුචිං, රිසිවූ; ඉරියාපථං, ඉරියව්වක් හෝ; අඤ්ඤං
වා, (අනුභවකරණ) අත්දෙයක් හෝ; අලහං, කොලබන්නේ;

165 නිව්ව, තීරණාරයෙන්; අසුචි සමා කිණ්ණො, අසුචියෙන්
ගැවසීගත්තේ; නිව්වරොගි, තීරණාරයෙන් ගිලන්වූයේ; සුදුබ්බ
ලො, අතිශයින් දුළිලවූයේ; ඉච්ඡිතා නිච්ඡිතභාය, කැමැති නොකැ
මැතිදෙයපිණිස; පරිදෙවපරායණො, හැඟීමපිහිටකොට ඇත්තේ;

166 වෙ, ඉදින්; මරණං, මරණයට; නොගවේශ්‍ය, නොපැමි
ණෙන්නේනම්; තදුත්තරිං, එයින් මත්තෙති; ජීවිත්‍වං, ජීවත්වත්
තට; පුඤ්ඤකමෙම, කුසලකමියත්; විජ්ජමානමති, ඇතිකල්හි;
මහත්තං, මහත්බවට; උපගච්ඡති, පැමිණේ.

167 පුඤ්ඤකමෙමසු, කුසලකමියන්හි; නිච්ඡන්දො, ඡන්දයක්නි
ත්තේ; තිරොහතප්පවිචජ්ජිතො, තිරිඟප් දෙකින් තොරවූයේ;
කිව්වා කිව්වං, කටයුතු නොකටයුතු; අජානනො, නොදන්නේ;
තිරිච්ඡානොඉව, තිරිසනෙකුමෙන්, ජීවති, ජීවත්වෙයි.

168 මනෙකු කරුණුවලින්, ව—පරිබාව මිනොවි නො
හත්හඬාදිකං දුකං—පාපුණාති අසඤ්ඤානො.

169 තතො මහන්තං පඤ්ඤාසො—විසදි ඤ්ඤා මාණවො
ඉට්ඨාදි ගොවරෙ නිව්ව—මහිරජ්ජති දුස්සති.

170 රතෙනා රාගෙන දොසෙන—දුට්ඨාමොගෙන මුච්ඡිතො
තං තං පාපවසං පඤ්ඤා-උමමතො විශ ජීවති.

171 වරං උමමතාවෙසෙන—කඤ්ඤා දුට්ඨවිතං බහුං
සුලාදිං උපනිතො සො—ඵලං විඤ්ඤා ජාතියා.

172 බුදුං පිපාසං සිතුණං. වධබන්ධන තාලනං
ඵසනාදි මනෙකඤ්ඤා-ජානො දුකං නිගමන්ති.

168 මනෙකු, මුලාවු; කරුණුවලින්, ඉව් ලදරු වස්සෙකුමෙන්;
අසඤ්ඤානො, සංයමයක් නැත්තේ; ඉතො විතො, බිඳීමො බ; පරි
බාවං, දුට්ඨත්තේ; හත්හඬාදිකං, අත් බිඳීමි ආදි; දුකං, දුකට;
පාපුණාති, පැමිණේ.

169 තතො, එසින්; මහන්තං, මහත් බවට; පඤ්ඤා, පැමිණියාවු;
සො විසදි ඤ්ඤා මාණවො, ඒ විසදවු ඉඤ්ඤායන් ඇති මානවකතෙම;
නිව්වං, නිරන්තරයෙන්; ඉට්ඨාදි ගොවරෙ, ඉඤ්ඤාදි අරමුණෙහි;
අහිරජ්ජති, ඇලෙයි; දුස්සති, දුෂ්ට වෙයි.

170 රාගෙන, රාගයෙන්; රතෙනා, ඇළෙනාවු; දොසෙන, වෙස
යෙන්; දුට්ඨා, දුට්ඨිතවු; මොගෙන, මොගයෙන්; මුච්ඡිතො, මුලා
වට පැමිණි හෙතෙම; තං. තං. පාපවසං, ඒ ඒ පාපවසගයට; පඤ්ඤා,
පැමිණ; උමමතො විශ, උමතු වෙකුමෙන්; ජීවති, ජීවත් වෙයි.

171 උමමතාවෙසෙන (රාගාදි ඒ ඒ පාපවසගයට පැමිණ) උමතු
වෙසයෙන්; වරං, හැසිරෙන්නේ; බහු දුට්ඨවිතං, බොහෝ දුට්ඨිත්;
කඤ්ඤා, කොට; සුලාදිං, උල්ආදියට; උපනිතො, පමුණුවන ලද්දවු;
සො, හේතෙම; ජාතියා, ජාතියෙහි; ඵලං, විපාකය; විඤ්ඤා, අනු
භව කරයි.

172 ජානො, උපත්තා නැත්තේ; බුදුං, සුඛා වටද; පිපාසං, පිපාස
යටද; සිතුණං, සිතාණයටද; වධබන්ධන තාලනං, වධබන්ධන
තාමනයටද; ඵසනාදි, පයෙහි ඤාණාදියටද; (යන අනෙකං දුකං
ඤ්ඤා, නොයෙක් දුකටද, නිගමන්ති, පැමිණෙයි.

173 විලාපො දොමනස්සඤ්චි-සොකො දුක්ඛ මසස්සකං
උපායාසොති සබ්බෙ තෙ-ජාතං'ව අනුවතතරො.

174 දසාකුසලකම්මානි-පුරෙත්තාන ඛහුති'ධ
පතිත්වා පායදුක්ඛස්ස-විරං සග්ගං නපස්සති"ති.

යනාදි දුඃඛයන්තේ වශයෙන්ද-තවද, මෙම ජාති දුඃඛයෙහි.

175 "ජායෙථ නො වෙ නරකෙස්ස සතො
තත්ථග්ගිද්ධාදිකමපසස්සං.
ලභෙථ දුක්ඛංනු කුහිං පතිට්ඨං.
ඉච්චා හ දුක්ඛා ති මුනි'ධ ජාති.

176 දුක්ඛං තිරවෙජ්ස්ස කසාපනොද
දණ්ඩාභිසාතාදි භවං අනෙකං.
යං තං කථං තත්ථ භවෙය්‍ය ජාති.
විනා තහිං ජාති තනොපි, දුක්ඛා.

173 විලාපො, හැඬීමද; දොමනස්සඤ්චි, දොමනසද; සොකො,
ශෝකයද; අසස්සකං, නො ඉවසිය හැකි; දුක්ඛං, කායික දුකද;
උපායාසොති, බලවත් පීඩාදැයි(යන); එතෙසබ්බෙ, මේ සියළු දුක්,
ජාතංව, උපන් තැනැත්තාම; අනුවතතරො, අනුව පවත්නාහ.

174 ඉධ, මේ ලොකයෙහි; ඛහුති, බොහෝ වූ; දසාකුසලකම්මා
නි, දශ අකුසල කම්මයන්; පුරෙත්තාන, පුරා; අපාය දුක්ඛස්ස,
සතර අපාදුක්ඛෙහි; පතිත්වා, වැටී; විරං, බොහෝ කලක්; සග්ගං
සමගීය; නපස්සති, නොදක්නේයි.

175 වෙ, ඉඳින්; සතො, සතනෙම; නරකෙස්ස, නරකවලහි;
නොජායෙථ, නුපදින්නේනම්; තත්ථ, එහි; අපසස්සං, ඉවසිය
නොහැක්කාවූ; අග්ගිද්ධාදිකං, ගින්නෙන් දැවීම අංදි වූ; දුක්ඛං,
දුක්; ඉධ, මෙහි; කුහිං, කොතැනහි; පතිට්ඨං, පිහිටියෙක්ව; ලභෙ
ථනු, ලබන්නේද; (නොලබන්නේමය) ඉති, මෙසේ; (දුක් පිඳීමට
හෙතු බැවින්) මුනි, සමීඥනෙම; ජාති, ජාතිය; දුක්ඛාති, දුකයයි;
ආහ' වදාලයේක.

176 තිරවෙජ්ස්ස, තිරිසනුන්කෙරෙහි; කසාපනොද දණ්ඩාභිසා
තාදි භවං, සමිටි කැවිටි මුගුරුවලින් තැළීම් ආදියෙන් වන්නාවූ;
අනෙකං, නොයෙක්; යං දුක්ඛං, යම් දුකක් වේද; තං, ඒ දුක; තත්ථ,
ඒ තිරිසනුන්කෙරෙහි; ජාතිං විනා, ජාතිය හැර; තහිං, එහි; කථං
භවෙය්‍ය, කෙසේ වන්නේද; තනොපි, ඒ කාරණයෙන්ද; ජාති
උත්පත්තිය; දුක්ඛා, දුක් වන්නිය.

177 පෙතෙසු දුකිං පන බුප්පිපාසා
 වාතාතපාදිපපභවං විවිග්ගං
 යසමා න ජාතස්ස න තත්ථ අත්ථි
 තසමා'පි දුකිං ඉති ජාතිමාහ.

178 තිබ්බකුකාරොව අසය්‍යසීහෙ
 ලොකන්තරෙ යං අසුරෙසු දුකිං
 න තං භවෙ තස්ස නවස්ස ජාති
 යතො අයං ජාති තතො'පි දුකිං

179 කිම්බාසිතෙන බහුතා නන්‍යං කුතිඤ්චි
 අත්ථි, ධ කිඤ්චිදපි දුකිං මිදං කදපි
 නෙවත්ථි ජාතිවිරහෙ යදතො මහෙසි
 දුකිං ති සබ්බපසමං ඉමමාහ ජාතිනති.

මේ හැම "ජාතිදුකිං, නම් වන්නේය.

177 පෙතෙසු, ප්‍රෙතයන් කෙරෙහි; බුප්පිපාසාවාතාතපාදිපපභවං, ක්‍ෂුන් පිපාසායෙන් හා වාතා තපාදියෙන් උපන්නාවූ; විවිග්ගං, විසිතුරුවූ; (පුදුමවූ) දුකිං පන, දුකවනාහි, යසමා, යම්හෙය කින්; තත්ථ, එහි; න ජාතස්ස, නූපන්නාහට; න අත්ථි, නොමැත්තේද; ඉති, සම්පූර්ණයෙන්; තසමා'පි, ඒ කාරණයෙන්ද, ජාති, ජාතිය; දුකිං, දුකියක්කොට; ආහ, වදාළසේක.

178 යතො, යම්හෙයකින්; තිබ්බකුකාරො, බොල්ලුඇඳිරිඇති; අසය්‍යසීහෙ, නොඉවසියහැකි ශීතල ඇත්තාවූ; ලොකන්තරෙව ලොකාන්තරිකයෙහිද; අසුරෙසු, අසුරයන් කෙරෙහි; යං දුකිං යම් දුකක්වේද; තං, ඒ දුක; තත්ථ, එහි; නවස්ස ජාති, උත්පතතිය නැත්තේවිනම්, තභවෙ, නොවන්නේය; තතො'පි, ඒ කාරණයෙන්ද; අයං ජාති, මේ ජාතිය; දුකිං, දුක්වන්නිය.

179 බහුතාහාසිතෙන, බොහෝකොටකීමෙන්; කිං, ප්‍රයෝජන කීමෙන්ද; ඉධ, මේලොකයෙහි; කුතිඤ්චි, කිසි තැනෙක්හිද; කිඤ්චි අපි, සාමාන්‍යව නමුත්; යං දුකිං අත්ථිනහු, යම්දුකක් ඇත්තේ නොවේද; ඉදං, (ඊ) මේ දුක; යං, යම්හෙයකින්; කදපි, කිසි කලෙක්හිද; ජාතිවිරහෙ, ජාතිවිරහයා කෙරෙහි; නෙවත්ථි, නොම වේද; අතො, මේ කාරණයෙන්; මහෙසි, සම්පූර්ණත්වයන්ගේ; සබ්බ පසමං, සියළු දුකට පමුණුකොට; ඉමං ජාතිං, මේ ජාතිය; දුකිං ති, දුකියයි; ආහ, වදාළසේක.

180 “සබ්බානන්දසමුදානං ජාතිදුක්ඛවසංගතො
ජාතිපච්චයසම්භූතං—ජරාදුක්ඛං නිගච්ඡති.

181 සරීරං දිබ්බකප්පමපි-රුකෙකා දාවග්ගිනා විය
විරූපං හොති අවචන්තං—ජරාපාවකදුස්සිතං.

182 පිතයොබ්බනසුසො‘යං—ජරායකක්ඛණියා නරො
භුසං පිතරසං උච්ඡ්‍ර-සථං වා‘ති ජගුච්ඡයො.

183 පලිතාකිණ්ණසිසො‘ව-බණ්ඩදන්තො බරසුරො
බරසථෙසුදුබ්බණ්ණො-සුතිගනිවලිතතවො.

184 අවසිසසුඛාපපෙතො‘ව-දිසුමානං පඤ්ඤරො
බිණ්ණලොභිතමංසො‘ව-කිසො ධම්මිසන්තො.

180 සබ්බානන්දසමුදානං, සියළු අනිඤ්ඤාප්‍රභවස්ථානවූ; ජාති
දුක්ඛ වසංගතො, ජාතිදුඃඛ වසගයටපැමිණි තැනැත්තේ; ජාති
පච්චය සම්භූතං, ජාති ප්‍රත්‍යයෙන් උපන්නාවූ; ජරාදුක්ඛං, ජරා
දුක්ඛව; නිගච්ඡති, පැමිණෙයි.

181 දාවග්ගිනා, ලැවී ගින්නෙන්; රුකෙකාවිය, (දවිරූපයට
ගියාවූ) වෘක්කයක්මෙන්; දිබ්බකප්පං සරීරමපි, දිව්‍යසදෘශ්‍ය සරීර
යද; ජරාපාවක දුස්සිතං, ජරාතැමැති ගින්නෙන් දුෂ්‍යකරණලද්දී
දේ; අවචන්තං, අතිශයින්; විරූපංහොති, විරූපවෙයි.

182 ජරායකක්ඛණියා, ජරා තැමැති යක්කුණිග විසින්; පිතයො
බ්බනසුසො, බොහෝලදයොවුන්ගුසයඇති; අයංනරො, මේමනුෂ්‍ය
තෙම; භුසං, අත්‍යයාමයෙන්; පිතරසං, පානයකරණලදරසයඇති;
උච්ඡ්‍රසථං, උක්ඛපයක්මෙන්; අතිජගුච්ඡයො, ඉතා පිළිකුල්
කට යුතුවෙයි.

183 පලිතා කිණ්ණසිසොව, තරංකසින් ගැවසීගත් ගිස ඇත්
තේමවෙයි; බණ්ඩදන්තො’ කඩවූදත් ඇත්තේවෙයි; බරසුරො,
කකිකගවූ සවරය ඇත්තේවෙයි; බරසථෙසු, රළු පහස්ඇති;
දුබ්බණ්ණො, විරූපවණ් ඇත්තේවෙයි; සුතිගනිවලිතතවො,
කුණුගදැති රැළි වැටුනු සම ඇත්තේවෙයි.

184 අසිසසුඛාපපෙතොඉව, අවසැකිලි ප්‍රේතයෙක්මෙන්; දිසු
මාන. (වෙන වෙනම)පෙණෙනු ලබන; අසිපඤ්ඤරො, අවමැදි
රිය ඇති; බිණ්ණලොභිතමංසොව, පරික්ඛිණවූ ලෙහෙ මස් ඇත්තා
මවූ; කිසො, කෘශවූ; ධම්මිසන්තො, නගරවැලින් ගැවසුනුගරීර
ඇත්තේවෙයි.

- 185 පව්වෙබ්බානො අබ්ලො-සද්ද දණ්ඩපරායණො
පමුබොහග්ගදෙහො ව-මනෙද්ද අවිසදිනිසො.
- 186 පරිහිණො සනාදිති-සමපතො මච්චුසනාතිකං
අවිබෙය්‍යබ්බපච්චබ්බො-සකිච්ච අවසංගතො.
- 187 විලුක්ඛනොගො අඤ්ඤාති-විජ්ජමානෙ'ව ජීවිතෙ
පච්ඡින්නපුඤ්ඤ කමෙමා සො-සෙතිමඤ්ඤපරායණො.
- 188 සද්ද විතමලවාරො-පුනිගඤ්ඤ සරීරකො
කපණො භින්නලජ්ජි'ව-වත්තපෙමො ව බ්බුති.
- 189 අතෙකිච්ඡක ව්‍යාධි'ව-සප්පායං රුචිමත්තනො
අලහනො පරාධිනො-පංසුපෙතො'ව ජීවති.

185 පව්වෙබ්බානො, වෙවුලන්තේ; අබ්ලො, බලනැත්තේ; සද්ද, හාමකල්ලි; දණ්ඩපරායණො' සාරයවිය පිහිටකොට ඇතෙහ; පමුබ, ඉදිරියට; බහග්ගදෙහොව, බිඳි නැමුනු ශරීර ඇත්තේම වෙයි; මනෙද්ද, මුලාවුයේ; අවිසදිනිසො; අවිසදවූ ඉන්ද්‍රියයන් ඇත්තේ වෙයි.

186 සනාදිති, සිහිආදියෙන්; පරිහිණො, පිරිහුණේ; මච්චුසනාතිකං, මරුසම්පයට; සමපතො, පැමිණියේ; අවිබෙය්‍යබ්බපච්චබ්බො ව්‍යහ නොවන අහ පසහ ඇත්තේ; සකිච්ච, නමාගේ කට යුත්තෙහි; අවසංගතො, වසනබවට නොපැමිණියේ;

187 ජීවිතෙ, ජීවිතය; විජ්ජමානෙව, විද්‍යමානකල්ලිම; අඤ්ඤාති, අන්‍යයන් විසින්; විලුක්ඛනොගො, පැහැරගන්නාලද හොඟ සමපත් ඇත්තේ; පච්ඡින්නපුඤ්ඤ කමෙමා, සිද්ධියකු ශල්කම් ඇත්තේ; සො, හෙතෙම; මඤ්ඤපරායණො, ඇද පිහිට කොට ඇතිව; සෙති, සයනය කරයි.

188 සද්ද, හාමකල්ලි; විතමලවාරො, රැස්වූ අගුවැනි (වක්කු වාරදි) වාරඇත්තේ; පුනිගඤ්ඤ සරීරකො, දුකිනිවූ ශරීර ඇත්තේ; කපණො, බැහැවුයේ; භින්නලජ්ජි'ව, බිදුනු ලජ්ජා ඇත්තේම; බ්බුතිව, නැගන්විසින්ද; වත්තපෙමො, කරණලද ප්‍රෙමය ඇතියේ;

189 අතෙකිච්ඡක ව්‍යාධි'ව, සුව නොකටහැකි රොග ඇත්තේම; අභනො, තමහට; රුචිං, උසිටු; සප්පායං, සැපදෙයක්; අලහ නො, නොලබන්නේ; පරාධිනො, අනුන් අයිති පැවතුම් ඇත්තේ; පංසුපෙතො, පාංශුපිශාවකයෙකුමෙන්; ජීවති ජීවත් වෙයි.

- 190 දයාය වක්ඛුහුතො සො-බාලො විය ජලො හවෙ
ජීවමානො 'පි ජිණ්ණො 'යං-මනොවිය නිරන්තො.
- 191 විසාදපුති බෙලො යං-හසනො'පි මහල්ලකො
නට්ඨයොබ්බනසොහොසො-මණ්ඩිතො'පි නසොහති
- 192 ලොකෙ විරූපපිණ්ඩො'ව-ජඛගමො ජිණ්ණපුග්ගලො
දිසාන යං ජිගුච්ඡන්ති-සපෙමා අපි බක්ඛවා..!
- 193 කරොනති අපහාසං වා-අඤ්ඤං වා දිසමන්තනො
අපනෙහති මුඛං අඤ්ඤ-හණමානෙ මහල්ලකෙ.
- 194 දට්ඨං තං තස්ස සොතුමපි-වචනං අපි බක්ඛවා
චුඤ්ඤමපි ජිගුච්ඡන්ති-තස්සහත්තො සාදිතං.
- 195 අසුචිංව ජිගුච්ඡන්ති-අත්තං පි මහල්ලකං
තෙන සමෙහාග සංවාසං-තෙ විච්ඡන්ති තථස්සපි.

190 සො, හෙතෙම; දයාය, කරුණාවට; වක්ඛුහුතො, වක්ඛු
චුගේ; බාලොවිය, බාලයෙකුමත්; ජලොහවෙ, ජඛවත්තේය;
අයං ජිණ්ණො, මේ මහඵතෙම; ජීවමානොපි, ජීවත්වත්තේ න
මුත්; මනොවිය, මලුඵකෙකුමෙන්; නිරන්තො, ප්‍රයෝජන නැත්
තේයි.

191 අයං මහල්ලකො, මේ මහඵතෙම; විසාදපුති බෙලො, වැ
හෙන කුණුකෙල ඇත්තේ; හසනොපි, සිතාසෙත්තේ නමුත්;
නසොහති, නොහොබිසි; නට්ඨයොබ්බනසොහො; නභවු යො
වන සොහා ඇති; සො, හෙතෙම; මණ්ඩිතොපි, සැරසෙන ලද්දේ
නමුත්; නසොහති, නොහොබිසි.

192 සපෙමා, ප්‍රමසතිනවු; බක්ඛවා අපි, නැයෝපවා; යං, යම
ක්ඛු; දිසාන, දැක; ජිගුච්ඡන්ති, පිළිකුල්කෙරෙද්ද; ජිණ්ණපුග්ග
ලො, (ඒම) ජිණ්ණපුද්ගලතෙම; ලොකෙ, ලොකයෙහි; ජඛගමො,
ඇවිදින්නාවු; විරූපපිණ්ඩො, විරූපපිණ්ඩයක් මැයි.

193 මහල්ලකෙ, මහඵ පුද්ගලයා; හණමානෙ, කථාකරණ
කල්හි; අඤ්ඤ, සෙස්සෝ; අපහාසංවා කරොනති, අපහාසනෝ
කෙරෙත්; අත්තනො, තමාගේ; මුඛං, මුහුත; අඤ්ඤංවාදිසං,
අතික්ඛිසාවකටගෝ; අපනෙහති, අහකෙරෙත්.

194 බක්ඛවා අපි, නැයෝපවා තං, ඒ මහල්ලා; දට්ඨං, දක්නටද;
තස්ස, මහුගේ; වචනං, වචනය; සොතුමපි, අසන්නටද; තස්ස ඒ,
මහල්ලාගේ; හත්තො, අතින්; සාදිතං, පිළිගත්තේය; චුඤ්ඤම,
සාධිකරන්ටද; ජිගුච්ඡන්ති, පිළිකුල්කෙරෙත්.

196 පුබ්බි මනාපො හුඬාන-ජිණේණං නොබ්බි ඛතාරණං
පච්ඡාසොවති අතතාණො-බිණ්ඨාපථයාකො විය.

197 මරණංගොතිආසන්නං-ආගතාං ජරායති
සුරියාසන්නා භාවො-අරුණමති සමාගතෙ”ති.

මේ හැම “ජරාදුඛ” නම් වන්නේය.

198 “එවං ජරාය ජිණේණාව-තරුණොවාපි පුග්ගලො
ජාතිපච්චයසම්භූතං-ව්‍යාධිදුක්ඛං නිගච්ඡති

199 යද්ද සොගතිතතාගොති-ව්‍යාධියකෙති පුග්ගලො
අසමනො තද්ද සෙති-ජිනනපනෙති විජොවිය.

200 මනාපං වණ්ණසණ්ඨානං-බිතිං හිරි මසෙසතො
සරිරෙ ඛබ්බසමපතනිං ව්‍යාධියකෙති විලුපති

195 අනුජාපි, දැව්වේද; මහල්ලකං, මහල්ලා; අසුචිං, ඉව, අශුචි
යක්, මෙන්; ජිගුච්ඡන්ති, පිළිකුල්කෙරෙහි; තෙන, ඔහුගේ සමග;
සමොගසංවාසං, සමොගසංවාසය; කථංකුට්ඨි, කිසිසේත්; තෙව
ඉච්ඡන්ති, කැමති නොවන්නාහුමය.

196 ජිණේණා; මහඵතානාත්තේ; පුබ්බි, පුළුඹෙහි; යොබ්බි,
නකාරණා, යොවනය කාරණා කොටගෙන; මනාපො හුඬාන
(බොහෝ දෙනාට මනාපවූ; පච්ඡා, පසු (යොවනයන්ගෙන්)
කල්පි; බිණ්ඨාපථයාකොවිය, සන්ධිවලිය මාගේ පහරණ ඇත්
තෙකුමෙන්; අතතාණො රක්ෂස්ථාන යන්නාත්තේ; සොවති,
ගොතකරයි.

197 අරුණමති සමාගත, අරුණු නැගිතල්පි; සුරියාසන්නා
වො, ඉව, සුරියාගේ ආසන්නාවය මෙන්; ජරාය ආගතායති,
ජරාව පැමිණිකල වනාහි; මරණං, මරණය; ආසන්නංගොති, ආ
සන්න වන්නේයි.

198 එවං, මෙසේ; ජරාය, ජරාවෙන්; ජිණේණාව, ජිණිවූද;
අපි, තවද; තරුණොව, තරුණවූද; පුග්ගලො; පුද්ගලයෙම;
ජාතිපච්චය සම්භූතං, ජාති ප්‍රත්‍යයයෙන් හටගන්නාවූ; ව්‍යාධි,
දුක්ඛං, ව්‍යාධි දුඛයට; නිගච්ඡති, පැමිණෙයි.

199 යද්ද, යම්කලෙක; සොපුග්ගලො, ඒ පුද්ගලයෙම; ව්‍යාධි
යකෙති, ව්‍යාධි නැමැති යක්ෂයා විසින්; ගති, නාසොති, ගන්නා
ලද්දේවේද; තද්ද, එකල්පි; ජිනනපනෙති, සිද්ධියප්‍රාපත් ඇති;
විජොවිය, පසුගියකුටෙන්; අසමනො, අසමානව; සෙති, සය
නය කෙරෙයි.

200 මනාපං, මනාපවූ; වණ්ණසණ්ඨානං, වණිසංස්ථානය;
බිතිං, බෙහෙවිය; හිරිං, ලජ්ජාවය; සරිරෙ, ශරීරයෙහි; ඛබ්බසමප
තනිං, (අවශෙෂ) සියළු සමපතනය; ව්‍යාධියකෙති, ව්‍යාධි නැමැති
යක්ෂයෙම; අසෙසතො, සම්ප්‍රකාරයෙන්; විලුපති, පැහැරගනියි.

201 අදිසාමානරූපමහි-අසුණනෙක සුදුරුණේ
ආගනෙ ව්‍යාධියකකමහි-මරණේ තොති සංසයො

202 ඉට්ඨවිශොගහෙතුව-දෙහතිසාරකාරකො
පරායත්තකරො දෙහි-නත්තිව්‍යාධිසමො ඊපු.

203 මණ්ඩනං හසනං වෙව-විලාසො කිලිතමපි ව
ආගනෙ ව්‍යාධියකකමහි-සබ්බමන්තරධායති.

204 අසමන්තො සහොගමපි-භුඤ්ඤං ව්‍යාධිපිළිනො
උට්ඨානාදිසු කිලෙවසු-පරාධිනො නිපජ්ජති.

205 සකෙ මුත්තකරිසමහි-පළිපනොත් රුදමමුබො
දයාලුකානං සත්තානං-කමෙපති හදයං භුසං.

206 තසා දිසවාන සමිභිමං-ව්‍යාධියකක මුපංගතං
අවචන්තමනුතාපෙනො-සොකගති අභිවසිති

201 අදිසාමානරූපමහි, තොපෙණෙන සාරූප අත්තාමු; අසුණනෙ, (කිසි කටයුත්තක්) තොඅසත්තාමු; සුදුරුණේ, ඉතා හදානකමු; ව්‍යාධියකකමහි, ව්‍යාධි නැමැති යක්ෂයා; ආගනෙ, ආකල්පි; මරණේ, මරණයෙහි; සංසයොතොති, සාකයවෙයි.

202 ඉට්ඨවිශොගහෙතුව, ඉඪයෙන් වෙන්වීමටහෙතුවුද; දෙහතිසාර කාරකො, ශරීරය අසාරකරන්නාවුද; පරායත්තකරො, (ශරීරය) අනුත් අයිති කරන්නාවුද; දෙහි, දෙහයඇති; ව්‍යාධි සමො, ව්‍යාධිය හා සමානමු; ඊපුනත්ති, සතුරෙක් නැත්තේය.

203 මණ්ඩනං, සැරසීමද; හසනෙඤ්චව, සිනාසීමද; විලාසො, ලිලාවද; කිලිතමපිව, ක්‍රීඩාවද; (යනාසබ්බං, සියලු; ව්‍යාධියකකමහි, ව්‍යාධි නැමැති යක්ෂයා; ආගනෙ, ආකල්පි; අන්තරධායති, අතුරුදහන්වේ.

204 ව්‍යාධිපිළිනො, ව්‍යාධියෙන් පිහිනපුද්ගලානම; සහොගමපි, සවකියහොගයද; භුඤ්ඤං, අනුභවකරන්ට; අසමන්තො, අසමන්තවුයේ; උට්ඨානාදිසු, නැගිසිටිමි. ආදිකටයුත්තෙහි; පරාධිනො, අනුත් අයිතියෙක්ව; නිපජ්ජති, නිදයි.

205 සකෙමුත්ත කරිසමහි, තමාගේ මුත්තකරිස යෙහි; පළිපනො, තැවරුණේ; රුදමමුබො, හැඩිමෙන් යුත්මුහුනුඇත්තේ; දයාලුකානං සත්තානං, බොහෝ දයා ඇති සතුන්ගේ; හදයං, ලය; භුසං, අතිශයින්; කමෙපති, කමිනගරයි.

206 උපාගතං, තමාකරා)පළමුනාමු; සමිභිමං, ඉතා දරුණුමු; ව්‍යාධියකකම, ව්‍යාධි නැමැති යක්ෂයා; දිසවාන, දැක; තසා, ඔහට; අවචන්තො, අත්‍යන්තයෙන්; අනුතාපෙනො, අනුතාපකරන් නාමු; සොකගති, ශොකාත්තිය; අභිවසිති, වැඩෙයි.

207 සහිතං දුක්ඛ මසකෙකානෙනා-පුග්ගලො ව්‍යාධිපිළිනො
සයමෙවා පි දුලලං-හනති ජීවිත මත්තනො

208 අවචන්තං විතතවිකෙකපං-අපජියන්තං පරසං ව
පාපුණාති නරො බිප්පං-ව්‍යාධියකිවසංගතො.

209 නොපෙතනාගතංගොගං-එතං න පරිභුඤ්ජති
කල්‍යාණඤ්ච න සකෙකාති-කාතුමච්ඡම් ව්‍යාධිනො”ති.

මේ හැම “ව්‍යාධිදුඃඛ” නම් වන්නේය.

210 “යමෙකරතං පඨමං-ගබ්භ වසති මාණවො
අබ්බුට්ඨිතො’ව සයති-සගච්ඡං නතිවත්තති.

211 අවචන්තති අගොරන්තා-ජීවිතං උපරාඤ්ඤති
ආයු බියති මච්චානං-කුන්තදීනං ව ඔදකං.

207 ව්‍යාධිපිළිනො, ව්‍යාධියෙන් පීඩිතවූ; පුග්ගලො, පුද්ගල
නෙම; දුක්ඛං, දුක; සහිතං, ඉවසන්ට; අසකෙකානෙනා, නොහැ
නිවනුයේ; දුලලං, දුකයේ ලබන ලද්දවූ; අත්තනො, තමාගේ;
ජීවිතං, ජීවිතය; සයමෙවාපි, තමාවිසිරිමත්; හනති, නසන්
නේය.

208 ව්‍යාධියකිවසංගතො, ව්‍යාධි යක්‍ෂයාගේ වසගයට පැමිණි
යාවූ; නරො, මනුෂ්‍යනෙම; අවචන්තං, අතියමින්; විතතවි
කෙකපං, විතතවිකෙකපයටද; පරසං අපජියන්තඤ්ච, අනුන්ට අප්‍රිය
බවටද; බිප්පං, වහා; පාපුණාති, පැමිණේ.

209 ව්‍යාධිනො, ව්‍යාධියෙන් යුක්ත පුද්ගලනෙම; අනාගතං
ගොගං, නොපැමිණියාවූ ගොගයට; න උපෙති, නොපැමිණෙයි;
එතං, මේ (රුක්කරණලද) ගොගය; න පරිභුඤ්ජති, (රිසිසේ) අනු
භව නොකරයි; කල්‍යාණඤ්ච, කුසල්ද; කාතුං, කරන්ට; ඉච්ඡ
ම්, කැමැත්තේ නමුත්; නසකෙකාති, (ර්ථ)සමජී නොවේ.

210 මාණවො, මාණවනෙම; පඨමං, පළමුකොට; යං එකරතං,
යම් එක්රාත්‍රියක්කි; ගබ්භ, මාතෘ කුක්‍ෂියෙහි; වසති, වාසයකෙ
රේද; අබ්බුට්ඨිතො ඉව (ජීවිප්‍රසිද්ධත් ප්‍රථම ක්‍ෂණයෙහි පටන්)
නාංගාවූ මෙහෙයක්මෙන්; සයති, (මරණයදක්වාගමන්කිරීමෙන්)
වාසයකරයි; ගච්ඡං, (මරණය දක්වා) ගමන්කරන්නාවූ; සො’
ගෙනෙම; නතිවත්තති, (අසිලල කුදු) නොනවතියි.

211 අගොරන්තා, දිවාරාත්‍රිහ; අවචන්තති, ඉක්මයෙහි; ජීවිතං,
ජීවිතය; උපරාඤ්ඤති, නිරූඪවෙයි; කුන්තදීනං, සූදුනදීන්ගේ;
ඔදකං ඉව, ජලයමෙන්; මච්චානං, මනුෂ්‍යයන්ගේ; ආයු, ආයුෂ්‍ය,
බියති, ගෙවෙයි.

212 එලානම්ම පකකානං—පාතො පපතනා භයං
එවං ජාතාන මච්චානං—නිච්චං මරණතො භයං.

213 යථාපි කුමහකාරස්ස—කතං මතතිකභාජනං
(බුද්ධකඤ්ච මහනතඤ්ච—යං පකකං යඤ්ච ආමකං)
සබ්බං හෙදනපරියන්තං—එවං මච්චාන ජීවිතං.

214 උස්සාවො 'ව තිණගගමනි—සුරියසසුගගමනමපති
එවමාසු මනුස්සානං—මා මං අමම නිවාරය

215 පාපස්ස පාපකමොදි—නිමිත්තමනුපස්සතො
හද්දස්සාපසහන්තස්ස—විශොගං පියච්ඡුකං

216 මියමානස්සයංදුකං—මානසංඅවිසෙසතො
සබ්බසඤ්චාපියංසනි—බන්ධනවේදනාදිකං

217 විතුජ්ජමාන මමමානං—හොතිදුකංසරීරජං
මරණංචඡුතෙතෙතං—දුකම්චෙච්ච භාසිතං.

212 පකකානංඑලානං, පාසුනාවු එලයන්ගේ; පාතො, උද
සන්ධි; පපතනා, වැටීමෙන්; භයං ඉව, යම්සේ භයක්වේද; එවං,
එපරිද්දෙන්; ජාතානංමච්චානං, උපන් තරයන්ට; නිච්චං, නිර,
නතරයෙන්; මරණතො, මරණයෙන්; භයං, භයවේ.

213 කුමහකාරස්ස, කුමහකාරයාවිසින්; කතං, කරණලද්දවු;
මතතිකභාජනං, මැටිබදුන්වේද; (බුද්ධකඤ්ච, කුඩාබදුනුත්වේද)
මහනතඤ්ච, මහත්බදුනුත්වේද; පකකං, පුළුස්සනලද්දවු; යං,
යම් බදුනකුත්වේද; ආමකං, අමුටු; යඤ්ච, යම්බදුනකුත්වේද;
සබ්බං, (ඒ) සියලු; යථාපි, යම්සේ වනාහි; හෙදනපරියන්තං,
බිඳීම කෙළවරකොට ඇත්තේද; එවං, එපරිද්දෙන්; මච්චානං
මනුෂ්‍යයන්ගේ; ජීවිතං, ජීවිතය (මරණය කෙළවරකොට ඇත්
තේ) වේ.

214 සුරියස්ස, සුරියයාගේ; උගගමනමපති, උගගමනකාලයෙහි;
තිණගගමනි; තණ අගෙහි; උස්සාවො ඉව, පිනියම්සේ (සිද්දේ) ද,
මනුස්සානං, මනුෂ්‍යයන්ගේ; ආසු, ආයුෂ්‍ය; එවං, එසේමය;
(එබැවින්) අමම, මැතිසෙති; මං, (පැවිදිවනු කැමති) මා; මානිවාර
ය; නොචලිත්වනු වැනව.

215 පාපකමොදිනිමිත්තං, පාපකම්මයහා ආදිනිමිත්තය; (ආදි
නිමිත්තයනම් කම්මිත්තය ගතිනිමිත්තයයි) අනුපස්සතො;
අනුවදක්නාවු; පාපස්ස, පාපපුද්ගලයාටද; පියච්ඡුකං විශොගං.
පියවසනුකවු විශොගය; අපසහන්තස්ස, නොඉවසන්නාවු;
හද්දස්ස, හද පුද්ගලයාටද;

218 නිශමානස්ස භස්සවං-ජරාරොගෙහි නිවසො
සොරං මෙදිලුං ඤාණං ලෙණඤ්ච ඤබ්බසො.

219 මහාවාතසමුද්ධතො-සුඤ්ඤාභාවං පාචකො
බ්බං ගන්ති තරං මච්චු-ජරාරොගසහායකො.

220 තරං අත්තනි ජාතාව-ජරාරොගරිපු උභො
ආකඤ්ඤානි පාතෙනති-මරණානලකාසුයං.

221 අසංගායනිකාරෙන-මච්චු දුකෙති පිට්ටිතො
ඤාණං ලෙණමපසාදෙනා-නිමුග්ගො සොකසාගරො.

216-217 මිශමානස්ස, මැරෙන්නාහට; මානසං, මානසිකවූ; යංදුකකිං, යම්දුකෙක්වේද; අවිසේසනො, අවිශේෂයෙන්; විතුජ්ජ මානමමානං, (මරණකාලයෙහිවාතයෙන්) විදිනුලබ්ධමමාන අතී; සබ්බෙසඤ්ච අපි, සියළු දෙනාටද; සන්තිකතවෙද්දතා දිකං, සන්තිකත සිද්ධිආදිවූ; සරීරජං, ශාරීරිකවූ; යංදුකකිං, හෙති යම් දුකෙක්වේද; මරණං වජ්ඣ, (මෙකී දෙවැදැරැම්දුකට) මරණය චක්ඛුචේ; තෙන, එහෙයින්; එතං, මේමරණය; දුකකිං ඉති, එව දුක්මයයි; භාසිතං, වදාරණලදී.

218 එවං, මෙසේ; ජරාරොගෙහි; ජරාව්‍යාධි දෙදෙනා විසින්; නිවසො; නිරන්තරයෙන්; සොරං; දරුණුවූ; මච්චුලුං, මරුලුව; නිශමානස්ස, ගෙණයනු ලබන්නාවූ; භස්ස, බිහට; ඤබ්බසො සප්පිප්පකාරයෙන්; ඤාණං, රක්ෂාසාධනයක්ද; ලෙණඤ්ච, සැහවීමට සාධනයක්ද; තප්පි, තැත්වෙයි.

219 මහාවාතසමුද්ධතො, මහත් සුලභිත් නගාලීමෙන් කම්පා කරණලද්දවූ; පාචකො, වස්ත්‍රයතෙම; සුඤ්ඤාභාවං ඉව, විශුද්ධ දර (දවන්නාක්) මෙන්; ජරාරොගසහායකො, ජරාව්‍යාධිදෙදෙනා යහලුකොට ඇති; මච්චු, මරණතෙම; තරං, මනුෂ්‍යයා; බ්බං, වහා; ගන්ති, නසයි.

220 අත්තනි; තමාකෙරෙහි; ජාතාව, උපන්නාවූ; උභො ජරාරොගරිපු, ජරාරොගතැමැති සතුරන් දෙදෙනා; තරං, මනුෂ්‍යයා; ආකඤ්ඤානි, ඇදහණ; මරණානලකාසුයං, මරණ නැමති ගිනිවලෙහි; පාතෙනති, හෙලන්නාහ.

221 අසංගායනිකාරෙන, ප්‍රතිකාර කැත්තාවූ; මච්චුදුකෙති, මරණ දුකින්; පිට්ටිතො, පිහිටවූ ඇතැත්තේ; ඤාණං, රක්ෂාසාධනයක්ද; ලෙණං, මුඛාසාධනයක්ද අසංගායනො, නොදක්නේ; සොකසාගරො, සොකනැමැති සාගර යෙහි; නිමුග්ගො, ගැලුනේ;

- 222 ජනිතා සබ්බසම්පන්නං-සරීරමපි ව අත්තනො
අකාමං මරණංයාති-එඤ්ඤානො රුද්ධමුඛො
- 223 න කාලනියමෙනෙති-නවායනොපදිස්සති
හන්ති සිසතරං ආයුං-ආගතො මච්චි තංබණේ.
- 224 ගුහෙඤා ජීවිතං මච්චි-ගච්ඡන්තො'පි නදිස්සති
ගතිතං න පුත්තනෙති-රුද්ධෙන'පි මහාජනෙ.
- 225 න ඤාතිභොගා සකෙකානති-න මිත්තා න පි බක්ඛවා
න කොපි බලවා ලොකෙ-මච්චිතො තං විමුච්චිතුං.
- 226 තත්ථි තාදිසකො හෙතු-යෙන ජාතො න මියති
කො තං සකෙකාති වාරෙතුං-ජාතියා සහ ආගතං.
- 227 යපෙඤා කතකල්පාණං-සොරං මච්චි භයං ඉමං
තත්ථි කොපි භවෙ කස්ස-සමන්තො පටිබාහිතුං.

222 අත්තනො, තමාගේ; සබ්බසම්පන්නං, සියළු සැපතද; සරීර
මපිව, ශරීරයද; ජනිතා, හැර; එඤ්ඤානො, වෙළුලත්තෙ; රුද්ධමු
ඛො, විලාපකඳුල මුහුණු ඇත්තේ; අකාමං, නොකැමැතිව; මරණං,
මරණයට; යාති, පැමිණෙයි.

223 කාලනියමෙන, කාලනියමයකින්; න එති, (මරුතෙම)
නොමඑයි; ආයනොපි, (කල්නියමයක් නැතිව) එන්නාද; නව
දිස්සති, දක්නානොලැබෙයි; ආගතො, (නොපෙනේ) ආවාටු; මච්චි
මරුතෙම; තඛබණේ, ඒ ඤාණයෙහි; සිසතරං, අතිශයින් යුහුරු;
ආයුං, ජීවිතය; හන්ති; නසයි.

224 මච්චි, මරුතෙම; ජීවිතං, ජීවිතය; ගුහෙඤා, ගෙණ; ගච්ඡ
න්තොපි, යන්නේද; නදිස්සති, දකිණුනොලැබෙයි; මහාජනෙ,
මහජනයා; රුද්ධෙනපි, හඬකකල්පිති; ගතිතං, ගත් ධාරාද ජීවිතය
පුත, නැවත; න ආනෙති, නොමගෙණඑයි.

225 මච්චිතො, මරුහුකෙරෙත්; තා, (මරු අතට පැමිණේ) ඒ
සත්තයා; විමුච්චිතුං, මුදුගන්ට; ඤාතිභොගා, තැයෝද භොගයෝද
තසකෙකානති, පොහොසත් නොවෙත්; න මිත්තා, මිත්තයෝද පො
හොසත් නොවෙත්; න පි බක්ඛවා, බක්ඛුහුද පොහොසත් නොවෙත්,
ලොකෙ, ලොකයෙහි; බලවා, බලවන්නාටු; කොපි; කිසිවෙක්; න,
(මුදුගන්ට) පොහොසත් නොවෙයි.

226 යෙන, යම්කාරණයකින්; ජාතො, උපන් සත්තවතෙම; න මියති
නොමියේද; තාදිසකො, එබඳුටු; හෙතු, හෙතුවක්; තත්ථි, (ලොක
යෙහි) නැත්තේය; ජාතියා සහ, ජාතියා සමග; ආගතං, ආවාටු;
තා, ඒ මරණය; වාරෙතුං, වළක්වන්ට; කො, කවරෙත්තෙම,
සකෙකාති, හැකිවේද; (නොහැකිවේමැයි)

228 නන්දී සොරනරො නාම—අනන්තො මරණා පරො
යෙන යාති අනිට්ඨං සො—විශොගං පියවන්තො.

229 කිවෙන්න පටිලඬං යං—එකමෙව හි ජීවිතං.
අනන්තොපද්දවා නස්ස—උපසානොපපිලකා.

230 නිරුඬමනෙතව මතමහි සබ්බෙ
භොගා ව බ්බු ව සරිරලීලා
ජහනති තං යාති සුසානමෙකො
කො පඤ්ඤවා නන්දී කරෙය්‍ය රාගහති”

යනාදීන් අනෙකප්‍රකාරයෙන් වණින්නාකොට වදරණලද
ජාති ජරා ව්‍යාධි මරණ සංඛ්‍යාත සියලු දුඃඛයන්ට භාජනවූ නිසා
කු නිජ්ජව වූ මේ ‘ධාතුයන්ත්‍රරූපය, පට්ඨිඅසින් හමමනුලැබෙයි,
ආපොදසින් උපදනා ලැබෙයි, තෙජොදසින් නුකුණුවිය දෙනු
ලැබෙයි, වායොදසින් ඉරියව් පවතා භාවභාවලීලායෙන් බාල
ජනා පොලඹමින් ආයුකාමජ ශිති විඤ්ඤාණපියොවින් පැවත
නිරුක්කල්හිමිනුපුත්‍රකලත්‍රාදීන්විසින් අපසාදනීයභාවයට පැමිණ
කලෙබර සංඛ්‍යාතවූ මෘතදෙහය සොහොන්හි හැරපියන ලද
වන්නෙයි.

227 කතකල්‍යාණං ථපේතො, කරණලද කුශලකමීයහැර; නස්ස,
ඔනුගේ; සොරං, දරුණුවූ; ඉමං මවුහයං, මේමරණහය; පටිබා
හිදුං, වලක්වන්ට; සමන්තො, සමස්තවූ; කොච්චි, (ශක්‍රමුහවාදි) කිසි
වෙක්; හවෙ, (තුන්)හවයෙහි; නන්දී, නැත්තෙයි.

228 සො, ඒ සතුවෙම; යෙන, යමෙකින්; අනිට්ඨං, (මරණාදි)
අනිථ්‍යාවද; පියවස්සනො, පියවස්සනුකෙරෙන්; විශොගං, විශේෂ
බවවද; යාති, පැමිණෙද; (එබැවින්) මරණාපරො, මරණයට වඩා
අත්‍යවූ; සොරනරො, අනිශ්චිත්තයානකවූ; අනන්තො නාම, අනන්ත
යෙක්කම්; නන්දී, නැත්තෙයි.

229 කිවෙන්න, දුකින්; පටිලඬං, ලබන ලද්දවූ; එකංඵවහි, එක
මවූ; යං ජීවිතං, යම(මනුෂ්‍ය) ජීවිතයෙක්වේද; නස්ස ඒ ජීවිතයට;
උපසානොපපිලකා, උපසාන උපපිලකවූ; අනන්තොපද්දවා, අන
න්ත උපද්‍රවයෝ වෙති.

230 මතමහි, සිත; නිරුඬමනෙතව, නිරුඬවූ ක්‍ෂණයෙහිම; භො
ගාව, භොගයෝද; බ්බුච්ච, නැගෙයිද; සරිරලීලා, ශරීර විලාස
යෝද; (යන) සබ්බෙ, සියල්ලෝ; තං, ඔහු; ජහනති, අත්හරින්
නාහ; එකො, (හෙතම) හුදකලාව; සුසානං, සොහොනට; යාති,
යෙයි; තන්ත, එබඳු ශරීරයෙහි; පඤ්ඤවා, ක්‍රවතැත්තාවූ; කො,
කවරෙක්කෙම; රාගංකරෙය්‍ය, රාගයකරන්නේද. (නොකරන්
තෝමැයි)

මේ හැම “මරණදූඛ” නම් වන්නේය.

තවද, මෙම රූපසකකු සංඛ්‍යාත ජාත්‍යාදී දූඛධර්මයන් අතිකතර ප්‍රයෝජනවශයෙන් බලන යොග්‍යවිසින්.

“ආදානනිකේධපණනො-පෙ-සමමා ධම්මං විපසංනො”ති,

තවද, මෙම රූපසකකු සංඛ්‍යාත ජාත්‍යාදී දූඛධර්මයන් ජාත්‍යාදී දූඛවශයෙන් බලන්නාහට ජාතිසමමතරූපයෝ හිති ගෙන දිලියෙන සහලුරුවලෙක්හි හුණුවක් හුසෙයින් දුක්විසින් වැටගෙන්නාහුයයි සේයි. තවද, මෙම රූපසකකු සංඛ්‍යාත ජාත්‍යාදී දූඛධර්මයන් ධර්මාලමන ප්‍රතිවශයෙන් බලන යොග්‍ය විසින්.

231 “තණ්හාසුචිසමාතිණේණං—අකො අපරිනායකො බාලො වරති වට්ටමි—ජව්වකො’ව වනෙකකො.

232 සතං ධම්මමපසංනො—විපලාසපුරාභිනො මිගො මරිච්චුසො’ව—පරිධාවතීනොවිනො.

233 සිඛකාජාතිකමෙමන—ඉධ ලොකෙ පරත්ථ ව බහුන්තං පච්චයා හොති—දුක්ඛානංජාතිහෙතුතං.

234 යං නිඤ්චි දුක්ඛං සමොභාති—සබ්බන්තං ජාතිපච්චයා සබ්බසො ජාතියාභාවො—කුතො දුක්ඛස්ස සමුභවො.

231 තණ්හාසුචිසමාතිණේණං, තාණොඅග්‍රවියෙන් ගැවසිගත් තාවු; අකො, නුවනැස්තැතිගෙයින් අකුටු; අපරිනායකො, අතිතයෙන්තගා හිතයටපමුණුවන කල්‍යාණමිත්‍රයෙක් නැග් තාවු; බාලො, බාලපුද්ගලතෙම; වනෙ, වනයෙහි; එකකො, හුදකලාවු; ජව්වකො’ව, ජාත්‍යාදීයෙකුමෙන්; වට්ටමි, සංසාර යෙහි; වරති, (දුකින්මිදෙන උපායක්නොලැබ) ගැසිරෙන්නේයි.

232 සතං, (බුඩාදි) සත්පුරුෂයන්ගේ; ධම්මං, චතුරාර්‍ය්‍යසත්‍ය ධර්මය; අපසංනො, නොදක්නේ; විපලාසපුරාභිනො, (නිත්‍ය සංඤ්චි) විපය්‍යාසයෙන් පිරිවරණලද්දේ; මරිච්චුසො, මිරිගුයෙහි ඇලුනාවු; මිගොඉව, මිගයෙකුමෙන්; ඉතොවිනො, (හවයක් හවයක්පාසා) ඔබ්බොබ; පරිධාවති, (චුතිප්‍රතිසංඛිවශයෙන්) දුවන්නේය.

233 කමෙමන, කමිසෙන්; සිඛ, සිඬවු; එකාජාති, එකජාති තෙමෝ; ඉධලොකෙ, මේලොකයෙහිද; පරත්ථව, පරලොක යෙහිද; ජාතිහෙතුතං, ජාතියහෙතුකොටඇති, බහුන්තංදුක්ඛා නං, බොහෝ දූඛයන්ට; පච්චයාහොති, ප්‍රත්‍යයවේ.

234 යංනිඤ්චිදුක්ඛං, (සංඛයාහට) යම්නිසිදුක්ඛක්; සමොභාති, වේද; තංසබ්බං, ඒසියලල; ජාතිපච්චයා, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන්වේ; සබ්බසො, සම්ප්‍රකාරයෙන්; ජාතියාභාවො, ජාතියතැතිකල්හි; දුක්ඛස්සසමුභවො, දූඛයාගේවීමෙක්; කුතො, කොයින්වේද.

235' යො කතාරුපො'පි පුරෙ බහුතනං

විරූපදෙහො පුත නො ජරාය

ජ්‍යුච්ඡිතබ්බො අපි බ්‍යවෙති

සංවෙගයානං නනුදං බුධානං

236 කාතුං න සකෙකාති තරො පතිට්ඨං

යෙනාතිභුතො සති ජිවිතෙ'පි

ව්‍යාධිං තමෙවං කුසලො විදිතො

ආදිත්තසිසො'ව චරෙය්‍ය ධම්මෙ

237 ගිලියමානෙ සති ජිවිතමති

තිරන්තරං මච්චු මහොරගෙන

භාසොනු කො කානු ච තුට්ඨි හොගෙ

කාතබ්බමසම් නනු පුඤ්ඤමෙව

238 ජාතස්ස යොබ්බතරසං හි ජරාපතෙති

රොගො බලං හරති මච්චු අකාමමායුං

හොගෙ හරන්ති ච පරෙ තනුමගතිකාමං

කමමං ච හො ඉහ කතං අනුගාමිමෙකං

235 යො, යමෙක්තෙම; පුරෙ, පුළුඤ්ඤානෙවත් තරුණකාල යෙහි; බහුතනං, බොහෝජනයන්ට; කතාරුපොපි, මනෝඥ රූපඅත්තේද; පුත, නැවත; සො, හෙතෙම; ජරාය, ජරාවෙන්; විරූපදෙහො, විරූපවූශරීරඅත්තේ; බ්‍යවෙතිඅපි, නැගන්විසි වුදු; ජ්‍යුච්ඡිතබ්බො, පිළිකුල්කටයුතුවෙයි; බුධානං, පණ්ඩිත යන්ට; ඉදං, අමය; සංවෙගයානංනනු, සංවෙගයටකාරණයක් නොවේද; (පච්චිඨි)

236 ජිවිතමතිසති, ජිවිතයඇතිකල්හි; යෙන, යම්ව්‍යාධියකින්; අතිභුතො, මහිකාලද්දවු; තරො, මනුෂ්‍යතෙම; පතිට්ඨංකාතුං, (තමාටකුසල්වගයෙන්) පිහිටක්කරන්ට; නසකෙකාති, අසමජී වේද; නංව්‍යාධිං; ඵ්ව්‍යාධිදුඛය; කුසලො, විවක්‍ෂණතෙම; ඵමං, මෙසේ; විදිතො, දැන; ආදිත්තසිසොඉව, හිසගිනිගත් පුරුෂයෙකු මෙන්; ධම්මෙ, කුසලධර්මයෙහි; චරෙය්‍ය, ගැසිරෙන්නේය.

237 මච්චුමහොරගෙන, මරණ නැමැති මගත් සජ්ජා විසින්, ජිවිතං, ජිවිතය; තිරන්තරං, තිරන්තරයෙන්; ගිලියමානෙසති, ගිලිනුල බලනකල්හි; භාසො, සිතාවෙක්; කොනු, කවරෙක්ද; හොගෙ, හොගයෙහි; තුට්ඨිව, සතුටෙකුත්; කානු, කවරක්ද; (ඵහෙතිත්) අසම්, මේජිවිතයෙහි; පුඤ්ඤංඵව, (සත්තයෙන්) කුසල්ම; කාතබ්බංනනු, කලයුතුවනාවේද; (කලයුතුවැසි)

239 යා වක්කවත්තිදසිඤ්ජුබංගනම්පි
පාපෙති ජාති හතලස් දළිඳුභාවං.
සාධුති තාය පරිවුච්චිතු මෙසිතබ්බං.
තිබ්බාණ්ණමෙව නනුසිස මනො බුධෙති.

240 සංසරිතා විරං කාලං—අනන්ත ජාතිසාගරෙ
කො පමජ්ජයා ධම්මෙසු-ලබා කිච්ඡ නිමං බණ්.

241 කොහු භාසො කිමානඤ්ජු—නිච්චං පජ්ජිතෙ සති
අකුකාරෙන ඕතඛා—පදීපං න ගවෙසස්ථ.

238 හො, පින්වත්ති; ජාතස්ස, උපන්තැනැත්තාගේ; යොබ්බ කරසංභි, යෞවනරසයවතාහි; ජරා, ජරාතොමෝ; අපනෙති, පහකරයි; රොගො, රොගයුතොම; බලං, ශක්තිය; හරති පාඨාර, ගණියි; මච්චි, මරාතොම; අනාමං, නොකාමැතිපරිඥෙන්; ආයුං, ජීවිතය; හරති, පාඨාරගණියි; පරෙව, අත්‍යයෝද; හොගෙ, හොගයන්; හරති, පාඨාරගණියි; අගති, ගිනිතෙමේ; තනුං, ශරීරය; හරති, පාඨාරගණියි; කාමං, එකාන්තයෙන්; ඉහ, මේලොකයෙහි; කතං, කරණලද්දු; එකංකමමංචව, එක (කුශලාකුශල) කමයම; අනුගාමි, (ඒ සත්‍යා) අනුවයන්තෙයි.

239 යාජාති, යම්ජාතියක්තොම; වක්කවත්තිදසිඤ්ජුබං, වක්කවත්තිසාපයවතා ශක්තදෙවෙඤ්ජුසාපයව; ගනම්පි, පැමිණිතැනැත්තනුද; හතලස්, ලජ්ජාරහිතවු; දළිඳුභාවං, දළිඳුබවව; සාලපති, පමුණුවයි; අතො, මේකාරණයෙන්; බුධෙති, නුවනැත්තාවු; සාධුති, සන්ධුරුමයන්විසින්; සිසං, සිසුව; තායපරිවුච්චිතු, ඒජාතියෙන්මිදෙනව; මෙසිතබ්බං, සෙවියයුතුවුයේ; තිබ්බාණ්ණංචවනනු, තිවත්ම නොවෙද.

240 අනන්ත, අනන්තවු; ජාතිසාගරෙ, ජාතිතැමැතිසාගරයෙහි; විරංකාලං, බොහෝකාලයක්; සංසරිතා, සැරිසරා; ඉමංබණ්, මේ (උත්තම) ඝණය; කිච්ඡන, දුකින්; ලබා, ලැබ; කො, කවරක්තොම; ධම්මෙසු, කුශලධම්මයෙහි; පමජ්ජයා, පමාවන්තෙද, (නොවන්තෙමැයි)

241 නිච්චං, තිරන්තරයෙන්; පජ්ජිතෙසති, ලොකසන්නිවාසය රාගාදි එකොලොස්ගින්තෙන් ඇවිලගෙන දිලිසෙනකල්හි; භාසො, (තොපභාමදෙනාව) සෙ.මිනසෙක්ද; ආනඤ්ජ, සතුටෙක්ද; කොහු, කවරේද; අකුකාරෙන, අවිදුකුකාරයෙන්; ඕතඛා, වලදනා ලද්දුනිතෙයි; පදීපං, (අවිදුකුකාරය නසන පිණිස) මාග්ඵලප්‍රඤ්ඤා නැමැතිප්‍රදීපය; කං, කුමකව; නගවෙසස්ථ, නොසොයවිද.

242 පස්ස විත්තකතං බිම්බං—අරුකායං සමුස්සිතං
ආතුරං ඛත්ත සංකප්පං—යස්ස නත්ති ධ්වං සිති.

243 යථාබුබුලකං පස්සෙ—යථා පස්සෙ මරිචිකං.
එවං ලොකං අවෙකකින්නං—මච්චුරාජා න පස්සති.
එවමෙනං අභිඤ්ඤාය—භික්ඛු බුබුස්ස සාවකො—පෙ—
තිදුරො නොති නිප්පාපො—ධම්මපිති රහං පිව.

244 යෙසංඤ්ච සුසමාරඛා—නිව්වං කායගතාසති.
අනිව්වනෙත න සෙවනති—නිව්වෙ සානච්චකාරිනො
සත්තං සම්පජානානං—අත්ථං ගච්ඡන්ති ආසවා.

245 තසමා භවෙ අප්පමනෙතා—අනුයුජ්ජ පණ්ණිනො
—එවං අනෙකානිසංසං—ඉමං කායගතාසතිනති”

මොවුන් ජාත්‍යාදිදුඛවශයෙන් බලනපරිදි මෙසේදතයුතු.

242 යස්ස, යම්ගර්ථයක්නුගේ; ධ්වංසිතිනත්ති, නිත්‍යව්‍යවච්ඡාත්
මෙක්නාද්ද එබදුසම්භාවඇත්තාවූ; අරුකායං, වුණෙසමුහවූ; සමු
ස්සිතං, භුත්සියයක්ඇටින්ගලපා සිටුවනලද්දවූ; ආතුරං, සත්ත
යෙන්ගිලන්වූ; ඛත්තසංකප්පං, බොහෝදෙනා විෂ්ණු භයගුරියයි
කලානාකරණලද්දවූ; විත්තකතං, වස්ත්‍රාභරණාදියෙන්සරස විසි
තුරුකරණලද්දවූ; බිම්බං, (මේ) ගර්ථය; පස්ස, (අසුවිදුගෙපිලි
කුල්සේ) බලව.

243 බුබුලකං, දියබුබුල; යථාපස්සෙ, (ඉපදවහාබිදෙනහෙ
ටින් කුමුද්‍යආසාරයයි) යම්සේබලාද; මරිචිකං, (පවතින්කම්පිත
අරුථසයයිකියනලද) මරිචු; යථාපස්සෙ, (ගන්තවනොභාසි
යයි) යම්සේබලාද; එවං, එපරිද්දෙන්; ලොකං, සකකාදිලොකය;
අවෙකකින්නං, (නුවනාසින්) බලන්නනු; මච්චුරාජා, මරරජ
නෙම; නපස්සති, (තමහටඅවිසයවූනිවන්පුරයට ගියහෙයින්)
නොදක්නේයි.

244 යෙසංඤ්ච, යම්කෙනෙකුත් විසින් වනාහි; කායගතාසති,
කායගතාසතිභාවනානොමෝ; නිව්වං, නිරන්තරයෙන්; සුසමා
රඛා, මනාකොට වඩනලද්දිද; නිව්වෙ, ගිලසකකුපරිපුරණාදි
කෘත්‍යයෙහි; සානච්චකාරිනො, සත්තකාරිවූ; නෙ, ඒපුදාලයෝ;
අනිව්වං, ඡත්‍රමණ්ඩනාදි අකෘත්‍යය; නසෙවනති, සෙවනයනොක
රති; සත්තං, සිතිඇත්තාවූ; සම්පජානානං, සම්පජානකාරිවූ;
තෙසං, ඒ පුදාලයන්ගේ; ආසවා, කාමාදිචතුරාශ්‍රවයෝ; අත්ථං
ගච්ඡන්ති, පරික්ෂයටයන්තානුය.

245 තසමා, එහෙයින්; අප්පමනෙතා, නොපමාවූ; පණ්ණිනො,
නුවැන්නිපුදාලනෙමේ; භවෙ, එකානනයෙන්; එවංඅනෙකානි
සංසං, මෙබදුනොයෙක්අනුසස්ථානි; ඉමංකායගතාසතිං, මේකාය
ගතාසතිභාවනාවෙහි; අනුයුජ්ජ, යෙදෙන්නේයි.

තවද, මෙම රූපසකකි සඳහා තවසිවපික බවක් තවසි
වපිකා වශයෙන් බලනපරිදි කියේ යත්? සෙය්පාපිපසෙය්
සරීරං සිවපිකාය ඡබ්බිතං, එකාගමනංවා චිහමනං වා තිහමනංවා
උඬුමානකං විනිලකං පිපුබ්බකපානං සො ඉමමෙව කායං උපසං
හරති-සෙය්පාපි පසෙය් සරීරං සිවපිකාය ඡබ්බිතං, කාකෙති
වා බජ්ජානං කුලලෙති වා බජ්ජානං ගිජ්ජෙති වා බජ්ජානං
සිගාලෙති වා බජ්ජානං සුපානෙති වා බජ්ජානං විවිධෙති වා
පාණකපානෙති බජ්ජානං සො ඉමමෙව කායං උපසංහරති-
සෙය්පාපි පසෙය් සරීරං සිවපිකාය ඡබ්බිතං අට්ඨසඛලිකං
සමංසලොභිතං නහාරාසමෙකං සො ඉමමෙව කායං උපසංහරති
සෙය්පාපි පසෙය් සරීරං සිවපිකාය ඡබ්බිතං, අට්ඨසඛලිකං
නිමමංසලොභිතමකතිතං නහාරාසමෙකං සො ඉමමෙව කායං
උපසංහරති-සෙය්පාපි පසෙය් සරීරං සිවපිකාය ඡබ්බිතං,
අට්ඨසඛලිකං අපගතමංසලොභිතං නහාරාසමෙකං සො ඉම
මෙව කායං උපසංහරති-සෙය්පාපි පසෙය් සරීරං සිවපිකාය
ඡබ්බිතං, අට්ඨකානි අපගතසමෙකානි දිසාවිදිසාසු විකම්පානි
අඤ්ඤාන හත්ථවිකං අඤ්ඤාන පාදවිකං අඤ්ඤාන ජබ්බවි
කං අඤ්ඤාන උග්ගවිකං අඤ්ඤාන කට්ඨවිකං අඤ්ඤාන පිට්ඨ
කණ්ඩකං අඤ්ඤාන සිසංකවාහං සො ඉමමෙව කායං උපසං
හරති-සෙය්පාපි පසෙය් සරීරං සිවපිකාය ඡබ්බිතං; අට්ඨ
කානි සෙනානි සඛවණ්ණපතිභානි සො ඉමමෙව කායං උපසං
හරති-සෙය්පාපි පසෙය් සරීරං සිවපිකාය ඡබ්බිතං, අට්ඨ
කානි පුඤ්ඤානි තෙරො වසිකානි සො ඉමමෙව කායං උප
සංහරති-සෙය්පාපි පසෙය් සරීරං සිවපිකාය ඡබ්බිතං,
අට්ඨකානි පුත්ති වුණ්ණකපානානි සො ඉමමෙව කායං උපසං
හරති" යනාදි පාලිවසයෙන්ද

තවද, මෙම සිවපිකායෙහි "සොහොන්ති හැරපියනලද්ව මෙ
සිරුරුමළ එක්ද දෙද ඉක්මිමෙන් වසින්පිරුණු සම්පිව්වයක්හු
සෙසින්ඉදිම තිල්ව නොයෙක් දෙසින් බිඳිබස්නා පුයා හා ලේහා
තව වණ මහදෙරින් වැම්මෙන පණුකුලන් විසින් ආකුලව කා
ගිජ් කැහැ කැණහිල් ඇ නොයෙක් දුබුල් සතුන්විසින් හිරහිරා
නොයෙක්දෙසට හැදහැද මස්පියා කැකල්හි තහර බහන් සිඳි
ඇටසැකිලිබවට පැමිණ දසනුදෙසෙහි විසිරෙණලද්ව වා අව
වෙන් විසලි වැසිදියෙන් තෙමී අවුරුදු සියයක් ගියකල්හි දිරා
සුණුවිසුණුව අපවත්බවට පැමිණෙන්නේය" යනාදින්මරණින්
සුනසුනබවට පැමිණිමිවසයෙන්ද. තවද, මෙම රූපසකකි

සඛිංසාන නවසිවපිකධම්මයන් අධිකතර ප්‍රයෝජනවශයෙන් බලන යොගිත්‍ර විසින්.

“ආද්‍යනතිකෙබ්පණ්ණො-පෙ-සමමාධවමං විපස්සනො”ති.

තවද, මෙම රූපසකකුසඛිංසාන නවසිවපික ධම්මයන් කවසි වපිකා වශයෙන් බලන්නාහට කායසමමනවු මේ ඇටසැකිලි වනාහි ගින්නෙහිද, අලුරුසක්ව යන දුරුසකකුසයන් සෙසින් සුන්සුන් විසින් වැටෙනන්නාහුයයි සේසියානවද, මෙම රූප සකකුසඛිංසාන නවසිවපික ධම්මයන් ධර්මාලබ්ධින ප්‍රතිවශයෙන් බලන යොගිත්‍ර විසින්.

246 “ආයු උසමා ව විඤ්ඤාණං-ඥ කායං ජහනතිමං අපවිඤ්ඤා තද සෙති-යථා කඨං අවෙතනං.

247 භොගබ්‍රහ්මපරිච්චතො-පතිතොකමබ්‍රහ්මකා ඵකතො කපණො සෙති-ඡබ්බිතබ්බො ලහං තද.

248 ජෙගුච්ඡ විච්චවාරො-සජ්චාකාරනිසසවො අවිසාස පුරෙකො-අවමඛලසජ්චො.

249 ශුච්ඡිකොඨාච සඛිංර-කුටාදිසු තිරත්තො කායො අපෙතවිඤ්ඤාණො - අනපෙකෙති ඡබ්බිතො.

246 ඉමංකායං, මේභරිතය; ආයු, රූපජීවිතෙඤ්ඤාද; උසමාව, කම්පනෙපොධානුවද; විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණයද; (යනමොවුන් ගුණදෙන) යද, අමිකලෙක; ජහනති, හරිද්ද; තද, ඵකල්හි; අපවිඤ්ඤා, ආයුෂාදීන් විසින් දමනලද්දේ; අවෙතනං, වෙතනා රහිතවු; කඨං, දරකඩක්; යථා, යම්සේද; (ඵමෙන්) සෙති, සය නයකෙරෙයි.

247 භොගබ්‍රහ්මපරිච්චතො, භොගය බ්‍රහ්මයන මොවුන් විසින් හරණලද්දේ; කමබ්‍රහ්මකා, කම්ම නැමති බ්‍රහ්මකයෙන්; පතිතො, වැටුනේ; කපණො, බැහැවුයේ ලහං, වහාම; ඡබ්බි තබ්බො, දුම්මයුත්තේ; ඵකතො, හුදකලාවුයේ; තද, ඵකල්හි; සෙති, සයනායකෙරෙයි.

248 ජෙගුච්ඡ, පිළිකුල්වු; විච්චවාරො, විවෘතතවදෙරක් ඇති; සජ්චාකාරනිසසවො, සජ්චාකාරයෙන් පහවුයේ; අවිසාස පුරෙකො, විශ්වාස නැතිත්තයන් විසින් පිරිවරණලද්දේ; අව මඛලසජ්චො, අවමඛලෙන් සදනලද්දේ.

249 සඛිංරකුටාදිසු, සසලගොඩ ආදියෙහි, තිරත්තො, තිරඤ්ඤාවු; ශුච්ඡිකොඨාච, අශුචිවිච්චක් මෙන්; අපෙතවිඤ්ඤාණො පහවු විඤ්ඤාණය ඇති; කායො, භරිතයෙන්; අනපෙකෙති, අපෙයා නැතවුන් විසින්; ඡබ්බිතො, දමනලද්දේ;

- 250 විහනිහච්චයෙනෙව—උඩුමානකතං ගතො
විරූපො හොති සමභිමො—විජතාය'පි මාතුයා
- 251 සබ්බෙ නිලුත්ත මායනති—වණණාසාමාදයො තතො
පක්කභාවං ගතෙ පච්ඡා—දෙහනිසිසිත ලොභිතෙ
- 252 සහෙවාසුචි සොතෙති—පග්ගරනති කිම් තතො
ජාදෙනති සකලං දෙහං—භින්නහත්තපුටං විය
- 253 තථාසුචි පග්ගරනති—භිඤ්ඤාන ඉතො විතො
ජින්නබ්බිත යතො'ව—ජෙජුතෙ සන්ධිකතං
- 254 විකිණෙණාහවනිකායො—තස්ස තස්ස විභාගසො
බාදිතෙ සොණකාදීති—දෙහ භාවමපි නොදති
- 245 අතිලාභපට්ටසිති—තතො ජණ්ණත්ත මාගතෙ
සබ්බෙ අනතරධායනති—නාමමත්තමපි නොහවෙ

250 විහනිහච්චයෙන එව, දෙතුන්දුවසක් ඇවැමෙන්ම; උඩුමානකතං, ඉදිමුනුවට; ගතො, පැමිණියේ; විජතාය, මාතුයා අපි, වැදූ මවටපවා; සමභිමො, අතිසයින් භයානකවූ; විරූපො හොති, විරූපයෙක් වන්නේයි.

251 තතො, ඉක්බිති; සබ්බෙ, සියලු; සාමාදයොවණණා, ශ්‍රාමාදි වණ්ණයෝ; නිලුත්තං, නිල්බවට; ආයනති, පැමිණෙති; පච්ඡා, පසුව; දෙහනිසිසිත, ශරීරනිශ්චිතවූ; ලොභිතෙ, ලෙස; පක්කභාවං, පුයාබවට; ගතෙ, පැමිණිකල්හි,

252 අසුචිසොතෙති සහ එව, (පිටතට වැටිණ) අසුචිධාරා වන් සමගම; කිම්, පණුවෝ; පග්ගරනති, වැටිරෙති; තතො, තැවත; භින්නහත්තපුටංවිය, බිඳුනු බත්මුලක්මෙන්; සකලං දෙහං, සියළු ශරීරය; ජාදෙනති, වසාගනිත්.

253 තථා; එසේම; ඉතොවිතො, ඔබ්බොබිත්; භිඤ්ඤාන, බිදි; අසුචි පග්ගරනති, කුණුවැටිරෙත්; ජින්නබ්බිතයතොඉව සිද්ධිය බැලුම්ඇති යන්ත්‍රයක්මෙන්; සන්ධිකතං, අවසන්යෙති තහරබ්බිතය; ජෙජුතෙ, සිදේ.

254 කායො, ශරීරයතෙම; තස්සතස්ස, එඒ තත්හි; විභාගසො කොටස් වශයෙන්; විකිණෙණාහවනි, විසුරුණේවෙයි; සොණකාදීති, සුතබාදිත් විසින්; බාදිතෙ, කැකල්හි; දෙහභාවමපි, ශරීරසටහන්ද; නොදති, පහතෙරෙයි.

255 තතො, ඉක්බිත්තෙන්; අතිලාභපට්ටසිති, වාතාවපයෙන් හා වැසෙන්න; ජණ්ණත්තං, දිරිම් බවට; ආගතො, පැමිණිකල්හි; සබ්බෙ, සියළු; අවයවයෝ; අනතරධායනති, අතුරුදන්වෙන්; නාමමත්තමපි, නම්පමණකුත්, නොහවෙ, නොවන්නේයි.

256 යාතිමානි අපඤ්චි—අලාපුනෙව සාරදේ
කාපොතකානි අට්ඨිති—තානි දිස්සාන කාරති

257 යෙ පුතිකායමති කරොනති ජඤ්ඤං
ජාතිං ජරං ව්‍යාධි මථො චුතිඤ්ඤා
පුනපුනං තෙ සමුපෙන්නි බාලා
බාලා යථා බෙහු මුපෙන්නි වච්ඡා.

258 තතො සරීරෙ බහුපද්ධතාලයෙ
පභාය එතමති රතිං අසෙසතො
විච්ඡානායනො පරමං ඉමං විධිං.
තරෙය්‍ය ඛිප්පං භවසාගරං බුධො

එවමෙතං අභිඤ්ඤාය—පෙ—ධම්මපිතිරසං පිචං.

තස්මා භවෙ අපමනෙන—අනුසුඤ්ජථ පණ්ඩිතො
එවං අනෙකානිසංසං—ඉමං කායගතාසනිං.

259 තෙ ක්කාධිතො සාතතිකා—නිච්චං දළහපරකකමා
පුසන්නි ධිරා නිබ්බාණං—යොගකෙබ්බං අනුත්තරනති”

256 සාරදේ, සරත්කාලයෙහි; අපඤ්චි, ඒ ඒ තන්හි දමන
සද්දා; අලාපුතිඉව, ලබුමෙන්, කාපොතකානි, කොබෝවන්
පාශාඤ්ජානා; යාති ඉමානි අට්ඨිති, යම්මේ මිනිසුන්ට කෙනෙක්
වෙද්ද; තානි, ඒ මිනිසුන්; දිස්සාන, දැක; කාරති, කවර නම්
කාමරතිකෙක් වන්නිද?

257 යෙ, යම් ජන කෙනෙක්; පුතිකායමති, කුණ්ණසරීරයෙහි;
ජඤ්ඤං කරොනති, ආලයකෙරෙද්ද; තෙබාලා, ඒ අඤ්ඤා සක්කියො
බෙහු, (මව්) දෙනකරා; බාලා, බාලවූ; වච්ඡා, වස්සා; යථා යම්
සේ; උපෙන්නි, එළඹෙත්; (එමෙන්) පුනපුනං, නැවත නැවත
ජාතිං, උත්පන්නියවද; ජරං, දිරිමවද; ව්‍යාධිං, ව්‍යාධියවද; අපො,
නැවත; චුතිඤ්ඤා, මරණයවද; සමුපෙන්නි, පැමිණෙති.

258 තතො, එහෙයින්; බහුපද්ධතාලයෙ, බොහෝ උපද්‍රවයන්ට
වාසස්ථානවූ; එතමති සරීරෙ, මේසිරුරෙහි; රතිං, ආලය; අසෙස
තො, නිශේෂයෙන්; පභාය, භාර; බුධො, ප්‍රාඥතෙම; ඉමං පරමං
විධිං, මේ උපාම විධිය; විච්ඡානායනො, සිතන්නේ; ඛිප්පං, වහා
භවසාගරං, සංසාරසාගරය; තරෙය්‍ය, එතර කරන්නේයි.

මෙහි ජාත්‍යාදී දූෂිත නිදේශය ආදිකොට නවසීවම්කා නිදේශය අනන්තකොට ඒ ඒ ධර්මයන් තත් තත්ස්වභාවයෙන් යථාක්‍රමයෙන් බලනපරිදි මෙසේ දක්වනු.

මෙතෙක් මේ “විමුක්තිසංග්‍රහ” නම්වූ විදර්ශනාභාවනා සංග්‍රහයෙහි සතරවන “ජාත්‍යාදී දූෂිතසංග්‍රහය” නිමි.

“හුදු කාශියාසී විදර්ශනා”යි.

5 තවද, මෙම ජාතිසංහිතාන පඤ්ඤාසංකත ධර්මයන් උදයව්‍යයානු පසංහා ඤාණවසයෙන් බලනපරිදි කීසේය යත්? “අවිජ්ජාසමුදයා රූපසමුදයො, තණ්හාසමුදයා රූපසමුදයො, කමමසමුදයා රූපසමුදයො, ආහාරසමුදයා රූපසමුදයො, — අවිජ්ජානිරොධා රූපනිරොධො, තණ්හානිරොධා රූපනිරොධො, කමමනිරොධා රූපනිරොධො, ආහාරනිරොධා රූපනිරොධො, — අවිජ්ජාසමුදයා වෙදනාසමුදයො, තණ්හාසමුදයා වෙදනාසමුදයො, කමමසමුදයා වෙදනාසමුදයො, ඵසාසමුදයා වෙදනාසමුදයො, අවිජ්ජානිරොධා වෙදනානිරොධො, තණ්හානිරොධා වෙදනානිරොධො, කමමනිරොධා වෙදනානිරොධො, ඵසානිරොධා වෙදනානිරොධො, — අවිජ්ජාසමුදයා සංඤ්ඤාසමුදයො, තණ්හාසමුදයා සංඤ්ඤාසමුදයො, කමමසමුදයා සංඤ්ඤාසමුදයො, ඵසාසමුදයා සංඤ්ඤාසමුදයො, — අවිජ්ජානිරොධා සංඤ්ඤානිරොධො, තණ්හානිරොධා සංඤ්ඤානිරොධො, කමමනිරොධා සංඤ්ඤානිරොධො, ඵසානිරොධා සංඤ්ඤානිරොධො, — අවිජ්ජාසමුදයා සංඛාරසමුදයො, තණ්හාසමුදයා සංඛාරසමුදයො, කමමසමුදයා සංඛාරසමුදයො, ඵසාසමුදයා සංඛාරසමුදයො, — අවිජ්ජානිරොධා සංඛාරනිරොධො, තණ්හානිරොධා සංඛාරනිරොධො, කමමනිරොධා සංඛාරනිරොධො, ඵසානිරොධා සංඛාරනිරොධො, — අවිජ්ජාසමුදයා විඤ්ඤාණසමුදයො, තණ්හාසමුදයා විඤ්ඤාණසමුදයො, කමමසමුදයා විඤ්ඤාණසමුදයො, තාමරූපසමුදයා විඤ්ඤාණසමුදයො, අවිජ්ජානිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො, තණ්හානිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො, කමමනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො, තාමරූපනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො” යනාදීන් උදයව්‍යයානු දර්ශනඥතවශයෙන්ද.

269 කාශිකො, සමථවිදර්ශනා භාවනා කරන්නා වූ; සාතතිකා, සතතයෙන් පැවති කාශික වෛතසික වීර්‍යභීතී, නිව්‍යංදර්ශනපරිකාමා, නිතරපැවති දර්ශනභීතී; ඡතධිරා, ඒ ප්‍රාඥයෝ; ඥානකෙතිමං, කාමයොගාදිසතර යොගයන් කෙරෙන්නිර්භය වූ; අනුත්තරං, (තමහට අධිකතර වූ ලොකික ලොකොත්තර ධර්මයන් නැති හෙයින්) අනුත්තර වූ; නිබ්බාණං, අමෘතමයා නිව්‍යංණය; ජුසන්ති, (විපාකජුසනයෙන්) ස්පර්ශකරන්නාහ.

නවද, මෙම ජාතිසංහිතයාන පඤ්චසකනිකයෙහි.

[illegible]

සංඛාරසමුදයං පජානාති, සංඛාරනිරෝධං පජානාති. අවිජ්ජං පජානාති, අවිජ්ජාසමුදයං පජානාති, අවිජ්ජානිරෝධං පජානාති, විඤ්ඤාණං පජානාති, විඤ්ඤාණසමුදයං පජානාති, විඤ්ඤාණනිරෝධං පජානාති—තණ්හං පජානාති, තණ්හාසමුදයං පජානාති, තණ්හානිරෝධං පජානාති—විඤ්ඤාණං පජානාති, විඤ්ඤාණසමුදයං පජානාති, විඤ්ඤාණනිරෝධං පජානාති—කමමං පජානාති, කමමසමුදයං පජානාති, කමමනිරෝධං පජානාති—විඤ්ඤාණං පජානාති, විඤ්ඤාණසමුදයං පජානාති, විඤ්ඤාණනිරෝධං පජානාති, නාමරූපං පජානාති, නාමරූපසමුදයං පජානාති, නාමරූපනිරෝධං පජානාති—විඤ්ඤාණං පජානාති, විඤ්ඤාණසමුදයං පජානාති, විඤ්ඤාණනිරෝධං පජානාති” යනාදී අනුපස්සනාවන්ගේ වසයෙන්නද.

තවද, මෙම ජාතිසංඛ්‍යාත පඤ්චසකකියෙහි.

“රූපං අනිච්චං සංඛිතං පටිච්චසමුප්පන්නං බයධම්මං වයධම්මං විරාගධම්මං නිරෝධධම්මං—වෙදනා අනිච්චා සංඛිතා පටිච්චසමුප්පන්නා බයධම්මා වයධම්මා විරාගධම්මා නිරෝධධම්මා—සංඛිතා අනිච්චා සංඛිතා පටිච්චසමුප්පන්නා බයධම්මා වයධම්මා විරාගධම්මා නිරෝධධම්මා—සංඛාරා අනිච්චා සංඛිතා පටිච්චසමුප්පන්නා බයධම්මා වයධම්මා විරාගධම්මා නිරෝධධම්මා—විඤ්ඤාණං අනිච්චා සංඛිතං පටිච්චසමුප්පන්නං බයධම්මං වයධම්මං විරාගධම්මං නිරෝධධම්මන්ති. තත්ථ ආත්මං රූපං අනිච්චං සංඛිතං පටිච්චසමුප්පන්නං බයධම්මං වයධම්මං විරාගධම්මං නිරෝධධම්මං—යංකිඤ්ඤා විරූපං අනිත්තානාගත පච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා බහිඩා වා ඔලාරිකං වා සුබ්බමං වා භීතං වා පණ්ණීතං වා යං දුරෙ වා සන්තතිකෙ වා සබ්බං රූපං අනිච්චං සංඛිතං පටිච්චසමුප්පන්නං බයධම්මං වයධම්මං විරාගධම්මං නිරෝධධම්මං—තත්ථ කතමා වෙදනා අනිච්චා සංඛිතා පටිච්චසමුප්පන්නා බයධම්මා වයධම්මා විරාගධම්මා නිරෝධධම්මා—යාකාපි වෙදනා අනිත්තානාගත පච්චුප්පන්නා අජ්ඣත්තං වා බහිඩා වා ඔලාරිකං වා සුබ්බමං වා භීතං වා පණ්ණීතං වා යං දුරෙ වා සන්තතිකෙ වා සබ්බං වෙදනා අනිච්චා සංඛිතා පටිච්චසමුප්පන්නා බයධම්මා වයධම්මා විරාගධම්මා නිරෝධධම්මා—තත්ථ කතමා සංඛිතා අනිච්චා සංඛිතා පටිච්චසමුප්පන්නා බයධම්මා වයධම්මා විරාගධම්මා නිරෝධධම්මා—යාකාපි සංඛිතා අනිත්තානාගත පච්චුප්පන්නා අජ්ඣත්තං වා බහිඩා වා ඔලාරිකං වා සුබ්බමං වා භීතං වා පණ්ණීතං වා යං දුරෙ වා සන්තතිකෙ වා සබ්බං සංඛිතා අනිච්චා සංඛිතා පටිච්චසමුප්පන්නා බයධම්මා වයධම්මා විරාගධම්මා නිරෝධධම්මා

බමමා, තනතුරු කතමෙ සඛාරා අතිවම සඛිතා පටිච්ඡක්ඛු පානා බයධමමා වයධමමා විරාගධමමා නිරෝධධමමා-යෙකෙවි සඛාරා අතීතානාගත පච්චුපානා අජ්ඣතනං වා බහිඨා වා ඔලාරිකා වා සුබ්බමා වා භිතා වා පණීතා වා යෙදුරෙ වා සනති කෙ වා සබ්බෙ සඛාරා අතිවම සඛිතා පටිච්ඡක්ඛු පානා බය ධමමා වයධමමා විරාගධමමා නිරෝධධමමා, තනතුරු කතමං විඤ්ඤාණං අතිවම සඛිතං පටිච්ඡක්ඛු පානං බයධමමං වය ධමමං විරාගධමමං නිරෝධධමමං-යං කිඤ්චි විඤ්ඤාණං අතීතා නාගතපච්චුපානං අජ්ඣතනං වා බහිඨා වා ඔලාරිකං වා සුබ්බමං වා භිතං වා පණීතං වා යං දුරෙ වා සනතිකෙ වා සබ්බං විඤ්ඤාණං අතිවම සඛිතං පටිච්ඡක්ඛු පානං බයධමමං වයධමමං විරාගධමමං නිරෝධධමමනති" යනාදි අනුපස්සනාවන්ගේ වසයෙක්ද.

තවද, මෙම ජාතිසඛිතාන පඤ්චසංකයෙහි.

"රූපං අතිවමනො පස්සති, දුක්ඛතො පස්සති, ගණ්ඨතො පස්සති, රොගතො පස්සති, සලලතො පස්සති, අඝතො පස්සති, ආබාධතො පස්සති, ඊතීතො පස්සති, උපද්දවතො පස්සති, භයතො පස්සති, උපසංගතො පස්සති, අතතාණතො පස්සති, අලෙණතො පස්සති, අසරණතො පස්සති, අසරණීයභූතතො පස්සති, ඊතතතො පස්සති, තුව්ඡතො පස්සති, සුඤ්ඤතො පස්සති, අනන්තතො පස්සති, අනස්සාදතො පස්සති, ආදීනවතො පස්සති, අසමුලතො පස්සති, වධකතො පස්සති, ආසවතො පස්සති, මාරාමිසතො පස්සති, ජාතිධම්මතො පස්සති, ජරාධම්මතො පස්සති, ව්‍යාධිධම්මතො පස්සති, මරණධම්මතො පස්සති, සොකධම්මතො පස්සති, පරිදෙවධම්මතො පස්සති, සමුදයතො පස්සති, අත්ථං ගමතො පස්සති-වෙදනා-පෙ-සඤ්ඤා-පෙ-සඛාරා-පෙ-විඤ්ඤාණං අතිවමනො පස්සති, දුක්ඛතො පස්සති, ගණ්ඨතො පස්සති, රොගතො පස්සති, සලලතො පස්සති, අඝතො පස්සති, ආබාධතො පස්සති, ඊතීතො පස්සති, උපද්දවතො පස්සති, භයතො පස්සති, උපසංගතො පස්සති, අතතාණතො පස්සති, අලෙණතො පස්සති, අසරණතො පස්සති, අසරණීය භූතතො පස්සති, ඊතතතො පස්සති, තුව්ඡතො පස්සති, සුඤ්ඤතො පස්සති, අනන්තතො පස්සති, අනස්සාදතො පස්සති, ආදීනවතො පස්සති, අසමුලතො පස්සති, වධකතො පස්සති, ආසවතො පස්සති, මාරාමිසතො පස්සති, ජාතිධම්මතො පස්සති, ජරාධම්මතො පස්සති, ව්‍යාධිධම්මතො පස්සති, මරණධම්මතො පස්සති, සොකධම්මතො පස්සති, පරිදෙවධම්මතො පස්සති, සමුදයතො පස්සති, අත්ථං ගමතො පස්සති" යනාදි අනුපස්සනාවන්ගේ වසයෙක්ද.

තවද, මෙම ජාතිසංඛ්‍යාත පඤ්චසකකියෙහි.

“උදයං අනුපසංනෙතා දිට්ඨිං පජහති, ඛයං අනුපසංනෙතා සනසඤ්ඤං පජහති, වියං අනුපසංනෙතා ආයුහනං පජහති, මෙ භෑම උදයව්‍යයානු පසංනාවන්තේවසයෙන්ද, තවද, මෙම ජාතිසංඛ්‍යාත පඤ්චසකකියෙහි අධිකතර ප්‍රයෝජනවශයෙන් උදයව්‍යයානු දර්ශනඥයෙන් බලනයෙහිහු වීසින්.

260 “රූපඤ්ඤා වෙදනා සඤ්ඤා-සෙසා වෙනසිකා තථා විඤ්ඤාණමිති පඤ්ඤාතෙ-පඤ්ඤාකකිකා ති භාසිතා.

261 යථා, පි තාවං නිසංසාය-මනුස්සා යනති අණණවෙ ඵවමෙව රූපං නිසංසාය-නාමකායො පච්ඡන්ති.

262 උභො නිසංසායගච්ඡන්ති-මනුස්සා තාවා ච අණණවෙ ඵවං නාමඤ්ඤා රූපඤ්ඤා-උභො අඤ්ඤාඤ්ඤා නිසිතිතා.

260 රූපඤ්ඤා, රූපයද; වෙදනා, වෙදනාවද; සඤ්ඤා, සංඥාවද; තථා, එසේම; සෙසා, (වෙදනාසංඥාදෙකින්) අවශේෂවූ; වෙනසිකා, වෙනසිකයෝද; විඤ්ඤාණං ඉති, විඤ්ඤාණයද යන; ඵනෙපඤ්ඤා, මොහුපස්දෙන; පඤ්ඤාකකිකා ඉති, පඤ්ඤාසකකියෝ යයි; භාසිතා, වදානලදහ.

261 යථා, පි, යම්සේවනාහි; තාවං නිසංසාය, නැවතිසා; මනුස්සා, මනුෂ්‍යයෝ; අණණවෙ, සමුද්‍රයෙහි; යනති, යෙද්ද; ඵවං ඵව, ඵපරිද්දෙන්ම; රූපං නිසංසාය, රූපයනිසා; නාමකායො, නාමකය; පච්ඡන්ති ති ‘පච්චිති.

262 යථා, යම්සේ; මනුස්සා, මනුෂ්‍යයෝ, මිනිසුන් නිසා; තාවා, නැව; අණණවෙ, සමුද්‍රයෙහි; ගච්ඡන්ති, යෙහිද; ඵවං ඵව, ඵපරිද්දෙන්ම; නාමං නිසංසාය, නාමයනිසා; රූපකායො, රූපකය; පච්ඡන්ති, පච්චිති.

263 මනුස්සා, මිනිස්සුද; තාවා ච, නැවද; උභො නිසංසාය, (මේ) දෙදෙන නිසා; අණණවෙ, සමුද්‍රයෙහි; ගච්ඡන්ති, යෙහිද; ඵවං, ඵපරිද්දෙන්; නාමඤ්ඤා, නාමයද; රූපඤ්ඤා, රූපයද; (යන) උභො, දෙදෙන; අඤ්ඤාඤ්ඤා නිසිතිතා, ඔවුනොවුන් නිසා පවත්නාහ.

264 පරපච්චයතො ච ජායරෙ-පරආරම්භතො සමුට්ඨිතා
ආරම්භ පච්චයෙහි ච-පරිබලෙහි ඉමෙ පභාවිතා.

265 බකා නිරුජ්ඣනති නවජී අඤ්ඤා
බකානං හෙදො මරණනති වුච්චති
තෙසං බයං පසංගි අප්පමනෙතා
මණ්ඩ විජ්ඣං වජිරෙන යොතිසො.

266 ජීවිතං ව්‍යාධි කාලො ච—දෙහනිකේඛපණං ගති
පවෙනෙ ජීවලොකස්මිං—අනිමිත්තා න ඤායරෙ.

267 කුමිභූපමං කාය මිමං විදිකා
නගරුපමං චිත්ත මිදං ධූපෙකා
යො ධෙට්ඨ මාරං පඤ්ඤාසුධෙන
ජීවඤ්ච රකේඛ අතිවෙසනො සියා”ති.

යනාදි අනුපසංඝනාවන්ගේ වශයෙන්ද, නවද, මෙම අභිය
ප්‍රකාශකොට බලන යොගිනුවිසින්.

“ආදනනිකේඛපණතො—වයො වුඛඤ්ඤාමිතො
ආභාරතො ච උතුතො—කමමතො වා පි චිත්තතො
ධම්මතා රුපතො සත්ත—විජ්ජාරෙන විපසංගි.

264 පරපච්චයතොච, අන්‍යධර්මයන්ගේ ජනක ප්‍රත්‍යයභාව
යෙන්ද; ජායරෙ, උපදනාහ; පර ආරම්භතො, අන්‍ය ධර්මයන්
ගේ උපසංගමන ප්‍රත්‍යයවූ ආලම්භනභාවයෙන්ද; සමුට්ඨිතා,
උපදනාහ; පරිබලෙහි ආරම්භපච්චයෙහිව, නමානෙරන්
අන්‍යධර්මවූ ආලම්භන ප්‍රත්‍යයෙන්ද උපසංගමනජනක ප්‍රත්‍යය
දෙකින්ද; ඉමෙ, මේ සබ්බතයෝ; පභාවිතා, වඩනලද්දහ.

265 බකා, සකකියෝ; නිරුජ්ඣනති, නිරුච්චෙති; අඤ්ඤා,
(සකකිවිතිර්මුක්තවූ ආත්මාදි) අතිකේස්; නවජී, නොමැත්
තෝ; බකානං, සකකියන්ගේ; හෙදො, හෙදය; මරණනති,
මරණයයි; වුච්චති, කියනු ලැබේ; තෙසං, ඒ සකකියන්ගේ;
බයං, භවය; අප්පමනෙතා, අප්‍රමාද ප්‍රතිපත්තියෙන් යුක්තවූයේ;
පසංගි, නුවනිත්බලයි; (කුමක්මෙන්දයන්) වජිරෙන, වජ්‍රය
කරණකොටගෙන; යොතිසො, නුවනින්; මණ්ඩ, මැණික්; විජ්ඣං
ඉව, විදින්නෙකුමෙති.

266 ජීවිතං, ජීවිතයද; ව්‍යාධි, ව්‍යාධියද; කාලොච, කාලයද;
දෙහනිකේඛපණං, ශරීර නිෂේෂපයද; ගති, ගතියද (යන) එනෙ
පඤ්ච, මේපස; ජීවලොකස්මිං, සඵලොකයෙහි; අනිමිත්තා, නිමි
තාරහිතයෝය; නඤායරෙ, (එහෙයින්) නොදන්නාලැබෙත්.

268 කලාපතො ව යමතො—බණ්ණො පටිපාටිතො

දිට්ඨි උභ්සාටනා මාන—සමුඤ්ඤානනතො පි ව.

නිකන්ති පරියාදනා—සත්තාරූප විපස්සනා

269 දුක්ඛං තෙ භූමිකං වට්ටං—තණ්හා සමුදයො භවෙ.

නිරොධොධානාම නිබ්බණං—මග්ගො ලොකුත්තරොමතො.

270 නාබාධකං යතො දුක්ඛං—දුක්ඛා අඤ්ඤං න බාධකං

බාධකත්තනියාමෙන—තතොසච්චමිදංමතං.

271 තංචිනා නාඤ්ඤතො දුක්ඛං—න හොති න ච තංචනො
දුක්ඛහෙතු නියාමෙන—ඉති සච්චං විසන්නිකා.

267 ඉමං කායං, මේශරීරය; කුම්භූපමං, කුලාලභාජකයක් බඳු
වූයේ(හෙවත්)මැටිබඳනක්වැනිකොට; විදිත්වා, දැන; ඉදංචිතං,
(තමාගේ) මේ විදුශීනා විතනය; නගරූපමං, සුරක්ෂිත නුවරක්
මෙන්; ථපෙත්වා,)කෙලෙස් සතුරන් විසින් පැරදවිය නොහැකි
කොට) තබා; පඤ්ඤා යුධෙන, ප්‍රඥා නැමති ආයුධයෙන්; මාරං,
කෙලශමාරයා; යොධෙථ; කපන්නේය; ජිතඤ්ච, දිනනලද(හෙ
වත්) උපදවනලද තරුණ විදර්ශනාවද; රකෙහි, රක්තේය; අනි
වෙසනොසියා, සමාපන්නියෙහි ආලය නොකරන්නේයි.

268 කලාපතොව, කලාපවශයෙන්ද; යමතො, යුගලවශය
න්ද; බණ්ණො, ඤාණීක වශයෙන්ද; පටි පාටිතො, පටිපාටි වශ
යෙන්ද; දිට්ඨිඋත්භාටනා, දූෂිත උද්භාටන වශයෙන්ද; මානසමුත්
භාතතො පිව, මානසමුද්භාතනවශයෙන්ද; නිකන්තිපරියාදනා,
නිකන්ති පරියාදනවශයෙන්ද; (සන්මර්ශනයකෙරෙහි) සත්තා
රූපවිපස්සනා, (මේ)සත්තාරූප විදර්ශනාවෝයි.

269 තෙභූමිකං වට්ටං, ත්‍රේභූමිකවාතනය; දුක්ඛං, දුඃඛසත්‍ය
තම්වෙයි; තණ්හා, (එකසිය අටක්පු හෙද ඇති) ාෂණාව; සමුද
යොභවෙ, සමුදයසත්‍යතම්වෙයි; නිබ්බණං, (මාභීථලයන් අර
මුණුකොටඇති) අසංසකාතධම්මය; නිරොධොධානාම, නිරොධස
ත්‍යතම්වෙයි, මග්ගො, නිරොධගාමිනි ප්‍රතිපදනාමයෙන් නියත
ලද මාභීය; ලොකුත්තරො, ලොකොධතර මාර්ගයයි; මතො,
දන්නාලදි.

270 යතො, යම්හෙයකින්; දුක්ඛං, දුඃඛයෙනම; නාබාධකං,
නොපෙළන්නේනොවේද; දුක්ඛාඅඤ්ඤං, දුඃඛයෙන්(පිටත්) අනි
කෙක්; නබාධකං, පෙළෙන්නේනොවේද; තතො, එහෙයින්;
බාධකත්තනියාමෙන, බාධකබවනියමහෙයින්; ඉදං, මේ දුඃඛය;
සච්චං, සත්‍යයයි; මතං, දන්නාලදි.

272 නාඤ්ඤං නිබ්බාණතොසනති—සන්තංන ච න තංගතො
සන්තභාවනියාමෙන—තතො සච්චමිදං මතං.

273 මග්ගා අඤ්ඤං න නියසාණං—අනියසාණො නවා පි සො
තච්ඡන්දියසාණභාවතො—ඉති සො සච්චසම්මතො.

274 ඉති තච්ඡා විපල්ලාස—භූතභාවං චතුස්ථිපි
දුක්ඛාදිස්වා ‘විසෙසෙන—සච්චට්ඨං ආහු පණ්ණිතො“ති.

තවද, මෙම ජාතිසංඛ්‍යාතපඤ්චසක්කධම්මයන් සටපවාදින්
ගේ උදයව්‍යයදක්නා කුලභිකාරයක්නු සෙසින් උදව්‍යයානුපය්‍ය
නා ඤාණවසයෙන් බලා ආරබ්ධවිදශීකව නිවන් අරමුණුකොට
පවත්නාවූ උදයව්‍යයානුපය්‍යනා ඤාණධම්මයන් අප්‍රමාදව සිත්ති
ලා වඩන්නාහට පරිකම්භුමියෙහිපටන් ලොකොත්තර ධ්‍යාන
විත්තපය්‍යවසානකොට විදශීකාභාවතා සංඛ්‍යාත සියළුම මාගී
භාවතා වෝ යථාක්‍රමයෙන් වැඩෙන්නාහුයයි සේසි. තවද
මෙම ජාතිසංඛ්‍යාත පඤ්චසක්කධම්මයන් ධර්මලක්ෂන ප්‍රධිවශ
යෙන් උදයව්‍යයානුපය්‍යනා ඤාණයෙන් බලන යොගිත්‍රවිසින්.

271 තංවිනා, ඒ තෘණොව භාර; අඤ්ඤතො, අනිකෙකින්;
දුක්ඛංත, දුඃඛයනොවේද; තං, ඒ දුඃඛය; තතො, ඒ තෘණොවෙන්;
තචනභොති, තොවත්තේතොවේද; ඉති, මෙසේ; දුක්ඛහෙතු
නියාමෙන, දුඃඛයට හෙතුභාවය නියමහෙසින්; විසත්තිකා,
තෘණොතොමි; සච්චං, සත්‍යතම් වේ.

272 යතො, යම්හෙයකින්; නිබ්බාණතො අඤ්ඤං, නිජාණ
යෙන්පිටත්අනිකක්, සහයින, ශාන්තියෙක් නොවේද, තං, ඒ
නිජාණය; තචනසන්තං අශුන්තනොවේද; තතො, එහෙසින්;
සන්තභාවනියාමෙන, භාන්තභාවනියමයෙන්; ඉදං, මේනිජා
ණය; සච්චං, සත්‍යයයි; මතං, දන්නාලදී.

273 මග්ගා අඤ්ඤං, ආය්‍යභාගීයෙන්පිටත්අනිකක්; නියසාණං
න, නිග්ගාණයෙක් නොවේද අපි, තවද; සො ඒ මාර්ගය; තච
අනියසාණො, අනෙයසාණීක නොවේද; ඉති, මෙසේ, තච්ඡති
යසාණභාවතො, තථ්‍යනියසාණවූ බැවින්; සො, ඒ මාර්ගයතෙම;
සච්චසම්මතො සත්‍යයයි දන්නාලදී.

274 ඉති, මෙසේ; තච්ඡා විපල්ලාසභූත භාවං, තථ්‍යවූ අවිප
ඤ්ඤා විද්‍යමාන භාවය; චතුස්ථිපි දුක්ඛාදිස්සු, දුඃඛාදි සත්තර
හම; අවිසෙසෙන, අවිශේෂයෙන්; පණ්ණිතා ප්‍රාග්‍යෝ; සච්ච
ට්ඨං සත්‍යාථිකය; ආහු, කිහු.

276 “සලකකණපරිවජ්ඣනො—පච්චයායනනවුනතිකො
කායෙ නිබ්බිට්ඨා භොගෙ—කුතො සතොතාපලබ්භති.

276 නාමඤ්ච රූපඤ්ච ඉධස්මි සබ්බසො
න හෙත්ථ සතොතා මනුජො ව විජ්ජති
සුඤ්ඤං ඉදං යනනම්චාභිසංඛටං
දුක්ඛස්ස පුජො තිණ්‍හට්ඨසාදිසො.

277 දුක්ඛමෙව හි සමෙහාති—දුක්ඛං තිට්ඨති වෙති ව
නාඤ්ඤත්‍ර දුක්ඛා සමෙහාති—නාඤ්ඤං දුක්ඛා නිරුජ්ඣති.

278 යමකං නාමරූපඤ්ච—උභොඅඤ්ඤාඤ්ඤානිසංඝාතා
එකස්මිං භිජ්ජමානස්මිං—උභොභිජ්ජනතිපච්චයා.

275 සලකකණ පරිවජ්ඣන, (කකීඤ්ඤාදි) සලකකණයෙන් පිරි
සුන්වූ, පච්චයායනනවුනතිකො, ප්‍රත්‍යයායනන (උත්පාදාදි) ප්‍රමා
නතිභාවි; නිබ්බිට්ඨා භොගෙ, විශ්වාභාගොගතාවි; කායෙ, රූප
සමූහසංඝාතාශ්‍රිත ශරීරයෙහි; කුතො, කොසින්; සතොතා, සත්‍යයෙන්,
උපලබ්භති, ලැබෙයි; (නොලැබෙමැයි)

276 සබ්බසො, සම්ප්‍රකාරයෙන්; නාමඤ්ච, නාමයද; රූපඤ්ච,
රූපයද; ඉධ, මේ ශරීරයෙහි; අස්මි, අප්‍රේමය; එත්ථ, මේ ශරීර
යෙහි; සතොතා, සත්‍යයෙන්; මනුජොව, මනුෂ්‍යයෙක්ද; තති
විජ්ජති, විද්‍යමානතාවේ; ඉදං, මේ ශරීරය; අභිසංඛටං, දුරු
ආදියෙන් නිපදවන ලද්දවූ; යනනංඉව, යන්ත්‍රරූපයක්මෙන්;
සුඤ්ඤං, (සත්‍ය) ශුන්‍යවේ; දුක්ඛස්ස පුජො, (නිත්‍යාතුරබාවින්)
දුඃඛයාගේ රාසියවේ; තිණ්‍හට්ඨ සාදිසො, (ආත්මශුන්‍යබාවින්)
තෘණ කාෂ්ඨ, සමානවේ.

277 දුක්ඛංඵවති, දුක්ඛමවනාති; සමෙහාති (තමාගේප්‍රත්‍යයෙන්,
වෙසී; දුක්ඛං, දුක්ඛම; තිට්ඨතිවෙතිව, ක්‍ෂණස්මිතිආදිවශයෙන්සිටිති
ක්‍ෂණ නිරොධාදි වශයෙන් නිරුච්චවෙති; දුක්ඛාඅඤ්ඤත්‍ර, දුක්ඛාර
අතික්ඛිංශයෙන්; නසමෙහාති, නොවෙසී; දුක්ඛා අඤ්ඤා, දුක්ඛ
පිටත් අතික්ඛිංශයෙන්; න නිරුජ්ඣති, නිරුච්චනොවෙසී.

278 නාමරූපඤ්ච, නාමරූපයද; යච්ඡං, යුගලවෙසී; උභො,
(ඒ දෙදෙන; අඤ්ඤාඤ්ඤානිසංඝාතා, ධ්‍රැවණොමුත්තිසා පචත්තාන;
එකස්මිං, එකක්; භිජ්ජමානස්මිං, බිඳෙනකල්පි; පච්චයා, (ධ්‍රැවණො
මුත්ති) ප්‍රත්‍යයවූ; උභො, දෙදෙන; භිජ්ජනති, බිඳෙත්.

- 279 යතො යතො සමමසති—බකානං උදයව්‍යයං
ලහති පිතිපාමොජ්ජං—අමතං තං විජානතං.
එවමෙනං අභිඤ්ඤායං—පෙ—ධම්මපිතිරසං පිටං.
- 280 යොවෙ වස්සසතං ජීවෙ—අපස්සං උදයව්‍යයං
එකාහං ජීවිතං සෙය්‍යො—පස්සතො උදයව්‍යයං.
- 281 යොවෙ වස්සසතං ජීවෙ—අපස්සං ධම්මමුත්තමං
එකාහං ජීවිතං සෙය්‍යො—පස්සතො ධම්මමුත්තමං.
- 282 අප්පමාදෙන මසවා—දෙවානං සෙට්ඨතං ගතො
අප්පමාදං පසංසනති—පමාදො ගරහිතො සද්ද්’ති.

279 යතො යතො, යම් යම් කලෙක්හී; බකානං, රූපාදි පඤ්චසක කායන්ගේ; උදයබ්බයං, (පස්විසි ආකාරයෙන්) උදයහා (පස්විසි ආකාරයෙන්) දෑයය; සමමසති, සමමගීනය කෙරේ; (එකල්හී) පිතිපාමොජ්ජං, (මෙසේ සම පණස් ආකාරයෙන් සකකායනයන්ගේ උදයව්‍යය සලකන නැතැත්තේ) යම් ධම්ම ප්‍රීතිප්‍රමොද්දයක්; ලහති ලබයි; තං, ඒ ප්‍රීතිප්‍රමොද්දය; විජානතං, නුවනැත්තන්ට; අමතං (අමාතමහා නිව්‍යාණයට පමුණුවන හෙයින්) අමාත නම් වේ.

280 උදයව්‍යයං, පඤ්චසකකායන්ගේ උදයව්‍යය; අපස්සං, නොදක්නා වූ; යො, යම් පුද්ගලයෙක් නෙම; වෙ, ඉදින්; වස්සසතං, අවුරුදු සියයක්; ජීවෙ, ජීවත්වන්නේ නමුත් ඔහුගේ ජීවත්වීමට වඩා, උදයව්‍යයං, පඤ්චසකකායන්ගේ උදයව්‍යය; පස්සතො, නුවනැසින් දක්නා නැතැත්තාගේ; එකාහං, එකදවසක්; ජීවිතං, ජීවත්වීම; සෙය්‍යො, උත්තම වෙයි.

281 උත්තමං ධම්මං, උත්තම වූ නවලොකොත්තර ධම්මය; අපස්සං නුවනැසින් නොදක්නා වූ, යො, යම් පුද්ගලයෙක් නෙම; වෙ, ඉදින්; වස්සසතං, අවුරුදු සියයක්; ජීවෙ, ජීවත්වන්නේ නමුත් ඔහුගේ ජීවත්වීමට වඩා; උත්තමං ධම්මං, උත්තම වූ නවලොකොත්තර ධම්මය; පස්සතො, නුවනැසින් දක්නා පුද්ගලයාගේ; එකාහං, එකදවසක්; ජීවිතං, ජීවත්වීම; සෙය්‍යො, උත්තම වෙයි.

282 මසවා, ශක්‍රදෙවෙඤ්ඤා නෙම; අප්පමාදෙන, අප්‍රමාද භාවය හෙතුකොට ඇත්ත; දෙවානං, දෙවදවිලොව දෙවියන්ට; සෙට්ඨතං, උතුම්බවට; ගතො, පැමිණියෙයි; (හෙවත්) දෙවානං සෙට්ඨතං ගතො, දෙවරජබවට පැමිණියේ; (එහෙයින්) අප්පමාදං, නොපමා බව; පසංසනති (බ්‍රහ්මදි පණ්ණාසකොත්තමයෝ) ප්‍රශංසා කෙරෙති; අමාදො, පමාබවට නාති; සද්ද්, හැමකල්හී; ගරහිතො, (බ්‍රහ්මදි අය්‍යා යන් වියත්) නිදා කරණලදි.

මොවුන් උදයව්‍යයානු පසුනා සුඤ්චයයෙන් බලනපරිදි මෙසේ දකුණු.

මෙනෙතින් මේ “විමුක්තිසංග්‍රහය,, නම්වූ විදගීනා භාවනා සංග්‍රහයෙහි පස්වන උදයව්‍යයානු පසුනා සුඤ්චයංග්‍රහය, නිමි.

6 තවද, මෙම ජාතිසංඛ්‍යාත පඤ්චසකකිංචලයන් නිලකඛණානුපසුනාසුඤ්චයෙන්ප්‍රත්‍යක්‍ෂවශයෙන් බලනපරිදිකිසේයයන්?
 “රූපං අනිවංචෙදනා අනිවංචා සඤ්ඤා අර්ථා සංඛාරා අනිවංචා විඤ්ඤාණං අනිවංචනා-තත්ත්වකතමං රූපං අනිවංචං? කෙසං අනිවංචා ලොමං අනිවංචා නබා අනිවංචා දන්තා අනිවංචා නවො අනිවංචං මංසං අනිවංචං නභාරු අනිවංචං අට්ඨි අනිවංචං අට්ඨිඤ්ඤා අනිවංචං වකකං අනිවංචං හදයං අනිවංචං යකනං අනිවංචං කිලොමනං අනිවංචං පිභකං අනිවංචං පප්පාසං අනිවංචං අන්තං අනිවංචං අන්තගුණං අනිවංචං උදරියං අනිවංචං කර්මං අනිවංචං මත්ථප්‍රසිද්ධං අනිවංචං පිත්තං අනිවංචං සෙමනං අනිවංචං පුබ්බං අනිවංචං ලොකිතං අනිවංචං සෙදො අනිවංචං මෙදො අනිවංචං අසු අනිවංචං වසා අනිවංචං බෙලො අනිවංචං සිඛ්‍යාතිකා අනිවංචං ලස්සිකා අනිවංචං මුත්තං අනිවංචං නි, ඉති රූපං අනිවංචං තත්ත්වකතමං වෙදනා අනිවංචං සුඛං වෙදනා අනිවංචං දුක්ඛං වෙදනා අනිවංචං සොමනස්සා වෙදනා අනිවංචං දොමනස්සා වෙදනා අනිවංචං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනා අනිවංචං, ඉති වෙදනා අනිවංචං තත්ත්වකතමං සඤ්ඤා අනිවංචං? රූපසඤ්ඤා අනිවංචං සඤ්ඤා අනිවංචං ගනිසඤ්ඤා අනිවංචං ජසසඤ්ඤා අනිවංචං ථොට්ඨබ්බසඤ්ඤා අනිවංචං ධම්මසඤ්ඤා අනිවංචං, ඉති සඤ්ඤා අනිවංචං තත්ත්වකතමං සංඛාරා අනිවංචං, පුඤ්ඤාභිසංඛාරා අනිවංචං අපුඤ්ඤාභිසංඛාරා අනිවංචං ආනඤ්ඤාභිසංඛාරා අනිවංචං කාය සංඛාරා අනිවංචං වච්ඡිසංඛාරා අනිවංචං විභ්‍යාසංඛාරා අනිවංචං ඉති සංඛාරා අනිවංචං තත්ත්වකතමං විඤ්ඤාණං අනිවංචං? වකවු විඤ්ඤාණං අනිවංචං සොත විඤ්ඤාණං අනිවංචං සාත විඤ්ඤාණං අනිවංචං ජිව්‍යා විඤ්ඤාණං අනිවංචං කාය විඤ්ඤාණං අනිවංචං මනෝ විඤ්ඤාණං අනිවංචං නි, ඉති විඤ්ඤාණං අනිවංචං, යි.

“පේණපිණ්ඩුපමං රූපං—වෙදනා බුබුලුප්පමං
 මරිචිකුපමං සඤ්ඤා—සංඛාරා කාදලුපමං
 මාසුපමඤ්ඤා විඤ්ඤාණං—දෙශිතං දිව්‍යබ්‍රහ්මයං, යි.

“ඉති නාමං අනිවංචං ඉති රූපං අනිවංචං ඉති නාමරූපං අනිවංචං නි, යනාදීන් අනිත්‍යවශයෙන්ද.

“ජාති‘පිදුකඩා ජරා‘පි දුකඩාව්‍යාධි‘පි දුකඩා මරණමපි දුකඩා. සොකපරිදෙවදුකඩදෙමනසුපායාසා‘පිදුකඩා යමපිච්ඡං නලහති නමපිදුකඩාසභිබ්බෙනන පඤ්චුපාදනකඩකා දුකඩා.....කතමාව භික්ඛවෙ ජාති? යා තෙසංතෙසං සත්තානං නමති නමති සත්තති කායෙ ජාති සඤ්ජාති ඔක්කනති අභිනිබ්බතතිබ්බකානං පාතුහා වොඥායනනානංපටිලාභො අයංචුවචතිභික්ඛවෙජාති.....කතමා ව භික්ඛවෙ ජරා? යාතෙසංතෙසං සත්තානං නමති නමති සත්ත නිකායෙජරා ජරණතාබ්බකිච්චං පාඨිච්චං චලිත්තවතා ආයුතො සංභාති ඉන්ද්‍රියානංපරිපාකො අයංචුවචතිභික්ඛවෙ ජරා.....කත මඤ්ච භික්ඛවෙ මරණං? යං තෙසං තෙසං සත්තානං නමහානමහා සත්තතිකායා චූති වචනතා හෙදො අන්තරධානං මච්චු මරණං කාලකිරියාබ්බකානංහෙදොකලෙබරය්‍යතිකෙබපොජිවිතින්ද්‍රියය්‍ය උපචේජදෙඉදං චුවචතිභික්ඛවෙ මරණං.....කතමොව භික්ඛවෙ සොකො? යොබො භික්ඛවෙ අඤ්ඤතරඤ්ඤ තරෙන ව්‍යසනෙන සමන්තාගතය්‍ය අඤ්ඤතරඤ්ඤ තරෙන දුකඩමෙමන චූට්ඨය්‍ය යොකොසොවතා සොවිතභ්‍යංඅන්තොසොකො අන්තොපරිසො කොඅයංචුවචති භික්ඛවෙ සොකො.....කතමො ව භික්ඛවෙපරි දෙවො? යොබො භික්ඛවෙඅඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන ව්‍යසනෙනසම න්තාගතය්‍ය අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන දුකඩමෙමන චූට්ඨය්‍ය ආදෙ වො පරිදෙවො ආදෙවතා පරිදෙවතා ආදෙවිතත්තං පරිදෙවිත ත්තංචවාපලාපොභිප්පලාපොලාලපො ලාලප්පතාලාලප්පිතත්තං අයං චුවචති භික්ඛවෙ පරිදෙවො.....කතමඤ්ච භික්ඛවෙදුකඩං? යං බොභික්ඛවෙ කායිකං දුකඩංකායිකං අසානං කායසම්පය්‍යජං දුකඩං අසානං වෙදසිතං ඉදංචුවචති භික්ඛවෙ දුකඩං.....කතමඤ්ච භික්ඛවෙ දෙමනය්‍යං? යං බො භික්ඛවෙ වේතසිකං දුකඩං වේත සිකංඅසානංමනොසම්පය්‍යජං දුකඩංඅසානංවෙදසිතංඉදංචුවචති භික්ඛවෙදෙමනය්‍යං.....කතමො ව භික්ඛවෙඋපායාසො? යො බො භික්ඛවෙඅඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙනව්‍යසනෙනසමන්තාගතය්‍ය අඤ්ඤ තරඤ්ඤතරෙන දුකඩමෙමන චූට්ඨය්‍යආයාසොඋපායාසොආයා සිතත්තං උපායාසිතත්තං අයං චුවචති භික්ඛවෙ උපායාසො..... කතමඤ්ච භික්ඛවෙ යමපිච්ඡං න ලහති නමපි දුකඩං? ජාතිබම්මා නං භික්ඛවෙ සත්තානංච්චං ඉච්ඡාඋපපජ්ජතිඅහො වතමයංනජා තිබම්මො අය්‍යාම නච්චිත නො ජාතිආගචේජය්‍යාති නබොපනෙ යං ඉච්ඡාය පත්තබ්බංඉදම්පයමපිච්ඡං නලහති නමපි දුකඩං-ජරා ධම්මානං භික්ඛවෙ සත්තානංච්චංඉච්ඡාඋපපජ්ජති අහො වතමයං යි ජරාධම්මො අය්‍යාම නච්චිත නො ජරා ආගචේජය්‍යාති නබො

ප්‍රකාශන. ඉවත්යපහතබිබ්. ඉදමයි යමිවිජ්. නි ලහති තමයි දුකබ්-ව්‍යාධිබ්මමාන. හිකබ්වෙ සහතාන. එව. ඉවත් උප්පජ්ති අහො වනමය. නව්‍යාධිබ්මමා අසාම නවවන නො ව්‍යාධි ආග චේත්‍යාති නබො පනෙන. ඉවත්යපහතබිබ්. ඉදමයි යමිවිජ්. නලහති තමයි දුකබ්-මරණබ්මමාන. හිකබ්වෙ සහතාන. එව. ඉවත් උප්පජ්ති අහොවන මය. න මරණබ්මමා අසාම න ව වන නො මරණ. ආගචේත්‍යාති න බො පනෙන. ඉවත්යපහතබිබ්. ඉදමයි යමිවිජ්. නලහති තමයි දුකබ්-සොකබ්මමාන. හිකබ්වෙ සහතාන. එව. ඉවත් උප්පජ්ති අහො වන මය. න සොකබ්මමා අසාම නව වනනො සොකො ආගචේත්‍යාති න බො පනෙන. ඉවත්යපහතබිබ්. ඉදමයි යමිවිජ්. න ලහති තමයි දුකබ්-පරිදෙවබ්මමාන. හිකබ්වෙ සහතාන. එව. ඉවත් උප්පජ්ති අහො වන මය. න පරිදෙවබ්මමා අසාම න ව වන නො පරිදෙවො ආගචේත්‍යාති නබො පනෙන. ඉවත්යපහතබිබ්. ඉදමයි යමිවිජ්. නලහති තමයි දුකබ්-දුකබ්බ්මමාන. හිකබ්වෙ සහතාන. එව. ඉවත් උප්පජ්ති අහොවන මය. න දුකබ් බ්මමා අසාම නවවනනොදුකබ්. ආගචේත්‍යාති නබොපනෙන. ඉවත්යපහතබිබ්. ඉදමයි යමිවිජ්. නලහති තමයි දුකබ්-දෙමනසබ්මමාන. හිකබ්වෙ සහතාන. එව. ඉවත් උප්පජ්ති අහො වන මය. න දෙමනසබ්මමා අසාම නව වන නොදෙමනසා. ආගචේත්‍යාති න බො පනෙන. ඉවත්යපහතබිබ්. ඉදමයි යමිවිජ්. න ලහති තමයි දුකබ්-උපායාසබ්මමාන. හිකබ්වෙ සහතාන. එව. ඉවත් උප්පජ්ති අහොවන මය. න උපායාසබ්මමා අසාම නවවනනො උපායාසො ආගචේත්‍යාති නබො පනෙන. ඉවත්යපහතබිබ්. ඉදමයි යමිවිජ්. න ලහති තමයි දුකබ්-දුද්ධ්විවනි හිකබ්වෙ යමිවිජ්. න ලහති තමයි දුකබ්. කතමෙ ව. හිකබ්වෙ සබ්බිතොන පඤ්ච පාදනකබ්කොදුකබ්? රුද්ධ්පාදනකබ්කොවෙද්ධ්පාදනකබ්කො සඤ්ඤාපාදනකබ්කො සබ්බා රුපාදනකබ්කො චිඤ්ඤාපාදනකබ්කොති, ඉමෙ වුවවනති හිකබ්වෙ සබ්බොතන පඤ්චපාදනකබ්කොදුකබ්.”ති. යනාදි දුකබ්. නුපසානා ස්ඤ්ඤාවසයෙනද.

“වකුට්ඨං අනතතා රුපං අනතතා සොතං අනතතා සද්දං අනතතා සංඝං අනතතා ගඤ්ඤං අනතතා ජ්වහං අනතතා රසං අනතතා කායො අනතතා ථොට්ඨබ්බං අනතතා මනො අනතතා ධම්මං අනතතා”ති. යනාදිත් අනතතා නුපසානා ස්ඤ්ඤාවසයෙනද.

තවද, මෙම ජාතිසංඛ්‍යාත පඤ්ඤාසකකියෙහි.

මෙපෙවෙත් “නුබකුසිති භගවතීද්ධ්විජ්ඣිත්සෙසිත් අතිත, නඤ්ඤාපාදනකබ්කොදුකබ්, දියෙහි අදි රොචාචක්සෙසිත් අතිත,

මිරිඟුදස්නක් සෙසින් අනිත, මුහුදු රළුපෙළක් සෙසින් අනිත” තවද, මෙපෙවෙන් “ගජපියවරපත් කිකිළිබිජක්සෙසින් දුක, දෙකෙළවර ගිනිගත්තුණපුරකක්මැදතැවෙනසුහුණුබිලිදක්සෙසින් දුක, කහිසිතිරුලෙක්හි හසුවු ගැබවිල් බිලිදක් සෙසින් දුක, දූලහසුවු මත්ස්‍යයෙකු සෙසින් දුක, අත්පාසිදහරණලද දරුබිලි දක් සෙසින් දුක”—තවද, මෙපෙවෙන් “අනත්බාවින් පැත්පවස් ඇතියක්හට මහඅවිවෙඤ්ජෙනෙත මිරිඟුදස්නක් සෙසින් අනත, සිතියම්කළ හින්තක් සෙසින් අනත, සිහිනෙන්වැළදු භෝජන යක්සෙසින් අනත, සිහිනෙන්දුටු රූපයක්සෙසින් අනත, අහස් පතක්මෙන් අනත, අහස්හිපහළ විදුලියක්මෙන් අනත, දියෙහි නැඟි බුබුලක් සෙසින් අනත, දියෙහි නැඟි පෙනපිඩක් සෙසින් අනත, දියෙහිනැඟි රළුපතරක් සෙසින් අනත, දියෙහිනැඟිහින් තක්සෙසින්අනත, පිදුරෙහි නැඟි හින්තක් සෙසින් අනත, අත ගිලිහුණු සැරයක් සෙසින් අනත, සළු මායාකරණියක් සෙසින් අනත” යනාදීන් උක්තානුගත උපමා නුපසානාචන්ඤ චූෂ්මන්ද.

තවද, මෙම ජාතිසංඛ්‍යාත පඤ්චසකකියෙහි.

“රූපං අනිච්චතො පසංඝි, පලොකතො පසංඝි, චුලතො පසංඝි, පහබ්බතො පසංඝි, අද්ධුවතො පසංඝි විපරිණාම ධම්ම ඉතාපසංඝි, අසාරකතොපසංඝි, විභවතොපසංඝි, සාසබ්බතො පසංඝි, මරණධම්මි තො පසංඝි—වෙදනං—පෙ—සඤ්ඤාං—පෙ—සංඛ්‍යාරං—පෙ—පිඤ්ඤාණං අනිච්චතො පසංඝි, පලොකතො පසංඝි, චුලතොපසංඝි, පහබ්බතොපසංඝි, අද්ධුවතොපසංඝි, විපරිණාම ධම්මතො පසංඝි, අසාරකතො පසංඝි, විභවතො පසංඝි, සාසබ්බතො පසංඝි, මරණධම්මතො පසංඝි” යනාදීන් අනිච්චානු පසංඝාචන්ඤ චූෂ්මන්ද.

තවද, මෙම ජාතිසංඛ්‍යාත පඤ්චසකකියෙහි.

රූපං දුක්ඛතො, පසංඝි, ගණිතො පසංඝි, රොගතො පසංඝි, සලලතො පසංඝි සංඛාතොපසංඝි, අබ්බතො පසංඝි, ඊති තොපසංඝි, උපද්දවතොපසංඝි, හයතොපසංඝි, උපසංගතො පසංඝි, අත්තාණතොපසංඝි, අලෙණතොපසංඝි, අසරණතො පසංඝි, ආදිනවතො පසංඝි, අසමුලතො පසංඝි, වධනතො පසංඝි, සාසවතොපසංඝි, මාරාමියතොපසංඝි, ජාතිධම්මතො පසංඝි, ජරාධම්මතොපසංඝි, ව්‍යාධිධම්මතොපසංඝි, මරණධම්ම තොපසංඝි, සොකධම්මතො පසංඝි, පරිදෙවධම්මතො පසංඝි, උපාසාසධම්මතො පසංඝි, සබ්බසලසික ධම්මතො පසංඝි, —මවදනං—පෙ සඤ්ඤාං—

පෙ—සඛිංරෙ—පෙ—විඤ්ඤාණං දුක්ඛතො පසස්ති, ගණ්ඨතො පසස්ති, රොගතො පසස්ති, සලලතො පසස්ති, අඝතො පසස්ති, ආබාධතො පසස්ති, ඊතීතො පසස්ති, උපද්ධවතො පසස්ති, හයතො පසස්ති, උපසග්ගතො පසස්ති, අනතාණතො පසස්ති, අලෙණතො පසස්ති, අසරණතො පසස්ති, ආදීනවතො පසස්ති, අසමුලතො පසස්ති, වධකතො පසස්ති, සාසවතො පසස්ති, මාරාමිසතො පසස්ති ජාතිධම්මතො පසස්ති, ජරාධම්මතො පසස්ති, ව්‍යාධිධම්මතො පසස්ති, මරණධම්මතො පසස්ති, සොකධම්මතො පසස්ති, පරිදෙව ධම්මතො පසස්ති, උපායාසධම්මතො පසස්ති, සඛිතිලෙසිකධම්මතො පසස්ති” යනාදීන් දුක්ඛානුපසස්තාවන්ගේ වශයෙන්ද.

තවද, මෙම ජාතිසඛිංරාත පඤ්චසකකියෙහි.

“රූපං පරතො පසස්ති, රිතතො පසස්ති, තුව්ඡතො පසස්ති, සුඤ්ඤතො පසස්ති, අනන්තතො පසස්ති—වෙදනං-පෙ-සඤ්ඤං= පෙ—සඛිංරෙ—පෙ—විඤ්ඤාණං. පරතො පසස්ති, රිතතො පසස්ති, තුව්ඡතො පසස්ති, සුඤ්ඤතො පසස්ති, අනන්තතො පසස්ති” යනාදීන් අනන්තානුපසස්තාවන්ගේ වශයෙන්ද.

තවද, මෙම ජාතිසඛිංරාත පඤ්චසකකියෙහි.

මෙපෙවෙත් “නසිමත් තුඹසක්සෙසින් සැකසතිතය, වග්ගත් බැද්දක් සෙසින් හයසතිතය, රකුස්සෙකු පිරිගත් විලක් සෙසින් නැතිගැණීම සතිතය”-තවද, මෙපෙවෙත් “බැලු බැලුයේ අසාරය, සිතුසිතුවෙත් පිළිකුල”

283 “අජ්ජෙව කිච්චං කාතබ්බං-කො ජඤ්ඤ මරණං සුචෙ නති තො සඛිංරං තෙන-මහාසෙතෙන මච්චතා, ති.

යනාදීන් අද නසී සෙව නසී යථානිමයක් නැත්තේය. තවද, මෙපෙවෙත් “ඉපදනස්තා හෙසින් අනිත්‍යය, ඉරියව් පිරිවැටලීමෙන් මිස නොපවත්නා හෙයින් දුඃඛය” තමාවශය නොපවත්නා හෙයින් අනාත්මය” අනිත්ඛවසනාතිවපවත්නා හෙයින් මුවාසි, දුක්ලකුණු ඉරියව් පිරිවැටලීමෙන් මුවාසි, අනත්ඛවපඤ්චසකකි නමැති සත්‍යයෙන් මුවාසි. තවද, මෙපෙවෙත් “අනිච්චතො පසස්තො නිච්චසඤ්ඤං-ආජාති, දුක්ඛතො පසස්තො සුඛ

283 අජ්ජෙව, අදම; කිච්චං, කාතයය, කාතබ්බං, කටයුතුය; සුචෙ, සෙව මරණං, මරණය; කො, කවරෙක්තෙම; ජඤ්ඤ, දන්තේද; මහාසෙතෙන, මහසෙතෙක් ඇත්; තෙනමච්චතා, ඒමරා හා සමග; කො, අපව; නතිසඛිංරං, මිත්‍රාකාරයක් (නොහොත්) අල්ලස් දුනගක් නැත්තේමය.

සඤ්ඤං පච්ඡන්ති, අනන්තතො පස්සන්තො, අත්තසඤ්ඤං පච්ඡන්ති”
මෙ හැම ප්‍රත්‍යක්‍ෂත්‍රිලක්‍ෂණානු දැනීමෙන්ම වශයෙන්ද, කවද, මෙම ජාතිසංඛ්‍යාත පඤ්ඤාසකකිංචලීයන් අධිකතර ප්‍රයෝජනවශයෙන් ත්‍රිලක්‍ෂණානු දර්ශනාඥනයෙන් ප්‍රත්‍යක්‍ෂවශයෙන් බලන යොගිහු විසින්

රූපඤ්ච වෙදනා සඤ්ඤා-සෙසාවෙනසිකා තථා-පෙ-ජ්නඤ්ච රතෙඛ අනිවෙසනො සියා”.

යනාදි අනුපස්සනාවන්ගේ වශයෙන්ද.

තවද, මෙම අධීය ප්‍රකාශකොට බලන යෝගිහු විසින්.

“ආද්‍යනති තෙඛ පණතො-පෙ-සච්චං ආනු පණ්ණිතා”ති.

තවද, මෙම ජාතිසංඛ්‍යාත පඤ්ඤාසකකිංචලීයන් ගිනිගත් කුකුළු පත් සෙසින් නිබ්බිදානුපස්සනාඤ්ඤාවශයෙන් බලා ආරම්භවිදර්ශකව තිවන් අරමුණුකොට පවත්නාවූ ත්‍රිලක්‍ෂණානු දර්ශනාඥන ධර්මයන් ප්‍රත්‍යක්‍ෂවශයෙන් සිත්තිලා වඩන්නාහට පරික්ෂිත භූමියෙහි පටන් ලොකොත්තර ධ්‍යානවිතත පව්‍යවසානතොට විදර්ශනා භාවනා සංඛ්‍යාත සියලු මාගී භාවනාවෝ යථාක්‍රමයෙන් වැඩෙන්නාහුයයි සේයි. තවද, මෙම ජාතිසංඛ්‍යාත පඤ්ඤාසකකිංචලීයන් ධර්මලභිත ප්‍රතිවශයෙන් ත්‍රිලක්‍ෂණානුදැනීමාඥනයෙන් ප්‍රත්‍යක්‍ෂවශයෙන් බලන යොගිහු විසින්,

284 සත්තසඤ්ඤං අධිට්ඨාය-නිස්සත්තා සුචිසඤ්චයෙ පලාලයන්තරූපමති-බාලා තට්ඨාමිභා විය.

285 යථාපි අඛණ්ඩභාරා-භොති සද්දො රථො ඉති එවං ඛණ්ඩසු සන්තොසු-භොති සන්තොති සම්මුති.

286 සත්තසඤ්ඤං ගහෙත්වාන-සස්සතු චෙත්ද දිට්ඨිනො වාසට්ඨිදිට්ඨං ගණ්ණනති-අඤ්ඤාමඤ්ඤා විරොධිතා.

284 නිස්සත්ත, සතිරතිනවූ; අසුචිසඤ්චයෙ, අභූතිරාසියෙහි; බාලා, අඤ්ඤාප්තයෝ; සත්තසඤ්ඤං, සත්තයන්තසංඥාව; අධිට්ඨාය ඉටාගෙණ (ගෙවත්) පිහිටුවාගෙණ; පලාලයන්තරූපමති, පිදුරු යන්ත්‍ර රූපයෙහි; මිභාභි; (මිත්‍රාසංඥ ඇති) මාගයන්මෙන්; තට්ඨා, තවයහ.

285 යථාපි, යම්සේවනාහි; අඛණ්ඩභාරා, (වක්‍රකුබරාදි) අවයව සම්මුතය හෙවුකොටගෙණ; රථොඉති, රථයයි; සද්දො, භොති, ශබ්ද ව්‍යවහාරයක්වේද; එවං, එපරිද්දෙන්; ඛණ්ඩසු සන්තොසු, සකකි සන් ඇතිකල්හි; සන්තොති, සත්තයයි; සම්මුතිභොති, සම්මුතියවේ.

287 අතිවෙව නිවසඤ්ඤානො—දුකො ව සුඛසඤ්ඤානො
අනන්තනි ව අනන්තානි—අසුභෙ සුභසඤ්ඤානො.

288 දිට්ඨිබ්බකුතබ්බානෙ—තණ්හාසොතෙන වුය්හරෙ
තණ්හාසොතෙන වුය්හනා—න තෙ දුකං පමුච්චිතර-

289 එතමාදිනවංඤ්ඤා—තණ්හං දුකං සමචංචං
චිතතණ්හා අනාදතො—සතොතිකුට්ඨ පරිබ්බජ්ජ.

290 සොකරො හි දීපමහනතො—බිප්පංවායාම පණ්ණිනො භව
නිබ්බන්තමලො අනඛනතො—න පුත ජාති ජරං උපෙතිසි.
එවචෙතං අභිඤ්ඤා—භික්ඛුට්ඨාසං සාවතො—පෙ—
තිදුරොගොතිනිප්පාපො—ධම්මපිතිරසං පිටං.

286 සත්තසඤ්ඤා, සන්ධයයනසංඥාව: ගගෙනාන. රුගණ
සංස්කෘතවේද දිට්ඨිතො, ශාස්වතොවේද දර්ශනය ඇති පුද්ග
ලයෝ; අඤ්ඤ මඤ්ඤ විරොධිතා, ඔවුනොවුන්ට විරොධිතාච
යෙන්; වාසට්ඨිදිට්ඨි, දෙසට මිත්තා දූෂ්ටය; ගණනනි, ගණිත්.

287 අතිවෙව, අතිත්වයෙහි; නිවසඤ්ඤානො, නිත්වයයි (විප
රිත) සංඥාඥාත්තාම; දුකෙති, දුකයෙහිද; සුඛසඤ්ඤානො, සුඛ
යයි (විපරිත) සංඥා ඥාත්තාම; අනන්තනිව, අනන්තයෙහිද;
අනන්තානි, අනන්තයයි (විපරිත) සංඥාඥාත්තාම; අසුභෙ, අශුභයෙහි;
සුභසඤ්ඤානො, ශුභයයි (විපරිත) සංඥා ඥාත්තාම.

288 දිට්ඨි බ්බකුත, දෘඪබ්බකුතයෙන්; බ්බා, බ්බකුලද්දම; තෙ,
ඒ පුද්ගලයෝ; තණ්හා සොතෙන, තාණ්හා නාමැති ජල ශ්‍රොත
යෙන්; වුය්හරෙ, (සංසාර සාගරයට) ඇදගෙන යනු ලැබෙත්;
තණ්හා සොතෙන, තාණ්හා නාමැති ජලශ්‍රොතයෙන්; වුය්හනා,
ඇදගෙන යනු ලබන්නාම; තෙ, ඒ සන්ධයෝ; දුකං, දුකින්; තපරි
මුච්චිතර, නොමිදෙත්.

289 එතං ආදිනවං, (කාලත්‍රයන්හිවූ සකකියන්ගේ) මේ ආදී
තවයද, දුකං සමචංචං, (සියලු) දුකට කරුණුම; තණ්හං, තාණ්හා
වද; ඤ්ඤා, දුක; චිතතණ්හා, පහවූ තාණ්හා ඇති; අනාදතො, (ආ
තමාත්මය වශයෙන්) ඉහතයක් හැඳින්වූ; භික්ඛු, ක්ෂණිකව
භික්ෂුතෙම; සතො, සමාතිසම්පන්නව; පරිබ්බජ්ජ, හැසිරෙන්නෙයි.

290 සො (කං), ගේ (තෝ); අනන්තො, තමාහට දීපං, පිහිටක්;
කරොහි, කරව; (පිහිටක් කරන්නෙහිද) බිප්පංවායාම, වහාම වියහි
කරව; පණ්ණිනො භව, (කුසල් නාමැති පිහිට කිරීමෙහි) නුවනැති
වෙක්වෙව; (අකුබාල නොවෙම) නිබ්බන්තමලො, තසන ලදරාශා
දිමලඥාත්තෙහි; අනඛනතො, (එතෙතින්ම) රාගාදී අඛනතරහි
කවුයෙහි, පුත, නැවත; ජාති ජරං, ජාති ජරා (ව්‍යාධි මරණ) දුකද;
කථං පෙතිසි, නොපලඹෙන්නෙහිසි;

291 යෙ කානපසුතා ධරා - තෙකඛමුපසමෙරතා

දෙවා 'පි තෙසං පිහයනති - සමුඛානං සතිමතනති."

මොවුන් ත්‍රිලක්ෂණානුදර්ශනා ඥානයෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂවශයෙන් බලනපරිදි මෙසේ දකියුතු.

මෙතෙතින් මේ "විමුක්තිසංග්‍රහ" නම්වූ විදර්ශනාභාවනා සංග්‍රහයෙහි සවන 'ප්‍රත්‍යක්ෂ ත්‍රි ලක්ෂණානු දර්ශනාඥාන සංග්‍රහය, නිමි.

7 තවද, මෙම ජාතිසංඛ්‍යාත පඤ්චසකකිධර්මයන් ත්‍රිලක්ෂණානු දර්ශනාඥානවශයෙන් සමෝධානකොට බලනපරිදි කියේය යත්? "චක්ඛුංලොකෙ අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තං - සොතංලොකෙ - පෙ - ඝාණං ලොකෙ - පෙ - ජීව්‍යා ලොකෙ - පෙ - කායං ලොකෙ - පෙ - මනෝ ලොකෙ අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තං රූපං ලොකෙ අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තං - සඤ් ලොකෙ - පෙ - ගඤ්ඤා ලොකෙ - පෙ - රසංලොකෙ - පෙ - ථොට්ඨබ්බාලොකෙ - පෙ - ධම්මාලොකෙ අනිච්චාදුක්ඛා අනත්තං චක්ඛු විඤ්ඤාණං ලොකෙ අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තං - සොත විඤ්ඤාණං ලොකෙ - පෙ - ඝාණ විඤ්ඤාණං ලොකෙ - පෙ - ජීව්‍යා විඤ්ඤාණං ලොකෙ - පෙ - කාය විඤ්ඤාණං ලොකෙ - පෙ - මනෝ විඤ්ඤාණං ලොකෙ - පෙ - ව්‍යාඛායනනං ලොකෙ - පෙ - රූපායනනං ලොකෙ - පෙ - සොතායනනං ලොකෙ - පෙ - සඤ් යනනං ලොකෙ - පෙ - ඝාණායනනං ලොකෙ - පෙ - ගඤ් යනනං ලොකෙ - පෙ - ජීව්‍යායනනං ලොකෙ - පෙ - රසායනනං ලොකෙ - පෙ - කායායනනං ලොකෙ - පෙ - ථොට්ඨබ්බායනනං ලොකෙ - පෙ - මනායනනං ලොකෙ - පෙ - ධම්මායනනං ලොකෙ - පෙ - චක්ඛු සම්මසංඝං ලොකෙ - පෙ - සොතසම්මසංඝං ලොකෙ - පෙ - ඝාණසම්මසංඝං ලොකෙ - පෙ - ජීව්‍යාසම්මසංඝං ලොකෙ - පෙ - කායසම්මසංඝං ලොකෙ - පෙ - මනාසම්මසංඝං ලොකෙ - පෙ - අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තං චක්ඛුසම්මසංඝා වෙදනා ලොකෙ අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තං - සොත සම්මසංඝා වෙදනා ලොකෙ - පෙ - ඝාණසම්මසංඝා වෙදනා ලොකෙ - පෙ - ජීව්‍යා සම්මසංඝා වෙදනා ලොකෙ - පෙ - කායසම්මසංඝා වෙදනා ලොකෙ - පෙ - මනා

291 යෙධරා, යම්ප්‍රාඥතෙනත්; කානපසුතා, සම්ඵ විදර්ශනා භාවනා දෙක්ති නියුක්තයෝද; තෙකඛමුපසමෙරතා, කෙලශ චක්‍රපශමනග නිජාණය යන මේ තෙත්කුමාරයෙහි ඇලුනානුද; සතිමතං, සමාතිමත්වූ; තෙසං සමුඛානං, ඒ සමාස්සමුඛවරයන්ව; දෙවාපි, දෙවියෝද; මිතිසුද්ධ පිහයනති, කැමති වෙත්. (අපිත් බුදුවීමේ නම් යෙහෙකැයි බුදු බව කැමැතිවත්තාසු ප්‍රාණිකා කෙරෙත්.)

සමථසසජා, වේදනා, ලොකෙ - පෙ - රූපසංකෘතො, ලොකෙ - පෙ - සද්දසංකෘතො, ලොකෙ - පෙ - ගන්ධසංකෘතො, ලොකෙ - පෙ - රසසංකෘතො, ලොකෙ - පෙ - ඵොට්ඨබ්බසංකෘතො, ලොකෙ - පෙ - ධම්මසංකෘතො, ලොකෙ - පෙ - රූපසංවේතනා, ලොකෙ - පෙ - සද්දසංවේතනා, ලොකෙ - පෙ - ගන්ධසංවේතනා, ලොකෙ - පෙ - රසසංවේතනා, ලොකෙ - පෙ - ඵොට්ඨබ්බසංවේතනා, ලොකෙ - පෙ - ධම්මසංවේතනා, ලොකෙ - පෙ - රූපතණ්හා, ලොකෙ - පෙ - සද්දතණ්හා, ලොකෙ - පෙ - ගන්ධතණ්හා, ලොකෙ - පෙ - රසතණ්හා, ලොකෙ - පෙ - ඵොට්ඨබ්බතණ්හා, ලොකෙ - පෙ - ධම්මතණ්හා, ලොකෙ - පෙ - කාමතණ්හා, ලොකෙ - පෙ - භවතණ්හා, ලොකෙ - පෙ - විභවතණ්හා, ලොකෙ අනිච්චං, දුක්ඛං, අනත්තං, රූපවිතකේතං, ලොකෙ අනිච්චං, දුක්ඛං, අනත්තං - සද්දවිතකේතං, ලොකෙ - පෙ - ගන්ධවිතකේතං, ලොකෙ - පෙ - රසවිතකේතං, ලොකෙ - පෙ - ඵොට්ඨබ්බවිතකේතං, ලොකෙ - පෙ - ධම්මවිතකේතං, ලොකෙ - පෙ - රූපවිචාරො, ලොකෙ - පෙ - සද්දවිචාරො, ලොකෙ - පෙ - ගන්ධවිචාරො, ලොකෙ - පෙ - රසවිචාරො, ලොකෙ - පෙ - ඵොට්ඨබ්බවිචාරො, ලොකෙ - පෙ - ධම්මවිචාරො, ලොකෙ අනිච්චං, දුක්ඛං, අනත්තං"හි. යනාදීත්සමොධානත්තිලක්ඛණානුදර්ශනා ඥාන වශයෙන්ද.

තවද, මෙම ජාතිසංඛ්‍යාත පඤ්චසකකියෙහි.

"වකඛ්ඤ්ඤියං, ලොකෙ අනිච්චං, දුක්ඛං, අනත්තං - සොතින්ද්‍රියං - ලොකෙ - පෙ - ඝාණීන්ද්‍රියං, ලොකෙ - පෙ - ජීවිතින්ද්‍රියං, ලොකෙ - පෙ - කාශීන්ද්‍රියං, ලොකෙ - පෙ - ඉන්ද්‍රියන්ද්‍රියං, ලොකෙ - පෙ - පුරිශීන්ද්‍රියං, ලොකෙ - පෙ - ජීවිතින්ද්‍රියං, ලොකෙ - පෙ - මතින්ද්‍රියං, ලොකෙ - පෙ - සුඛීන්ද්‍රියං, ලොකෙ - පෙ - දුක්ඛීන්ද්‍රියං, ලොකෙ - පෙ - සොමනස්සීන්ද්‍රියං, ලොකෙ - පෙ - දොමනස්සීන්ද්‍රියං, ලොකෙ - පෙ - උපෙක්ඛීන්ද්‍රියං, ලොකෙ - පෙ - සතින්ද්‍රියං, ලොකෙ - පෙ - සමාධීන්ද්‍රියං, ලොකෙ - පෙ - පඤ්ඤීන්ද්‍රියං, ලොකෙ - පෙ - අනඤ්ඤානඤ්ඤාසාමීතින්ද්‍රියං, ලොකෙ - පෙ - අඤ්ඤීන්ද්‍රියං, ලොකෙ - පෙ - අඤ්ඤානාචීන්ද්‍රියං, ලොකෙ - පෙ - සඛාබලං, ලොකෙ - පෙ - විරියබලං, ලොකෙ - පෙ - සතිබලං, ලොකෙ - පෙ - සමාධිබලං, ලොකෙ - පෙ - පඤ්ඤාබලං, ලොකෙ - පෙ - සතිසමොඤ්ඤිබ්‍රහ්මා, ලොකෙ - පෙ - ධම්මවිචයසමොඤ්ඤිබ්‍රහ්මා, ලොකෙ - පෙ - විරියසමොඤ්ඤිබ්‍රහ්මා, ලොකෙ - පෙ - පීඨසමොඤ්ඤිබ්‍රහ්මා, ලොකෙ - පෙ - පසාසිසමොඤ්ඤිබ්‍රහ්මා, ලොකෙ - පෙ - සමාධිසමොඤ්ඤිබ්‍රහ්මා, ලොකෙ - පෙ - උපෙක්ඛාසමොඤ්ඤිබ්‍රහ්මා, ලොකෙ - පෙ - ජන්ද්‍රිප්පාදො, ලොකෙ - පෙ - විතතිප්පාදො, ලොකෙ - පෙ - විරිතිප්පාදො,

දේ ලොකෙ—පෙ—විමංසිතිපාදේ ලොකෙ අතිවං දුකං
අනත්තං” යනාදීන් අනුපසංකාමන්ගේ වශයෙන්ද.

තවද, මෙම ජාතිසංඛ්‍යාත පඤ්චසංකතියෙහි.

“වක්ඛුමාතු අතිවං දුකං අනත්තං—රූපමාතු—පෙ—වක්ඛු
විඤ්ඤාණමාතු—පෙ—සොතමාතු—පෙ—සද්දමාතු—පෙ—සොත
විඤ්ඤාණමාතු—පෙ—සාණමාතු—පෙ—ගතිමාතු—පෙ—සාණවි
ඤ්ඤාණමාතු—පෙ—ජ්වහාමාතු—පෙ—රසමාතු—පෙ—ජ්වහා
විඤ්ඤාණමාතු—පෙ—කායමාතු—පෙ—ථොට්ඨබ්බමාතු—පෙ—කාය
විඤ්ඤාණමාතු—පෙ—මනොමාතු—පෙ—ධම්මමාතු—පෙ—මනො
විඤ්ඤාණමාතු අතිවං දුකං අනත්තං.....වක්ඛුමාතු රූපමාතු
චක්ඛු විඤ්ඤාණමාතු අතිවං දුකං අනත්තං—සොතමාතුසද්දමාතු
සොතවිඤ්ඤාණමාතු—පෙ—සාණමාතු ගතිමාතු සාණවිඤ්ඤාණ
මාතු—පෙ—ජ්වහාමාතු රසමාතු ජ්වහා විඤ්ඤාණමාතු—පෙ—කාය
මාතු ථොට්ඨබ්බමාතු කායවිඤ්ඤාණමාතු—පෙ—මනොමාතු ධම්ම
මාතු මනොවිඤ්ඤාණමාතු අතිවං දුකං අනත්තං.....කාමමාතු
අතිවං දුකං අනත්තං—රූපමාතු—පෙ—අරූපමාතු—පෙ—සම්මාදාතු
—පෙ—සම්මාදාතුයො අතිවං දුකං අනත්තං” යි. යනාදී අනු
පසංකාමන්ගේ වශයෙන්ද.

තවද, මෙම ජාතිසංඛ්‍යාත පඤ්චසංකතියෙහි.

“අභිකතනෙත පටිකතනෙත උප්පන්නාරූපාරූපධම්මා අඤ්ඤ
ඉඤ්ඤං පබ්බපබ්බං සන්තිසන්ති. ඔගිඔගිං. හුත්වා තත්තකපාලෙපකම්
තත්ත්වා විශ තවතවායනතා තස්ස තජ්ජෙව තිරුඤ්ඤා අතිවං
දුකං අනත්තං—අලොකිතෙ විලොකිතෙ උප්පන්නා රූපාරූප
ධම්මා—පෙ—සම්මජ්ජෙන පසාරිතෙ උප්පන්නා රූපාරූපධම්මා—පෙ—
සම්මාපිපතතිවරධාරණෙ උප්පන්නා රූපාරූපධම්මා—පෙ—අසි
තෙ පිතෙ බාසිතෙ සාසිතෙ උප්පන්නා රූපාරූපධම්මා—පෙ—උච්චා
රපසායනකමෙ උප්පන්නා රූපාරූපධම්මා—පෙ—ගතෙ සීතෙ තිසි
තෙන සුතෙන ජාගරිතෙහාසිතෙතඤ්ඤානිභාවෙ උප්පන්නා රූපාරූප
ධම්මා අඤ්ඤාමඤ්ඤං පබ්බපබ්බං සන්තිසන්ති. ඔගිඔගිං. හුත්වා තත්ත
කපාලෙ පකම්තත්තිත්වා විශ තවතවායනතා තස්ස තජ්ජෙව තිරු
ඤ්ඤා අතිවං දුකං අනත්තං” යි. යනාදී අනුපසංකාමන්ගේ
වශයෙන්ද.

තවද, මෙම ජාතිසංඛ්‍යාත පඤ්චසංකතියෙහි.

“උද්ධරණෙ උප්පන්නා රූපාරූපධම්මා අතිභරණං අප්පනා
අඤ්ඤාමඤ්ඤං පබ්බපබ්බං සන්තිසන්ති. ඔගිඔගිං. හුත්වා තත්තකපාලෙ

පක්ඛිතතතිලා වීය තවතවායනතාතත්තතේව නිරුඳා අතිවිමා දුක්ඛා අනතතා—අතිහරණේ උපපනා රූපාරූපධම්මා වීතිහරණං අප්පඤ්ඤා—පෙ—වීතිහරණේ උපපනා රූපාරූපධම්මා වොස්ස ජ්ඣනං අප්පඤ්ඤා—පෙ—වොස්සජ්ඣනේ උපපනා රූපාරූපධම්මා සනතිකේවසනං අප්පඤ්ඤා—පෙ—සනතිකේවසනේ උපපනාරූපාරූපධම්මා සනතිරුමහනං අප්පඤ්ඤා—පෙ—සනතිරුමහනේ උපපනාරූපාරූපධම්මා අඤ්ඤාමඤ්ඤා පබ්බපබ්බං සනිසනිං ඔධි ඔධිං හුනා තතතතපාලෙපක්ඛිතතතිලා වීය තවතවායනතාතත්තතේව නිරුඳා අතිවිමා දුක්ඛා අනතතා,,ති යනාදි අනුපසංඝා වන්තේ වශයෙන්ද.

තවද, මෙම ජාතිසංඛ්‍යාත පඤ්ඤාසකකියෙති.

“අස්සාසෙඋපපනාරූපාරූපධම්මාපස්සාසං අප්පඤ්ඤාමඤ්ඤා පබ්බපබ්බං සනිසනිං ඔධිඔධිං හුනා තතතතපාලෙපක්ඛිතතතිලා වීය තවතවායනතා තත්තතේව නිරුඳා අතිවිමා දුක්ඛා අනතතා—පස්සාසෙ උපපනා රූපාරූපධම්මා උම්මිලනං අප්පඤ්ඤා—පෙ—උම්මිලනේ උපපනාරූපාරූපධම්මා නිම්මිලනං අප්පඤ්ඤා—පෙ—නිම්මිලනේ උපපනා රූපාරූපධම්මා උපපාදකකිණං අප්පඤ්ඤා—පෙ—උපපාදකකිණේ උපපනාරූපාරූපධම්මා ධීතිකකිණං අප්පඤ්ඤා—පෙ—ධීතිකකිණේ උපපනාරූපාරූපධම්මා හඬහකකිණං අප්පඤ්ඤා—පෙ—හඬහකකිණේ උපපනා රූපාරූපධම්මා පුත උපපාදකකිණං අප්පඤ්ඤාමඤ්ඤා පබ්බපබ්බං (සනිසනිං ඔධි) ඔධිං හුනා තතතතපාලෙ පක්ඛිතතතිලා වීය තවතවායනතා තත්තතේව නිරුඳා අතිවිමා දුක්ඛා අනතතා,,ති යනාදි අනුපසංඝා වන්තේ වශයෙන්ද,

තවද, මෙම ජාතිසංඛ්‍යාත පඤ්ඤාසකකියෙති

“රූපං අතිවිමං දුක්ඛං අනතතා—වෙදනා අතිවිමා දුක්ඛා අනතතා—සඤ්ඤා අතිවිමා දුක්ඛා අනතතා—සංඛාරා අතිවිමා දුක්ඛා අනතතා—විඤ්ඤාණං අතිවිමං දුක්ඛං අනතතාති තත්තතමං රූපං අතිවිමං දුක්ඛං අනතතා? යං කිඤ්චි රූපං අතිතානාගතපට්ඨපනාං අජ්ඣතතං වා බ්‍රහ්මං වා ඔදාරිකං වා සුමුමං වා හිතං වා පණ්ණිකං වා යං දුරෙ වා සනතිකේ වා සබ්බං රූපං අතිවිමං දුක්ඛං අනතතා, සබ්බං රූපං අතිවිමං දුක්ඛං අනතතා සබ්බං රූපං අතිවිමං දුක්ඛං අනතතා තත්තතමං වෙදනා අතිවිමා දුක්ඛා අනතතා? යං කාචි වෙදනා අතිතානාගත පට්ඨපනාං අජ්ඣතතං වා බ්‍රහ්මං වා ඔදාරිකං සුමුමං වා හිතං වා පණ්ණිකං වා යං දුරෙ වා සනතිකේ වා සබ්බං වෙදනා අතිවිමා දුක්ඛා අනතතා

සබ්බා වෙදනා අතිවිවා දුක්ඛා අනත්තා, සබ්බා වෙදනා අති
විවා දුක්ඛා අනත්තා, තත්තං නම් සඤ්ඤා අතිවිවා දුක්ඛා
අනත්තා? යං කාවි සඤ්ඤා අනිත්තානාගතපච්චපනනා අජකිත්තං
වා බහිමා වා ඔලාරිකා වා සුබ්බමා වා හීනා වා පණේනා වා යං
දුරේ වා සන්තිකො වා සබ්බා සඤ්ඤා අතිවිවා දුක්ඛා අනත්තා, සබ්බා
සඤ්ඤා අතිවිවා දුක්ඛා අනත්තා, සබ්බා සඤ්ඤා අතිවිවා දුක්ඛා
අනත්තා, තත්තං කතමෙ සබ්බාරා අතිවිවා දුක්ඛා අනත්තා? යෙ
කෙවි සබ්බාරා අනිත්තානාගතපච්චපනනා අජකිත්තං වා බහිමා
වා ඔලාරිකා වා සුබ්බමා වා හීනා වා පණේනා වා යෙ දුරේ වා
සන්තිකො වා සබ්බෙ සබ්බාරා අතිවිවා දුක්ඛා අනත්තා, සබ්බෙ
සබ්බාරා අතිවිවා දුක්ඛා අනත්තා, සබ්බෙ සබ්බාරා අතිවිවා
දුක්ඛා අනත්තා, තත්තං කතමං විඤ්ඤාණං අතිවිවා දුක්ඛං
අනත්තා? යං කිඤ්ඤි විඤ්ඤාණං අනිත්තානාගතපච්චපනනං අජකි
ත්තං වා බහිමා වා ඔලාරිකං වා සුබ්බමං වා හීනං වා පණේනං
වා යං දුරේ වා සන්තිකො වා සබ්බං විඤ්ඤාණං අතිවිවා දුක්ඛං
අනත්තා, සබ්බං විඤ්ඤාණං අතිවිවා දුක්ඛං අනත්තා, සබ්බං වි
ඤ්ඤාණං අතිවිවා දුක්ඛං අනත්තා,,ති යනාදී අනුපස්සනාවන්තේ
වශයෙන්ද

තවද, මෙම ජාතිසංවිධාන පසුබිසකින් යෙහි.

“රූපං අනිච්චතො පසස්සති, දුක්ඛධතොපසස්සති, ගණ්ඨතො පසස්සති, රාගතො පසස්සති, සලලතො පසස්සති, අඝතො පසස්සති, අබ්බධතො පසස්සති, පරතො පසස්සති, පලොකතො පසස්සති, ථිතීතො පසස්සති, උපද්ධවතො පසස්සති, භයතො පසස්සති, උපසංගතතො පසස්සති, චලතො පසස්සති, පභවිතතො පසස්සති, අඬුවතො පසස්සති, අනන්තතො පසස්සති, අලෝකතො පසස්සති” අසරණතො පසස්සති” රිච්ඡතො පසස්සති, දුප්ථතො පසස්සති, සුඤ්ඤතො පසස්සති, අනතතො පසස්සති, ආදීනවතො පසස්සති, විපරිණාමධම්මතො පසස්සති, අසාරකතො පසස්සති, අසමුලතො පසස්සති, වධිකතො පසස්සති, විභවතො පසස්සති, සාසවතො පසස්සති, සංසවිකතො පසස්සති, මාරාමිසතො පසස්සති, ජාතිධම්මතො පසස්සති, ජරාධම්මතො පසස්සති, ව්‍යාධිධම්මතො පසස්සති, මරණධම්මතො පසස්සති, ඝොකධම්මතො පසස්සති, පරිදෙවධම්මතො පසස්සති, දුක්ඛධම්මතො පසස්සති, දෙමනස්සධම්මතො පසස්සති, උපායාසධම්මතො පසස්සති, සවිකිලෙසිකධම්මතො පසස්සති, වේදනං-පෙ-සඤ්ඤං-පෙ-සඤ්ඤං-පෙ-විඤ්ඤං-අනිච්චතො පසස්සති-පෙ-සවිකිලෙසිකධම්මතො පසස්සති,, යනාදී අනුරූපානා චන්දෝ වශෙනන්ද

තවද, මෙම ජාතිසංක්‍රියාන පඤ්චසංකෘතියෙනි.

“අනිච්චතො පස්සනො අනිමිත්තං ලොකං අවේකකිති,
දුක්ඛතො පස්සනො අප්පණ්ණිතිං ලොකං අවේකකිති, අනත්ත
තො පස්සනො සුඤ්ඤං ලොකං අවේකකිති”යි.

මේ හැම සමොධාන තිලකණොනුපස්සනාවන්ගේ වශ
යෙන්ද, තවද, මෙම ජාතිසංක්‍රියාන පඤ්චසංකෘතියෙන් අති
කතර ප්‍රයෝජනවශයෙන් සමොධාන ත්‍රිලක්‍ෂණොනුදර්ශනඥාන
යෙන් බලන යොගීහු විසින්

රූපඤ්ච වෙදනාසංඤ්ඤා-සෙසාවෙනසිකා තථා-පෙ-
ජීතවරකෙති අනිවේසනො සියා,,ති.

යනාදී අනුපස්සනාවන්ගේ වශයෙන්ද.

තවද, මෙම අනීය ප්‍රකාශකොට බලන යොගීහු විසින්

“අද්දනනිකෙට්ඨනො-පෙ-සච්චයං ආහු පණ්ණිතා,,ති.

තවද, මෙම ජාතිසංක්‍රියාන පඤ්චසංකෘතියෙන් භූමිමයක්
සෙසින් සුඤ්ඤානාධිමානුපස්සනාඤ්ඤා වශයෙන් බලා ආරබ්ධවි
දර්ශකව තිවන් අරමුණුකොට පවත්නාවූ ත්‍රිලක්‍ෂණොනුදර්ශන
ඥානවිමුක්තියෙන් සමොධානකොට සිත්තිලා විචිත්තාභව පරිකම්
භූමියෙහි පටන් ලොකොත්තරධ්‍යානවිතත අයච්චසානකොට
විදර්ශනාභාවනා සංක්‍රියාන සියලුම මාග්ගාවාදවේ යථාප්‍රම
යෙන් වැඩෙන්නාවූ යම් සෙසියෙකු තවද, මෙම ජාතිසංක්‍රියාන පඤ්චසං
කෘතියෙන් ධර්මාලම්භන ප්‍රතිවශයෙන් සමොධාන ත්‍රිලක්‍ෂණොනු
දර්ශනඥානයෙන් බලන යොගීහු විසින්.

292 “නාමරූපස්ස යං හෙතු-විඤ්ඤාණං තං විභි මතං
විපාකමිවිපාකච=සුත්තමෙව යනො ඉදං

293 කම්මස්ස කාරකො නත්ති-විපාකස්ස ච වෙදකො
සුඤ්ඤානං පවත්තනති-එවෙණං සච්චදස්සනං

292 නාමරූපස්ස, නාමරූපදෙකට; යං විඤ්ඤාණං, යම් විඤ්ඤාන
යෙක; හෙතු, හෙතුවේද; තං, ඒ විඤ්ඤානයනෙම; යනො, යම් හෙ
යකින්; විපාකං අවිපාකඤ්ච, විපාකවිඤ්ඤානයද අවිපාකවිඤ්ඤානය
දෙකකි; විධා, දෙපරිඥෙකින්; මතං, අනිමිතවේද; (එ හෙයින්)
ඉදං, (අසංඥයන් කෙරෙහි විඤ්ඤාන ප්‍රත්‍යයෙන් රූපයවෙසියන)
මෙය; සුත්තං එව, සුත්තමයයි.

294 කම්ම, විපාකා වහනනා=විපාකො කම්මසමුච්චො
තසමා පුනබ්බවො හොති-එවං ලොකො පවතති.

295 එවං කම්මවිපාකෙ ව-වතනමානෙ සහෙතුකෙ
බිජරුක්ඛාදිකානං ව-පුබ්බා කොටි න ඤායති.

296 අනාගතෙ'පිසංසාරෙ-අප්පවතති න දිස්සති
එතමන්ථං අනඤ්ඤාය-තිත්ථියා අසයං වසී
අනිච්චෙ නිව්චසඤ්ඤාදිනො-දුකෙඛව සුඛසඤ්ඤාදිනො
අනතතති ව අතතානි-අසුභෙ සුභසඤ්ඤාදිනො

297 මච්ඡාදිට්ඨිගතා භන්තා=බිහත්තිතා විසඤ්ඤාදිනො
තෙ යොගසුත්තා මාරස්ස-අයොගකෙඛමිනො ජනා
සත්තා ගච්ඡන්ති සංසාරං-ජාතිමරණගාමිනො

293 කම්මස්ස, කමීයං; කාරකො, කාරකයෙක්ද; විපාකස්ස,
විපාකයං; වෙදකොච, වෙදකයෙක්ද; තත්ථි, තැත්තේය; සුඛ
ධම්මා කෙවලධම්මෝ; පවතනනති, පවත්නාහුය; එවං, මෙසේ;
එතං, මෙය; සඤ්චදස්සනං, සත්‍යදර්ශනයයි

294 කම්මා,කමීයෙන්; විපාකා,විපාකයෝ; වහනනති,පවතිත්;
විපාකො, විපාකයනෙම; කම්මසමුච්චො, කමීයප්‍රභවකොට ඇත්
ත්ය; තසමා, එහෙයින්, පුනබ්බවොහොති, නැවතභවය වෙයි;
එවං. මෙසේ; ලොකො, ලොකයනෙම; පවතති, පවතියි.

298 එවං, මෙසේ; සහෙතුකෙ, සහෙතුකවු, කම්මවිපාකෙච,
කට්ඨිපාකයද; වතනමානෙ, පවත්නාකල්හි; බිජරුක්ඛාදිකානං
ඉව, බිජ්ජාඝාදිත්තේමෙන්; පුබ්බාකොටි, පුච්ඡිකොටිය; නඤ
යති, නොදන්නා ලැබේ.

296 අනාගතෙපිසංසාරෙ, අනාගතසංසාරයෙහිද; අප්පවතති,
අප්‍රවෘත්තිය; නදිස්සති, නො කන්නාලැබෙයි; එතංඅන්ථං' මේ අන්ථ
ය; අනඤ්ඤාය, නොදන; තිත්ථියා, තිත්ථිකයෝ; අසයංවසී,මිත්තා
දුෂ්ටපරවශවුවාහ.

297 මච්ඡාදිට්ඨිගතා, මිත්තාදුෂ්ටියෙන්යුක්තවු; භන්තා, හ්‍රාන්ත
වු; බිහත්තිතා, විසිද්ධා සිද්ධ ඇත්තාවු; විසඤ්ඤාදිනො, විපරිත
යංඤ්චෙන් යුක්තවු, මාරස්ස, මාරයාගේ; යොගසුත්තා, යොගයේ
ආයෙදුනාවු; අයොගකෙඛමිනො, නිව්ච්ඡායට නොපැමිණියාවු;
ජනා, (යම්)ජනකෙනෙක් වෙද්ද; ජාතිමරණගාමිනො, ජාතියට
හා මරණයට පැමිණෙන්නාවු; තෙසභනා, ඒ සත්ත්වයෝ සංසාරං,
සංසාරි; ගච්ඡන්ති, යෙති.

298 තණ්හා දුකියො පුරිසො=දීඝමධාන සංසරං.
ඉත්භාවඤ්ඤා භාවං=සංසාරං නාති වතතති
එතමාදීනවං ඤාතො=තණ්හං දුකියං සමභවං.
විතතණ්හො අනාදිනො=සතො හික්ඛු පරිබ්බජෙ

299 මුව පුරෙ මුව පච්ඡතො-මජ්ඣෙක මුව භවස්ස පාරගු
සබ්බත්ථ විමුක්තමානසො-න පුත ජාතිජරංඋපෙතිසි.
එවමෙතං අභිඤ්ඤා-හික්ඛු බුද්ධස්ස සාවතො-පෙ-
තිඤ්ඤො හොති නිප්පාපො-බ්බමපිතිරසං පිටං.

330 නාමරූපං පරිගහස්ස-නතො නස්ස ච පච්චයං
හුතො අභාවතො නිව්චං-උදයව්‍යයපිලනා
දුක්ඛං අවසවනතිත්තං-අනත්තාති තිලකකණං.

131 ආරොපෙත්වාන සඛ්ඛාරෙ-සමමසනොනා පුතප්පුතං
පාපුණෙය්‍යානු පුබ්බෙන-සබ්බසංඤ්ඤාජනකකියං.

296 තණ්හාදුකියො, තෘෂණාව දෙවෙතිකොට ඇතිව; දීඝමධා
නා, දීඝිකාලයක් මුළුල්ලෙහි; සංසරං, සංසාරයෙහි හැසිරෙන්නාවූ;
පුරිසො, පුරුෂයෙකු; ඉත්භාවඤ්ඤා භාවං, වච්ඡානානාගත අනම්
භාව ඇති; සංසාරං, සංසාරය; නාති වතතති, නො ඉක්මවයි.

299 පුරෙ, අතීතපඤ්ඤාසකකියත්තෙරෙහි ප්‍රවාහනවූ තෘෂණාව;
මුඤ්ච, අත්හැර; පච්ඡතො, අනාගත පඤ්ඤාසකකියත්තෙරෙහි
පවත්නාවූ තෘෂණාවද; මුඤ්ච, අත්හැර; මජ්ඣෙක, වච්ඡානපඤ්ඤා
කකියත්තෙරෙහි පවත්නාවූ තෘෂණාවද; මුඤ්ච, අත්හැර; හටස්ස
පාරගු, (මෙසේ කල්හි) ත්‍රිවිධභවයාගේ එතරට පැමිණියාවූ තෝ;
සබ්බත්ථ විමුක්තමානසො, සියලු ප්‍රත්‍යය සමුත්පාදන උමයන් කෙ
රෙන්නිදුහු සිත් ඇත්තෙහි; පුත, නැවත; ජාතිජරං, ජාතියට හා
ජරාවට; න උපෙතිසි, නොපැමිණියෙහිව;

300 නාමරූපං, නාමරූපයෙකු; පරිගහස්ස, පරිගහණයකොට;
නතො, ඉක්බිතිවෙත්; නස්ස ච පච්චයං, ඒ නාමරූපයාගේ ප්‍රත්‍ය
යද පරිග්‍රහණයකොට; හුතො, ඇතිව; අභාවතො, නැතිවන හෙ
යින්; අනිව්චං, අනිත්‍යයයිද; උදයව්‍යයපිලනා, උදයව්‍යයයෙකින්
පෙළෙන හෙයින්; දුක්ඛං, දුකියයිද; අවසවනතිත්තං, සාවශයෙහි
තොපවත්නා බැවින්; අනත්තාති, අනාත්මයයිද; (යන) තිලකක
ණං, ත්‍රිලක්කණයට;

301 ආරොපෙත්වාන, ආරොපනයකොට (ගෙවත්) නගා; පුතප්පු
තං, නැවත නැවත; සඛ්ඛාරෙ, සංස්කාරයන්; සමමසනොනා, සන්
මයීතය කරණ තැනැත්තෝ; අනුපුබ්බෙන, සොවාන් ආදී මාගී
පිළිවෙලින්; සබ්බසංඤ්ඤාජනකකියං, සියලු සංයෝජනයන් සෑ
කොට ඇති කිප්ඵණයට; පාපුණෙය්‍යා, පැමිණෙන්නෝයි;

302 යසසි ඡ්‍යොති සමථංගතානි-අස්සා යථා සාරථිතා සුදුන්තා
පභිණමානස්ස අතාසවය්‍ය-දෙවාපි තස්ස පිහයන්ති
තාදිනො,,ති.

මොවුන් ත්‍රිලක්‍ෂණොත්‍රදශීනාඥානවශයෙන් සමොධානකොට
බලනපරිදි මෙසේ දතයුතු.

මෙනෙකින් මේ 'විමුක්තිසංග්‍රහ,, නම් වූ විදශීනා භාවනා
සංග්‍රහයෙහි සන්වත 'සමොධාන ත්‍රිලක්‍ෂණොත්‍ර දශීනා ඥානසංග්‍රහය,
නිමි.

8 නවද, මෙම ජාතිසංඛ්‍යාන පඤ්චසකකා ධර්මයන් සුඤ්ඤාතා
ධර්මානුපස්සනා ඤාණවශයෙන් නොයෙක් පරිඥෙන් බලනපරිදි
කීයේයයත්? වනබු. සුඤ්ඤං අනෙතනවා අතතනියෙන වා නිවෙව,
න වා ධුවෙන වා සස්සතෙන වා අවිපරිණාමධර්මෙන වා,, සො
තං සුඤ්ඤං-පෙ-ඝාණං සුඤ්ඤං-පෙ-ජීව්‍යා සුඤ්ඤං-පෙ-කායො සු
ඤ්ඤං-පෙ-මනො සුඤ්ඤං-පෙ-රූපා සුඤ්ඤං-පෙ-සද්ද, පුඤ්ඤං
-පෙ-ගතිං සුඤ්ඤං-පෙ-රසා සුඤ්ඤං-පෙ-ථොට්ඨ බ්බා සුඤ්ඤං-පෙ
ධර්මා සුඤ්ඤං-පෙ-වනබු විඤ්ඤං සුඤ්ඤං-පෙ-සොභ විඤ්ඤං
සුඤ්ඤං-පෙ-ඝාණ විඤ්ඤං සුඤ්ඤං-පෙ-ජීව්‍යා විඤ්ඤං සුඤ්ඤං
-පෙ-කාය විඤ්ඤං සුඤ්ඤං-පෙ-මනො විඤ්ඤං සුඤ්ඤං-පෙ-ව
නනායතනං සුඤ්ඤං-පෙ-රූපායතනං සුඤ්ඤං-පෙ-සොතායතනං
සුඤ්ඤං-පෙ-සද්දායතනං සුඤ්ඤං-පෙ-ඝාණායතනං සුඤ්ඤං-පෙ-
ගජායතනං සුඤ්ඤං-පෙ-ජීවිභායතනං සුඤ්ඤං-පෙ-රසායතනං
සුඤ්ඤං-පෙ-කායායතනං සුඤ්ඤං-පෙ-ථොට්ඨ බ්බායතනං සුඤ්ඤං
-පෙ-මනායතනං සුඤ්ඤං-පෙ-ධර්මායතනං සුඤ්ඤං-පෙ-වනබු
සප්පස්සා සුඤ්ඤං-පෙ-ඤ්ඤානසම්පස්සා සුඤ්ඤං-පෙ-ඝාණස
ම්පස්සා සුඤ්ඤං-පෙ-ජීවිභාසම්පස්සා සුඤ්ඤං-පෙ-කායස
ම්පස්සා සුඤ්ඤං-පෙ-මනොසම්පස්සා සුඤ්ඤං-පෙ-වනබුසම්ප
ස්සා ජා වෙදනා සුඤ්ඤං-පෙ-ඤ්ඤානසම්පස්සා ජා වෙදනා සුඤ්ඤං-පෙ--

302 යස්ස, යම්කිණොග්‍රවංකහුගේ; ඉඡ්‍යොති, චක්‍ෂුරාදිඉඡ්‍ය
යෝ; සාරථිතා, දක්‍ෂරථාලායනීයක් හුවිසින්; සුදුන්තා, මනාකොට
දමනක කරණ ලද්දවු; අස්සායථා, ආජානෙය අශ්වයන් මෙන්;
සමථංගතානි, සමථයට ගියෝද; (හෙවත්) මනාකොට දමු
නෝද; පභිණමානස්ස, පභිණවු මානග ඇති; අතාසවය්‍ය, ආග්‍ර
වරහිතවු; තාදිනො, අඤ්ඤාලාභධර්මයෙන් කම්පානොකලහැකි
හෙයින් තාදිවු; තස්ස, ඒ කිණොග්‍රවයාගට; දෙවාපි, දෙවියෝද;
පිහයන්ති, කැමති වන්නාහුයි.

සාණසම්මසාරා වෙදනා සුඤ්ඤ—පෙ—ජිව්හාසම්මසාරා වෙදනා
සුඤ්ඤ—පෙ—කායසම්මසාරා වෙදනා සුඤ්ඤ—පෙ—මිනො
සම්මසාරා වෙදනා සුඤ්ඤ—පෙ—රූපසංඤ්ඤ සුඤ්ඤ—පෙ—සද්ද
සංඤ්ඤ සුඤ්ඤ—පෙ—ගනිසංඤ්ඤ සුඤ්ඤ—පෙ—රසසංඤ්ඤ සුඤ්ඤ
—පෙ—ථොට්ඨබ්බසංඤ්ඤ සුඤ්ඤ—පෙ—ධම්මසංඤ්ඤ සුඤ්ඤ—පෙ—
රූපසංඤ්ඤ වනා සුඤ්ඤ—පෙ—සද්දසංඤ්ඤ වනා සුඤ්ඤ—පෙ—ගනි
සංඤ්ඤ වනා සුඤ්ඤ—පෙ—රසසංඤ්ඤ වනා සුඤ්ඤ—පෙ—ථොට්ඨබ්බ
සංඤ්ඤ වනා සුඤ්ඤ—පෙ—ධම්මසංඤ්ඤ වනා සුඤ්ඤ—පෙ—රූප
වණ්ණා සුඤ්ඤ—පෙ—සද්දවණ්ණා සුඤ්ඤ ගනිවණ්ණා සුඤ්ඤ—
පෙ—රසවණ්ණා සුඤ්ඤ—පෙ—ථොට්ඨබ්බවණ්ණා සුඤ්ඤ—පෙ—
ධම්මවණ්ණා සුඤ්ඤ—පෙ—කාමවණ්ණා සුඤ්ඤ—පෙ—භවවණ්ණා
සුඤ්ඤ—පෙ—විභවවණ්ණා සුඤ්ඤ—පෙ—රූපවිතකෙතා සුඤ්ඤ—පෙ—
සද්දවිතකෙතා සුඤ්ඤ—පෙ—ගනිවිතකෙතා සුඤ්ඤ—පෙ—රසවිත
කෙතා සුඤ්ඤ—පෙ—ථොට්ඨබ්බවිතකෙතා සුඤ්ඤ—පෙ—ධම්මවි
තකෙතා සුඤ්ඤ—පෙ—රූපවිචාරො සුඤ්ඤ—පෙ—සද්දවිචාරො
සුඤ්ඤ—පෙ—ගනිවිචාරො සුඤ්ඤ—පෙ—රසවිචාරො සුඤ්ඤ
—පෙ—ථොට්ඨබ්බවිචාරො සුඤ්ඤ—පෙ—ධම්මවිචාරො සුඤ්ඤ
අද්ධෙතන වා අත්තනියෙත වා නිවේතන වා ධූවේතන වා සංසතෙ
තවා අවිපරිනාම ධම්මෙතවා”ති. යනාදි සුඤ්ඤතා ධම්මානුපස්ස
නා ඤ්ඤණවශයෙන්ද,

තවද, මෙම ජාතිසංඛ්‍යාත පඤ්චසංකතියෙහි.

“රූපං අසාරං නිස්සාරං සාරාපගතං නිවේසාරසාරෙතව සුඤ්ඤ
සාරසාරෙත වා සුඛසාරසාරෙත වා අත්තසාරසාරෙත වා නිවේ
ත වා ධූවේතන වා සංසතෙතවා අවිපරිණාම ධම්මෙතවා—වෙදනා
අසාරං නිස්සාරං සාරාපගතා නිවේසාරසාරෙතවා—පෙ—අවිපරිණාම
ධම්මෙත වා—සඤ්ඤා අසාරා නිස්සාරා සාරාපගතා නිවේසාරසා
රෙත වා—පෙ—අවිපරිණාමධම්මෙත වා—සංඛ්‍යාතා අසාරා නිස්සා
රා සාරාපගතා නිවේසාරසාරෙත වා—පෙ—අවිපරිණාමධම්මෙත
වා—විඤ්ඤාණං අසාරං නිස්සාරං සාරාපගතං නිවේසාරසාරෙතවා
—පෙ—අවිපරිණාමධම්මෙතවාති. තත්ත්ව කතමං රූපං අසාරං
නිස්සාරං සාරාපගතං නිවේසාර සාරෙත වා—පෙ—අවිපරිණාම
ධම්මෙතවා—යංකිවි රූපං අතිතානාගත පච්චුප්පනං
අභිධ්‍යානං වා බ්‍රහ්මා වා ඉන්ද්‍රියං වා සුක්‍රමං වා හිතං වා
පණ්ණිතං වා යං දුරෙතා සනාතිකෙත වා සබ්බං තං රූපං අසාරං
නිස්සාරං සාරාපගතං නිවේසාරසාරෙත වා—පෙ—අවිපරි
ණාමධම්මෙත වා. තත්ත්ව කතමං වෙදනා අසාරා
නිස්සාරාසාරාපගතා නිවේසාර සාරෙතවා—පෙ—අවිපරිණාම

බලමන වා-යාකාච්චෙදනා අනිතානාගත පච්චුප්ප නනා අඤ්ඤා
 තතං වා බහිද්ධා වා ඔලාරිකා වා සුබ්බමා වා භිතා වා පණීතා වා
 යා දුරෙ වා සනතිකෙවා සබ්බාතා චෙදනා අසාරා නිස්සාරාසාරා
 පගතා නිව්චසාරසාරෙත-වා-පෙ-අවිපරිණාමබලමන වා-තත්ථ
 කතමා සඤ්ඤා අසාරා නිස්සාරා සාරාපගතා නිව්චසාරසාරෙතවා
 —පෙ-අවිපරිණාමබලමන වා-යා කාචි සඤ්ඤා අනිතානාගත
 පච්චුප්ප නනා අඤ්ඤාතතං වා බහිද්ධා වා ඔලාරිකා වා සුබ්බමා වා භිතා
 වා පණීතා වා යා දුරෙ වා සනතිකෙවා සබ්බාතා සඤ්ඤා අසාරා
 නිස්සාරා සාරාපගතා නිව්චසාරසාරෙත වා-පෙ-අවිපරිණාම
 බලමන වා-තත්ථ කතමසබ්බාරා අසාරා නිස්සාරා සාරාපගතා
 නිව්චසාරසාරෙත වා-පෙ-අවිපරිණාමබලමන වා-යෙකෙචි
 සබ්බාරා අනිතානාගත පච්චුප්ප නනා අඤ්ඤාතතං වා බහිද්ධා වා ඔලා
 රිකා වා සුබ්බමා වා භිතා වා පණීතා වා යෙ දුරෙ වා සනතිකෙවා
 සබ්බෙ තෙ සබ්බාරා අසාරා නිස්සාරා සාරාපගතා නිව්චසාර
 සාරෙතවා-පෙ-අවිපරිණාමබලමන වා-තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණං
 අසාරං නිස්සාරං සාරාපගතං නිව්චසාරසාරෙතවා-පෙ-අවිපරිණා
 මබලමන වා-යංකිඤ්චි විඤ්ඤාණං අනිතානාගත පච්චුප්ප නනා
 අඤ්ඤාතතං වා බහිද්ධා වා ඔලාරිකං වා සුබ්බමං වා භිතං වා පණී
 තං වා යං දුරෙ වා සනතිකෙ වා සබ්බං තං විඤ්ඤාණං අසාරං
 නිස්සාරං සාරාපගතං නිව්චසාරසාරෙතවා සුභසාරසාරෙත වා
 සුභසාර සාරෙත වා අත්තසාරසාරෙත වා නිව්චෙත වා ධූවෙත
 වා සංස්සතෙත වා අවිපරිණාමබලමන වා”ති. යනාදි අනුපස්ස
 නාවන්තේ වශයෙන්ද.

තවද, මෙම ජාතිසබ්බාසාන පඤ්චසකකියෙහි.

“යථා නලො අසාරො නිස්සාරො සාරාපගතො-යථා ඵර
ණෙඛා අසාරො නිස්සාරො සාරාපගතො-යථා උද්ධමරො අසා
 රො නිස්සාරො සාරාපගතො-යථා සෙතවච්චෙත්ථ අසාරො නිස්සා
 රො සාරාපගතො-යථා ප්‍රාප්තිඤ්ඤා අසාරො නිස්සාරො සාරාප
 ගතො-යථා චේණපිණෙඛා අසාරො නිස්සාරො සාරාපගතො-
 යථා උදකබ්බිබ්බුලං අසාරං නිස්සාරං සාරාපගතං-යථා මරිචිඅසාරා
 නිස්සාරා සාරාපගතං-යථා ආදලිකකිකො අසාරො නිස්සාරො
 සාරාපගතො-යථා මායා අසාරා නිස්සාරා සාරාපගතා-ඵවමෙ
 වං රූපං අසාරං නිස්සාරං සාරාපගතං නිව්චසාරසාරෙතවා සුභ
 සාරසාරෙතවා සුභසාරසාරෙතවා-අත්තසාරසාරෙතවා නිව්ච
 ච වා ධූවෙතවා සංස්සතෙතවා අවිපරිණාමබලමන වා-ඵවමෙවිං
 චෙදනා අසාරා නිස්සාරා සාරාපගතා-පෙ-ඵවමෙවං සඤ්ඤා ආභාරා

නිසාරා සාරාපගතා-පෙ-එවමෙවං සඛිඛාරා අසාරා නිසාරා සාරා
පගතා-පෙ-එවමෙවං විඤ්ඤාණං අසාරං නිසාරං සාරාපගතං
නිව්චසාරසාරෙන වා සුභසාරසාරෙන වා සුඛසාරසාරෙන වා
අත්තසාරසාරෙන වා නිවෙත වා ධුවෙත වා සංසුතෙන වා අපි
පරිණාමධම්මෙන වා”ති. යනාදි අනුපස්සනාවන්ගේ වශයෙන්ද,

තවද, මෙම ජාතිසඛිඛාරාන පඤ්චසකකියෙති.

“රූපං න සතොතා න ජීවො න නරො න මාණවො න ඉන්ද්‍රී
න පුරිසො න අත්තාන අත්තනියං නාහං න මම න අඤ්ඤාස්ස න
කොපි න කස්සවි”වෙදනා-පෙ-සඤ්ඤා-පෙ-සංඛාරා-පෙ-
විඤ්ඤාණං න සතොතා න ජීවො න නරො න මාණවො න ඉන්ද්‍රී
න පුරිසො න අත්තාන අත්තනියං නාහං න මම න අඤ්ඤාස්ස
න කොපි න කස්සවි”ති. යනාදි අනුපස්සනාවන්ගේ වශයෙන්ද.

තවද, මෙම ජාතිසඛිඛාරාන පඤ්චසකකියෙති.

රූපං අනිව්චනොපස්සති, දුක්ඛනොපස්සති, රොගනොපස්සති,
ගණ්ඨනොපස්සති, සලලනොපස්සති, අභනොපස්සති, ආබාධනො
පස්සති, පරතො පස්සති, පලොකනො පස්සති, ඊතිනො පස්සති,
උපද්ධවනොපස්සති, භයනොපස්සති, උපසංගනොපස්සති, වලනො
පස්සති, පහංගනො පස්සති, අද්ධවනො පස්සති, අත්තාණනො
පස්සති, අලෙණනො පස්සති, අසරණනො පස්සති, අසරණියභූ
තනො පස්සති, රිතනො පස්සති, තුව්ඡනොපස්සති, සුඤ්ඤානො
පස්සති, අත්තනො පස්සති, අනස්සාදනොපස්සති, ආදිනවනො
පස්සති, විපරිණාමධම්මනො පස්සති, අසාරකනො පස්සති, අජම්ම
ලනො පස්සති, වධකනො පස්සති, විභවනො පස්සති. සංඝවනො
පස්සති, සංඝංකනොපස්සති, මාරාමිසකොපස්සති, ජ.නිධම්මනො
පස්සති, ජරාධම්මනො පස්සති, ව්‍යාධිධම්මනො පස්සති, මරණ
ධම්මනො පස්සති, සොකධම්මනො පස්සති, පරිදෙවධම්මනො
පස්සති, දුක්ඛධම්මනො පස්සති. දෙවනස්සධම්මනොපස්සති, සමු
දයධම්මනො පස්සති, අත්ථභිගමනො පස්සති”වෙදනා-පෙ-
සඤ්ඤා-පෙ-සංඛාරො-පෙ-විඤ්ඤාණං අනිව්චනා පස්සති,
දුක්ඛනො පස්සති, ගණ්ඨනො පස්සති,-පෙ-සමුදයනො පස්සති,
අත්ථභිගමනො පස්සති”යනාදි අනුපස්සනාවන්ගේ වශයෙන්ද,
තවද, මෙම ජාතිසඛිඛාරාන පඤ්චසකකියෙති. “මෙහා මධ්මයෝ
ආකාරස්ථිතිකයන්ගේ වශයෙන් එක්කෙනෙක් වෙති, නාමරූප
ධම්මයන්ගේ වශයෙන් දෙදෙනෙක් වෙති, ලක්ෂණධම්මයන්ගේ
වශයෙන් තුන්දෙනෙක් වෙති, උපාදනධම්මයන්ගේ වශයෙන්

සත්‍රදෙනෙක් වෙති, සකකියන්ගේ වශයෙන් පස්දෙනෙක් වෙති, ආයතනයන්ගේ වශයෙන් සදෙනෙක් වෙති, අනුශයන්ගේ වශයෙන් සත්දෙනෙක් වෙති, මාභීඩනයන්ගේ වශයෙන් අටදෙනෙක් වෙති, අනුපසානාවන්ගේ වශයෙන් නවදෙනෙක් වෙති, උපකෙලයන්ගේ වශයෙන් දසදෙනෙක් වෙති, කාමාන්තින්ගේ වශයෙන් එකොළොස්දෙනෙක් වෙති, ප්‍රත්‍යයෝතපනනිමිතයන්ගේ වශයෙන් දෙළොස්දෙනෙක් වෙති, ධූතනිමිතයන්ගේ වශයෙන් තෙළෙස්දෙනෙක් වෙති, රූපසප්තක අරූපසප්තක නිමිතයන්ගේ වශයෙන් හදුස්දෙනෙක් වෙති, සත්‍යාකාර වශයෙන් සොළොස්දෙනෙක් වෙති, එසාපසාධකරාසිආදීන්ගේ වශයෙන් සතළොස්දෙනෙක් වෙති, විදගීතාඥනයන්ගේ වශයෙන් අටළොස්දෙනෙක් වෙති, ඉන්ද්‍රියයන්ගේ වශයෙන් දෙවිසිදෙනෙක් වෙති, ප්‍රත්‍යයන්ගේ වශයෙන් සූරිසිදෙනෙක් වෙති, අතතනානුපසානාවන්ගේ වශයෙන් පස්විසිදෙනෙක් වෙති, රූපාවචර මද වශයෙන් සත්විසිදෙනෙක් වෙති, රූපහෙදවශයෙන් අටවිසිදෙනෙක් වෙති, නිවරණාදීන්ගේ වශයෙන් තිස්දෙනෙක් වෙති, කෙටාදි කොට්ඨාසයන්ගේ වශයෙන් දෙතිස්දෙනෙක් වෙති, ශොඛාන්ගේ වශයෙන් සූරිස්දෙනෙක් වෙති, වර්තමානතාෂණාවන්ගේ වශයෙන් භතිස්දෙනෙක් වෙති, බොධිපාක්ෂික නිමිතයන්ගේ වශයෙන් සත්තිස්දෙනෙක් වෙති, ආරම්භණයන්ගේ වශයෙන් අටතිස්දෙනෙක් වෙති, ආකාරයන්ගේ වශයෙන් සතළිස් දෙනෙක් වෙති, භූතහෙදයන්ගේ වශයෙන් දෙසාලිස්දෙනෙක් වෙති, සත්‍රසතිපට්ඨාන නිමිතයන්ගේ වශයෙන් සිව්සාලිස්දෙනෙක් වෙති, අනිච්ඡානුපසානාවන්ගේ වශයෙන් පණස්දෙනෙක් වෙති, දූෂිතයන්ගේ වශයෙන් දෙසැටදෙනෙක් වෙති, වයභීවන්ගේ වශයෙන් තෙසැටදෙනෙක් වෙති, අනාඤ්ඤාතඤ්ඤාසාමිතින්ද්‍රියාදීන්ගේ වශයෙන් සිව්සැටදෙනෙක් වෙති, පරමාපියන්ගේ වශයෙන් දෙසැත්තැදෙනෙක් වෙති, ධම්මට්ඨිතිඤ්ඤායන්ගේ වශයෙන් සත්සැත්තැදෙනෙක් වෙති, ලොකික ලොකොත්තර නිමිතයන්ගේ වශයෙන් දෙසෑදෙනෙක් වෙති, දාෂණාවන්ගේ වශයෙන් එක්සිය අටදෙනෙක් වෙති, දුක්ඛානුපසානාවන්ගේ වශයෙන් එක්සිය අටදෙනෙක් වෙති, තිලකබණ්ඩානුපසානාවන්ගේ වශයෙන් දෙසියක්දෙනෙක් වෙති. වෙවනාලියාකාරාදීන්ගේ වශයෙන් දෙසියසොළොස්දෙනෙක් වෙති, යනාදීන් උතතානුක්‍රම පරිච්ඡදානුපසානාවන්ගේ වශයෙන්ද.

තවද, මෙම ජාතිසංඛ්‍යාත පඤ්චසකකියෙහි.

“රූපං සුඤ්ඤතො සුසුඤ්ඤතො නිසුරුණතො ලොකං අවේකං වෙදනා සුඤ්ඤතො පසුඤ්ඤතො නිසුරුණතො ලොකං

අවෙකකි, සඤ්ඤාසුඤ්ඤානො පස්සනො නිස්සරණතොලොකං
අවෙකකි, සඤ්ඤාසුඤ්ඤානො පස්සනො නිස්සරණතොලොකං
අවෙකකි, විඤ්ඤාණං සුඤ්ඤානො පස්සනො නිස්සරණතො
ලොකං අවෙකකි” මේහැම සුඤ්ඤාතාධම්මානුපස්සනාවන්ගේ
වසයෙන්ද, තවද, මෙම ජාතිසඤ්ඤාතාධම්මයන්
අධිකතර ප්‍රයෝජනවශයෙන් සුඤ්ඤාතා ධම්මානුපස්සනා ඤාණ
වසයෙන් නොයෙක් පරිද්දෙන් බලනයොගිනු විසින්.

“රූපඤ්ච වෙදනා සඤ්ඤා-සෙසාවෙනසිකා තථා-පෙ-
ජ්නඤ්ච රතෙකි අතිවෙසනොසියා”ති.

යනාදි අනුපස්සනාවන්ගේ වසයෙන්ද.

තවද, මෙම අභිය පරික්ඛානොව බලන යොගිනු විසින්.

ආදානතිකෙකිපණතො-පෙ-සච්චට්ඨං ආනුපණ්ණිතා ති.

තවද, මෙම ජාතිසඤ්ඤාතාධම්මයන් මසුන්මරණ
දුලක්ඛෙයින් ආදිතවානු පස්සනා ඤාණවසයෙන්බලා ආරබ්ධ
විදගීකව නිවන්අරමුණුකොට පවත්නාවු සුඤ්ඤාතාධම්මානුප
ස්සනා ඤාණධම්මයන් සිත්හිලා වඩන්නාහට පරිකම්භුමියෙහි
පටන් ලොකොත්තරධ්‍යානවිත්තපයථිවසානකොටවිදගීතා භාව
නාසඤ්ඤාතාධම්මයන් මාග්ගිකාවනාවෝ යථාක්‍රමයෙන් වැඩෙන්නා
හුයයිගේසි. තවද, මෙම ජාතිසඤ්ඤාතාධම්මයන්
ධම්මා, ලබ්ධිප්‍රතිවශයෙන්සුඤ්ඤාතාධම්මානුපස්සනා ඤාණයෙන්
නො, යෙක් පරිද්දෙන් බලන යොගිනු විසින්.

303 “වට්ඨිකොසානුසාරෙන-යොතවිඤ්ඤාණං චිට්ඨයා

පච්චත්තානන්ත රූපනනා-මනොචාරස්ස ගොචරා.

304 අත්ථායස්සානුසාරෙන-විඤ්ඤායන්ති තතො පරං.

සා’යං පඤ්ඤානති විඤ්ඤායා-ලොකසබ්බෙකන නිමිත්තා.

303 වට්ඨිකොසානුසාරෙන, (භූමි පථිත රූප වෙදනාදි) වචන
යෙන් නිෂ්පන්න සවිඤ්ඤාතාධම්මයක ශබ්දයාගේ අනුසාරෙන්
(හෙවත්) ආලම්බනකරණයෙන් ප්‍රවිත්තවු; ටසානවිඤ්ඤාණං චිට්
ඨයා, ප්‍රොත්‍රවිඤ්ඤාන චිට්ඨයෙන්; පච්චත්තානන්තර, ප්‍රවිත්ති අනන්ත
රයෙහි; රූපනන, රූපත්තාවු; මනොචාරස්ස, (නාම විත්තනා
කාරයෙන් ප්‍රවිත්තවු) මනොචාරික විඤ්ඤානයට; (හෙවත්) මේබල
අභියාගේ මේ නාමයෙහි ප්‍රථමයෙහිම ගන්තාලදසබ්බෙකතොපතිල
යට; ගොචරා, (යම්නාමප්‍රඥප්තියක්) අරමුණු වුද;

305 න වක්කුතො ජායරෙ එස්සපඤ්චමා
න රූපතො තො ව උභින්නමන්නරා
තෙතුං පටිච්ච පභවනති සංඛිතා
යථා 'පි සඤ්ඤා පභවාය හෙරියා.

306 න සොතතො ජායරෙ එස්සපඤ්චමා
න සඤ්ඤා තො ව උභින්නමන්නරා
තෙතුං පටිච්ච-පෙ-පභවාය හෙරියා

307 න සාණතො ජායරෙ එස්සපඤ්චමා
න ගඤ්ඤා තො ව උභින්නමන්නරා
තෙතුං පටිච්ච-පෙ-පභවාය හෙරියා

304 තතොපරං, ඒනාමග්‍රහණයෙන්මත්තෙති; යස්සානුසාරෙ
න, යම්නාම ප්‍රඥප්තියකගේ අනුව පැවැත්මෙන්; අත්ථා, (සමමුති
පරමානුභව හෙදවූ භූමිපථිත රූප වෙදනාදිවූ) අතීතයෝ; ටිඤ්ඤා
යනති) දන්තාලංඛෙද්ද; සාදයංපඤ්ඤානති, ඒමේ(අනුනිදි හෙද
ඇතිනාම ප්‍රඥප්තියතොමෝ; ලොක සංකිතනතිමිතා, ලොක
සංකිතනයෙන් (හෙවත්) ලොකයාගේ ව්‍යවහාරයෙන් සිබිවි;
විඤ්ඤායා, මනොවාරිකවිඤ්ඤානයෙන් ගන්තාලද අත්ථාරාචලිත
ඛිණාන නාම ප්‍රඥප්තියයි දතයුත්තිය.

305 එස්ස පඤ්චමා, සාර්ථකය පස්වෙනිකොට ඇතිබවයෝ;
වක්කුතො, වක්කායතනය කෙරෙන් තජායරෙ, (නික්මීමිච්ඤ
යෙන්) උපදනානුද නොවෙත්; ත රූපතො, රූපය කෙරෙන්
උපදනානුද නොවෙත්; තොව උභින්නමන්නරා, (මේ) දෙදනා
ගේ අතුරෙන් උපදනානුද නොවෙත්; තෙතුං පටිච්ච, කාරණ
සාමාන්‍යය ආසා; සංඛිතා, ප්‍රත්‍යයොත්පන්නවූ සාර්ථකාදි බවයෝ;
පභවනති, උපදිත්; පභවාය, ගසනලද්දවූ; හෙරියා, බෙරෙති;
සඤ්ඤා, අබිදයතෙම; යථාපි, යම්යෙද, එමෙති.

306 එස්සපඤ්චමා, සාර්ථකය පස්වෙනිකොට ඇතිබවයෝ; සො
තතො, ශ්‍රොත්‍රයකෙරෙන්; තජායරෙ, (නික්මීමිච්ඤයෙන්) උපදනා
නුද නොවෙත්; තසඤ්ඤා, සබ්දයකෙරෙන් උපදනානුද නො
වෙත්; තොව උභින්නමන්නරා, (මේ) දෙදෙනාගේ අතුරෙන් උප
දනානුද නොවෙත්—පෙ—

307 එස්සපඤ්චමා, සාර්ථකය පස්වෙනිකොට ඇති බවයෝ;
සාණතො, ස්‍රාණායතනය කෙරෙන්; තජායරෙ, (නික්මීමිච්ඤ
යෙන්) උපදනානුද නොවෙත්; තගඤ්ඤා, ගඤ්ඤාකෙරෙන් උප
දනානුද නොවෙත්; තොව උභින්නමන්නරා, (මේ) දෙදෙනාගේ
අතුරෙන් උපදනානුද නොවෙත්—පෙ—

308 න ජවහතො ජායරෙ එසසපඤ්චමා
නො ව රසා නො ව උභින්නමන්නරා
හෙතුං පටිච්ච—පෙ—පහවාය හෙරියා.

309 න කායතො ජායරෙ එසසපඤ්චමා
න එසසතො නො ව උභින්නමන්නරා
හෙතුං පටිච්ච—පෙ—පහවාය හෙරියා.

310 න වඤ්චරූපා පහවනති සඛිතා
න වා 'පි ධම්මායතනෙනි තිග්ගතා
හෙතුං පටිච්ච පහවනති සඛිතා
යථා 'පි සඤ්ඤා පහවාය හෙරියා.

311 රූපෙසු සඤ්ඤා අපො රසෙසු
ගන්ධෙසු එසෙසු ව රක්කම්ඤ්ඤං
එතෙ 'පි වාරා විවචා අරක්කිතා
හනනති ගාමංව පරස්ස හාරිතො.

අතිවෙව නිවසඤ්ඤානො—දුකෙව සුඛසඤ්ඤානො
අනතතති ව අතතාති—අසුහෙ සුභසඤ්ඤානො.

මිච්ඡාදිට්ඨිගතා හනතා—බිහත්තිහතා විසඤ්ඤානො
තෙ යොගසුතතා මාරස්ස=අයොගකෙමිතො ජනා
සත්තා ගච්ඡන්ති සංසාරං—ජාතිමරණගාමිතො.

308 එසසපඤ්චමා, ස්පර්ශය පස්වෙනිකොට ඇතිධම්මයෝ; ජවිහ
තො, ජවිහායතනයකෙරෙන්; න ජායරෙ, (නික්මීමිච්චයයෙන්) උප
දනාහුද නොවෙත්; නොව රසා, රසයකෙරෙන් උපදනාහුද නො
වෙත්; නොව උභින්න මන්නරා, (මේ) දෙදෙනාගේ අතුරෙන්
උපදනාහුද නොවෙත්—පෙ—

309 එසසපඤ්චමා, ස්පර්ශය පස්වෙනිකොට ඇතිධම්මයෝ; කාය
තො, කායායතනයකෙරෙන්; න ජායරෙ, (නික්මීමිච්චයයෙන්) උප
දනාහුද නොවෙත්; න එසසතො, ඒ පරිච්ඡේදකෙරෙන් උපදනාහුද
නොවෙත්; නොව උභින්න මන්නරා, (මේ) දෙදෙනාගේ අතුරෙන්
උපදනාහුද නොවෙත්—පෙ—

310 සඛිතා, ප්‍රත්‍යයෙන් පනවන ධම්මයෝ; වඤ්චරූපා, හෘදයවඤ්ඤා
රූපයකෙරෙන්; පහවනති, උපදනාහුද නොවෙත්; අපි, තවද;
ධම්මායතනෙනි, ධම්මායතනයකෙරෙන්; ආවතිග්ගතා, නික්මුණාහුද
නොවෙත්; හෙතුං පටිච්ච, හෙතු සාමාන්‍ය නිසා; සඛිතා, සඛි
තයෝ; පහවනති, උපදිත්; පහවාය, ගසන ලද්දකු; හෙරියා,
බෙරෙහි; සඤ්ඤා, ශබ්දයනෙම; යථාපි, යම්සේද එමෙහි.

තණ්හා දුකියො පුරිසො—දීඝමඤ්චානසංඝරං
ඉත්ථාචක්ඛන්දාචාචං—සංසාරං තාතිචතනි.

312 යථා 'පි මූලෙ අනුපද්ධවෙ දළො
ජ්ඣනනා 'පි රුකෙකා පුනරො රුහති
එවමපි තණ්හානුසයෙ අනුගතෙ
තිබ්බතනති දුක්ඛමිදං පුනප්පුනං.

313 යස්ස ඡන්තිංසනී සොනා—මනාපස්ස චනාභුසා
වාහා චගනති දුද්ධං—සංකප්පා රාගතිස්සිතා.

311 රුපෙසු, රුපයන්තෙරෙහිද; සද්දෙසු, ශබ්දයන්තෙරෙහිද; අපො, නැවත; රසෙසු, රසයන්තෙරෙහිද; ගන්ධෙසු, ගන්ධයන්තෙරෙහිද; ඵෙස්සසුච, සපඨියන්තෙරෙහිද; ඉන්ද්‍රියං, චක්ඛුරාදි ඡේධන්ද්‍රියය; රක්ඛ, රක්ෂාකරව; විවවා, (සිහි නැමැති දොර නොවැසීමෙන්) විවෘතකරණලද්දවු; අරක්ඛිතා, (ඵෙගසින් නොරක්තාලද්දවු; එතෙපිචාරා, මේ චක්ඛුරාදි චාරයෝද; පරස්සාභාරිකා, පරභාණ්ඩ පාහැරගෙන යන්නාවූ වෞරපුරුෂයෝ; ගාමඉච, ගමක් තසනමෙන්; ගතනති, (චක්ඛුරාදි විවෘතචාරයන් ඇති දුද්ධලයා) තසන්නාග.

312 යථාපි, යම්සේ වනාහි; මූලෙ, වෘක්ෂයාගේ මූලය; අනුපද්ධවෙ, උපද්‍රවයක් නැති කළහි; දළො, (එගෙසින්ම) ස්ථිරව පවත්නා කළහි; ජ්ඣනනාපි, අගිත්තපතලද්දවුද; රුකෙකා, (නුගආඝතු ආදී, චතස්පතිවෘක්ෂයතෙම; පුනරො රුහති, නැවත ගවගන්තේමිවේද; එවමපි, එසේම; තණ්හානුසයෙ, තෘෂ්ණානුසය; අනුගත, අභිද්ධාභිඤ්ඤායෙන්) සිද්ධතොපියතලදකල්හි; ඉදං දුක්ඛං, මේ (ජාතිජරා මරණාදි) දුඃඛරාශිය; පුනප්පුනං, නැවත නැවත; තිබ්බතනති උපදනෙයි.

313 යස්ස, යම්පුද්ගලයක් වුව; ඡන්තිංසනී සොනා, (චක්ඛුරාදි ආධ්‍යාත්මිකායතනයන් විමර්ශකොප පවත්නාවූ තෘෂ්ණාවිවර්තයෝ අවලෝක්දෙනය රූපාදි ධාරායතනයන් විෂයකොප පවත්නාවූ තෘෂ්ණාවිවර්තයෝ අවලෝක්දෙනය යතමේ තෘෂ්ණාවිවර්තයන්ගේ වශයෙන්) සතිස්චදූරාමිවූ තෘෂ්ණා ශ්‍රෝතසින් සන්තතිවූ; මනාපස්සචනා, මනාපවූ රූපාදි අරමුණෙහි ශ්‍රවණව පවත්නාවූ තෘෂ්ණාතොම; භුසා, බලවත්ව උපදිද; දුද්ධං, විපතනවූ බ්‍රහ්මආචාරිකවින් නුගතනැති ඒපුද්ගලයා, රාගතිස්සිතා, (ධ්‍යානයක්වත් විදශීයාවක්වත් ඇසුරු නොකොට) රාගය ඇසුරු කළා වූ; සංකප්පා, විතර්කයෝ; වහා, නැවත නැවත උපදනා බැවින් බලවත්වූවාහු; චගනති, අපායව පමුණුවන්නාහුය.

- 314 සවනති සබ්බසී සොතා—ලතාඋබ්භිජ්ජිති භික්ඛාති
තඤ්ඤා දිස්වා ලතං ජාතං—මුලං පඤ්ඤාය ඡිඤ්ච.
- 315 සුඤ්ඤානො ලොකං අවෙක්ඛස්සු—මොඝ රාජ සද්ද සතො
අතතානුදිට්ඨිං උභවං—එවං මච්චුතරො සියා
එවංලොකං අවෙක්ඛන්තං—මච්චුරාජා ත පස්සති.
එවමෙතං අභිඤ්ඤාය—තික්ඛුබුද්ධස්ස සාවකො—පෙ-
තිද්දරො හොති තිස්සාපො—ධම්මපීතිරසං පිටං,
- 316 යඤ්ඤා විඤ්ඤා පසංසංනති—අනුච්චව සුචෙ සුචෙ
අවජ්ජුට්ඨතිං මෙධාපිං--පඤ්ඤාසීලසමාතිතං.

314 සොතා, තාමණාශ්‍රොතස්ස(හෙවත්)තාමණානාමැතිගභිතා
ප්‍රවාහයෝ; සබ්බසීසවනති, (වස්සුරාදීන්ගේවශයෙන් රූපාදිමා
රමණයෙන්ද කාමභවාදි සියලු භවයෙන්ද වැහෙන හෙයින්)
නාමතැන්තිම ශ්‍රවත්ච පවත්නානුවෙනි; ලතා, (භවයෙන්භවය
වලඳනා අභිසයන්ද භවන අභිසයන්ද)ලතානම්ච තාමණානො
ම; උබ්භිජ්ජි, සද්දෙරින් ඉපිද භික්ඛාති, රූපාදි මාර්ගමණයෙහි සිටි
සි; ජාතං, එසේ)උපන්නාවූ තඤ්ඤාලතං, ඒතාමණාලතාව වනාහි
දිස්වා, උත්පත්තිසාධනවශයෙන් දක; පඤ්ඤාය, මානිප්‍රඥාවෙන්;
මුලං ඡිඤ්ච, (වෙනෙහි භවගත් ප්‍රකෘති ලතාවක් ආශ්‍රිතයෙකින්
කපන්තෙකුගෙන්) මුලිම සිද්ධියවි.

315 මොඝරාජ, මොඝරාජනම් මානවකය: සද්ද, හාමකල්ඡ; සතො,
සමාතිසම්පන්නව; සුඤ්ඤානො, ශුන්‍යවශයෙන්; ලොකං
ලොකය; අවෙක්ඛස්සු, බලව; එවං, මෙසේ; අතතානුදිට්ඨිං, ආතමා
නුදිට්ඨිය (හෙවත්)සත්තාය දෘඪිය; උභවං, ඉත්ථවා; මච්චු
තරොසියා, මරණය එතරකරන්නෙක් වන්නේ; එවං, මෙපරි
ද්දෙන්; ලොකං, ලොකය; අවෙක්ඛන්තං, බලන්නනු; මච්චුරාජා
මාත්ස්‍යරාජතෙම; තපස්සති,කොදක්කේසි.

316 වෙ, ඉදින්; විඤ්ඤා, බාලයන්ගේ නිඤ්ඤාද ප්‍රශංසාවද ප්‍රමා
ණනොවන බැවින්)ප්‍රාඥයෝ; සුචෙ සුචෙ, දවසදවස; අනුච්චව
(නිඤ්ඤාද ප්‍රශංසාවද කාරණය)දුතගණ; යං යමෙකුට; පසං
නති, ප්‍රශංසා කෙරෙද්ද; අවජ්ජුට්ඨතිං, අවජ්ජුට්ඨිකාපෙතිපවත්
නාව(නොහොත්)අවජ්ජුට්ඨ ජීවිතවෘත්ති ඇත්තාවූ; මෙධාපිං, විද
භීතාඥානගෙන් සමන්විතවූ; පඤ්ඤාසීල සමාතිතං, ලොකික,
ලොකොත්තර ප්‍රඥාවෙන්ද චතුපාරි සුභිජ්ජිලයෙන්ද සමන්විතවූ;

317 නෙකබං ජලොකදසොව—කොතං නිජ්ඣ මරහති
දෙවා, පි තං පසංසනති—බ්‍රහ්මණා පි පසංසිතො”ති.

මොවුන් සුඤ්ඤතා බලොක්‍රමස්සතා ඤාණවසයෙන් නොයෙක් පරිද්දෙන් බලනපරිදි මෙසේ දතයුතු.

මෙතෙකින් මේ “විමුක්තිසංග්‍රහ” නම්වූ
විදගීතා භාවනා සංග්‍රහයෙහි අටවන ‘සුඤ්ඤතා
බලොක්‍රමස්සතා ඤාණසංග්‍රහය, නිමි.

9 තවද මෙම ජාතිසංඛ්‍යාත පඤ්චසකකුඩංගීයන් අභිපඤ්ඤා බලොක්‍රමස්සතා ඤාණවසයෙන් සම්ප්‍රකාරයෙන් බලාභාවනාකරණ වන්නේ විසින් භාවනාකරණ පරිදි කිසේය යත්? නිත නුවතැති යහු විසින් “අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තං” සිකියාද. මධ්‍යම නුවතැති යහු විසින්, ජයින් උපන්නම්, ජරාවෙන් මිරිකෙමි, ව්‍යාධියෙන් පෙළෙමි, මරණින් සුන් සුන් බවට පැමිණෙමි, “අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තං” යනාදීන් රූපධමීයන්ගේ වසයෙන්ද, වැඩි නුවතැති යහු විසින් මේ සියලුම විත්තාවේ වසිකධමීයෝ “කාමභුමිය, රූපභුමිය අරූපභුමිය” ලොකොත්තරභුමිය, යන මොවුන්ගේ වසයෙන් “සම්මානෙපපක්‍ෂයෙන් එකුනනු විත්තකෙනෙක් වෙති, මධ්‍යම පක්‍ෂයෙන් එක් සිය එක් විසි විත්තකෙනෙක් වෙති. උත්තම පක්‍ෂයෙන් සාරලක්‍ෂ්‍ය නෙසැටදහස් සත් සිය පන්තිස් විත්තකෙනෙක් වෙති” සි යනාදීන් අරූපධමීයන්ගේ වසයෙන්ද. මෙකියනලද ප්‍රකාර ඇතිනාම රූපධමීයන් උත්තම සම්මානෙවසයෙන් බලා “බයටෙය් න අනිච්චං, පීලනටෙය් න දුක්ඛං, අවසවතතනටෙය් න අනත්තං” සි යනාදීන් අනිච්චං නුපස්සනාදී තුන් අනුපස්සනාවන්ගේ වසයෙන්ද.

තවද, මෙම ජාතිසංඛ්‍යාත පඤ්චසකකුඩංගීයෙහි

“යං කිඤ්ඤාදියං බලමං සබ්බන්තං නිරොධබලමනති” සි

වදලහෙතින් මේ සියලු සංස්කාරධමීයෝම ඉපිද නස්නාහෙතින් අනිත්‍යයහ, උද්වේගෙන් පෙළෙනහෙතින් දුඃඛයහ, තමාවිසය නොපවත්නාහෙතින් අනාත්මයහ, නිත්‍යවුළුකද බමීයකුද නැත්තාහ, එහෙයින් “සබ්බසංඛාරා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා” සි යනාදීන් උදයව්‍යයානුපස්සනාදී තවවිධ අනුපස්සනා වන්ගේ වසයෙන්ද.

37 තං, ඔනුව; ජලොකදසොව නෙකබං ඉව, ජාලොකදසකතක පුඤ්ඤකවමෙත්; නිජ්ඣං, නිජ්ඣකරත්ව; කො, කවරෙක්තෙම; අරහති, සුදුසුවේද; තං, එමහණට; දෙවාපි, දෙවියෝද; (නුවතැති මිනිස්සුද) පසංසනති, ප්‍රශංසාකෙරෙති; බ්‍රහ්මණාපි, (දෙවි මිනිසුන් තමා මහානුභාවාලපනත) මහාබ්‍රහ්මයා විසිනුදු; පසංසිතො, ප්‍රශංසාකරණලද්දේවෙයි.

තවද, මෙම ජාතිසංහාරය පසුපසකින් සිදුවන බවට අති
වඩා, සංඛ්‍යාත සංහාරය දුකකි, සංඛ්‍යාත සංහාරය අනන්‍යතාවය
සංහාරය අනන්‍යතාවය බලා එහි නිමිත්තයන් කළාවූ අනිමිත්ත
විමෝක්ෂය, සංහාරයක් කොට බලා එහි ප්‍රතිඵලය නොකළාවූ අප්‍රතිඵල
විමෝක්ෂය, පසුපසකින් නිමැවූ ධර්මප්‍රඥා බලා ආත්ම ගුණය
දර්ශනය කළාවූ සුදුසුකම් විමෝක්ෂය යන අවලෝකන විමෝක්ෂ
ධර්මයන් අධිපත්‍යය ධර්මානුපයනය සුදුසුකමයෙන් සම්ප්‍රකාර
යෙන් බලා “එවං අතිවඩා සංහාරය, එවං අඩුවා සංහාරය, එවං
අනන්‍යතාවය සංහාරය, යාවැසූදං අලමෙව සංඛ්‍යාත සංහාරයෙහි
නිදාං අලංචිතයාං අලංචිතයාං නිදාං, යනාදීන් මුද්‍රානුකූලයන්
සුදුසුකමයෙන් සියලු සංඛ්‍යාතධර්මයන් කෙරෙහි මිදියාමෙහි ගුණ
සලකා සංහාරයෙහි සුදුසුකම ජාතියද සියලුදුකමයන්ගේ
නිදාමයෙහි සුදුසුකම, ආයතනව වාසනාමයෙහි සුදුසුකම, අප්‍රමාදව නොපමණ
භාවනාකරවි. මේ හැම අධිපත්‍යය ධර්මානුපයනයන්ගේ වශ
යෙන්ද, තවද, මෙම ජාතිසංහාරය පසුපසකින් ධර්මයන් අධික
තර ප්‍රයෝජනවශයෙන් අධිපත්‍යය ධර්මානුපයනය සුදුසුකමයෙන්
සම්ප්‍රකාරයෙන් බලා භාවනාකරණයෙහි මුළුමනින්.

“රූපයේ වෙදනා සැකය-සෙසාවෙනසිකා නමා--පෙ-
ජිතයේ රතනෙ අතිවෙසනො සීයා”ති

ඇතැයි අනුපසාදනයන්ගේ වශයෙන්ද, තවද, මෙම අර්ථය ප්‍රසාශකොට බලන යොග්‍යතා විසින්,

“ආද්‍යතනිකේතපණ්ණාසකො—පෙ—සම්මයං ආහු පණ්ණාසකො”ති.

තවද, මෙම ජාතිසංඛ්‍යාත පවත්නාකම බලයෙන් දුරින්දුරු කොටම දකුම්කටයුතු වූ සෞරවිෂ්ඨ ආසිරිවිෂ්ඨයක් වූ සෙසින් හය තුළටත් සැකිලිව සිටියේ බලා ආරම්භ වීදර්ශකව නිවන් අරමුණු කොට පවත්නා වූ අධිපත්‍යය බලාමානුපායනය සැකිලිව සිටියේ විමාන සමයෙන් සම්ප්‍රකාරයෙන් බලා සිත්හිලා වඩන්තානට පරිනමිතව සිටින්නේ අභිත්තර්ථනානුපායනය කොට වීදර්ශනය භාවනාසංඛ්‍යාත සියලුම භාවනා වේදයන්ට මානුෂ්‍යයන් වැඩෙන්නා වූයෙහි සේය. තවද, මෙම ජාතිසංඛ්‍යාත පවත්නාකම බලයෙන් බලාමානුපායනය සැකිලිව සිටියේ සම්ප්‍රකාරයෙන් බලා භාවනාකරණ යොගිනු විසින්.

318 “සළුව වැඩවිසුණාණි - මනෝධාතු අනන්තරං
 නළුව අගතං නාපි - න නිබ්බතං අනන්තරං.

319 තප්ඵව පටිසංකිම්භි - වත්තනෙ චිත්තසන්නති
පුරිමං භිජ්ජති චිත්තං නිපච්ඡිමං ජායති තතො.

320 තෙසං අනන්තරකා නත්ති - විචිතෙසං න විජ්ජති
නවිතො ගච්ඡති කිංකරි - පටිසංකි ව ජායති.

321 ඡද්ධා නාමනතු නාමස්ස - පච්චා නාමරූපිතං
එකධා පන රූපස්ස - රූපං නාමස්ස වෙකධා

33! පඤ්ඤානති නාමරූපානි - නාමස්ස දුච්චා වයං
වයස්ස නවධා වෙති - ඡබ්බිධා පච්චයා කථං.

318 යප්ඵව, යම්පරිද්දෙකින්ම වනාහි; මනොධාතු අනන්තරං, ක්‍රියාමනොධාතුවට අනතුරුව ලැබෙන්නාවූ; වක්ඛුච්ඤාඤාණං, වක්ඛුර්විඤානයතෙම; නවෙව ආගතං, (ක්‍රියාමනොධාතුවෙන්) නොමආයෙත්වේද; අනන්තරං, ක්‍රියාමනොධාතුවට අනතුරුව; න අපි න නිබ්බන්තං, (ප්‍රත්‍යයසාමාග්‍රියෙන්) නො උපන්නේත් නොවේද;

319 තප්ඵව, එපරිද්දෙන්ම; පටිසංකිම්භි, ප්‍රතිසංකියෙහි; චිත්ත සන්නති, චිත්තසන්නතිය; වත්තනෙ, පවතියි; පුරිමං චිත්තං, පුරිමවුති චිත්තය; භිජ්ජති, බිඳෙයි; තතො, ඊට අනතුරුව; ආච්ඡිමං, පස්විම ප්‍රතියංකිචිත්තය; ජායති, උපදියි.

320 තෙසං, ඒ වුති ප්‍රතිසංකි විග්‍රහයන්ගේ; අනන්තරකානත්ති, අතරක් නැත්තේය; තෙසං, ඔවුන්ගේ; විචි, අවකාශයක්; නවි ජ්ජති, විද්‍යමානනොවේ; ඉතො, මෙයින්; කිංකරි, (සම්ප්‍රයුක්ත ධර්මයන් එහිම නිරුඬ වන හෙයින්) කිසිවක්; නවගච්ඡති, නො යන්නේදවෙයි; පටිසංකි ව, ප්‍රතිසංකියද; ජායති, (ප්‍රත්‍යයවූ පරි ද්දෙන්) ගවගණ්ඨි.

321 නාමනතු, (වෙදනාදි වතු:සකකි නිජාණසංඛ්‍යාත) නාමය වනාහි; නාමස්ස, (එසේමවූ) නාමයට; ඡද්ධා, ඡවි ප්‍රකාරයෙකින් ප්‍රත්‍යයවේ; නාමරූපිතං, (ඒ නාමය) නාමරූපයන්ට; පඤ්චධා, පස්පරිද්දෙකින් ප්‍රත්‍යයවේ; රූපස්ස පන, රූපයට වනාහි; එකධා, එක් පරිද්දෙකින් ප්‍රත්‍යයවේ; රූපං, රූපයතෙම; නාම ස්සව, නාමයටද; එකධා, එක් පරිද්දෙකින් ප්‍රත්‍යයවේ.

322 පඤ්ඤානතිනාමරූපානි, ප්‍රඥානි නාමරූපයෝ; නාමස්ස, නාමයට; දුච්චා, දෙපරිද්දෙකින් ප්‍රත්‍යයවෙති; වයං, නාමරූප ටය; වයස්ස, නාමරූප වයට; නවධාවෙති, නවප්‍රකාරයකින් ප්‍රත්‍යයවෙයි කියා; පච්චයා, ප්‍රත්‍යයයෝ; ඡබ්බිධා, ඡවිප්‍රකාර වෙති; කථං, හේ කෙසේද?

323 සහජාතං පුරෙ ජාතං—පච්ඡා ජාතස්ථි සබ්බථා
කබලිංකාරො ආභාරො—රූපජීවිත මිච්චයං.

සලකකිණපරිච්ඡිනෙන—පච්චයායනනවුගතිනෙ
කායෙ නිබ්බිටියා භොගෙ—කුතො සතෙතා පලබ්භති.

නාමව රූපව ඉධන්ථි සබ්බසං
නහෙත්ථ සතෙතා මනුජො ව විජුති
සුඤ්ඤං ඉදං යනන මිච්චිසබ්බං.
දුක්ඛස්ස පුද්ගලා නිණ්ණකට්ඨසාදිසො.

යමකං නාමරූපව—උභො අඤ්ඤාඤ්ඤාතිස්සිතා
එකස්මිං භිජ්ජමානස්මිං—උභො භිජ්ජනාතිපච්චයා

324 සබ්බෙ සබ්බාරා අනිච්චාති—යදුපඤ්ඤාය පස්සති.
අථ නිබ්බිඤ්ඤා දුක්ඛෙ—එසමග්ගො විසුද්ධියා

325 සබ්බෙ සබ්බාරා දුක්ඛාති—යදුපඤ්ඤාය පස්සති
අථ නිබ්බිඤ්ඤා දුක්ඛෙ—එසමග්ගො විසුද්ධියා

323 සබ්බථා, සඵප්පකාරයෙන්; සහජාතං, සහජාත නාමවශ
යෙන් කියනලද ත්‍රිවිධවූ සහජාතයද; පුරෙජාතං, විවිධවූ පුරෙ
ජාතයද; පච්ඡාජාතස්ථි, එකවිධවූ පශ්චාත්ජාතයද යන ප්‍රත්‍යය
ජාතයද; කබලිංකාරො ආභාරො, කබලිංකාරාභාරයද; රූප
ජීවිතං, රූපජීවිතෙත්‍රියයදයන; අයං මේපඤ්චප්පකාරවූප්‍රත්‍යය
තෙම; (අස්සතිප්‍රත්‍යයදවෙයි අවිගත ප්‍රත්‍යයද වෙයි)

324 සබ්බෙසබ්බාරා, සියලු භෞමික සංසකාරයෝ; අනිච්චා
ඉති, (ඒ ඒ භවයෙහිම ඉපද තස්තාහෙතින්) අනිත්‍යයහෙයි; යදු,
යමිකලෙක්ති; පඤ්ඤාය, විදග්ගිතාප්‍රඥාවෙන්; පස්සති, දකිති; අථ,
නැවත; (එකල්හි) දුක්ඛෙ, (මේ සකකිපරිහරණයයි කියනලද)
දුක්ඛයෙහි; නිබ්බිඤ්ඤා, (මයාකප්‍රපාද ව්‍යුත්ථානගාමිනී විදග්ගිතා
වශයෙන්) කලකිරෙන්නේය; එසො, මේ සංසකාරයන්කෙරෙහි
(කලකිරීම; විසුද්ධියා, නිමිලබවට(නොගොත්) නිමාණයට; මග්ගො,
මාග්ගයක්වේ.

325 සබ්බෙ සබ්බාරා, සියලු භෞමික සංසකාරයෝ; දුක්ඛා
ඉති, (උදයව්‍යයෙන්පෙළෙනහෙතින්) දුක්ඛයයි; යදු, යමිකලෙක්ති
පඤ්ඤාය, විදග්ගිතා ප්‍රඥාවෙන්; පස්සති, දකිති; අථ, නැවත (එකල්
හි) දුක්ඛෙ, (මේ සකකිපරිහරණයයි කියනලද) දුක්ඛයෙහි; නිබ්බි
ඤ්ඤා, (මයාකප්‍රපාද ව්‍යුත්ථානගාමිනී විදග්ගිතා වශයෙන්) කල
කිරෙන්නේය, එසො, මේ සංසකාරයන් කෙරෙහි කලකිරීම; විසු
ද්ධියා නිමිලබවට(නොගොත්) නිමාණයට, මග්ගො, මාග්ගයක්වේ.

326 සබ්බෙ ධම්මා අනන්තානි—යද පඤ්ඤාය පසස්සති
අථ තිබ්බිඤ්ඤානි දුකෙති—එසමගො විසුද්ධියා.

327 චිත්තභේදා අනාදානො—තිරුතති පදකොවිදො
අකම්මරාතං සනතිපාතං—ජඤ්ඤා පුබ්බරාති ව
සවෙ අනත්මසාරීරො=මහාපඤ්ඤා මහාපුරිසොති වුවහි
එවමෙතං අභිඤ්ඤාය—තිනු බුද්ධියා සාවකො—පෙ—
තිඤ්ඤා භොති නිපපාපො—ධම්මපිතිරසං පිව.

328 යෙවජ්ජරු පරිසුඛසීලා—සනොසසාරා පවිවෙකරාමා
අපච්චිතා ධම්මධරාත්තයොති—තෙ ලොකනාථං අභිපුජයන්ති.

329 තුලෙහති කිව්වං ආතප්පං—අකම්මානාරො තථාගතා
පටිපතනා පමොක්ඛන්ති—කාසිනො මාරබ්බිකා
බහුසංඝාතං වම්මධරං—සපඤ්ඤා බුද්ධියාවකං
තෙකම්ම ජමොනදසොව—පෙ—බුත්මුණා පිපසංසිතො “ති
මොවුන් අධිපඤ්ඤා ධම්මානුපසස්සනා ඤ්ඤා වසයෙන් සම්ප්පාදක,
රයෙන් බලා භාවනා කරණු වන් විසින් භාවනා කරණ පරිදි
මෙසේ දනසුතු.

මෙතෙකින් මේ “විමුක්තසංග්‍රහ” නම් වූ විදගීනා භාවනා
සංග්‍රහයෙහි නවවන ‘අධිපඤ්ඤා ධම්මානුපසස්සනා ඤ්ඤා සංග්‍රහය’
විමි.

326 416 සබ්බෙ ධම්මා, සියලු ධම්මයෝ; අනන්තානි, (නමාවසංගතයෙහි
නොවන්නා හෙයින්) අනාතමයයි; යද, යම් කලෙක්හි; පඤ්ඤාය,
විදගීනා ප්‍රඥාවෙන්; පසස්සති දක්කිද; අථ, නැවත (එකලහි)
දුකෙති, (මේ සකාකම්මපරිහරණය සිතියන ලද) දුඃඛයෙහි; තිබ්බිඤ්ඤා,
මහාක ප්‍රාඥා වූ ව්‍යුත්තානගාමී; ති විදගීනා වශයෙන්) කලකිරි
න්තේය; එසො මේ සංසාරයන් කෙරෙහි කලකිරීම; විසුද්ධියා
ධම්මලබ්ච (හොඳොත්) තිථි ණයට; මගො, මාගියෙක් වේ.

327 චිත්තභේදා, (යම් මහණෙක් අභිද්ධාගීයෙන්) පහකරණ ලද
තාමණා ඇත්තේ වේද; අනාදානො, (සකාකාදියෙහි ආත්මාත්මය
වශයෙන්) ග්‍රහණයක් නැත්තේ වේද; තිරුතති පදකොවිදො, තිරු
තති යෙහි හා සෙසු ත්‍රිවිධ පදයෙහි දක්ෂවේද; (හෙවත්) සිවුපිළි
සිඬියාවෙහි දක්ෂවේද; අකම්මරාතං සනතිපාතං, අක්ෂරයන්ගේ
සනතිපාතයෙහි කියන ලද අක්ෂර සමුදායද, පුබ්බපරාතිව, පූර්ව
පරාක්ෂරයන්ද; ජඤ්ඤා, දන්තන් වේද; අනත්මසාරීරො, අනත්ම
ශරීරයෙහි පිහිටියාවූ; සො, ඒ මහණෙනම; වෙ, එකානන්තයෙන්;
මහාපඤ්ඤා, මහත් ප්‍රඥා ඇත්තේ යයිද; මහාපුරිසොනි, (සකල
කෙලෙසින් කෙරුන් මිදුනු සිත් ඇති හෙයින්) මහාපුරුෂයෙයිද,
වුවහි. කියනු ලැබේ.

ප්‍රතිභින්න කාමරූප විදර්ශනායි.

10 තවද, මෙම විදර්ශනා භාවනාසංඛ්‍යාත නිව්‍යාණගාමිනී ප්‍රති පදාධර්මයන් ප්‍රතිපදාඥනවශයෙන් අනෙකප්‍රකාරයෙන් බලා සිත් කිලා වඩනපරිදි කියේය යත්? “සමමාදිට්ඨි සමමාසංකප්පො සමමා වාචා සමමාකමන්තො සමමාආථිවො සමමාවායාමො සමමාසති සමමාසමාධිං කතමාව භික්ඛවෙ සමමාදිට්ඨි? දුක්ඛස්ස ඥාණං දුක්ඛ සමුදයෙස්ස ඥාණං දුක්ඛනිරෝධස්ස ඥාණං දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටි පදාය ඥාණං අයංවුච්චති භික්ඛවෙ සමමාදිට්ඨිං කතමො ව භික්ඛ වෙ සමමාසංකප්පො? නෙක්ඛවමසංකප්පො අවාපාදසංකප්පො අවිතිංසාසංකප්පො අයංවුච්චති භික්ඛවෙ සමමාසංකප්පො කත මාව භික්ඛවෙ සමමාවාචා? මුසාවාදාවෙරමණි, පිසුණාවාචා වෙර මණි, ඵරාසාවාවාවෙරමණි, සම්ඵප්පලාපාවෙරමණි, අයංවුච්චති භික්ඛවෙ සමමාවාචාං කතමොව භික්ඛවෙ සමමාකමන්තො? පා ඤාතිපාතාවෙරමණි, අදින්නාදුතාවෙරමණි, කාමෙසුමිච්ඡාවාරා වෙරමණි’ අයංවුච්චති භික්ඛවෙ සමමාකමන්තො කතමොව භික්ඛවෙ සමමාආථිවො? ඉධ භික්ඛවෙ අරියසාවකො මිච්ඡා ආථිව මහාය සමමාආථිවෙන ජිවිකංකප්පෙනි, අයංවුච්චති භික්ඛවෙ සමමාආථිවො-කතමොව භික්ඛවෙ සමමාවායාමො? ඉධ භික්ඛවෙ

328 වජ්‍රභීරු, වරදටබයවෙන සුළුමු; පරිසුඬසීලා, පිරිසිදුසීල ඇත්තාමු; සන්තොසසාරා, යථාලාභාදි වසයෙන් සන්තොසයෙන් සාරමු; පටිවෙකරාමා, විවෙකයෙහි ඇලුනාමු; අපච්චරිතා; අලොප්ථායෙන් යුක්තමු; (හෙවත්) බහුභාණ්ඩකතොවිම වශයෙන් සවලායක්කැමැත්තාමු; ධම්මධරා, ධම්මධාරිමු; අනුයොගී, කුශලධර්මයෙහි අනුයොග ඇත්තාමු; ශ්‍රේෂ්ඨ පුද්ගලකෙනෙක් වෙඳ, තෙ ඒ පුද්ගලයෝ; ලොකනාථං, ලොකසාධිවු සම්ඥයන් වහන්සේට; අභිජුජයන්ති, මනාකොට පුදන්නෝ වෙති.

329 කුමෙහි, (මහණෙනි) නොපවිසින්; ආතප්පං, කෙලෙසුත් තවන හෙයින් ආතප්පයයි කියන ලද්දා මක් ප්‍රධාන විය යුතුය; කිච්චං (ඒ ආයුම්මාගීධිමග්ග පිණිස) කටයුතුයි; තථාගතා, පථිඥවරයෝ අකබාතාරො, (නිව්‍යාණවපමුණුවන මගහුරක්) කියන්නාහු වෙති; (අත අල්වා ගෙන නිව්‍යාණවපමුණුවන් ගාහුන් නැවෙති) පටිපනතා, (තථාගතයන් විසින් වදාරණ ලද ලෙස) පිළිපත්තාමු; කාමිකො, සම්ප විදර්ශනා භාවනායෙහි නියුක්තමු; යොගාවචරයෝ; මාර බකිනා, භ්‍රෙහුමිකවාහනයයි කියනුද මාර බකිනයෙන්; භමොකකන්ති, මිදෙන්නාහුයි.

භික්ෂු අනුප්පන්නානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදය ඡන්දං ජනෙති. වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති උප්පන්නානං අකුසලානං ධම්මානං පග්ගණ්හය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති—අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති—උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ධීතියාඅසමමාසාය සියොසාභාවය වෙපුලාය භාවනා පාරිපුරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති අයං චුච්චති භික්ඛවෙ සමමාචාරාමොකතමා ච භික්ඛවෙ සමමාසති? ඉධ භික්ඛවෙ භික්ෂු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපි සමපජානො සතිමා විනෙය්‍යලොකෙ අභිජ්ඣා දොමනස්සං—වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති ආතාපි සමපජානො සතිමා විනෙය්‍යලොකෙ අභිජ්ඣා දොමනස්සං—විතෙත විතතානුපස්සී විහරති ආතාපි සමපජානො සතිමා විනෙය්‍යලොකෙ දොමනස්සං—ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපි සමපජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣා දොමනස්සං අයං චුච්චති භික්ඛවෙසමමාසතිකතමා ච භික්ඛවෙ සමමාසමාධි? ඉධ භික්ඛවෙ භික්ෂු විවිච්චව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතකතං සවිචාරං විචෙකජං පීතිසුඛං පඨමං ඝාතං උපසම්පජ්ජි විහරති—විතකතවිචාරානං චූපසමා අජ්ඣතතං සමපජානං වෙතසො එකොදිභාවං අවිතකතං අවිචාරං සමාධිජං පීතිසුඛං දුජ්ජං ඝාතං උපසම්පජ්ජි විහරති—පීතියාව විරාගා උපෙබ්බකො ච විහරති අනොව සමපජානො සුඛව කායෙන පටිසංවෙදනි යං ජං අරියං අවිකකන්ති උපෙබ්බකො සතිමා සුඛවිහාරීති, තතියං ඝාතං උපසම්පජ්ජි විහරති—සුඛස්ස ච පග්ගණ්හාදුක්ඛස්ස ච පග්ගණ්හාසුඛෙඛව යොමනස්ස දොමනස්සානං අත්ථගමා අදුක්ඛං අසුඛං උපෙබ්බාසති පාරිසුඛිං චතුත්ථං ඝාතං උපසම්පජ්ජි විහරති—අයං චුච්චති භික්ඛවෙසමමාසමාධි, තීයනාදිප්‍රතිපද්‍යවන්තෝ වශයෙන්ද,

තවද, මෙම නිව්‍යාණයාමිති ප්‍රතිපද්‍යයෙහි.

“දුක්ඛා පටිපද්‍ය ඛිප්පාඨස්සාදා, දුක්ඛාපටිපද්‍ය දඤ්ඤා භික්ඤ්ඤා, සුඛාපටිපද්‍ය ඛිප්පාඨස්සාදා, සුඛාපටිපද්‍ය දඤ්ඤා, යනාදින් වදරණලද දෙශනානුක්‍රමයෙන් වතුස්කතය පඤ්චකතය වශයෙන් ප්‍රථමධ්‍යානාදියෙහි යම්යේද, එපරිද්දෙන් ලොකොත්තර ප්‍රථමධ්‍යානාදියෙහිද ඒ ඒ ධ්‍යානවිතත පඤ්චාසානුකොට සිටි යාමු තයසහග්‍රප්‍රතිපාදකවු “සුඛිකපටිපද්‍යය, සුඛිතසුඤ්ඤානාය, සුඤ්ඤාතාපටිපද්‍යය, සුඛිකඅප්‍රාණිතිතාය, අප්‍රාණිතිත

පටිපදය" යනාදීන් පවතීඩවු ගුණිකප්‍රතිපදාවෝද 'නිජාණ්භාමිති ප්‍රතිපදාවෝ, නම් වෙතිසි, ප්‍රතිපදා ඥානවශයෙන් අනෙකප්‍රකාරයෙන් බලා "අඩා ඉමාය පටිපදය ජරාමරණමා, මුඛියාමිති" යනාදි පාලිධම්මයන් සමරණයකොට "වෙමෙ භික්ඛවෙ අනතා පබ්බජිතෙක න සෙවිතබ්බා"යි යනාදීන් ආදිකොටවදුල අනත වියවර්ජිත මධ්‍යමප්‍රතිපදාවන් පරිපූරණය කිරීමෙන් ජාතිජරා මරණ සංකිතාන සියලුම සංසකාරදූෂයන් තෙරෙත්ද මිදෙමි "අපමාදෙන සමපාදෙථ භික්ඛවො"යි යන්නෙන් ගඤ්ඤවාටදුල පශ්චිමබ්බවචනයට අනුක්‍රියාකිරීමෙන් අමාතමහා නිජාණයද සාක්ෂාත් කෙරෙමි යන එකාවන් අදහස්ඇතිව ස්ථාන නිෂද්ධාදි වතුර්විධ ඊයසීපථපරිවර්තනයෙහි වතුර්විධවිශේෂයෙන් සුයතව සමන්ද්‍රවිශ්වපෙරදූරිකොට ඇත්තාවූ ශීලව්‍යාදි සියලුම ප්‍රතිපදා ධම්මයන් ආසෙවිත භාවිත බහුලිකාතාදිවශයෙන් අප්‍රමාදව සිත් හිලා වඩවි තවද, මේ නිජාණ්භාමිති ප්‍රතිපදාධම්මයන් උපමා වශයෙන් ප්‍රතිපදා ඥානයෙන් බලා සිත්හිලා වඩන යොගිහු විසින්.

මෙසේ එතභූමක විභූමක ත්‍රිභූමකාදිමහත් ප්‍රසාදයක්වුනේ මහාමහල්තලයට පැමිණෙනු කැමැත්තාවූ පුරුෂයෙක් සොපාන මාලාවක් කරණකොටගෙන අභිමතස්ථානවූ මතුමහල්තලයට පැමිණේද, එපරිද්දෙන්ම මාගීඵලනාමැතිමහාප්‍රාසාදයාගේ අර්ථ හත් ඵලනාමැති මතුමහල්තලයට පැමිණෙනුකැමති සත්පුරුෂයන්ට සොපානමාලාවක් බඳු වූ සමන්ද්‍රවිශ්ව පෙරදූරිකොට ඇත්තාවූ ශීල ව්‍යාදි සියලුම ප්‍රතිපදාධම්මයන් මෙසේ උපමාවශයෙන්ද, බලා අප්‍රමාදව සිත්හිලා වඩන්නේයයි සේයි.

තවද, මෙම නිජාණ්භාමිති ප්‍රතිපදාධම්මයන් ධර්මාලම්භන ප්‍රති වශයෙන් ප්‍රතිපදාඥානයෙන් බලන යොගිහු විසින්.

330 "වාචානුරක්ඛි මහසා සුසංවුතො
කායෙ නව අකුසලං ත කසිරා
එතෙ තයො කමමපථෙ විසොධයෙ
ආරාධයෙ මග්ගං ඉසියවෙදිතං.

330 වාචානුරක්ඛි, (ගම්පුද්ගලයෙක්තෙම) වචනය රක්තා සුඵ වේද; මහසා, මහසීර්; සුසංවුතො, සුසංවාතවෙද; කායෙනව, කසිත්ද; අකුසලං, අකුසලය; තකසිරා, තො රත්තේවේද; එතෙ තයො කමමපථෙ, මේත්‍රිවිධ භාමිපථයන්; විසොධයෙ, පිරිසිදුකරන් තේවේද; (ඒ පුද්ගලතෙම) ඉසියවෙදිතං, බුඩාදි ඡායිවර යන් විසින් ප්‍රතිවේධය කරණ ලද්දවූ; මග්ගං, ආයතීමාගීය; ආරා ධයෙ, සිඬකරන්නේයි.

- 331 උට්ඨාන කාලමහි අනුට්ඨානානො,
 යුවා බලී ආලසියං උපෙතො,
 සංසන්නසංකප්පමනො කුසිනො,
 පඤ්ඤය මග්ගං අලසො න විජ්ඣති.
- 332 උච්ඡිද්ද සිනෙහමහනනො-කුමුදං සාරදිකං ව පාණිනා,
 සන්තිමග්ගමෙව බ්‍රූහය-නිබ්බාණං සුගතෙන දෙසිතං.
- 333 දුක්ඛං දුක්ඛාමුප්පාදං-දුක්ඛස්ස ව අතික්කමං.
 අරියඤ්චට්ඨාසිතිකං මග්ගං-දුක්ඛපසමගාමිනං.
- 334 එතං බො සරණං මෙමං-එතං සරණං මුත්තමං.
 එතං සරණමාගමම-සබ්බදුක්ඛා පමුච්චති.
 එවමෙනං අභිඤ්ඤයං-භික්ඛු බුඬස්ස සාවකො-පෙ-
 තිඤ්ඤො හොතිතිප්පාපො-ධම්මපිතිරසං පිබං.

331 උට්ඨානකාලමහි, විශ්වීකරන්තව සුදුසුකල්හි; අනුට්ඨානානො, විශ්වීනොකරන්තානු මහණතෙම; යුවා, ප්‍රථම යෞවනයෙහිසිටි යේවේද; බලී, කායබලසම්පන්නත්වයේවේද; ආලසියං උපෙතො, (ඉදින්) ආලසයෙන් යුක්තත්වයේවේද; සංසන්නසංකප්පමනො, කාමචිත්තකීදින් විසින් මනාකොටයට ගලනලද සමයක් සංකල්පනා සිත් ඇති; කුසිනො, කුසිනවු; අලසො, අලසවු ඒ මහමැලි ගැහැන්ගේ; පඤ්ඤාමග්ගං, ප්‍රඥාවෙන් දුක්ඛයුතුවු ආයතීමාගීය; න විජ්ඣති, නොලබන්නේ.

332 සාරදිකං, සරත්කාලයෙහිවු; කුමුදං කුමුදමලක්; පාණිනා ඉව, අග්නිගේණ උදුරන්නාක් හුමෙන්; අත්තනො, තමාගේ; සිනෙහං, තෘණො සබ්බාසාන සෙත්තය; උච්ඡිද්ද, අභිද්මාගීයොන සසත්‍රයෙන් උපුටාපිය; (මුලින්ම සද්ධිය) සන්තිමග්ගං-එව, නිව්වාණයට පමුණුවන්නාවු අනාගතියාමාදියම; බ්‍රූහය, වඩව; කුමක්හෙ උන්දයක්) සුගතෙන, සුගතවු බුදුන්විසින්; නිබ්බාණං, නිව්වාණය, දෙසිතං (ශාන්තය ප්‍රණීතය ශාස්තිය යනාදිවශයෙන්) දෙශනා කරණ ලද්දේය (එහෙයිනි)

333 දුක්ඛං, තෙහුමිකවාතසංකප්පාන දුඃඛසත්‍යයද; දුක්ඛසමුප්පාදං, දුඃඛය උපදවන්නාවු තෘණො සබ්බාසාන සමුදයසත්‍යයද; දුක්ඛස්ස, දුඃඛයාගේ; අතික්කමං, ඉක්මමට කාරණවු නිව්වාණ සබ්බාසාන නිරෝධසත්‍යයද; දුක්ඛපසමගාමිනං, දුක්ඛනිරෝධයට පමුණුවන්නාවු; අරියං, උත්තමවු; අට්ඨාසිතිකං-මග්ගඤ්ච, අනාගතියාමික මාගී සබ්බාසාන මාගී සත්‍යයද යම් පුද්ගලයෙක් තෙම මනා කොට කුවනාසින් දක්නේවේද)

335 නසනතිපුත්තා තාණාය-න පිතා න'පි බික්ඛිවා
අනතකෙනා 'ධිපනනසස-නනි සුද්ධිසු තාතතා.

336 එතමන්වසං සුද්ධා-පණ්ණිනො පිලසංවුතො
තිබ්බාණගමනං මග්ගං බිප්පමෙව විසොධයෙ"ති.

මේ විදගීනාභාවතා සංඛ්‍යාතනිජාණගාමිනි ප්‍රතිපදාධර්මයන්
ප්‍රතිපදාදානවශයෙන් අනෙකප්‍රකාරයෙන් බලා සිත්තිලා වඩන
පරිදි මෙසේ දතයුතු.

මෙතෙකින්මේ විමුක්තිසංග්‍රහ,, නම්වූවිදගීනාභාවතා සංග්‍ර
හයෙහි දසවන ප්‍රතිපදාදානසංග්‍රහයෙහි, තිමි.

ප්‍රතිපදාදාන විදගීනායි.

11 තවද,මෙමවිදගීනාභාවතාසංඛ්‍යාත'තිලකඛණානුපය්‍යනා,
ඥාධර්මයන් සිත්තිලා වැඩීමෙහි ආතිසංස කිසේයයන්? මෙසේ
අනෙකමුඛයෙන් විභාගකරණලද'සකකි, ධාතු,ආයතන, ඉන්ද්‍රිය,
බල,'බොණ්ඩක, සංඛ්‍යාත සංසකාරධර්මයන් අනිත්‍යාදිවශයෙන්
බලා, ත්‍රිලක්‍ෂණානුදගීන ඥාධර්මයන් අතුරෙන් යම් යම් ධර්මයක්
යමෙක් කිරිසිදක් අනාපමණකාලයක් ආලම්භකරණවශයෙන්
සිත්තිලා වඩා විදගීනාධර්මයන් මුහුකුරුවාද, ඕනට වඩනාකුසල

331 එතං බො සරණං, මේසරණය වනාහි, බෙමං, සෙවං;
(හෙවත්)නිබ්බතය;එතංසරණං, මේසරණය; උතතමං,උතතමය;
එතං සරණං ආගමම, මේසරණයට පැමිණ; සබ්බදුක්ඛා, සියලු
සසරදුක්ඛ; පමුවෙති, (සතතෙම) මිදෙන්තෙයි.

335 අනතකෙන, මරහුවිසින්; අධිපනනසස, මඩනාලදසක
යාට; තාණාය, රක්‍ෂාවපිණිස;පුත්තා, පුත්‍රයෝ; නානනි, නොව
න්තාහ; පිතා, පියාද; න, රක්‍ෂාපිණිස නොවන්නේය; අපි,
තවද,බික්ඛිවා, (සෙසු) නැයෝද; න, රක්‍ෂාවපිණිස නොවන්නාහ;
සුද්ධිසු,(මරහුවිසින් මඩනාලද සකයාට)නැයන්කෙරෙහි; තාණ
නා, පිහිටවියයුතුබවෙක්; නනි, නැත්තෙයි.

336 එතං අත්ථවසංසුද්ධා, මරහුවිසින්මඩනාලද සකයාට නැ
යන් පිහිටවන්නට අසලෝචි බවයි කියනලද මේ කාරණයදුන;
පණ්ණිනො,නුවනැති මහණතෙම;පිලසංවුතො,ශිලයෙන්සන්වාර.
වුයේ; තිබ්බාණගමනං මග්ගං,තිවණටයනමග (හෙවත්)අරි අවභි
මග; බිප්පංඵව, වහාම; විසොධයෙ, පිරිසිදුකරන්නෙයි.

සතරමහාසාගරයෙහි ජලසකනීයව් වඩාඅසංඛියයඅප්‍රමේයවේ.

“අනිච්චං, අනිච්චං” කියා අනිච්චානුපස්සනාඤ්ඤායවඩා බුදු බව පැතුයේසොලසාසංඛියකප්ලක්‍ෂයකින්බුදුවේ “දුක්ඛංදුක්ඛං, කියා දුක්ඛානුපස්සනාඤ්ඤාය වඩා බුදුබවපැතුයේ අව්‍යාසංඛියකප්ලක්‍ෂයකින් බුදුවේ-අනත්තං අනත්තං” කියා අනත්තානුපස්සනා ඤ්ඤාය වඩාබුදුබවපැතුයේ සාරාසංඛියකප්ලක්‍ෂයකින් බුදුවේ.

337 “නති සීලවතං හෙතු-උපපජ්ජනති තථාගතා
අවංකරා තිණිපද-සමුඛෙන පකාසිතා.

338 අතෙකජාතිංසංසාරං-සකුට්ඨස්සං අනිබ්බිසං
ගහකාරකං ගවෙසනේතා-දුක්ඛා ජාතිපුතපුතං.

339 ග්හකාරක දිට්ඨො‘සි-පුතගෙහං න කාහසි
සබ්බා තෙ ථාසුකා භග්ගා-ගහතුටං විසංඛිතං
විසංඛාරගතං විතතං-තණ්හාතං බයමජ්ඣනාති.

340 අභිඤ්ඤායං අභිඤ්ඤාතං-භාවෙනබ්බව භාවිතං
පහානබ්බං පතිණං මෙ-තස්මා බුඛො‘සම්බුභවණො’ති.

ආතිසංස මෙසේ දතයුතු.

337 තථාගතා, තථාගතවරයෝ; සීලවතංහෙතු, සීලව්‍යුතහෙතු කොඳු හෙණ; නඋපපජ්ජනති, නොමඋපදින්නාහ; (කුමක් හෙතු කොටහෙණ උපදින්නාහුදයත්)අවංකරා, අවකුරක්ඇත්තාවු; තිණිපද, (අගිච්චං දුක්ඛංඅනත්තායන) ත්‍රිවිධපදකෙනෙක්; සමුඛෙන, සමීඤයන් වහන්සේ විසින්; පකාසිතා, වදරණ ලද්දහ; (මේ ත්‍රිවිධපදයෝ තථාගතෝ ධර්මතියට හෙතු භූතයෝ වෙති)

338 පුතපුතං ජාති, (භවේයෙහි) නැවත නැවත උත්පත්ති නොම; දුක්ඛා, (යම්හෙයකින් දුක්ද.)ඒදුක්ඛතාති තෘෂණා නැමැතිවඩුවානොදුටුවාක් කාලයෙහිනොතවතිසිද්ධවෙයිත්) ගහ කාරකංගවෙසනේතා, (මේ) ආත්මභාවසංඛියාත ගෘහය කරන් නාවු තෘෂණා නැමැති වඩුවා සොයන්නාවු මම; අතෙක ජාතිසංසාරං,(යම් නුවනකින් තෘෂණා නැමැති වඩුවා දක්තවහැකිවේද ඒබොධිඤ්ඤාධිගමය පිණිසදිව්‍යභිකාර පාදමූලයෙහිදී අභිනිහාරය කොට මෙතෙක් කල්මුළුලැටුණි) නොයෙක් ජාතිකොටි ශතසහ සුසසි කියනලද සංසාර චට්ටයෙහි; අනිබ්බිසං, ඒ බොධිඤ්ඤාය නොලබන්නෙමිම; සකුට්ඨස්සං, වුති ප්‍රතිසන්ධි වශයෙන් නැවත නැවත ඇවිද්දෙමිද;

නිවද “කාමතණ්හා, භවතණ්හා, විභවතණ්හා” සංඛ්‍යාතසිය
 ලුමි කෙලෙසටයින් කෙරෙත් මුක්තවු අපියෙන්ද-නොගොත්—
 “තදඛග, වික්ඛම්මන, සමුච්ඡේද, පටිපට්ඨාසී, නිස්සරණ” සංඛ්‍යාත
 පඤ්චවිමුක්තින්ගේ ප්‍රාප්තිඅපියෙන් විමුක්තියයි කියනලදනිවත්
 නම් කිසේයයන්? “එතං සත්තං එතං පණ්ණං යදිදං සබ්බසංඛාර
 සමප්පො සබ්බපට්ඨිපට්ඨිනියංගො තණ්හකකයො තිරොධො නිබ්බා
 ණන්ති” යනාදි පාලිවසයෙන්ද, තවද “තදඛගවිමුක්තිය, වික්ඛ
 ම්මනවිමුක්තිය, සමුච්ඡේදවිමුක්තිය, ප්‍රතිප්‍රග්‍රහිති විමුක්තිය නිස්ස
 රණ විමුක්තිය” යන පඤ්චවිධවිමුක්තින්ගේ වශයෙන්ද, තවද
 “තදඛගප්‍රභාණිය, වික්ඛම්මන ප්‍රභාණිය, සමුච්ඡේද ප්‍රභාණිය,
 ප්‍රතිප්‍රග්‍රහිති ප්‍රභාණිය” නිස්සරණ ප්‍රභාණිය” යන පඤ්චප්‍රභාණි
 න්ගේ වශයෙන්ද, තවද, “සීලවිසුඤ්ඤා, විතතවිසුඤ්ඤා
 දිට්ඨිවිසුඤ්ඤා, කඛ්ඛාචිතරණවිසුඤ්ඤා, සංග්‍රාමග්‍රාහ ඤාණදස්සන
 විසුඤ්ඤා, පටිපදඤාණදස්සන විසුඤ්ඤා, ඤාණදස්සන විසුඤ්ඤා” යන
 සප්තවිමුද්ධින්ගේද, පරමපරාවෙන් අභිත්මාගීඤ්ඤායට අලම්බන
 කරණවශයෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂකටයුතුවු “කාමභවය, රූපභවය, අරූප

339 ගහකාරක, ආත්මභාව සංඛ්‍යාත ගෘහයකරන්තාවුතෘණො
 නාමැති වඩුව; දිසොඅසි; (සථිඤ්ඤාඤාය ප්‍රතිවේධ කරන්තාවු
 මාවිසින් දන් තෝ) දක්කාලද්දේ විහි; පුත, නැවත; ගෙහං, ආ
 තමභාව සංඛ්‍යාතගෘහය; නකාගසි, (මට) නොකරන්තෙහිය
 තෙ, තාගේ; සබ්බාථාසුකා, (සෙසු) සියලුකෙලෙස් නාමැති පරා
 ලයෝ, (හෙවත්) සියලුගෘහොපකරණයෝ; භග්‍යා, සථිඤ්ඤාඤාය
 ප්‍රතිවේධ කරන්තාවු මාවිසින්) බිඳපියනලද්දහ; ගහකුටං, (නා
 විසින් කරණලද) ආත්මභාවසංඛ්‍යාත ගෘහයාගේ අවිද්‍යානාමැති
 කණ්ණිකා මණ්ඩලය; විසංඛිතං (අභිද්ධාගී ඤානනාමැතිපොරො
 චන්පළා) විසුරුවා පියනලද්දේය; විතතං, (දන් මාගේ සිත; විඤ
 ඛාර ගතං; (අලම්බන කරණවශයෙන්) නිව්‍යාණගතවිය; තණ්හා
 නං ඛයං, (මමද) කාමතෘණොදීන්ගේ ක්‍ෂයයයි කියනලද අභිත්
 ථිලයට, අප්ඤා, පාමිණියෙමි.

340 බ්‍රාහ්මණ, එබ්බාබ්‍රාහ්මණය; මම, මාවිසින්; අභිඤ්ඤායං;
 දූතගතයුතුවු දුෂ්ඨසත්‍යයද; අභිඤ්ඤායං, දූතගන්තාලද්දේය;
 භාවෙ තබ්බස්සට්ඨ, වැඩියයුතුවු මාගීසත්‍යයද; භාවිතං, වඩනාලද්
 දේය; පභාතබ්බං, පහිණි කළ යුතුවු සමුද්දාය සත්‍යයද; පහිණං,
 ප්‍රතිණකරණලද්දේය; තසමා ඒ කාරණයෙන්; බ්‍රිමො අංමි, (මම)
 බුද්ධත්වෙමි.

භවය" යනාදි "නවභවය, නවසත්තාවාසය, සප්තවිඤ්ඤාසථිතිය, පඤ්චමහාගතිය, චතුර්විධයෝගිය" යන සසර හා නොහැනිසිව් යාලු අප්රවු අමරවු ශාන්තවු පුණීතවු සුව කෙලවරක් තැන්තාලු හෙතුනිසානුපන්නාලු "නිලය, පිතෘ, ලොහිතය" යනාදිවණිත් රහිතවු "භ්‍රහ්මය දිසිය" යනාදි සංස්ථානරහිතවු ස්ථාන නියමයක් කාලනියමයක් තැන්තාලු වානසංඛ්‍යාන භවතාපණාවෙන් නික් මුණුගෙයින් 'නිජාණ යයි කියනලදපරමානුපදානියතෙම' නිවන් නම්වේ. තවද, මෙම නිජාණාථිය උපමාවලයෙන් බලන යො ගිහුවිසින්, යම්සේ අග්නිසංගීය සියලුම ජීවයන්ගේ අංකුරෝ තපතරියට කාරණා නොවේද, එපරිද්දෙන්ම අභිත්මාගීඤ්ඤා නාමැතිහිත්තෙන් අනාගත භවොත්පත්තියට කාරණවූ තාපණා ජීවයන්ගේ ක්‍ෂයකිරීම' නිවන්, නම්වන්නේයයි සේසි. තවද, මෙමනිජාණාථිය බිමාලමතප්‍රිතිවලයෙන් බලන යොගිහුවිසින්.

341 "අකතං අනන්තං සන්තං-අමතං අපලොකිතං
පණීතං සරණං බෙමං-තාණං ලෙණං පරායණං.

342 සිවඤ්ච නිපුණං සචං-දුක්ඛකම්ම මනාසචං
සුදුගුණං පරං පාරං-තිබ්බාණං මනිදස්සනං.

343 තණ්හකම්මයං ධ්‍රුවං දීපං-අබ්‍යාපකම්ම මනිතිකං
අනාලයමරුපඤ්ච-පදමච්චුත මකකරං.

344 විරාගඤ්ච තිරොධඤ්ච-විමුත්ති මුත්ති මෙව ච
එයොගි පන නාමෙගි-තිබ්බාණන්තො කම්මයති"ති.

341 අකතං, අකතද; අනන්තං, අනන්තද; සන්තං, සන්තද;
අමතං, අමතද; අපලොකිතං, අපලොකිතද; පණීතං, පණීතද;
සරණං, සරණද; බෙමං, බෙමද; තාණං, තාණද; ලෙණං, ලෙණ
ද; පරායණං, පරායණද;

342 සිවඤ්ච, සිවද; නිපුණං, නිපුණද; සචං, සචද; දුක්ඛකම්
මයං, දුක්ඛකම්මද; අනාසචං, අනාසචද; සුදුගුණං, සුදුගුණද; පරං
පරද; පාරං, පාරද; තිබ්බාණං, තිබ්බාණද; මනිදස්සනං, මනිදස්සනද

343 තණ්හකම්මයං! තණ්හකම්මයද; ධ්‍රුවං, ධ්‍රුවද; දීපං, දීපද; අබ්‍යා
පකම්ම, අබ්‍යාපකම්මද; මනිතිකං, මනිතිකද; අනාලයං, අනාලයද;
මරුපඤ්ච, මරුපද; පදං, පදද; අච්චුතං, අච්චුතද; මකකරං,
මකකරද;

නිවන් මෙසේ දතයුතු.

තවද, මෙම විදහිනා සකිසාන සුඛදුකිඛාදි බමියන්ට මධ්‍යස්ථානවූ 'උපෙඛාසති පාරිසුඛි, සකිසාන නිවන්සැපතමි කියේය යන්? සුඛස්ස ච පහාණා දුකස්ස ච පහාණා පුබ්බෙච්ඡා සොමනස්ස දොමනස්සානං අත්ථගමා අදුක්ඛං අසුඛං උපෙඛාසති පාරිසුඛිං චතුස්සංකිතං උපසම්පජ්ජි විහරති,, යනාදි පාලිවසයෙන් ද-තවද, මෙම නිවන්සැපතෙයි.

- 345 „අනිච්චා ච තසකිං රා-උප්පාදවයධම්මෙනා උප්පජ්ජිතා නිරුජ්ඣන්ති-තෙසං චූපසමොසුඛො.
- 346 තත්ථි රාගසමො අග්ගි=තත්ථි දොසසමො කප්පි තත්ථි කකුඛා දිසා දුක්ඛා-තත්ථි සන්ති පරං සුඛං.
- 347 ජිඝච්ඡා පරමා රොගා-සකිං රා පරමා දුඛා එතං ඤාතො යථාභූතං-නිබ්බාණං පරමං සුඛං.
- 348 ආරොග්‍ය පරමා ලාභා-සන්තුට්ඨි පරමං ඛනං විස්සාසා පරමා ඤාති-නිබ්බාණං පරමං සුඛං, ති.

344 විරාගඤ්ච, විරාගද; නිරොධඤ්ච, නිරොධද; විමුක්ඛි, විමුක්ඛිද; මුක්ඛිඵච්ච, මුක්ඛිදුසි(යන)එතෙති පනතාමෙති, මේ අභිධානයන් විසින් වනාහි; නිබ්බාණෙනා, නිව්ණාණය; කප්පියති, ප්‍රකාශ කරණු ලැබේ.

345 සකිං රා, භ්‍රෙහුමික සංසකාරයෝ; චිත, එකානන්තයෝ; අනිච්චා, අනිත්‍යයහ; උප්පාදවයධම්මෙනා, ඉපදීම හා නැසීම සටහනකොට ඇත්තාහ; උප්පජ්ජිතා, ඉපිද; නිරුජ්ඣන්ති, නිරුච්චෙති; තෙසං, ඒ සංසකාරයන්ගේ; චූපසමො, ව්‍යපශමසම්බන්ධ නිව්ණය; සුඛො, සැපයි.

346 රාගසමො අග්ගි, රාගයා සමච්ඡි ගින්නෙක්; තත්ථි, නැත, දොසසමො කප්පි, වෙසය හා සමච්ඡි අපරාධයෙක්; තත්ථි, නැත; කකුඛා දිසා දුක්ඛා, පඤ්චස්කකුඛයන් හා සමච්ඡි දු:ඛයෙක්; තත්ථි, නැත; සන්ති පරං සුඛං, නිව්ණයට වැඩි අතික් සුවයෙක්; තත්ථි, නැතියි.

347 රොගා, (අවානුවක් පමණ වූ සියලු) රෝගයෝ; ජිඝච්ඡා පරමා, ජිඝච්ඡා ච උතුම්කොට ඇත්තාහ; (සාදුක් කැමති රොගය වනාහි සියලුකලට පිළියම්කට යුතු වූ වින්මසෙසු රොගයන්ට වඩා උතතම රොගකම්මෙති) දුඛා, (සිරුලු) දු:ඛයෝ; සකිං රා පරමා, පඤ්චස්කකුඛයන් ප්‍රධාන කොට ඇත්තාහ; එතං, මේ කාරණය; යථාභූතං, තත්ව වූ පරිද්දෙන්; ඤාතො, දන(ප්‍රාඥයෝ නිවන් පසස කරන තාහ එහෙයින්); නිබ්බාණං, නිව්ණයතෙම; පරමං සුඛං, (කිසි දුකක් නැති හෙයින්) උතතම වූ සුවයෙකි.

50

නාස නානම්, දිළිඳු මිවනාලි කෙබ,

Free Distribution

350 යො වුත්ථාසො පරිපුණ්ණමානසො
 බිණාසවො අනනිමදෙහධාරී
 විසුඛසිලො සුසමාහිතිඤ්ඤො
 චන්ද්‍රො යථා රාහුමුඛා පමුතො.

351 සමො තතං මොහමහකිකාරං
 විමොචයි යබ්බමලං අසෙසං
 ආලොකපජ්ජොතකරො පභංකරො
 සහස්සරංසි විය භානුමා නහෙ.

352 රාගො රජො තච පත රෙණු වුච්චති
 රාගසෙසනං අධිවචනං රජොති
 එතං රජං විපපජතිකා භික්ඛවො
 විහරන්ති තෙ විගතරජස්ස සාසනෙ.

353 දෙසො රජොතච පත රෙණු වුච්චති
 දෙසසෙසනං අධිවචනං රජොති
 එතං රජං-පෙ-විගතරජස්ස සාසනෙ.

350 වුත්ථාසො, වාසනිමවනලද බබ්බසරවස් ඇත්තාවු; පරි පුණ්ණමානසො, සම්පුණ්ණවුසිත්ඇත්තාවු; අනනිමදෙහධාරී(පුත රිඛවයක් නැතිහෙයින්)අනනිමගරීරධාරීවු;යොබිණාසවො,යම් ක්ෂිණා ශ්‍රවයෙක් තෙම,විසුඛසිලො, පිරිසිදු*සිල්ඇත්තේ; සුසමා හිතිඤ්ඤො, මොතචට සමාහිතවු ඉඤ්ඤායන් ඇත්තේ; රාහුමුඛ පමුතො, රාහුමුඛයෙන් මිදිනාවු; චන්ද්‍රො, චන්ද්‍රයාමෙන්;

351 සමොතතං, හාස්පසින් යටකොට පැතිර සිටියාවු; මොහ මහකිකාරං, මොහනැමැතිමහත් අදුරද; යබ්බමලං, (අවසෙස) සියළු කෙලෙස්මලද; අසෙසං, සම්ප්‍රකාරයෙන්; විමොචයි, මුදා හැරෙස්සක්ද (ඒක්ෂිණාශ්‍රවනෙම); නහෙ, ආනාශගෙහි; සහස්සරංසි දහසක් රස්මිඇත්තාවු; භානුමාවීය, සුයඳියාමෙන්; ආලොක පජ්ජොතකරො, ආලොක ප්‍රදේශකරවු; පභංකරො, ප්‍රභාකර කම්මෙයි.

352 රාගො, රාගයතෙම; රජො, රජස්සනම්මෙ; රෙණු, බුලි; තචපතවුබහති,(මෙහි රජස්ස යයි නොකියනුලැබේ; රජො, ඉති, රජස්සයන; එතං, මෙය; රාගස්ස, රාගයට; අධිවචනං, නාමයෙහි, විගතරජස්ස, පහවු රාගරජස ඇතිසමුදායන්වහන්සේගේ; සාසනෙ, සස්සනෙහි; තෙහික්ඛවො, ඒහිඤ්ඤාහුමු; එතංරජං, මේ රාග රජස; විපපජතිකා, වෙසෙසින් අත්ලැර; විහරන්ති, වාසා කෙරෙත්.

354 මොහො රජෝ කවසන රෙණු ප්‍රිව්විනී
මොහසෙකං අභිව්වනං රජෝති
එතං රජං විසජ්ජිති හිංසාවෝ
විහරන්ති තෙ විහරජස්ස සාසනෙ”ති.

නිවන්සැප මෙසේ දහසුතු.

තවද, ධර්මාලම්භන ප්‍රතිවහයෙන් ධර්මානිසංසයන් බලන පරිදි කිසියම් යන්?

355 “ලඬුක දුලලහතරඤ්ඤා මනුස්සයොති.
සබ්බප්පඤ්ඤා රතීතං. බණ්ඩමපදඤ්ඤා
ඤ්ඤානං ආසවඤ්ඤාකතිකඤ්ඤා ධම්මං.
කො පඤ්ඤාචාරිතං. න භජෙය්‍ය ධම්මං.

355 බලෙමි, තිලෝකසරණේ, පරමෝ රසානං.
 බලෙමි, මහනසරතනෝ රතනෙසු ලෝකේ
 බලෙමි, හවේ තිභව්‍යකඩවිතාසගෙතු
 බලමං සමං වරථ ජාගරියානුසුතතා.

353 දෙසො, වෙසොනෙම; රජා, රජස්තමිවි; රෙණ, බුරි;
 කළකවුළුකි, (මෙහි රජස්සමි) නොකියනුලැබේ; රජොඉති,
 රජස්සන; එතං, මෙය; දෙසසා, වෙසෙය; අභිව්වතං, නාම
 (7)යකි—පෙ—

355 මොහොත, මොහොතෙම; රජෝ, රජස්තමිචේ; රෙණු, ධුලි; නවපතවුවට, (මෙ රජස්තමි) නොකියනු ලැබේ; රජෝඉති; රජස්තම; එතං, මෙ; මොහොත, මොහොත; අධිවිවතං, නාමයෙකි, විභවරජස්ත, පතවුමොහරජස්තැතිසම්භවත්තස්තෙ; සාසතෙ, සස්තෙ; තෙතිකවො, ඒතිසුත්තමු; එතං, රජං, මේමොහරජස්ත; විපජ්ජතො, වෙසෙසිත් අත්තර; විභවතී, වාසයතෙරෙති.

356 දුලලභපරං, අතීතයින් දුර්ලභවූ; මනුස්සයෝතිඤ්ඤා, මනු
 ඥයෝතිඤ්ඤා; පපඤ්ඤා, පපඤ්ඤායෙන් තොරවූ; (හෙවත්)
 අභවද්වයා නිශ්චයෙන් වෙන්වූ; සබ්බං, සියලු; ඛණ්ඩාදායකං,
 ඛණ්ඩාදායකය; ලබාන, ලබා; ආසවනදං, (කාමාශ්වාදි)ආශ්වා
 යන් දුරුකරන්නාවූ; එකතිභං, අසත්‍යයකිනවූ; ඛණ්ඩාදායකං,
 ඛණ්ඩාදායකය; අභවද්වයා, පපඤ්ඤා; කො, කවරෙක්තෙම; අනවර
 භං, තීරනකරයෙන්; ඛණ්ඩං, ඛණ්ඩය; නිශ්චයා, නිශ්චයය; නොන
 රත්තේද; (ප්‍රාඥනෙති) ඛණ්ඩය නිශ්චය කරන්නේමයි)

357 බලමො හවේ රකබති බමමවාරි.

බලමො සුවිණේණො සුබමාවහාති
එසාතිසංඝො බලමො සුවිණේණ
න දුග්ගතිං ගව්ඡති බමමවාරි.

358 බලමො හවෙ හතො හනාති-නාහතො හනති කඤ්චිතං
තසමා හි බමමං න හතො-මා නං බලමො හතො හනි.

359 නති බලමො අබලමො ච-උභො සමවිපාකිනො
අබලමො නිරයං නෙති-බලමො පාපෙති සුග්ගතිං.

60 බමමාරාමො බමමරතො-බමමං අනුවිච්ඡායං
බමමං අනුසාරං හිනඛු-සඛමො න පරිහායති.
එවමෙතං අභිඤ්ඤා-හිනඛු බුද්ධියා සාවකො-පෙ-
තිඤ්ඤො හොති නිපාපො=බමමපිතිරසං පිටං.

356 බලමො, බමීයනෙම; තිලොකසරණො, ත්‍රිපිට ලොක වාසී
ත්වපිතිවෙක; රසානං, (මූල රසාදි) රසයන් අතුරෙන්; පරමො;
(බමීයනෙම)උත්තමරසයෙක; බලමො, බමීයනෙම; ලොකෙ, ලොක
යෙහි; රතනෙසු, (මුක්තාමාණිකාදි) රත්නයන් අතුරෙන්; මහ
ත්ඤ්ජ රතනො; මාහාති රත්නයෙක; බලමො, බමීයනෙම; හවෙ,
එකානනයෙන්; තිහවදුකම් විනාසහෙතු, හවත්‍රයෙහි දු:බවිනා
සයට කාරණයෙක; (එහෙයින්) පාගරියානු යුත්තා, කිදිවර්ණ
කීර්තී මේ සුකතවූවානු; බමමංසමාවරප, (දානාදි කුශල) බමීයෙහි
සැසිරෙවි.

357 බලමො, (කුශල)බර්මයනෙම; බමමවාරිං, බමමයෙහි හැඳි
රෙන්නනු; හවෙ, එකානනයෙන්; රකබති, රකිති; සුවිණේණො,
මනාකොටසුරාදුකරණලද්දවූ; බලමො, බමීයනෙම; සුබං, (මෙලෝ
පරලෝ) සුවය; ආවහාති, එලවයි; සුවිණේණො, මනාකොට සුරාදු
කරණ ලද්දවූ; බලමො, බර්මයෙහි; එසො ආනිසංඝො, (ත්වත්)
මේ ආනිසංඝයෙක්වෙයි; බමමවාරි, බමීයෙහි හැසිරෙන්නානැත්
තේ; දුග්ගතිං, දුගතියට; න ගව්ඡති, නොගති.

358 හතො, තසතලද්දවූ; බලමො, බමීයනෙම; හවෙ, එකා
නනයෙන්; හනාති, (බර්මසාතකයා) තසයි අහතො, නොතසත
ලද්දේ; කඤ්චිතං, කිසිවක්නු; නාහනාති, නොතසයි; තසමාති, ඒ
කාරණයෙන් විනාහි; බමමං, බමීය; හතො, නොතසන්නේය;
හතො, තසතලද්දවූ; බලමො, බමීයනෙම; නං, ඒ බමීයානුක
පුද්ගලයා; මාහනි, නොතසාවා.

359 බලමො, කුශල බමීයද; අබලමොච, අකුශලබමීයද (ගත)
උභො, (මේ)දෙදෙන; තතිසමවිපාකි නො, සමානවිපාකඇත්තෝ
නොවෙත්මය; අබලමො, අකුශලබර්මයනෙම; නිරයං, කරකයට
නෙති, (සතියා) පවුණුවයි; බලමො, කුශලබමීයනෙම; සුග්ගතිං,
සුගතියට; පාපෙති, පවුණුවයි.

361 ධම්මපිතිසුඛං සෙති - විප්පසන්නෙන චේතසා
අරියප්පවේදිනෙ ධම්මෙ—යද, රමති පණ්ණිතො”ති

මෙහි ‘ත්‍රිලක්ෂණානිසංස නිදේශය, ආදිකොට ‘ධම්මලබ්භන
ප්‍රිත්‍යානිසංස නිදේශය, අනන්තකොට ඒ ඒ ධර්මයන් තත්තත්ඝභා
වයෙන් යථාක්‍රමයෙන් බලනපරිදි මෙසේ දත යුතු.

මෙතෙකින් මේ “විමුක්තිසංග්‍රහ” නම් වූ විදගීනාභාවනාසංග්‍රහ
යෙහි එකොළොස්වන විමුක්තානුපස්සනා ඤාණසංග්‍රහය, නිමි,
විමුක්තිසුඛානිසංස විදගීනාසි.

— x — x —

362 “ඉති නෙකෙති නාමෙති - කිතතිනා යා මහෙස්ස නා
උට්ඨානගාමිනිසත්තා— පරිසුඛා විපස්සනා

363 වුට්ඨාතුකාමො සංසාර—දුක්ඛපඛකා මහබ්බයා
කරොයසත්තං තස්ස—යොගං පණ්ණිතජාතිකො”ති.

360 ධම්මාරාමො, සමථවිදගීනා ධර්මය වාසස්ථානකොට දැනි;
ධම්මරතො, සමථවිදගීනා ධර්මයෙහි ඇලෙනාවූ; ධම්මං අනුච්චින්න
යො, සමථ වීදගීනා ධර්මය නැවත නැවත මෙතෙකි කරත්තාවූ;
ධම්මං අනුසාරො, සමථ වීදගීනා ධර්මය නැවත නැවත සිහිකරන්
නාවූ; භික්ඛු, මහණතෙම; සධම්මා, සත්තිස් බොධිපාක්ෂික නම්
ප්‍රාණොත්තර ධර්මයයි කියනු ලද සම්මයෙන්; න පරිභායනි;
තොපිරිහෙන්නේයි.

361 ධම්මපිති, ධර්මය පාතය කරන්නාවූ; (හෙවත්) තවලොවු
තුරා දහම් රජය වලඳන්නාවූ මහණතෙම; සුඛං සෙති, සුවසේ
(සතර ඉරියව්වෙන්) වසන්නේය; පණ්ණිතො, ප්‍රාඥවු මහණතෙම;
විප්පසන්නෙන චේතසා, චේතසෙන් පහත් වූ සිහිත් යුක්තව; අරි
යප්පවේදිනෙ ධම්මෙ, (බුද්ධාදි) ආර්යයන් විසින් දක්නා ලද්ද වූ
සත්තිස් බොධිපාක්ෂික ධර්මයෙහි; සදා, හැමකල්හි; රමති,
ඇලෙන්නේයි.

362 ඉති, මෙසේ; අනෙකෙති නාමෙති’ නානාප්‍රකාරතාමයෙන්;
මහෙසිනා, සමුදයන් වහන්සේ විසින්; උට්ඨානගාමිනි, වසුන්
නගාමිනි වූ; අත්තා, ශාන්ත වූ; පරිසුඛා, පිරිසිදු වූ; යා විපස්සනා
යම් විදර්ශනාටික්කතොමෝ; කිතතිනා, ප්‍රකාශකරණ ලද්දේද;

363 මහබ්බයා, මහත් බිට ඇත්තාවූ; සංසාර දුක්ඛ පඛකා,
සංසාර දුක්ඛ නැමැති කදම්මයෙන්; වුට්ඨාතුකාමො, නැති සිහිමට
නැමැත්තාවූ; පණ්ණිතජාතිකො, පණ්ණිත ඝභාව ඇති පුද්ගල
තෙම; තස්ස, ඒ විදගීනාවෙහි; සත්තං, තීරණයෙන්; යොගං
කරොයස, යෙදීම කරන්නේයි.

අප්‍රමාදානු භාසනාසී

364 “අප්‍රමාද රතා හොථ-සවිතත මනුරකඛථ
දුග්ගා උඤ්චරථනානං-පබ්බත සතෙතාච කුඤ්ජරො.

365 අප්‍රමතො, පමතෙතසු-සුතෙතසු ඛහු ජාගරො
අබලස්සං ච සීඝස්සො-භික්ඛා යාති සුමෙධස්සො.
අප්‍රමාදෙන මසවා-දෙවානං සෙට්ඨිතං හතො
අප්‍රමාදං පසංසන්නි-පමාදෙ ගරහිතො සදු.

366 අප්‍රමාදරතො භික්ඛු-පමාදෙ භයදස්සිවා
අභබ්බොසරිතාණාය-නිබ්බාණස්සෙව සන්නිකෙ”ති

අප්‍රමාදානුපසස්සනානුයොග අනුභාසනාසී.

367 “යො වරං වා තිට්ඨං වා-නිසිනො උදවා සං
යං විතක්ඛං විතකෙතති-පාපකං ගෙහනිසිතං.

364 අප්‍රමාදරතාහොථ, සමානිඅවිප්‍රවාසගසිකියතලදඅප්‍රමාද
යෙහි ඇලෙන්තෝච්චි; සවිතතං, සවිකිය විතතය; අනුරකඛථ, රු
පාදිතානාලබ්ධතයෙන්වලකා මනාකොටරකිවි; පබ්බතසතො
කුඤ්ජරොඉව, (ගැඹුරු)මඩෙහිගැලුනුහසිරාජයෙක්වියැකොට
ඒ මඹිත් නැගී ගොඩසිටියා මෙන්; අතනානං, කෙලෙස් මඩෙහි
ගැලීගියාවූ නමා; දුග්ගා, (ඒ)කෙලෙස්දුදුලෙන්; උඤ්චරථ, යොති
සොමකස්කාරයෙන් යුක්තව වියැකොට ගොටිතගවි.

365 පමතෙතසු, ප්‍රමතසකියන් අතුරෙහි; අප්‍රමතො, අප්‍ර
මාදයෙන්යුක්තවූ; සුතෙතසු, (කෙලෙහිනිද්‍රායෙන්)නිදන්නාවූසකි
යන් අතුරෙහි; ඛහුජාගරො, (කෙලෙහිනිද්‍රායෙන් යොතිදන
හෙයින්)ඛහුලජාගරයා ආත්තාවූ; සුමෙධස්සො, සුදුරුප්පුඥඇති
කෘෂිණාශ්‍රවතෙම; අබලස්සං, ජවහීනවුදුළුල අශ්වයෙකු; (ගැරපියා
යන්නාවූ) සීඝස්සොඉව, හිසුපුළුපිඥා විසෙසකවඅශ්වයෙකුමෙන්;
භික්ඛා, ඒ සකියන්සසරටම)ගැරපියා (ගෙවත් ආගමයෙන්ද අධි
ගමයෙන්ද ඔවුන්) පසුකොටපියා; යාති, (සසරින් නික්ම නිවන්
පුරයට) යන්නෙයි.

366 අප්‍රමාදරතො, අප්‍රමාදයෙහි ඇථනාවූ, පමාදෙභය
දස්සිවා, (නරකොත්පත්ති ආදිය ගෙනුකොටගෙන)ප්‍රමාදයෙහි
භයදක්නාවූ; (නොහොත්තරමකාන පඤ්ඤාදියටකාරණහෙයින්)
ප්‍රමාදය භය විසින්දක්නාවූ; භික්ඛු, මහණතෙම; පරිතාණාය,
අවසිමට; අභබ්බො, අයොග්‍යය; නිබ්බාණස්ස, නිව්‍යානයට; සන්නි
කෙථව, සම්පයෙහිමවෙයි.

368 කුමමග්ගපටිපනෙතා සො—මොහනෙය්‍යෙසු මුළුතෝ
අහබොතාදිසො භික්ඛු—චුට්ඨං සලොධි මුත්තමං.

369 යොව වරං වා තිට්ඨං වා—නිසිනෙතා උද වා සං
විතකං සමබ්බාන—විතක්කුපසමෙ රතො

හබොතා සො තාදිසො භික්ඛු—චුට්ඨං සලොධි මුත්තමනති
අප්පමාදානුපසසනා යොගාතිසංස නිදගීතාසි.

370 කුලෙ මෙණවරෙ ජාත—ලබ්බාතිලක වාසිතා
විතයාවාරයුත්තෙන—පෙරෙන පිරසිලිතා.

371 නිප්පඤ්ඤ පමාණෙන—විදිත්වා ධම්මමුත්තම
ධම්මාලබ්බනවිත්තෙන—විහරාමිති වෙතසා.

367 යො, යමෙක්තෙම; වරංවා, හැසිරෙන්නේහෝ; තිට්ඨංවා,
සිටින්නේහෝ; නිසිනෙතාවා, හුන්නේහෝ; උද, නොහොත්,
සංවා, සයනයකරන්නේහෝ; පාපකං, ලාමකවූ; ගෙහනිසි
තං, කාමනිශ්‍රිතවූ; යංවිතකං, යම්බඳුවිතකීයක්; විතකොති;
විකකීයකෙරේද;

368 කුමමග්ගපටිපනෙතා, නිශ්චිතමාගීයෙහි පිළිපත්තාවූ(හෙ
වත්)මිත්තා මාගීයෙහිහැසිරෙන්නාවූ; මොහනෙය්‍යෙසු, මොහන
තර්කයන්හි; මුළුතෝ, මුල්ජාවට පැමිණියාවූ; සොතාදිසො
භික්ඛු, ඒ එබඳු මහණතෙම; උත්තමං සලොධිං, උත්තමසලොධිය,
චුට්ඨං, සාධකරත්ව, අහබොතා, අයොග්‍යවෙයි.

369 යොව, යමෙක් තෙමේද, වරංවා, හැසිරෙන්නේ හෝ,
තිට්ඨංවා, සිටින්නේහෝ, නිසිනෙතාවා හුන්නේහෝ, උද, නො
හොත්, සංවා, සයනය කරන්නේහෝ, විතකං සමබ්බාන,
පාපවිතකී ඵලකාගෙණ, විපක්කුපසමෙරතො, කාමවිතකීදි
ත්‍රිවිධවිතකීයන්ගේ ව්‍යපගම අධ්‍යායන ධ්‍යානයෙහිඇලුණේවේද,
සොතාදිසො භික්ඛු, ඒ එබඳු මහණතෙම, උත්තමං සලොධිං,
උත්තමසලොධිය, චුට්ඨං, සාධකරත්ව, හබොතා යොග්‍යවෙයි,

370 මෙණවරකුලෙ, මෙණවර වංසයෙහි, ජාත, උපන්නාවූ
ලබ්බාතිලකවාසිතා, ලබ්බාතිලක විහාරවාසිවූ, විතයාවාර
යුත්තෙන, විතයාවාරයෙන් යුක්තවූ, පිරසිලිතා, සපිරසිලිවූ,
පෙරෙන, සැපිරයාකන්විසිත්.

371 ධම්මාලබ්බන විධෙතා, ධම්මාරම්භණවිත්තයෙන් යුක්තව
විහරාමිති වෙතසා, වාසංගාමධි යන සිතින්, නිප්පඤ්ඤපමා
ණෙන, තමාගේ ප්‍රඥප්තාණයෙන්, උත්තමං ධම්මං, උතුම්වූධම්මය,
විදිත්වා, දැන,

372 සැකියනන්දං වාචායං—උත්තරං වාසනාය ව
හෙතාදි බකිධාතුනං—ඉන්ද්‍රියායනනාදිනං.

373 සඛගහෙතාදසෙ තෙ ව—සංගහෙතාන වෙනසා
විමුක්තිසඛගහං සෙට්ඨං—කතං මුත්තිසුඛාවහනති.

සංග්‍රහකාරකයන්ගේ අභිලාසපරිවේද
පරිසමාප්ති නිදර්ශනායි.

374 සඛාසීලාදිපඤ්ඤා විපුලගුණගණා වාරුලීලාභිරාමා
කිච්චාකිච්චෙසුජේකා විමලයනිගණා ධම්මපජ්ජොතභුතා
සුඛා සද්ධම්මමග්ගා විගතමලවිසා සුද්ධවිතතා පසන්නා
ඤ්ඤාසම්බුද්ධිමග්ගා සකලඵලදදං සලගමොක්ඛං වජ්ජනා,
සඛසානු ශාසනායි.

372 වාචාය, වචනගෙන්, සැකියනන්දං, හැදෑරීම පිණිසද,
උත්තරං, මත්තෙහි, වාසනායව, වාසනාවපිණිසද, බකිධාතුනං,
සකකිධාතුන්ගේද, ඉන්ද්‍රියායනනාදිං, ඉන්ද්‍රිය ආයනනාදීන්ගේද,
හෙතාදි, හෙතාදිව,

373 එතෙ එකාදස සඛගහෙව, මේඑකොළොස් වැදෑරුම් සඛග
හයන් වනාහි, වෙනසා, නිසසරණාධිපායගෙන් යුක්තවූ පරිශුචි
විතතගෙන්, සඛගහෙතාන, සඛග්‍රහකොට, මුත්තිසුඛාවහං, නිවන්
සුව ඵලවන්නාවූ, සෙට්ඨං, උතුම්වූ, විමුක්තිසඛගහං, විමුක්තිසංග්‍ර
හය, කතං, කරණලද්දේයි.

374 සඛාසීලාදිපඤ්ඤා, ශ්‍රවණසීලාදියෙන් යුක්තවූප්‍රඥාඥාති, විපු
ලගුණගණා, මහත් ගුණසමූහ ඥාති, වාරුලීලාභිරාමා, මනොඥ
විලාසයෙහිඥාලතාවූ, කිච්චාකිච්චෙසු, (ශ්‍රමණසාරූපය)කුදුමහත්
කටයුත්තෙහි, ජේකා, දසාවූ, ධම්මපජ්ජොතභුතා, ධම්මපදිපවූ,
විමලයනිගණා, නිමිල යනිසමූහයෝ, අග්‍රාංසසම්මං, අග්‍රවූසඬ
මිත. සුඛා, ශ්‍රවතයකොට, විගතමලවිසා, පහවූකෙලගමල විස
ඥාත්තාවූ, සුචවිතතා, පිරිසිදු සිත ඥාත්තාවූ, පසන්නා, ප්‍රසන්න
යෝ, සකලඵලදදං, සකල ඉෂටවිපාකප්‍රදාතය කරන්නාවූ, අග්‍රාං
සම්බුද්ධං, අග්‍රවූ සම්බුද්ධයානන්වහන්සේ, ඤ්ඤා, දැන; සලගමො
ක්ඛං, සම්මේමොක්ඛයට, වජ්ජනා, ගමන්කරෙන්නවා.

375 සංසාරො යමනාදිකො චලතරො දුක්ඛා අපායා සද්ධි
බුද්ධිපාදබණ්ණොව දුලලභතරො දුලලඛකායො ච යං
නානාව්‍යාධිජරාදුපද්ධවහතො විජ්ජුච භිජ්ජයතෙ
කාලො හො නනු සන්තිමෙසිතු මලං ආදිත්තසිසො යථා
සම්මසන්තානු යාසන්තාසි.

376 දෙවදුනවගනුබබ්බ-ගනුබබ්බස ආදයො
අනුමොදිතා නිමං පුඤ්ඤං-පාපුණ්ණතු සිවං පදං.

377 රාජ රජාධි රජානො-මච්චාමච්චාදි සාධවො
අනුමොදිතා නිමං පුඤ්ඤං-සාධයනතු සිවං පදං.

378 දිට්ඨමිත්තා දිට්ඨමිත්තා--සබ්බෙ සප්පරිසාදයො
අනුමොදිතා නිමං පුඤ්ඤං-සංපුසන්තා සිවං පදං.

375 චලතරො, අභිශයින් වඤ්චලවු, අයංසංසාරො, මේ සංසාරයනෙම, අනාදිකො, ආදියක් නැත්තේය, අපායා, තරකාදිසන් රආපායෝ, සද්ධි, හැමකල්හි, දුක්ඛා, දුඛයහ, බුද්ධිපාදබණ්ණොව, බුද්ධොත්පාදක්‍ෂණයද, දුලලභතරො, අභිශයින් දුලීභය, අයං, දුලලඛකායොව, මේදුකින්ලද්දවුමිතිස්සිරාරද, නානාව්‍යාධිජරාදුපද්ධවහතො, නානාප්‍රකාර ජරා රොගාදි උපද්ධව්‍යයන් මඩනාද්දේ, විජ්ජුච, විදුලියක්මෙන්, භිජ්ජයතෙ, (ක්‍ෂණයෙහිම) බිඳේ (ඵහෙයින්) හො, පින්වත්ති; ආදිත්තසිසොයථා, හිසගිනි/වත් පුරුෂයෙක් ඒ ගිනි නිවන්ට උත්සාහ කරන්නාමෙන්, මලං, අත්‍යභීයෙත්, සන්තිමෙසිතුං, නිවාණයසොයන්ට, කාලොකනු, (මේ) කල්වත්තේද, (කල්තොවත්තේමැයි)

376 දෙව, දෙවියෝද, දුනද, අසුරයෝද, ගනුබබ්බ, ගනුබබ්බයෝද, යකබ්බ, යක්‍ෂයෝද, රක්ඛස, රක්‍ෂසෙයෝද, (යන) ආදයො, මේ ආදි සතුරෝ, ඉමං පුඤ්ඤං, මේකුශලය, අනුමොදිතාන, අනුමොදන්ව, සිවං පදං, නිවාණපදයට, පාපුණ්ණතු, පැමිණෙන්නා.

377 රාජ රජවරුද, රාජාධිරජනො, රාජාධිරජවරුද, අමච්චාදිසාධවො, මච්චා, අමාත්‍යාදි සත්පුරුෂ මනුෂ්‍යයෝද, ඉමං පුඤ්ඤං, මේකුශලය, අනුමොදිතාන, අනුමොදන්ව, සිවං පදං, නිවාණපදය, සාධයනතු, සිදුකෙරෙන්නා.

378 දිට්ඨමිත්තා, පෙරදුටුමිතුරෝද, අදිට්ඨමිත්තා, පෙරනුදුටුමිතුරෝද, (යන) සබ්බෙසප්පරිසාදයො, සකල සත්පුරුෂාදින ඉමං පුඤ්ඤං, මේකුශලය, අනුමොදිතාන, අනුමොදන්ව, සිවං පදං, නිවාණපදය, සම්පුසන්තා, ස්පශීකෙරෙන්නා.

379 සබ්බ සත්තා ව මංකිතතා—හිතා ව අහිතා ව මේ
අනුමෝදිතා නිමං පුඤ්ඤං—බොධයනතු සිවං පදනති.

පතතිදුතානු මොදනායි.

380 භවාභවේ සංසරතො—යාව නිබ්බාණපතරියා
ඡාතිස්සරණ ඤාණෙන—තිහෙතුපටිසන්ධිකො.

381 උප්පනනුප්පනා බුද්ධිසු—පුරෙතො සබ්බපාරමි
මහිමලො විය සංක්‍රමො—හුතො ලොකෙ අනුත්තරො.

382 සංසාරෙ සංසරනානං—සත්තානං හිතමාවතං
බම්මනාවාය තෙ තෙතො—තාරසිස්සං භවණ්ණවාති.

අහිනිහාර ප්‍රච්ඡිනායි.

සමස්ත සත්වලොක ස්වභාවික ඵලදායක සම්මතාසිතවිදගී
නා මාග්ගිපදෙශසංඝාතභාවනාධිකාරයෙහි, හෙතොදිසසිත්‍රගය
ආදිකොට 'විමුක්තානුපස්සනා ඤාණසසිත්‍රගය, අනතකොට එකා
දශසසිත්‍රගයකින් සංඝාතවනු 'විමුක්තසසිත්‍රග', තම්බු මේ 'විද
ගීනා භාවනා සසිත්‍රගය, කියා නිමවනලදි.

379 මෙ, මට, හිතාව, හිතවුද, අහිතාව, අහිතවුද, මංකිතතා
ව, මධ්‍යස්ථවුද, සබ්බසත්තා, සියලු සත්වයෝ, ඉමං පුඤ්ඤං, ඤේ
කුශලය, අනුමෝදිතාන, අනුමෝදන්ව, සිව පදං, නිව්ඤ්ජයදං,
බොධයනතු, අවබෝධ කෙරෙතො.

380 යාවනිබ්බාණපතරියා, නිවන් පැමිණීම දක්වා, භවාභව, භවයෙන්
භවයෙහි, (තොහොත්) කුදුමගත් භවයෙහි සංසරනො
හැසිරෙන්නේ, ඡාතිස්සරණ ඤාණෙන, ඡාතිස්සරණ ඤාණයෙන්
සුත්තව, තිහෙතුපටිසන්ධිකො, ත්‍රිහෙතුස ප්‍රතිසන්ධි ඇත්තේ,

381 උප්පනනුප්පනා බුද්ධිසු, (ලොකයෙහි) උප්පනපන්නාවුබුද්ධි
වරයන් වගන්සේලාකෙරෙහි, සබ්බපාරමි, (දුතිය ලාදි) සකලපාර
මිතාවන්, පුරෙතො, පුරා, මහිමලො සම්බුධොවිය, මහිමල සමාසක්
සබ්බුධියානන්වගන්සේමෙන්, ලොකෙ, ලොකයෙහි, අනුත්තරො
හුතො, අනුත්තරවු සම්මතව,

382 සංසාරෙ, සංසාරයෙහි, සංසරනානං; හැසිරෙන්නාවු,
සත්තානං, සත්වයන්ට හිතං ආවතං. හිතසාප ඵලවන්නේ 'තෙ'
ඒ සත්වයන්, බම්මනාවාය, දහම් නැමැතිනැවට, තෙතො, පමුණුවා;
භවණ්ණවා, සංසාර නැමති මහාසාගරයෙන්, තාරසිස්සං, එතරා,
රත්තෙමි.

383 “සුප්පබ්බං පබ්බකිනි—සද්ධං ගොතමසාවතා
යෙසං දිවා ච රතෙනා ච—නිව්චං ධම්මගතා සති.

384 ධම්මමෙව සුඤ්ඤාමි—ධම්මෙ මෙ රමති මනො
නති ධම්මා පරං අඤ්ඤා—ධම්මමුලං නිසම්පදං,ති.

ධම්මානුපය්‍යානානිසංස නිද්දශිතායි.

385 ධම්මො පව්ඨනතු විරාව මුනිසාරස්ස
ධම්මෙ සීතා වසුමති පතයො භවනතු
කාලෙ පව්ඨනතු සනො අබ්ලා පජාව
අඤ්ඤාඤ්ඤාමෙනා පටිලාභ සුඛං ලභනතු.

386 විරං නිව්චිතු සඤ්ඤාමො—දෙවො සම්මා පවසසතු
ලොකං රක්ඛනතු රාජානො—පජාපට්ඨානතු නිබ්බුතිනති

383 යෙසං, යම් තථාගත ශ්‍රාවක කෙනෙකුත් ව, දිවා ච දිවාහා
ගයෙහිද, රතෙනා ච, රාත්‍රිහාගයෙහිද, නිව්චං, නිරන්තරයෙන්,
ධම්මගතාසති, සපය්‍යාප්තික නවලොකොත්තරධර්මා අරභයා උප
දනා වූ සතිතොම වේද, ගොතම සාවතා, (ඒ) ගොතම බුද්ධ ශ්‍රාව
කයෝ, සද්ධං, හැම බල්ලි, සුප්පබ්බං පබ්බකිනි, (ධම්මාණය සිතින්
ගෙණිමි නිද, පුබුද්ධාහෙතින්) සුප්පබ්බං පුබුද්ධාහුය (හෙවත්)
අයහෙන් නිද, යෙහෙන් පුබුද්ධාහුයි.

384 ධම්මං ඵලං, ධම්මයම, සුඤ්ඤාමි, අසන්නෙමි, ධම්මෙ
යෙහි, මෙ, මාගේ, මනො, සිත, රමති, ඇලෙයි, ධම්මාපාරං, ධම්
යවච්ඡා උත්තමාදියක්, නති අඤ්ඤා, තැත්තේමය, නිසම්පදං, ත්‍රිවිධ
සම්පන්නිය, ධම්මමුලං, ධම්මයම මුල්කොට ඇත්තේයි.

385 මුනිසාරස්ස, මුනිඤ්ඤාන වහන්සේගේ, ධම්මො, ධම්මයතෙම,
විරාව, බොහෝ කාලයක් පව්ඨනතු, පව්ඨවා, වසුමති පතයො, මහි
පාල රජදරුවෝ, ධම්මෙ සීතා භවනතු, දසවිධ රාජධර්මයෙහි පිහි
ටියාහු වෙත්වා, සනො, මේ සයතෙම, කාලෙ, සුදුසු කාලයෙහි,
පව්ඨනතු, පව්ඨවා (හෙවත්) වෘත්තකර්මවා, අබ්ලාපජාව, සකල
සත්වෝද් අඤ්ඤාඤ්ඤාමෙනා පටිලාභසුඛං, අනෙකානාමෙත්ති
ප්‍රතිලාභ සුඛය, ලබනතු. බලන්වා.

386 සඤ්ඤාමො, සඤ්ඤානෙම, විරං නිව්චිතු, බොහෝ කාලයක් සිටි
වා, (හෙවත්) විරසාරී වේවා, වො, මේ සයතෙම, සම්මා, මනා
කොට වචසනතු, වෘත්තකර්මවා, රාජානො, රජදරුවෝ ලොකං,
පලාතය, රක්ඛනතු, (දුග්ධත්) රක්ඛානෙරෙකා, පජා, සත්වයෝ,
නිබ්බුතිං, නිව්චිතො, අපට්ඨානතු’ පැමිණෙත්වා.

387 යෙ මෙ විපස්සනා ධම්මෙ—උග්ගණනනන්සු මානසා
වඤ්ඤා සිරසා නිව්චං—පසංසෙම් සද්දරාති.

සංග්‍රහකාරයන්ගේ කරුණා ආයාචනායි.

388 අට්ඨාරසති වස්සෙති—රඤ්ඤා විකකමබාහුතො
විමුක්තිසංග්‍රහං සෙට්ඨං—කතං ලොකාති වුච්ඡන්ති

විමුක්තිසංග්‍රහය
නිමි.

සමස්ත සමපතති සමහාර සංයුක්ත ත්‍රිදශපුරවරායමාන ශ්‍රී
ලංකාවිපතාමැතිඅභිගතාවිසිසිත් ප්‍රසාදිතයකරණලද වරමොලි
මාණිකාසයක්භා සාද්‍යශ්‍යවු ජනනායන මනොහර සකලවිහාරාභික
සමපතතිත් අනුත නිවිමුම විහාරාධිපති සකලකලා සමිඤ්ඤ ඡභි
භාසා පරමෙශ්වර ත්‍රිපිටක වාහිසාරාලායාහි ගලතුරුමුල මහා
සාමිපාදයාණන් වහන්සේගේ පටුහර භාවනාමැති “අනුමතික
ධුමරජො රාහුය” යන පඤ්ඤාපකෙලයෙන් විනිවිදිකතවු ශරද
කාශයට සමපුණ්ණ ව්‍යුමණ්ඩලයක්භා සාද්‍යශ්‍යවු “තඤ්ඤා ව්‍යාක
රණ ඡන්දෙතිසංකල්ප ජ්‍යෙතිසං” යනාදි බාහිරශාස්ත්‍රයෙහි හා
“සුභාහිධම්මිනං” සංඛ්‍යාත පිටකත්‍රය ධම්මපාරාමාර පාරප්‍රාපත
විලගම්මුල මහාසංචරාලාර්ථවහන්සේගේ පාදනාමති පදමති
ඤ්ජකය ආශ්‍රයකලාවු රාජහංසයකු බදුවු ශ්‍රීලංකාතිලක රජ
මහාවිහාරනිසාද්‍යායට ප්‍රධාන කතීවු “ශ්‍රද්ධා ශීල ශ්‍රාද්ධාහං
ප්‍රඥාස” යන පඤ්ඤාධම්මයෙහි පිහිටියාවු “මෙණ්ඩර” වංශොද්භූත
ලංකාසෙනෙවිරත් මහාමන්ත්‍රිශ්‍රවරයානන්ට පස්වැනි මුහු
රුවු මහසමුබතුණ්ඩයෙන් ග්‍රහණයකරණලද සමුද්‍රජලයක
න් පරමගම්මිර සභුම් මධුරහාරනියෙහි මදරසයක් දූෂ
නාද්ධිලාද්‍යනෙක ගුණගණාභික සංගත ලංකා සෙනෙර්ථ
පිරිවෙණ මහාසංචරපාදයන් විසින් සමස්ත සමෙධිඤ්ඤා සමධි
ගමය පිණිස නිසාරණාධ්‍යායය හුදුවිතතයොම අංග්‍රහකොට
පුස්තකා වශාගතයකොට ප්‍රකාශකල “විමුක්තිසංග්‍රහ” නම්වු
විද්‍යා භාවනා සංග්‍රහයයි.

සිඛිරාගු

387 යෙ, යම් පුද්ගල කෙනෙක්, සුමානසා, යහපත් සිත්ඇත්
කෝට, ඉමෙ විපස්සනා ධම්මෙ, මේ විද්‍යා ධර්මාත්, උග්ගණන
නනි, උග්ගණ්ණ, නිව්චං, සතතයෙන්, සිරසා වඤ්ඤා; හිසින් වැද,
සද්ද, හැමකලෙහි, ආදරා, ආදරයෙන්, පසංසෙම, වුන්ට අංශා
කරමි.

388 විකකමබාහුතොරඤ්ඤා, විකුමබාහුතරෙඤ්ඤාගේ (අභි
සෙකයට) අට්ඨාරසතිවස්සෙති, අට අට්ඨාරදුරුකින් මත්තෙහි;
ලොකාතිවුච්ඡං, ලොකාතිවැඩි දුශ්කවු, සෙට්ඨංවිමුක්තිසංග්‍රහං,
(මේ) ශ්‍රෙය්‍ය විමුක්ති සංග්‍රහය; කතං, කරණලදි.